

Manažment plán

lokality svetového dedičstva 2013 - 2020

HISTORICKÉ JADRO MESTA BARDEJOV

**MANAŽMENT PLÁN LOKALITY SVETOVÉHO DEDIČSTVA
2013 – 2020**

Historické jadro mesta Bardejov

Manažment plán lokality svetového dedičstva
Historické jadro mesta Bardejov

Spracovateľ:

AINova

Tím spracovateľov:

Lucia Gembešová, Erika Horanská, Jaroslav Kilián, Michal Škrovina, Andrea Urandová

Spolupráca:

Ľubica Pinčíková, František Gutek, Ľuba Voľanská, Jana Švantnerová

Konzultanti:

Beata Polomová, Alexandra Klimeková

Fotografie:

Helena Bakaljarová, Simona Benetyte, Jonathan Griffin, Erika Horanská, Jaroslav Kilián, Agne Rymkeviciute, Michal Škrovina, Petra Trokanová

Mapové podklady:

Róbert Sekula

Grafická úprava:

Helena Bakaljarová

Tlač:

AINova, september 2013

ISBN 978-80-968598-9-4

Dokument neprešiel jazykovou úpravou

OBSAH

Príhovor primátora	5
Príhovor prednostu Mestského úradu Bardejov	6
Predslov	7
Zámer	9
Úvod	12
A. CHARAKTERISTIKA LOKALITY A MANAŽMENT PLÁNU	
A.1 ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O MANAŽMENT PLÁNE	15
A.1.1 Úloha manažment plánu	15
A.1.2 Hlavní partneri pri spracovaní dokumentu	15
A.1.3 Štruktúra plánu, spôsob vypracovania	16
A.2 CHARAKTERISTIKA LOKALITY V NOMINAČNOM PROJEKTE	17
A.2.1 Priebeh zápisu lokality	17
A.2.2 Stručný popis Bardejova ako lokality svetového dedičstva	20
A.2.3 Integrita lokality	22
A.2.4 Autenticita lokality	24
A.2.5 Popis lokality	24
A.3 ĎALŠIE HODNOTY LOKALITY DEFINOVANÉ V ZÁSADÁCH OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA	27
A.3.1 Urbanisticko-historické hodnoty štruktúr lokality	27
A.3.2 Architektonicko-historické hodnoty objektov v lokalite	28
A.3.3 Umelecko-historické hodnoty objektov v lokalite	30
A.3.4 Kultúrne a pamiatkové hodnoty archeologických nálezov a nálezísk v lokalite	30
A.4 MANAŽMENT LOKALITY – AKTÉRI A PROBLÉMOVÉ OBLASTI	32
A.4.1 Kontext – svetové dedičstvo v rámci živého rozvíjajúceho sa mesta	32
A.4.2 Aktéri	33
A.4.3 Problémové oblasti	35
B. ANALYTICKÁ ČASŤ MANAŽMENT PLÁNU	
B.1 ADMINISTRATÍVNE A TECHNICKÉ ÚDAJE O LOKALITE	38
B.2 STAVEBNO-HISTORICKÝ POPIS LOKALITY	39
B.3 OBNOVA, STAV ZACHOVANIA A VYUŽÍVANIE LOKALITY	44
B.3.1 Lokalita v kontexte mesta	44
B.3.2 Funkčné využitie lokality	45
B.3.3 Urbanistická štruktúra lokality	46
B.3.4 Kľúčové objekty a súbory lokality	47
B.3.5 Kvalita realizácie obnovy objektov v lokalite	53
B.3.6 Verejné priestory lokality	54
B.3.7 Kvalita životného prostredia a regenerácia zelene	55
B.3.8 Negatívne faktory ovplyvňujúce stav lokality	57
B.3.9 Sledovanie stavu zachovania lokality	58
B.4 PRÁVNY RÁMEC OCHRANY LOKALITY	59

B.5	DOKUMENTY SÚVISIACE SO ZACHOVANÍM A STAROSTLIVOSŤOU O LOKALITU	62
B.5.1	Územnoplánovacia dokumentácia mesta	62
B.5.2	Zásady ochrany pamiatkového územia	65
B.5.3	Urbanistické a architektonické štúdie	65
B.5.4	Koncepcie a dokumenty pre dopravu	68
B.5.5	Nadradená územnoplánovacia dokumentácia	70
B.5.6	Dokumenty socioekonomického rozvoja	70
B.6	VYUŽITIE LOKALITY PRE KULTÚRNY TURIZMUS	71
B.6.1	Dostupnosť lokality	71
B.6.2	Služby pre návštevníkov	73
B.6.3	Interpretácia a prezentácia lokality	74
B.6.4	Lokalita v kontexte rozvoja cestovného ruchu	77
C.	NÁVRHOVÁ ČASŤ MANAŽMENT PLÁNU	
C.1	NUTNÉ OPATRENIA – SKRÁTENÝ ZOZNAM PROJEKTOV	80
C.2	NUTNÉ OPATRENIA – POPIS PROJEKTOV	82
	Prioritná oblasť 1: Ochrana lokality	82
	Prioritná oblasť 2: Starostlivosť o lokalitu	85
	Prioritná oblasť 3: Využívanie a rozvoj lokality	89
	Prioritná oblasť 4: Interpretácia a prezentácia kultúrnych hodnôt	99
C.3	MANAŽMENT RIZÍK	105
D.	SPÔSOB RIADENIA LOKALITY A REALIZÁCIA MANAŽMENT PLÁNU	
D.1	RIADENIE SLOVENSKÝCH LOKALÍT SVETOVÉHO DEDIČTVA	110
D.2	RIADENIE LOKALITY HISTORICKÉ JADRO MESTA BARDEJOV – MIESTNA RIADIACA SKUPINA	114
E.	PRÍLOHY	
1.	Prieskum názorov verejnosti, vlastníkov a užívateľov objektov v lokalite	119
2.	Demografická situácia a vzdelanostná štruktúra obyvateľstva mesta Bardejov	143
3.	História mesta	145
4.	Areál židovských rituálnych stavieb v kontexte histórie židovského osídlenia Bardejova	159
5.	Popis lokality – preklad z internetovej stránky UNESCO	169
6.	Vykonávacie smernice na implementáciu Dohovoru o svetovom dedičstve	172
7.	Prehľad vybraných dokumentov určujúcich právny rámec ochrany, obnovy a rozvoja lokality	177
8.	Obsahová štruktúra monitorovacej správy pre lokalitu UNESCO	179
9.	Komisia na koordináciu úloh ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva	181
10.	Úlohy medzirezortnej Komisie na koordináciu úloh ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva	183
11.	Zoznam členov riadiacej skupiny pre lokalitu Historické jadro mesta Bardejov	185
12.	Mapové podklady	187
13.	Kontaktné údaje spracovateľa	191

PRÍHOVOR PRIMÁTORA

Historické jadro Bardejova spolu s komplexom stavieb tvoriacich židovské suburbium bolo zapísané do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO na základe rozhodnutia 24. zasadnutia Výboru pre svetové dedičstvo pri UNESCO v austrálskom meste Cairns z 30. 11. 2000. Zápisom bola potvrdená výnimočná hodnota Bardejova, ktorú je potrebné chrániť a sprístupňovať, je prejavom spoločne uznávaných hodnôt ľuďmi celého sveta.

Takéto uznanie je pre mesto Bardejov obrovskou poctou.

Dopad nominácie pre naše mesto však možno vnímať vo viacerých rovinách. Výnimočná svetová hodnota a s ňou súvisiace atribúty predstavujú na jednej strane obrovský potenciál pre rozvoj mesta, ktorým sa môže podporiť tvorba prosperujúceho prostredia pre obyvateľov mesta, návštevníkov lokality, kultúrny a ekonomický život. Na druhej strane však existujú názory, že pamiatkovo chránené územie prináša množstvo limitujúcich faktorov a obmedzení, ktoré môžu brzdiť ďalší rozvoj mesta. Na základe informácií, ktoré mám, a sú to informácie typu objektívne overiteľných dát, bol dopad nominácie pre naše mesto výrazne pozitívny. Jeho odrazom je potešujúci nárast počtu zahraničných ako aj domácich návštevníkov mesta v posledných rokoch. Prieskum názorov verejnosti a prieskum názorov vlastníkov a užívateľov objektov v lokalite svetového dedičstva Bardejov uskutočnený v júli a v auguste 2012 v Bardejove tento názor len potvrdil.

Atmosféra a "genius loci" nášho historického mesta je neopakovateľná a jedinečná, a to nehovoríme iba my. Mesto Bardejov sa už tri roky po sebe hrdí titulom najkrajšie mesto na Slovensku.

Obraz mesta je obrazom ľudí, ktorí v ňom žijú, vytvárajú hodnoty, na ktoré nadväzujú ich pokračovatelia. Veď slávna minulosť, unikátny vzhľad historického centra s architektúrou, ktorá písala dejiny umeleckej tvorby na Slovensku, sú pre nás obrovským darom, o ktorý sa usilujeme nielen zodpovedne starať, ale citlivým dotváraním prinášať novú kvalitu. Spájanie minulosti so súčasnosťou, zachovanie a obnova vzácných klenotov, ktoré nám prenechali naši predkovia, tak znie základný motív súčasného úsilia o záchranu a obnovu historických pamiatok v našom meste.

Verím, že strategický dokument Manažment plán lokality svetového dedičstva 2013 – 2020 Historické jadro mesta Bardejov“ prispeje nielen k naplneniu povinnosti, vyplývajúcej z Dohovoru o ochrane kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO, ale vytvorí podmienky na jeho ďalšie zachovanie, slobodné užívanie a zveľaďovanie a poskytne rámec pre účinný manažment lokality svetového dedičstva až do roku 2020.

MUDr. Boris Hanuščák
Primátor mesta Bardejov

PRÍHOVOR PREDNOSTU MESTSKÉHO ÚRADU

Harmonický, dlhodobý udržateľný rozvoj mesta Bardejov je cieľom, ktorý sa dotýka všetkých oblastí života mesta a mestotvorných funkcií. Osobitnú pozornosť si zasluhuje ochrana zdedeného kultúrneho bohatstva, ktorá je verejným záujmom presahujúcim svojím významom hranice mesta, regiónu i štátu. Zapísanie historického jadra mesta Bardejov na Zoznam svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO v roku 2000 je toho dôkazom. Je to predovšetkým výzva pre nás, ktorí tu žijeme, nadväzovať na tradície a dedičstvo nám zverené. Chceme sa na vysokej profesionálnej úrovni starať o hodnoty významné pre celý svet a vytvoriť priaznivú a priateľskú atmosféru pre návštevníkov.

Všetky procesy, ktoré ovplyvňujú úroveň starostlivosti o historické pamiatky Bardejova musia byť riadené komplexne, rešpektujúc záväzky, vyplývajúce zo zápisu do Zoznamu svetového dedičstva a z jednotlivých dokumentov o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO. Pre dosiahnutie tohto cieľa je nevyhnutné spracovať dokumentáciu, prostredníctvom ktorej sa určia základné princípy, pomenujú sa hlavné riziká, ktoré dnes svetové pamiatky v Bardejove ohrozujú alebo v budúcnosti môžu ohrozovať, a navrhnúť opatrenia na nápravu, určiť garantov a zodpovedných ako aj financovanie a časový harmonogram realizácie.

Spracovanie Manažment plánu lokality UNESCO Bardejov – historické jadro mesta je významným príspevkom k napĺňaniu týchto potrieb a cieľov. Kontinuálne prebiehajúci proces spoznávania hodnôt jedinečného kultúrneho dedičstva sa stáva základným krokom pre jeho ochranu a v kontexte so spoluprácou odborníkov vo všetkých kľúčových odvetviach je zárukou kvality tohto riadiaceho dokumentu a jeho implementácie.

Aj touto cestou sa chcem všetkým, ktorí prispeli k tvorbe tohto dokumentu poďakovať. Osobitne vyjadrujem uznanie a vďaku za prácu na príprave a vypracovaní plánu členom riadiacej skupiny.

Som presvedčený, že tento dokument bude významným odborným nástrojom pre riadenie procesov ochrany, zachovanie a prezentáciu historického dedičstva v meste Bardejov aj pre ďalšie generácie.

Ing. Juraj Popjak

Prednosta Mestského úradu Bardejov

PREDSLOV

Predkladaný Manažment plán lokality svetového dedičstva 2013 – 2020 *Historické jadro mesta Bardejov* nadväzuje na prvý plán, ktorý bol súčasťou nominačného spisu¹. Manažment plán má za cieľ prispieť k účinnej ochrane a manažmentu tohto dedičstva svetového významu, jeho zachovaniu pre budúce generácie. Zostavenie plánu je požiadavkou

¹ Nominačný spis predložený na UNESCO, na základe ktorého bola lokalita zapísaná na Zoznam svetového dedičstva. *Nomination Project to Include the Town of Bardejov in the UNESCO World Cultural Heritage List*, kolektív autorov, Bardejov 2000 (zdroj: <http://whc.unesco.org/uploads/nominations/973.pdf>).

UNESCO, podľa ktorej má mať každá lokalita na Zozname svetového kultúrneho a prírodného dedičstva spracovaný príslušný manažment plán.

Lokalita Historické jadro mesta Bardejov má národný i medzinárodný význam. Je súčasťou živého organizmu mesta Bardejov, z čoho vyplývajú osobité výzvy na jej ochranu a rozvoj. Je dôležité, aby sa všetci užívatelia a dotknuté inštitúcie (aktéri), oboznámili s tým, na základe akých hodnôt a kvalít je Bardejov zapísaný na Zoznam svetového dedičstva.

Keďže ide o lokalitu, ktorá je súčasťou mesta², je potrebné zabezpečiť efektívnu spoluprácu viacerých subjektov (aktérov), ktorých pôsobenie súvisí s lokalitou, a zaručiť rovnováhu medzi ochranou a rozvojom – umožniť ďalší rozvoj mesta súčasne s ochranou jeho výnimočnej svetovej hodnoty.

Identifikácia kľúčových otázok a výziev, ktorým lokalita čelí a ktoré môžu mať vplyv na jej budúcnosť, predstavuje významnú časť dokumentu. Je dôležité, aby manažment plán bol pružný a dynamický, aby umožnil aj určité prispôsobovanie sa počas doby svojej platnosti.

Manažment plán bol spracovaný AINovou v úzkej spolupráci s Mestom Bardejov, Krajským pamiatkovým úradom Prešov, Pamiatkovým úradom Slovenskej republiky, odborníkmi z rôznych relevantných oblastí a tiež s členmi miestnej riadiacej skupiny³, ktorá sa na tento účel vytvorila.

V rôznych štádiách spracovania plánu boli využité aj skúsenosti a vedomosti aktérov, ktorých pôsobenie súvisí s lokalitou. Niektoré z navrhnutých projektov reflektujú tiež výstupy z Prieskumu názorov verejnosti, vlastníkov a užívateľov objektov v lokalite⁴. Zapojením čo najväčšieho množstva ľudí a inštitúcií sa podčiarkla dôležitosť ich spoluúčasti na ochrane a rozvoji lokality, na základe spoločnej zdieľanej vízie.

Vďaka patrí všetkým, ktorí prispeli k vypracovaniu tohto dokumentu, predovšetkým však partnerom podieľajúcim sa na správe a riadení lokality a jej kultúrneho dedičstva.

² Lokalita je súčasťou mesta s počtom 33 625 obyvateľov s rozlohou 72,34 km² (7 233,55 ha). Zdroj: Štatistický úrad SR ku dňu 31. 12. 2011. Rozloha lokality je 0,24 km² (24 ha), rozloha ochranného pásma je 0,13 km² (13 ha).
Zdroj: <http://whc.unesco.org/en/list/973>.

³ Zoznam členov riadiacej skupiny je uvedený v prílohách tohto dokumentu – časť E.

⁴ Prieskum je uvedený v prílohách tohto dokumentu – časť E.

ZÁMER

Cieľom plánu manažmentu je poskytnúť taký rámec pre manažment lokality svetového dedičstva Historické jadro mesta Bardejov, ktorý by zachoval jeho výnimočnú svetovú hodnotu.

Plán je strategickým dokumentom, ktorý vytyčuje víziu pre lokalitu zo Zoznamu svetového dedičstva a stanovuje opatrenia na dosiahnutie tejto vízie.

Vízia, ciele a opatrenia pre lokalitu sa zakladajú aj na informáciách získaných na pracovných stretnutiach riadiacej skupiny¹, riadených rozhovoroch s významnými aktérmi v lokalite, z Prieskumu názorov verejnosti, vlastníkov a užívateľov objektov v lokalite² a z početných konzultácií. Zapojenie veľkého počtu aktérov môže významne prispieť k vytvoreniu spoločenskej podpory, ktorá je potrebná počas realizácie navrhnutých projektov.

Vízia: Lokalita svetového dedičstva Historické jadro mesta Bardejov je chránená a zveľaďovaná na základe celospoločenského pochopenia jej výnimočnej svetovej hodnoty, ktorá predstavuje potenciál pre rozvoj mesta, jeho kultúrny a ekonomický život, pre vytvorenie prosperujúceho a hodnotného prostredia pre jeho obyvateľov a návštevníkov.

Jadro manažment plánu je prezentované v častiach B a C. V časti A sú citované oficiálne dokumenty najmä z dielne UNESCO, ICOMOS-u a Krajského pamiatkového úradu Prešov, vzťahujúce sa ku kritériám zápisu, autenticite, integrite a hodnotám lokality – popis tých znakov lokality, ktoré prispievajú k jej medzinárodnému významu a vďaka ktorým sa lokalita stala súčasťou spoločného dedičstva celého ľudstva.

Návrhová časť dokumentu C vychádza predovšetkým z výsledkov analýz v časti B a definuje opatrenia, ktoré je potrebné prijať v prospech zachovania a rozvíjania hodnôt svetového dedičstva. Opatrenia by mali redukovať možné negatívne zmeny, udržať stav zachovania, prípadne iniciovať pozitívne zmeny.

Manažment plán poskytuje rámec na manažovanie lokality svetového dedičstva do roku 2020.

Plán sa chápe ako „riadenie zmien“, teda nejde o statický dokument, ale o proces. Postup realizácie jednotlivých projektov by mal byť pravidelne monitorovaný a vyhodnocovaný, aby bolo možné v prípade potreby

¹ Zoznam členov riadiacej skupiny je uvedený v prílohách tohto dokumentu – časť E.

² Prieskum je uvedený v prílohách tohto dokumentu – časť E.

flexibilne reagovať. Predpokladá sa, že činnosti, súvisiace s realizáciou manažment plánu, budú koordinované riadiacou skupinou lokality.

Je potrebné, aby členmi riadiacej skupiny boli subjekty, ktorých pôsobenie súvisí s ochranou, využívaním a ďalším možným rozvojom lokality. Zapojenie takýchto kľúčových aktérov a získanie podpory širokej verejnosti je nevyhnutné na úspešnú realizáciu plánu.

Schématické znázornenie hraníc lokality s jej ochranným pásmom odvodené z nominačného projektu (*Nomination Project to Include The Town of Bardejov in the UNESCO World Cultural Heritage List*, preklad: Nominačný projekt na zapísanie mesta Bardejov na UNESCO Zoznam svetového kultúrneho dedičstva, kolektív autorov, Bardejov 2000), spracované na účely tohto dokumentu.

ÚVOD

Historické jadro mesta Bardejov bolo 2. decembra 2000 zapísané do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO na základe rozhodnutia 24. zasadnutia Výboru pre svetové dedičstvo pri UNESCO v austrálskom meste Cairns z 30. novembra 2000 (pod č. 973 na základe kritérií: iii, iv, Rozhodnutie 24COM X.C.1).¹

Zápis lokality je prejavom uznania spoločných hodnôt ľuďmi celého sveta. V prípade lokality Historické jadro mesta Bardejov tento status uznáva „opevnené mesto Bardejov ako výnimočne dobre zachovaný doklad hospodárskej a sociálnej štruktúry obchodných miest stredovekej strednej Európy, kde pôdorys, stavby a opevnenie Bardejova ilustrujú urbanistický komplex, aký sa v stredoveku vyvinul v strednej Európe na významných bodoch okolo veľkých obchodných trás“ (www.whc.unesco.org/en/list/973).

UNESCO požaduje, aby každá lokalita zo Zoznamu svetového dedičstva mala spracovaný plán manažmentu, ktorý by zaručoval, že osobité kvality, ktoré ju robia významným (t. j. výnimočná svetová hodnota), budú chránené, zachované a zhodnotené. Všeobecne sa odporúča aktualizácia týchto plánov každých päť až šesť rokov.

¹ Oficiálne schválený názov lokality v zápise pod číslom 973 v anglickom jazyku je *Bardejov Town Conservation Reserve*, v slovenskom ekvivalente Mestská pamiatková rezervácia Bardejov alebo Pamiatková rezervácia mesta Bardejov. V tomto dokumente je uvádzaný názov Historické jadro mesta Bardejov, ktorý sa aktuálne používa v tzv. monitorovacej správe (Krajský pamiatkový úrad Prešov: Svetové kultúrne dedičstvo – monitoring územia lokality UNESCO. Správa o stave starostlivosti o zachovanie lokality Historické jadro mesta Bardejov, november 2010). V praxi sa spracovateľ tohto dokumentu stretol aj s pomenovaním Pamiatková rezervácia Bardejov a židovské suburbium.

A. CHARAKTERISTIKA LOKALITY A MANAŽMENT PLÁNU

Erb mesta Bardejov ako reliéf na soche sv. Floriána pred Bazilikou minor sv. Egídia

A.1 ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O MANAŽMENT PLÁNE

A.1.1 Úloha manažment plánu

Zostavenie manažment plánu pre lokalitu svetového dedičstva Historické jadro mesta Bardejov je povinnosťou, ktorá vyplýva z Dohovoru o ochrane kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO a je tiež prejavom zodpovednosti štátu za ochranu lokalít svetového dedičstva, ktoré sú na jeho území. Je potrebné vytvárať podmienky na zachovanie, slobodné užívanie a rozvoj danej lokality.

Súčasne je tu zámer formulovať možné postupy v integrácii kultúrneho dedičstva do územných plánov a miestnych rozvojových plánov za účasti kľúčových aktérov rozvoja. V manažment pláne sa tak spájajú rôzne postupy a ciele do zosúladeného rámca a dochádza v ňom aj k prepojeniu medzinárodných požiadaviek na svetové dedičstvo s miestnymi plánovacími procesmi.

Plán manažmentu má poskytnúť rámec pre efektívnu ochranu a rozvoj lokality. Identifikuje faktory ovplyvňujúce jednotlivé zložky, tvoriace výnimočnú svetovú hodnotu a nastavuje rad opatrení smerujúcich k zabezpečeniu ochrany a vhodného rozvoja lokality v súlade s medzinárodnými záväzkami. Pomáha tiež zosúladiť činnosti a úsilie všetkých kľúčových aktérov.

Manažment plán je chápaný ako pružný a dynamický dokument. Usmerňuje manažment lokality a prostredníctvom opatrení a projektov umožňuje reagovať na meniace sa potreby a okolnosti v lokalite.

Manažment plán sa teda netýka len priamej ochrany substancie pamiatkového fondu. Táto činnosť je regulovaná zákonom 208/2009, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu. Cieľom manažment plánu je definovať rámce a iniciovať procesy smerujúce k aktivitám, ktoré prispievajú nielen k ochrane, ale aj k rozvoju kultúrnych hodnôt územia. Jednou z úloh plánu je zapojiť do tohto procesu relevantné dotknuté subjekty a dosiahnuť podporu širokej verejnosti.

A.1.2 Hlavní partneri pri spracovaní dokumentu

Mesto Bardejov

Hlavným partnerom a zadávateľom spracovania manažment plánu je Mesto Bardejov, ktorého úlohou je správa mesta a jeho majetku, všestranný rozvoj mesta a napĺňanie potrieb jeho obyvateľov. Aktuálna rozvojová stratégia mesta je popísaná v dokumente Bardejov 2020 – Program integrovaného trvalo udržateľného rozvoja mesta na roky

2012 – 2020¹. Manažment plán je previazaný s vyššie uvedeným strategickým plánom rozvoja mesta.

Krajský pamiatkový úrad Prešov

Krajský pamiatkový úrad dbá o dôslednú ochranu svetového dedičstva najmä uplatňovaním pamiatkového zákona², spracúvaním Zásad ochrany pamiatkového územia³ (aktuálne platné zásady pre historické jadro mesta Bardejov boli spracované v rokoch 2006 – 2009) a monitorovaním územia lokality UNESCO⁴. Manažment plán je nástrojom na podporu aplikácie metodických princípov ochrany a obnovy lokality v praxi.

Riadiaca skupina

Zástupcovia Mesta Bardejov a Krajského pamiatkového úradu Prešov sú členmi riadiacej skupiny⁵, ktorá bola vytvorená za účelom prípravy a následnej implementácie plánu. Členmi skupiny sú tiež iní kľúčoví aktéri z radov štátnej správy a regionálnej samosprávy, z radov cirkví a náboženských spoločností, tretieho a podnikateľského sektora.

A.1.3 Štruktúra plánu, spôsob vypracovania

Plán manažmentu pozostáva zo štyroch hlavných častí a príloh. Časť A obsahuje charakteristiku lokality najmä v súvislosti s jej hodnotami a kvalitami, na základe ktorých bola zapísaná do Zoznamu svetového dedičstva. Časť B predstavuje prierez stavom zachovania, ochrany a využívania lokality. Časť D a C sú zamerané na návrh opatrení a rámce manažmentu lokality. Záverečnú časť E tvoria prílohy obsahujúce doplnujúce informácie.

Manažment plán bol spracovaný kombináciou expertízy a participatívneho plánovania v spolupráci s riadiacou skupinou. Dokument sa opiera o existujúcu dokumentáciu z oblasti pamiatkovej starostlivosti, územného rozvoja a strategického plánovania. Dôležitým prvkom prípravy plánu boli aj riadené rozhovory s kľúčovými aktérmi a Prieskum názorov verejnosti,

¹ Mesto Bardejov: Bardejov 2020 – Program integrovaného trvalo udržateľného rozvoja mesta na roky 2012 – 2020, marec 2012.

² Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu.

³ Krajský pamiatkový úrad Prešov: Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatková rezervácia Bardejov, Aktualizácia, Prešov 2006 – 2009.

⁴ Krajský pamiatkový úrad Prešov: Svetové kultúrne dedičstvo – monitoring územia lokality UNESCO. Správa o stave starostlivosti o zachovanie lokality Historické jadro mesta Bardejov, november 2010.

⁵ Zoznam členov riadiacej skupiny je uvedený v prílohách tohto dokumentu – časť E.

Veža Kostola (Baziliky minor) sv. Egídia, pohľad z námestia

Nočná iluminácia Radničného námestia

vlastníkov a užívateľov objektov v lokalite⁶. Spomínaný prieskum názorov bol realizovaný formou terénneho dotazníkového prieskumu. Aktívna účasť členov riadiacej skupiny a tiež poznatky z riadených rozhovorov a prieskumu prispeli k identifikácii problémov v lokalite a k formulácii cieľov, opatrení a projektov. Zapojenie kľúčových aktérov a reflektovanie názorov užívateľov lokality je základným predpokladom na dosiahnutie spoločenskej podpory pri následnej realizácii manažment plánu.

A.2 CHARAKTERISTIKA LOKALITY V NOMINAČNOM PROJEKTE⁷

A.2.1 Priebeh zápisu lokality

Na základe 24. zasadnutia Výboru pre svetové dedičstvo pri UNESCO v austrálskom Cairnse z 30. 11. 2000 (pod č. 973 na základe kritérií: iii, iv) sa historické jadro Bardejova spolu s komplexom stavieb tvoriacich židovské suburbium stalo štvrtou slovenskou lokalitou kultúrneho

⁶ Prieskum je uvedený v prílohách tohto dokumentu – časť E.

⁷ Nominačný projekt na zapísanie mesta Bardejov na UNESCO Zoznam svetového kultúrneho dedičstva, kolektív autorov, Bardejov 2000.

Zdroj: <http://whc.unesco.org/en/list/973/documents/>.

dedičstva zapísanou do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO (Rozhodnutie 24COM X.C.1).

Zaradenie do Zoznamu svetového dedičstva bolo iniciované mestom v zastúpení primátorom MUDr. Borisom Hanuščakom.

Zápis Bardejova sa uskutočnil na základe spracovania odborného materiálu, tzv. nominačného spisu, ktorý popisuje jeho hodnoty a kvality. Nominačný spis spracoval kolektív zostavený z odborníkov z Fakulty architektúry Slovenskej technickej univerzity (FA STU), Mesta Bardejov a Pamiatkového úradu Slovenskej republiky v Bratislave (PÚ SR)⁸.

Nominačný spis slúžil ako podklad pre posúdenie lokality z hľadiska jej svetovej jedinečnosti a výnimočnosti. Nominácia bola v schvaľovacom procese posúdená poradným orgánom Výboru svetového dedičstva, ktorým je ICOMOS (The International Council on Monuments and Sites).

Expert ICOMOS-u navštívil vo februári 2000 Bardejov. Následne sa uskutočnila konzultácia s Medzinárodnou komisiou ICOMOS-u historických miest a obcí.

Expert ICOMOS-u vypracoval hodnotiacu správu, v ktorej potvrdil výnimočné svetové hodnoty a kvality historického jadra mesta Bardejov a odporučil rozšíriť navrhované územie o tzv. židovské suburbium, ktoré v prvej verzii nominačného spisu nebolo zahrnuté.

Hodnotenie lokality ICOMOS-om, poradným orgánom pre UNESCO⁹

V nasledujúcich podkapitolách sú uvádzané citácie zo Správy z hodnotenia lokality aj v originálnom (t. j. anglickom) jazyku, keďže zatiaľ nie je k dispozícii oficiálny preklad tohto dokumentu do slovenčiny. Nasledujúce preklady zostavil spracovateľ manažment plánu.

Kvality lokality

„Urbanistické, architektonické, estetické a ľudské kvality a hodnoty Bardejova sú na najvyššej úrovni. Bardejov má mimoriadne vysokú

⁸ Zloženie kolektívu odborníkov: odborná manažérka: Ing. arch. Viera Dvořáková (prezidentka ICOMOS-u Slovensko, PÚ SR); vedúca projektu: Ing. arch. Jara Lalková (FA STU); manažérka projektu a grafická úprava: Mgr. Margita Šukajlová (Mesto Bardejov); zostavovatelia: Ing. arch. Marián Demčko; Ing. arch. Viera Dvořáková; Ing. arch. Ivan Gojdič; PhDr. František Gutek; Ing. arch. Jara Lalková; Dr. Gabriel Lukáč; Ing. Dorota Malínska; PhDr. Martin Mešša; Mgr. Jozef Petrovič; RNDr. Pavol Popjak; Ing. arch. Marek Šarišský; PhDr. Daniel Škoviera, CSc.; Mgr. Margita Šukajlová; PhDr. Ferdinand Uličný CSc.; PhDr. Norma Urbanová.

⁹ ICOMOS: *Advisory Body Evaluation* (Hodnotenie poradného orgánu), Bardejov (Slovakia), No 973, september 2000.
Zdroj: http://whc.unesco.org/archive/advisory_body_evaluation/973.pdf.

hodnotu pre svoju súčasnú vitalitu a s ňou spojené aktivity, ktoré neohrozujú iné hodnoty.“ (Hodnotenie poradného orgánu, s. 133.)

“Bardejov’s urban, architectural, historic, aesthetic, and human qualities and values are of the highest level. It has an especially high value because of its present-day vitality and contemporary activities which do not compromise the other values.” (Advisory Body Evaluation, p. 133)

Komparatívna analýza

„Nominačný spis obsahuje komparatívnu analýzu Bardejova, ktorá ukazuje rozdiel medzi týmto mestom a inými už zapísanými do Zoznamu svetového dedičstva. Štúdia je podrobná a presvedčivá, hoci do porovnávania neboli zahrnuté mestá doposiaľ nezapísané do Zoznamu. V diskusii medzi expertom vyslaným ICOMOS-om a miestnymi odborníkmi boli prediskutované možné paralely s mestami na Slovensku, v Poľsku, na Ukrajine a v Maďarsku. Zdá sa, že mestá, porovnateľné s Bardejovom, boli veľmi poškodené počas II. svetovej vojny.“ (Hodnotenie poradného orgánu, s. 133.)

“The nomination dossier includes a comparative study of Bardejov, showing the difference between this town and others on the World Heritage list. The study is thorough and convincing, although towns not already on the List were not compared. In discussions between the ICOMOS expert mission and local experts, the names of possible parallels in Slovakia, Poland, Ukraine, and Hungary were discussed. It seems that the closest parallels were heavily damaged as a result of World War II.” (Advisory Body evaluation, p. 133)

ICOMOS – odporúčanie pre ďalší postup

„Malá, avšak dôležitá židovská štvrť okolo veľkej synagógy nebola zahrnutá do pôvodne nominovaného územia (i keď sa nachádza v ochrannom pásme). ICOMOS uvážil, že pre svoj kultúrny a historický význam, by táto štvrť mala byť zaradená do nominovaného územia. Tento návrh bol prijatý signatárskou krajinou.“ (Hodnotenie poradného orgánu, s. 133.)

“The small but important Jewish quarter, around the Great Synagogue, was not included in the original nominated area (although it is within the buffer zone). ICOMOS considered that, because its cultural and historical significance, this quarter should be included in the nominated property. This proposal has been accepted by the State Party.” (Advisory Body evaluation, p. 133)

Malba stropu Starej synagógy
po reštaurovaní

A.2.2 Stručný popis Bardejova ako lokality svetového dedičstva

Severovýchodná časť mestského opevnenia s priestorom priekopy

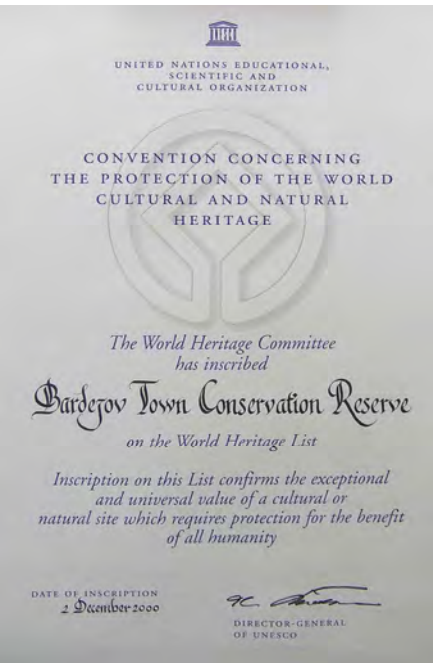
Lokalita Historické jadro mesta Bardejov¹⁰ bola zapísaná na Zoznam svetového dedičstva s nasledujúcou stručnou charakteristikou¹¹:

„Bardejov je malý, ale výnimočne kompletný a dobre zachovaný príklad opevneného stredovekého mesta, ktoré je typické pre urbanizáciu tohto regiónu. Medzi inými pozoruhodnosťami obsahuje malú židovskú štvrť okolo malebnej synagógy z 18. storočia.“ (Hodnotenie poradného orgánu, s. 133.)

¹⁰ Oficiálne schválený názov lokality v zápise na Zoznam svetového kultúrneho a prírodného dedičstva pod č. 973 je *Bardejov Town Conservation Reserve*, v slovenskom ekvivalente Mestská pamiatková rezervácia Bardejov alebo Pamiatková rezervácia mesta Bardejov. V tomto dokumente je uvádzaný názov Historické jadro mesta Bardejov, ktorý sa aktuálne používa v tzv. monitorovacej správe (Krajský pamiatkový úrad Prešov: Svetové kultúrne dedičstvo – monitoring územia lokality UNESCO. Správa o stave starostlivosti o zachovanie lokality Historické jadro mesta Bardejov, november 2010).

¹¹ ICOMOS: *Advisory Body Evaluation* (Hodnotenie poradného orgánu), Bardejov (Slovakia), No 973, september 2000.

Zdroj: http://whc.unesco.org/archive/advisory_body_evaluation/973.pdf.

Oficiálna listina potvrdzujúca štatút lokality svetového dedičstva

“Bardejov is a small but exceptionally complete and well-preserved example of a fortified medieval town, which typifies the urbanization in this region. Among other remarkable features, it also contains a small Jewish quarter around a fine 18th-century synagogue.” (Advisory Body Evaluation, p. 133)

Lokalita bola zapísaná do Zoznamu svetového dedičstva na základe kritérií iii a iv¹²:

„Kritérium iii): opevnené mesto Bardejov je výnimočne dobre zachovaný doklad hospodárskej a sociálnej štruktúry obchodných miest stredovekej strednej Európy.“

“Criterion iii): The fortified town of Bardejov provides exceptionally well preserved evidence of the economic and social structure of trading towns in medieval Central Europe.”

„Kritérium iv): pôdorys, stavby a opevnenie Bardejova ilustrujú urbanistický komplex, aký sa v stredoveku vyvinul v strednej Európe na významných bodoch okolo veľkých obchodných dobových trás.“

“Criterion iv): The plan, buildings, and fortifications of Bardejov illustrate the urban complex that developed in Central Europe in the Middle Ages at major points along the great trade routes of the period.”

Všeobecný popis kritérií zápisu lokality

Všeobecný popis kritérií iii) a iv), na základe ktorých bolo historické jadro mesta Bardejov zapísané do Zoznamu, tak ako ich definuje Výbor svetového dedičstva, je nasledovný:¹³

„Kritérium iii): byť nositeľom jedinečného alebo aspoň výnimočného svedectva živej alebo zaniknutej kultúrnej tradície alebo civilizácie.“ (Feilden, Jokilehto, 2010, s. 22.)

„Kritérium iv): byť výnimočným príkladom typu stavby, architektonického alebo technologického súboru alebo krajiny, ktorý ilustruje významnú etapu, resp. významné etapy ľudských dejín.“ (Feilden, Jokilehto, 2010, s. 22.)

¹² Zdroj: <http://whc.unesco.org/en/list/973>.

¹³ Feilden, B., Jokilehto, J.: Príručka manažmentu lokalít svetového kultúrneho dedičstva, AlNova, Svätý Jur, 2010.

A.2.3 Integrita lokality¹⁴

„Ako urbanistický komplex si historické centrum Bardejova zachovalo pôvodnú parceláciu, všetky ulice, väčšinu nezastavaných¹⁵ priestorov, verejné budovy, opevnenie a vzhľad mesta. Centrum nebolo zničené svetovými vojnami, ako to bolo v prípade iných porovnateľných miest v regióne, vrátane Poľska a Ukrajiny.“

„Budovy, ich pôvodná materiálna substancia, výplne, v mnohých prípadoch dekorácia a niekedy aj detaily sú dobre dochované.“

„Veľká časť opevnenia bola asanovaná a niekde bola zasypaná aj priekopa. Napriek tomu je však viac ako polovica celkového hradobného systému intaktne dochovaná a udržiavaná, niektoré bašty sa stále využívajú.“ (Hodnotenie poradného orgánu, História obnovy, s. 133.)

Historický urbanistický komplex Bardejova „...má mimoriadne vysokú hodnotu pre svoju súčasnú vitalitu a s ňou spojené aktivity, ktoré neohrozujú iné hodnoty.“ (Hodnotenie poradného orgánu, Kvality, s. 133.)

“As an urban complex, the historic centre of Bardejov has retained its original building lot divisions (parcels), all streets, most of its open spaces, public buildings, and fortifications, and its townscape. The centre was not damaged during the World Wars, unlike many comparable cities in the region, including Poland and the Ukraine.”

“The buildings, their original materials, their openings, often their decorations, and sometimes their fittings, are well preserved.”

“Large parts of the fortifications have been demolished or, in the case of the moat, filled in. However, more than half is still intact and well maintained, and some of the towers are still in use.”

(Advisory Body evaluation, Conservation History, p. 133)

The historic urban complex of Bardejov “has an especially high value because of its present-day vitality and contemporary activities which do not compromise the other values.”

(Advisory Body evaluation, Qualities, p. 133)

¹⁴ Text je spracovaný na základe: ICOMOS: *Advisory Body Evaluation* (Hodnotenie poradného orgánu), Bardejov (Slovakia), No 973, september 2000.

Zdroj: http://whc.unesco.org/archive/advisory_body_evaluation/973.pdf.

¹⁵ Anglické slovné spojenie “open spaces”, môže byť prekladané aj ako verejné priestranstvá.

BAZILIKA

SV. EGÍDIA

A.2.4 Autenticita lokality¹⁶

„Historické centrum si zachovalo vysokú mieru autenticity, keďže urbanistická štruktúra sa takmer nezmenila, neboli asanované ani pristavované objekty.“

„Jediné časti, ktoré môžu byť otázne, sú strechy, zničené požiarom v 19. storočí. Nové strechy boli prestavané v 2. pol. 20. stor. na základe existujúcej dokumentácie a odborných štúdií. Zrekonštruované boli tak, aby sa obnovil pôvodný tvar a silueta a zároveň sa umožnilo lepšie priestorové využitie.“

(Hodnotenie poradného orgánu, Autenticita, s. 133.)

“The historic centre has preserved an extremely high level of authenticity, mainly through no changes to urban patterns, no demolition of houses, and no additions.”

“The only parts that might be questionable are the roofs destroyed by fire in the 19th century. The new roofs were rebuilt, following existing documentation and studies. They were made to restore the shape and skyline, while allowing better use of space.”

(Advisory Body Evaluation, Authenticity, p. 133)

A.2.5 Popis lokality¹⁷

Opevnené mesto Bardejov leží na severovýchode Slovenska, neďaleko hranice s Poľskom. Situované je na nezaplavovanej terase rieky Topľa, vo vrchoch Nízkych Beskýd.

„Objavujú sa informácie o osídlení v ranom stredoveku,“ najmä kvôli jeho lokalizácii „na hlavnej obchodnej trase cez Karpaty“.

„Dôležitosť tejto polohy na hlavnej obchodnej trase z Uhorska do Poľska viedla k tomu, že sa mesto stalo colným miestom pre vyberanie mýta za vyvážený tovar. V polovici 14. storočia kráľ mestu nariadil výstavbu hradieb.“

„Vybudovaný bol celý okruh opevnenia, s tromi bránami a baštami v strategických polohách.“

¹⁶ Text je spracovaný na základe: ICOMOS: *Advisory Body Evaluation* (Hodnotenie poradného orgánu), Bardejov, Slovakia, No 973, september 2000.

Zdroj: http://whc.unesco.org/archive/advisory_body_evaluation/973.pdf.

¹⁷ Tamtiež.

Pohľad na Radničné námestie
z veže Baziliky minor sv. Egídia

Pôdorys mesta je založený ako nepravidelná šachovnica, s tromi hlavnými „paralelnými ulicami, preťatými štyrmi užšími uličkami“.

Najvýznamnejšou črtou mesta, ktorá vyplýva z jeho obchodnej funkcie, je obdĺžnikové námestie (260 x 80 m). Z „troch strán ho obkolesuje 46 meštianskych domov“, postavených na pozemkoch s pravidelnou parceláciou; na štvrtej strane stojí dominantný farský kostol, „pôvodne 3-loďová gotická bazilika“; a v strede neskorogotická radnica, „ktorá je na Slovensku prvou budovou s kamennou renesančnou výzdobou“.

„Od prvej štvrtiny 18. storočia v Bardejove vo veľkom počte pribúda slovenské a chasidské židovské obyvateľstvo. Meštianske domy sa prestavujú tak, aby spĺňali kritériá súdobých architektonických štýlov, v severozápadnej časti mesta sa buduje židovská štvrť so synagógou, rituálnym kúpeľom a školou, stavajú sa nové kostoly a mosty.“

Lokalita zapísaná do Zoznamu svetového dedičstva pozostáva z dobre zachovaného opevneného stredovekého mesta s hlavným obdĺžnikovým námestím, meštianskymi domami, verejnými a cirkevnými budovami a tiež

z malej „židovskej štvrte so synagógou, bitúnkom a rituálnym kúpeľom¹⁸, ktorá bola vybudovaná“ v 18. storočí za hradbami v severozápadnej časti mesta.

(Hodnotenie poradného orgánu, Popis, s. 132.)

The fortified town of Bardejov is located in the northeast of Slovakia near the Polish border. It lies on the non-flooded terrace of river Topľa, in the Nizke Beskydy hills.

“Information is emerging of early medieval occupation”, due to its location “on a major trade route across the Carpathians”.

“The importance of this position on the main trade route into Poland from Hungary led to its being made the site of a customs office, to levy tolls on materials being exported. In the mid-14th the king ordered the citizens to fortify the town.”

“The entire defensive circuit was completed, with three gates on the main routes and bastions at strategic points.”

The town plan is based on an irregular checkerboard layout with three main “parallel streets, intersected by four narrower ones.”

The most significant feature resulting from the trade function of the town, is the rectangular main square (260 m by 80 m). It is “closed on three sides by 46 burgher houses” constructed on a regular plot structure; the dominating parish church, “originally a Gothic three-aisled basilica” on the fourth side; and the late Gothic Town Hall in the middle,” the first building in Slovakia with Renaissance stone moulding.”

“From the first quarter of the 18th century, Slovaks and Hassidic Jews came into Bardejov in large numbers. The burghers' houses were rebuilt or modified in keeping with current architectural fashion, a Jewish quarter with a synagogue, slaughterhouse and ritual baths¹⁹ developed in the north-western suburbs, and new churches and bridges were built.”

The inscribed area of Bardejov comprises the well-preserved fortified medieval town with the rectangular main square, burger houses, public and religious buildings, as well as a small “Jewish quarter with a synagogue, slaughterhouse, and ritual baths developed” northwest outside fortifications of the town in the 18th century.

(Advisory Body Evaluation, Description, p. 132)

Interiér Starej synagógy
v židovskom suburbii

¹⁸ Okrem uvedených objektov areál obsahoval aj dom štúdia (beit ha-midraš).

¹⁹ Okrem uvedených objektov areál obsahoval aj dom štúdia (beit ha-midraš).

Veža Františkánskeho kostola

Detail kamenárskej práce na západnej stene historickej radnice

A.3 ĎALŠIE HODNOTY LOKALITY DEFINOVANÉ V ZÁSADÁCH OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Popri atribútoch, ktoré priamo tvoria výnimočnú svetovú hodnotu lokality, je možné identifikovať ďalšie hodnoty, ktoré sa spolupodieľajú na celkovej hodnote územia. Pre potreby tejto kapitoly budú vymenované „tradičné“ hmotné kvality, tak ako sú identifikované v Zásadách ochrany pamiatkového územia, aktualizácia z rokov 2006 – 2009²⁰.

Na území mestskej pamiatkovej rezervácie Bardejov sa nachádza 178 objektov, z ktorých je 128 zapísaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu Slovenskej republiky.

Zásady ochrany pamiatkového územia identifikujú nasledovné skupiny hodnôt a ich súčasti:

A.3.1 Urbanisticko-historické hodnoty štruktúr lokality

„Zachovaná historicky vyvinutá urbanistická štruktúra čitateľná v pôdorysnej dispozícii pamiatkového územia...“ (Zásady ochrany pamiatkového územia, 2006 – 2009, s. 69.)

Historická urbanistická štruktúra predstavuje základné priestorové jednotky definujúce podobu lokality. Sú to najmä: mestské opevnenie, uličná sieť, centrálné námestie, mestské bloky, charakteristická stredoveká parcelácia a jej zastavanie objektmi.

„Zachovaná historicky vyvinutá silueta a panoráma prezentovaná vo významných interiérových i diaľkových pohľadoch na pamiatkové územie...“ (Zásady ochrany pamiatkového územia, 2006-2009, s. 69.)

Historickú siluetu a panorámu tvorí kompozícia objektov v priestore. Významnými prvkami sú najmä: architektonické dominanty (Bazilika minor sv. Egídia, Františkánsky kostol, bašty opevnenia), ktoré dopĺňajú ďalšie stavby výškovo gradované od okrajov lokality k jej centru (zástavba meštianskych domov okolo Radničného námestia); otvorené priehľady z okolia do vnútra pamiatkového územia.

„Zachovaná historicky vyvinutá objektová skladba pamiatkového územia...“ (Zásady ochrany pamiatkového územia, 2006 – 2009, s. 69.)

Historicky vyvinutá objektová skladba pozostáva zo všetkých hodnotných objektov (pamiatkovo chránených, vytipovaných na vyhlásenie za národné

²⁰ Krajský pamiatkový úrad Prešov: Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatková rezervácia Bardejov, Aktualizácia, Prešov 2006 – 2009.

kultúrne pamiatky a tiež objektov dotvárajúcich prostredie), priestorov (verejné priestranstvá, dvory, záhrady) a prvkov zelene.

Významnou hodnotou je historicky vyvinutý a zachovaný spôsob osadenia objektov na úzkych stredovekých parcelách.

„Zachovaný historicky vyvinutý architektonický výraz štruktúr pamiatkového územia...” (Zásady ochrany pamiatkového územia, 2006 – 2009, s. 69.)

Architektonický výraz lokality tvorí exteriérová podoba historických prvkov a štruktúr, ktoré spolu vytvárajú celkový obraz územia – je to najmä vonkajšia podoba stavieb, vybavenie parteru a strešná krajina.

A.3.2 Architektonicko-historické hodnoty objektov v lokalite

„Pôdorysná dispozičná schéma objektov NKP (národných kultúrnych pamiatok) v pamiatkovom území...” (Zásady ochrany pamiatkového územia, 2006 – 2009, s. 70.)

Vzťah jednotlivých priestorov v rámci objektu (najmä pôdorys a dispozičné riešenie meštianskych domov, ďalších budov a opevnenia).

Juhozápadná strana Radničného námestia s typickou zástavbou meštianskych domov

Bardejov – Radničné námestie

„Vertikálne a horizontálne konštrukcie objektov NKP v pamiatkovom území...” (Zásady ochrany pamiatkového územia, 2006 – 2009, s. 70.)

Všetky autentické historické stavebné konštrukcie, ktoré sú súčasťou NKP.

„Hmotovo–priestorové riešenie a architektonický výraz exteriéru objektov NKP a historických objektov vhodne dotvárajúcich prostredie a vytipovaných na vyhlásenie za NKP v pamiatkovom území...” (Zásady ochrany pamiatkového územia, 2006 – 2009, s. 70.)

„Ostatné historické architektonické prvky v pamiatkovom území: parcelačné múry, ploty, nezastavané plochy dvorov, nezastavaná plocha hradobnej priekopy, zeleň, spevnené plochy, studne a iné...” (Zásady ochrany pamiatkového územia, 2006 – 2009, s. 70.)

„Komplexné architektonické riešenie objektov v pamiatkovom území z hľadiska dokladu historického vývoja...” (Zásady ochrany pamiatkového územia, 2006 – 2009, s. 70.)

Materiálové, konštrukčné a umelecké riešenie historických stavieb predstavuje doklad a zdroj informácií o úrovni vývoja staviteľského umenia.

A.3.3 Umelecko-historické hodnoty objektov v lokalite

„Výtvarné a umelecko-remeselné prvky exteriéru objektov NKP a tiež historických objektov dotvárajúcich prostredie a objektov vytipovaných na vyhlásenie za NKP v pamiatkovom území...“ (Zásady ochrany pamiatkového územia, 2006 – 2009, s. 71.)

Výtvarná a umelecko-remeselná výzdoba fasád, klenieb podjazdov a striech objektov.

„Ostatné výtvarné a umelecko-remeselné prvky v pamiatkovom území: pamätníky, fontány, sochy a plastiky a iné umelecké diela a artefakty...“ (Zásady ochrany pamiatkového územia, 2006 – 2009, s. 71.)

A.3.4 Kultúrne a pamiatkové hodnoty archeologických nálezov a nálezísk v lokalite

„Celá plocha PR Bardejov²¹ je evidovanou archeologickou lokalitou...“ (Zásady ochrany pamiatkového územia, 2006 – 2009, s. 71.)

Ide o všetky hodnotné nehnuteľné i hnutel'né nálezy či artefakty nachádzajúce sa pod povrchom, prípadne v súčasnosti už prezentované na povrchu.

Všetky spomínané hodnoty popísané v tejto kapitole (A.3) tvoria jedinečný a nedeliteľný celok, ktorý spoluvytvára svetovú výnimočnú hodnotu. Všetky prvky, ktoré sú nositeľmi týchto hodnôt, sa spolupodieľajú na neopakovateľnej a charakteristickej podobe lokality.

Severná časť priekopy po obnove a prezentácii zaniknutých častí opevnenia

²¹ PR Bardejov – Pamiatková rezervácia Bardejov.

A.4 MANAŽMENT LOKALITY – AKTÉRI A PROBLÉMOVÉ OBLASTI

A.4.1 Kontext – svetové dedičstvo v rámci živého rozvíjajúceho sa mesta

Za účelom usmerňovania rozvoja mesta spracovalo Mesto Bardejov Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta pre roky 2004 – 2012 a následne aj dokument Bardejov 2020 – Program integrovaného trvalo udržateľného rozvoja mesta na roky 2012 – 2020²².

V rámci spomínanej rozvojovej stratégie mesta bola zohľadnená aj potreba zachovania kultúrneho dedičstva. Stratégia hovorí, že Bardejov chce byť mestom, ktoré „rešpektuje zásady udržateľného rozvoja, zodpovedne pristupuje k životnému prostrediu a kultúrnemu dedičstvu...“ (Bardejov 2020 – Program integrovaného trvalo udržateľného rozvoja mesta na roky 2012 – 2020, str. 47.)

Jednou z prioritných oblastí v stratégii rozvoja mesta je oblasť s názvom Kultúra a historické pamiatky (Prioritná oblasť č. 1). Cieľom tejto prioritnej oblasti je ochrana a obnova kultúrnych pamiatok (Rozvojový zámer č. 1.1) a zvyšovanie úrovne kultúrnych aktivít a súvisiacej infraštruktúry (Rozvojový zámer č. 1.2).

Vzhľadom na fakt, že lokalita je súčasťou živého organizmu mesta, pôsobí na ňu množstvo vplyvov. V monitorovacej správe, ktorú vypracováva Krajský pamiatkový úrad Prešov²³, sa konštatuje, že existuje mnoho faktorov, ktoré predstavujú potenciálne ohrozenie, keďže „na zachovanie lokality a starostlivosť o ňu priamo vplývajú územnosprávne členenie, právne predpisy, rozvojové plánovanie, vlastnícke vzťahy, ľudské a finančné zdroje, počet a sociálne zloženie obyvateľstva, pracovné príležitosti, kultúrne povedomie, vzdelanosť, informovanosť, propagácia lokality, cestovný ruch, vplyv životného prostredia, riziká ako prírodné katastrofy, vandalizmus, krádeže, zmeny fyzikálnych podmienok objektov, zmeny vo využívaní krajiny, pôdohospodárstvo, výstavba ciest, stavebné činnosti.“ (KPÚ Prešov, 2010, str. 44)

Negatívne faktory vplývajúce na lokalitu sú analyzované v časti B tohto dokumentu a sú zohľadnené v návrhovej časti C v jednotlivých opatreniach a projektoch.

²² Mesto Bardejov: Bardejov 2020 – Program integrovaného trvalo udržateľného rozvoja mesta na roky 2012 – 2020, marec 2012.

²³ Krajský pamiatkový úrad Prešov: Svetové kultúrne dedičstvo – monitoring územia lokality UNESCO. Správa o stave starostlivosti o zachovanie lokality Historické jadro mesta Bardejov, november 2010.

A.4.2 Aktéri

Prehľad dôležitých aktérov v lokalite:

- štátna správa a jej relevantné rozpočtové organizácie,
- miestna samospráva a jej relevantné rozpočtové organizácie,
- regionálna samospráva a jej relevantné rozpočtové organizácie,
- vybraní predstavitelia súkromného sektora,
- relevantné organizácie tretieho sektora, miestne osobnosti, experti z vybraných oblastí,
- predstavitelia cirkví a náboženských organizácií.

Podrobnejší zoznam aktérov v predmetnej lokalite je v kapitole D.2.

Mesto Bardejov

Mesto Bardejov, ktoré je zároveň sídlom okresu, je v rámci administratívneho usporiadania Slovenska súčasťou Prešovského samosprávneho kraja. Mesto Bardejov je samostatným územným samosprávnym a správnym celkom. Je právnickou osobou, ktorá samostatne hospodári s vlastným majetkom a príjmami. Plní úlohy v oblasti starostlivosti o všestranný rozvoj mesta a potrieb jeho obyvateľov.

Orgánmi mesta sú: mestské zastupiteľstvo - zastupiteľský zbor mesta zložený z poslancov zvolených v priamych voľbách miestnymi obyvateľmi, rozhoduje o základných otázkach života mesta; primátor mesta - štatutárny zástupca mesta a jeho najvyšší výkonný orgán; mestská rada - iniciatívny, výkonný a kontrolný orgán mestského zastupiteľstva zároveň plní funkciu poradného orgánu primátora; kontrolór mesta - kontrolný orgán mesta volený zastupiteľstvom.

Juhozápadná strana Radničného námestia s typickou zástavbou meštianskych domov

Vo vzťahu k pamiatkovým objektom v lokalite svetového kultúrneho dedičstva mesto koná v rozsahu kompetencií, ktoré vyplývajú z legislatívnych noriem platných v SR, a to najmä zákona o obecnom zriadení, ale aj príslušných noriem na úseku územného plánovania, stavebného poriadku, zákona o Bardejove č. 176/2002 Z. z. o ochrane a rozvoji územia Bardejova.

Ako vlastník objektov mesto prijíma opatrenia na ich údržbu a obnovu, v zmysle platnej legislatívy o ochrane pamiatkového fondu.

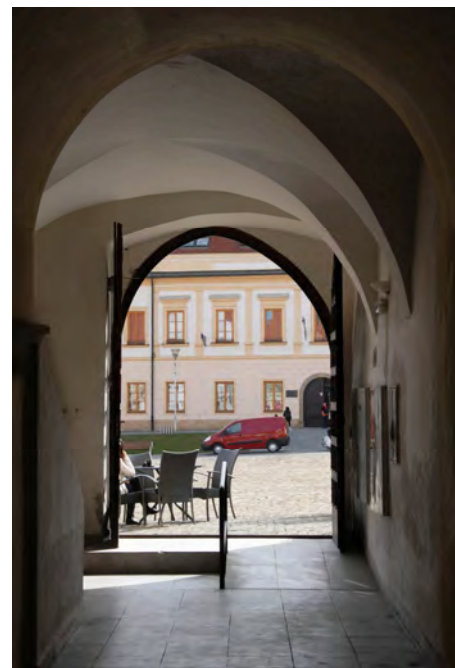
Krajský pamiatkový úrad Prešov

Podľa Zákona 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu, § 11:

(1) Krajský pamiatkový úrad je v prvom stupni vecne príslušným správnym orgánom, ktorý rozhoduje o právach a povinnostiach právnických osôb a fyzických osôb na úseku ochrany pamiatkového fondu, archeologických nálezov a archeologických nálezísk, ak tento zákon neustanovuje inak.

(2) Krajský pamiatkový úrad

- a) vykonáva štátny dohľad nad stavom, využívaním a zabezpečením ochrany pamiatkového fondu a archeologických nálezísk,
- b) schvaľuje zásady ochrany pamiatkového územia vypracované osobou oprávnenou podľa § 35 ods. 3, vypracúva podklady súvisiace s prípravou územnoplánovacej dokumentácie pre príslušné orgány štátnej správy a územnej samosprávy, spolupracuje s nimi v procese spracovania prípravnej, projektovej a reštaurátorskej dokumentácie na záchranu, obnovu a využitie kultúrnych pamiatok, pamiatkových území a archeologických nálezov a nálezísk,
- c) poskytuje obvodným úradom na ich požiadanie, ako aj vyšším územným celkom a obciam, výpisy z Ústredného zoznamu pamiatkového fondu (ďalej len "Ústredný zoznam") podľa ich územných obvodov,
- d) usmerňuje činnosti právnických osôb a fyzických osôb pri záchrane, obnove a využívaní pamiatkového fondu, archeologických nálezov a archeologických nálezísk a poskytuje im odbornú a metodickú pomoc,
- e) rozhoduje podľa § 24, 31 až 33, 37, 39, 42 a 43, vydáva záväzné stanoviská podľa § 30 a 32 a stanoviská podľa § 29 tohto zákona,
- f) spolupracuje pri zabezpečovaní osobitnej ochrany kultúrnej pamiatky s orgánmi štátnej správy a orgánmi územnej samosprávy v období krízovej situácie a mimoriadnej situácie²⁴ a pri príprave opatrení na uvedené situácie,

Prejazd meštianskeho domu ústiaci do Radničného námestia

²⁴ § 3 zákona Národnej rady SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva.

- g) zabezpečuje v nevyhnutných prípadoch dočasnú odbornú úschovu hnutelných kultúrnych pamiatok,
- h) poskytuje obci metodickú a odbornú pomoc pri evidovaní miestnych pamätihodností obce,
- i) dohliada na dodržiavanie tohto zákona a prijíma opatrenia na odstránenie nedostatkov pri ochrane pamiatkového fondu,
- j) ukladá pokuty podľa § 42 a 43.

A.4.3 Problémové oblasti

Mestská pamiatková rezervácia Bardejov bola dlhé desaťročia z hľadiska ochrany a obnovy odborne usmerňovaná Krajským pamiatkovým úradom Prešov. V dôsledku tejto zodpovednej starostlivosti sa historické jadro dochovalo v podobe, ktorá umožnila jeho zaradenie do Zoznamu svetového dedičstva.

Napriek dobrému stavu (zachovania a obnovy) lokality je možné v súčasnosti identifikovať aj negatívne vplyvy pôsobiace na lokalitu, ktoré sú podrobnejšie popísané v časti B. Negatívne vplyvy sa dajú zhrnúť do štyroch základných problémových oblastí:

- spolupráca kľúčových aktérov a stupeň zapájania vlastníkov objektov a verejnosti do procesu ochrany a rozvoja lokality, ich vzájomná komunikácia;
- uvedomenie si hodnôt lokality vlastníckmi objektov a verejnosťou;
- vzťah lokality a rozvíjajúceho sa mesta – regulácia rozvoja územia v dotyku s lokalitou, kde sa stretávajú záujmy ochrany lokality s potrebou rozvoja mesta, a ktoré sú veľmi dôležité z hľadiska vhodného prepojenia lokality s ostatnými časťami mesta;
- historické jadro ako prirodzené centrum mesta – nedostatočné zapojenie do každodenného života obyvateľov mesta.

Problémové oblasti sú riešené jednotlivými opatreniami, ktoré sú podrobnejšie popísané v návrhovej časti C.

B. ANALYTICKÁ ČASŤ MANAŽMENT PLÁNU

B. ANALYTICKÁ ČASŤ MANAŽMENT PLÁNU

B.1 ADMINISTRATÍVNE A TECHNICKÉ ÚDAJE O LOKALITE

Administratívna príslušnosť

Lokalita je situovaná na území mesta Bardejov v katastrálnom území Bardejov, okres Bardejov, Prešovský kraj.

Geografické súradnice

49° 17' 35.988'' severnej šírky a 21° 16' 45.012'' východnej dĺžky¹

Plocha lokality a ochranného pásma²

Plocha lokality: 24 ha; plocha ochranného pásma: 13 ha

Vymedzenie lokality

Lokalita pozostáva z Pamiatkovej rezervácie Bardejov (historická časť mesta v rámci hradieb) a židovského suburbia³.

Schematické znázornenie hraníc lokality s ochranným pásmom

Zdroj mapového podkladu: <http://maps.google.com>.

¹ <http://whc.unesco.org/en/list/973>.

² <http://whc.unesco.org/en/list/973>.

³ Ďalšie mapové podklady sú uvedené v prílohách tohto dokumentu - časť E.

B.2 STAVEBNO-HISTORICKÝ POPIS LOKALITY⁴

Lokalita pozostáva z historického jadra stredovekého mesta vymedzeného opevnením, ktoré sa sformovalo počas stredoveku, a areálu židovských stavieb, tzv. židovského suburbia z polovice 18. storočia, situovaného mimo opevnenia na bývalom severozápadnom predmestí.

Mesto vzniklo na plochej, nezaplavovanej terase nad potokom Šibská voda. Terasa sa mierne zvažuje na sever smerom k rieke Topľa a na východ smerom k Šibskej vode. Predmestia sa sformovali okolo prístupových ciest do mesta v rámci priestoru ohraničeného riekou Topľou a potokom Šibská voda.

Križovatka obchodných ciest

Mesto Bardejov sa vyvinulo na významnej obchodnej ceste smerujúcej z juhu Európy na sever. Mesto je špecifické tým, že na rozdiel od ďalších dvoch miest situovaných južnejšie na tejto ceste, Prešova a Košíc, sa v tomto mieste cesta delila. Jedna vetva smerovala na západ do Krakova a druhá vetva na severovýchod do východnej časti Poľska. Toto štiepenie ovplyvnilo i formu námestia, ktoré dostalo obdĺžnikový tvar. Spomínané námestia v Prešove a Košiciach majú tvar pretiahnutej šošovky, vzhľadom na to, že cesta nimi prechádzala.

Námestie

Rozsiahle, pôvodne trhové námestie, tvoriace základnú urbanistickú štruktúru má obdĺžnikový tvar (260 x 80 metrov), dlhšou stranou je orientované severojužným smerom. Námestie je z troch strán lemované meštianskymi domami a na štvrtej, severnej strane, je situovaná dominanta – farský Kostol sv. Egídia. V centrálnej polohe námestia je umiestnená stará radnica tvoriaca lokálny akcent. Urbanistická štruktúra mesta sa sformovala počas 15. a 16. storočia a aj následkom útľmu rozvoja v nasledujúcich storočiach sa zachovala vo výnimočnom rozsahu.

Urbanizmus

Urbanistická štruktúra historického jadra je charakteristická pre stredoveké kolonizačné mestá nemeckého typu, ktoré boli vybudované okolo pravouhlého námestia obklopeného úzkymi, do hĺbky orientovanými parcelami. Základ urbanistickej štruktúry historického jadra

⁴ Skrátený popis lokality je spracovaný na základe týchto materiálov: *Nomination Project to Include the Town of Bardejov in the UNESCO World Cultural Heritage List* (Nominačný projekt na zapísanie mesta Bardejov na UNESCO Zoznam svetového kultúrneho dedičstva), kolektív autorov, Bardejov 2000, ktorý bol predložený v roku 2000 na UNESCO, a Zásad ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej rezervácie Bardejov, Aktualizácia, Prešov 2006 – 2009, Krajský pamiatkový úrad Prešov. Podrobnejší popis stavebného vývoja lokality je možné nájsť najmä v spomínaných zásadách ochrany. Prierez históriou vývoja mesta je zaradený v prílohách tohto dokumentu – časť E.

vnútri hradieb tvorí námestie spolu s dvoma paralelnými a dvoma priečnymi ulicami. Túto schému dopĺňajú dve kratšie ulice tvoriace prepojenie so vstupnými bránami a okružná ulička tiahnuca sa pozdĺž vnútornej strany hradieb. Paralelne s námestím v severojužnom smere sú situované dve širšie ulice, Kláštorná, ktorá je na západ od námestia a Stöcklova na východ od námestia. Dve priečne ulice orientované východozápadným smerom pretínajú námestie a spájajú ho s oboma paralelnými ulicami. V južnej časti námestia je to Ulica františkánov, ktorá vo východnom smere pokračuje ako Veterná a v severnej časti medzi kostolom a starou radnicou ulica Hviezdoslavova. V severnej časti sa Stöcklova ulica zalamovala smerom na severovýchod k bráne. Z juhozápadného nárožia námestia vychádza Rodyho ulica smerujúca k bývalej južnej bráne. K západnej bráne ústila už spomínaná Hviezdoslavova ulica. Príhradobná ulička, ktorá bola užšia než ostatné ulice a lemovala hradby z vnútornej strany, nebola v stredoveku zastavaná. V súčasnosti je zachovaná v severovýchodnej, východnej a v juhovýchodnej polohe historického jadra ako ulica Na hradbách a v západnej časti mesta ako Baštová ulica.

Nočná iluminácia farského Kostola
(Baziliky minor) sv. Egídia

Stredoveká parcelácia

Historické jadro mesta si do veľkej miery zachovalo svoju pôvodnú gotickú parceláciu z čias jeho založenia. Parcely majú jednotnú šírku približne 9,6 metra vmeranú v čase svojho vzniku v lakťoch. Vzhľadom na útlm ekonomického (a tým aj stavebného) rozvoja v 17. a 18. storočí nedošlo k rozsiahlejšiemu spájaniu parcel. Výnimku tvorí objekt súčasného mestského úradu na Radničnom námestí č. 16, ktorý vznikol spojením a prestavaním starších objektov na troch parcelách, ďalej je to objekt Obchodnej akadémie na Stöcklovej ulici č. 24 a budova Štátneho archívu na Miškovského a Kláštornej ulici. Niekoľko parcel v severozápadnom cípe námestia zaniklo v dôsledku realizácie parku (v 19. storočí) pred západným vstupom do Kostola sv. Egídia.

Budova bývalého humanistického
gymnázia na nároží farského
kostola

Významné objekty

Výstavba farského Kostola sv. Egídia sa začala v 14. storočí a bola ukončená do roku 1464. Po statických problémoch a následnom zrútení klenby sa začalo s jeho prestavbou, počas ktorej bola nadstavená stredná loď kostola, pristavané dve kaplnky a dokončená stavba veže. Po požiari v roku 1640 bola veža staticky narušená a v roku 1725 sa pri zemetrasení jej vrchná časť zrútila. Kostol prešiel regotizáciou po požiari v roku 1878, dostavaná bola i veža.

Kostol sv. Jána Krstiteľa na južnej strane mesta postavili augustiniáni okolo roku 1380 a následne počas 15. storočia, spoločne s prestavbou kostola, boli postavené v niekoľkých etapách i kláštorne budovy. Kláštorne komplex poškodil v roku 1534 požiar, v roku 1536 bol nanovo zastrešený a po vyhnaní rehoľníkov v čase reformácie premenený na sýpku. V prvej polovici 16. storočia bol na kláštore realizovaný nový krov, a potom, keď ho dostal od mesta slovenský cirkevný zbor, došlo k jeho obnove. V roku 1671 bol slovenský kostol a kláštor na kráľov príkaz zabraný a usadili sa v ňom františkáni.

Radnicu postavilo mesto v rokoch 1505 – 1511. Prízemie bolo využívané na obchodné účely a poschodie slúžilo mestskej rade. Radnica je postavená v neskorogotickom slohu s renesančnými kamennými detailmi a je prvým objektom s renesančnými prvkami na území Slovenska. Vzhľadom na to, že radnica stála uprostred námestia, krov strechy nebol zasiahnutý žiadnym požiarom. Krov, ktorý sa zachoval, pochádza z roku 1641 (je to v poradí druhý krov na objekte radnice) a je najstarším zachovaným v meste.

Budovu školy (humanistické gymnázium) postavilo mesto v roku 1508 pri severovýchodnom nároží farského kostola na mieste staršej školy. Objekt bol prestavaný v roku 1612 a neskôr v 19. storočí.

Meštianske domy postavené na úzkych a hlbokých parcelách sú si po typologickej stránke podobné. Okolo námestia sú situované dvojpodlažné domy s vysokou sedlovou strechou a štítom orientovaným do námestia. Prejazd na prízemí domu spája námestie s dvorom, v ktorom sa nachádzali hospodárske objekty. Kompozícia čelnej fasády má tri okenné osi s portálom prejazdu situovaným na krajnej osi. Mnohé z domov si zachovali svoju pôvodnú dispozíciu z čias 2. polovice 15. storočia. Počas renesancie dostali mnohé domy novú štýlovú výzdobu, či už v podobe kamenných prvkov alebo farebného riešenia hlavnej fasády. V tomto období boli po požiaroch nahradené drevené trámové stropy murovanými klenbami. Vstupy do pivníc domov obchodníkov boli pôvodne priamo z námestia, kvôli jednoduchšej manipulácii s tovarom.

Objekt historickej radnice
na Radničnom námestí

Meštianske domy na Radničnom
námestí

Hrubá bašta – najmohutnejšia zachovaná bašta mestského opevnenia

Výstavba opevnenia mesta sa začala v roku 1352 príkazom uhorského kráľa Ľudovíta I. na jeho vybudovanie.

Prvá stavebná etapa bola ukončená do konca 14. storočia, keď malo mesto hradobný múr po svojom obvode a tri brány na hlavných prístupových cestách (južná Horná brána na ceste do Prešova, severovýchodná Dolná brána na ceste do Poľska a západná brána na ceste do Poľska smerom na Krakov). Hradobný múr bol doplnený systémom bášť, zvyšujúcim jeho obranyschopnosť. Druhá stavebná etapa zrealizovaná v priebehu 15. storočia doplnila existujúci systém o nové prvky, ktoré zvýšili efektivitu celého systému. Tretia – a zároveň posledná etapa – prebehla v prvej polovici 16. storočia, keď sa modernizovali existujúce časti. Počas nej boli postavené nové bašty v kľúčových pozíciách opevnenia a barbakany chrániace prístup k mestským bránam. V nasledujúcom období boli už realizované iba menšie úpravy a údržba. V 18. storočí mestské opevnenie strácalo svoje opodstatnenie vzhľadom na vývoj stratégie boja i politické pomery v Rakúsko-uhorskej monarchii. Na prelome 18. a 19. storočia sa začalo s postupným búraním hradieb okolo mesta (niektoré časti opevnenia boli už v tom čase zbúrané) a využívaním uvoľneného priestoru pre jeho ďalší rozvoj. Hradobná priekopa bola zasypaná a na jej mieste boli v závere 19. storočia a začiatkom 20. storočia postavené nové objekty.

Komplex sakrálnych a hospodárskych stavieb židovskej náboženskej obce je situovaný za hradbami mesta na bývalom severozápadnom predmestí v závere ulice Dlhý rad. Centrom komplexu bola synagóga, okolo ktorej boli sústredené obydlia, rituálne, spoločenské, komerčné a hospodárske objekty židovskej obce. Najstarším objektom je synagóga postavená v rokoch 1814 – 1836⁵ (datovanie vychádza z nápisu na kamennej platni s údajmi o postavení – chronostichonu, osadenej v interiéri synagógy). Koncom 19. storočia boli postavené ďalšie dodnes zachované stavby: mikve (rituálny očistný kúpeľ) a bejt ha-midraš (budova školy). Ďalej tu boli pri západnej hrane areálu situované menšie hospodárske objekty: rituálny bitúnok a kotelňa s bojlerom a expanznou vežou pre potreby ohrevu teplej vody v mikve. Prvá dochovaná zmienka o existencii suburbia je na mape mesta z roku 1877. Následkom deportácií do koncentračných táborov počas II. svetovej vojny a vysťahovalectvu v rokoch 1948 – 49 židovská komunita v Bardejove zaniká a objekty suburbia dostávajú náhradné využitie.

⁵ Švantnerová, J.: Areál židovských rituálnych stavieb v kontexte histórie židovského osídlenia Bardejova (text je v prílohe v záverečnej časti tohto dokumentu – časť E).

B.3 OBNOVA, STAV ZACHOVANIA A VYUŽÍVANIE LOKALITY

B.3.1 Lokalita v kontexte mesta

Bardejov je živé a rozvíjajúce sa mesto, ktoré plní rozmanité funkcie vyplývajúce z potrieb a očakávaní jeho obyvateľov. Historické jadro mesta, ktoré má status lokality svetového dedičstva, je síce významnou, no pomerne malou časťou celého organizmu mesta. Úlohou kľúčových aktérov je zosúladiť každodenný chod a rozvoj mesta ako celku a ochranu jeho historického jadra. Rôznorodé predstavy a očakávania jednotlivých aktérov o rozvoji mesta spôsobujú často tlaky na lokalitu. Potreby súčasnej spoločnosti, ktoré nie sú vždy zosúladené s hodnotami lokality, predstavujú potenciálne ohrozenie autenticity a integrity lokality. Úlohou kľúčových aktérov je vytvoriť symbiózu medzi rozvojom mesta ako celku a ochranou jeho kultúrno-historického potenciálu sústredeného najmä v priestore historického jadra.

Jedným zo základných opatrení na ochranu lokality pred rozvojovými tlakmi v jej okolí predstavuje ochranné pásmo. V anglickej terminológii je zaužívaný pojem *buffer zone* (nárazníková zóna), ktorý prilieha popisuje jeho funkciu. Ochranné pásmo predstavuje „obal“ okolo samotnej lokality, v ktorom platí špecifický režim posudzovania rozvoja. V prípade Bardejova je šírka ochranného pásma na niektorých úsekoch atypicky malá, čím stráca do veľkej miery na funkčnosti. Efektivita, ktorou takéto ochranné pásmo môže zmierniť negatívne dopady rozvoja na lokalitu, je dosť obmedzená.

Za účelom zachovania priestorovej integrity lokality je potrebné definovať aj limity ďalšieho rozvoja v rámci lokality a aj v jej okolí. Za týmto účelom je potrebné spracovať územnoplánovaciu dokumentáciu na úrovni zóny (územný plán centrálnej mestskej zóny). Územný plán zóny je vzhľadom na svoju podrobnosť a hĺbku riešenia najvhodnejším nástrojom pre územno-priestorovú koordináciu procesov v lokalite a jej okolí.

V okolí lokality je potrebné usmerňovať novú zástavbu a rozvoj už existujúcej zástavby. Definovanie limitov rozvoja v okolí lokality má napomôcť vytvoriť jej vhodný rámec a pozdvihnúť kvalitu urbanistického prostredia, v ktorom je osadená.

Pre činnosť v rámci lokality je spracovaný metodický materiál – Zásady ochrany pamiatkového územia⁶, ktorý – okrem iného – definuje aj možnosti novej zástavby a limity rozvoja v rámci lokality.

Priemet Zásad do územného plánu zóny – ako aj definovanie limitov rozvoja v okolí lokality – by mali byť uskutočnené na základe širšej

⁶ Krajský pamiatkový úrad Prešov: Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatková rezervácia Bardejov, Aktualizácia, Prešov 2006 – 2009.

odbornej diskusie, tak aby sa dosiahla podpora relevantných kľúčových aktérov.

Špecifickým problémom urbanizmu je zasadenie lokality do jej krajinného rámca. Z dôvodu zachovania kultúrno-historického kontextu je dôležitá aj ochrana významných výhľadov na lokalitu z okolitej krajiny a výhľadov z lokality do krajiny. Chránené výhľady sú definované v Zásadách⁷. Pre posilnenie ochrany navrhnutých výhľadov a pohľadov je potrebné ich premietnuť do územnoplánovacej dokumentácie mesta.

Zhrnutie odporúčaní:

- na základe širšej odbornej diskusie je potrebné posúdiť možnosť rozšírenia ochranného pásma lokality;
- definovanie limitov rozvoja v okolí lokality pomôže zvýšiť kvalitu prostredia, v ktorom sa lokalita nachádza;
- na základe širšej odbornej diskusie je potrebné posúdiť možnosť priemetu limitov rozvoja v rámci lokality definovaných v Zásadách ochrany pamiatkovej rezervácie do územného plánu centrálnej mestskej zóny;
- posúdenie a priemet významných výhľadov podporí zachovanie kultúrno-historického krajinného kontextu lokality.

B.3.2 Funkčné využitie lokality

Súčasnú funkčné využívanie lokality je charakterizované ako „prevažne spoločensko-obslužno-obytné“⁸. Územný plán mesta lokalitu charakterizuje ako plochu s koncentráciou zariadení vyššej a základnej občianskej vybavenosti a funkčne zmiešanou a polyfunkčnou zástavbou.

Lokalita je teda využívaná podobným spôsobom, ako tomu bolo v minulosti. Niektoré funkcie boli prirodzeným vývojom a aj z dôvodu socioekonomických zmien z historického centra čiastočne alebo úplne vytlačené do iných častí mesta (výroba, skladovanie). Zachovala sa však funkcia bývania (i keď v menšom rozsahu ako v minulosti) a administratívna. Význam nadobudli nové funkcie občianskej vybavenosti, najmä služieb a kultúry.

Námestie stratilo svoju pôvodnú funkciu ako priestoru, kde sa konali trhy. Vzhľadom na socioekonomické a priestorové zmeny mesta sa zredukovala aj jeho prirodzená vlastnosť ako priestoru pre stretávanie sa miestnych obyvateľov. Je preto potrebné rozvíjať aktivity, ktoré by obnovili jeho pôvodnú funkciu a posilnili jeho význam v organizme mesta. Cieľom je zachovať a udržiavať súčasné funkčné využitie lokality a posilniť funkciu

Funkcia bývania a služieb predstavuje jeden zo spôsobov udržania vitality historického jadra mesta

⁷ Krajský pamiatkový úrad Prešov: Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatková rezervácia Bardejov, Aktualizácia, Prešov 2006 – 2009, s. 74.

⁸ Tamtiež.

bývania, ktorá je jedným z hlavných faktorov udržania života v historickom centre mesta a jeho identity. V súvislosti s funkciou bývania je potrebné riešiť i problematiku dopravy (najmä statickej)⁹.

Limity funkčného využitia vychádzajú predovšetkým z rešpektovania kultúrnych hodnôt lokality. Zachovanie autentickej funkcie, pokiaľ je to možné, je najlepším spôsobom využitia objektov a priestorov. Ak nie je možné zachovať či obnoviť autentickú funkciu, je potrebné hľadať takú novú funkciu, ktorá nepoškodí kultúrne hodnoty a umožní ich udržateľnosť do budúcnosti.

Zhrnutie odporúčaní:

- kultúrne hodnoty lokality predstavujú základný a najdôležitejší limit rozvoja lokality, ale súčasne sú významným potenciálom ďalšieho rozvoja mesta;
- Radničné námestie je rozsiahlym priestorom, ktorý stratil svoju pôvodnú trhovú funkciu. V súčasnosti je využívaný na rôzne kultúrno-spoločenské podujatia. Možnosti jeho ďalšieho využívania (sezónneho i celoročného) ako centrálného priestoru mesta je potrebné ďalej rozvíjať. Oživenie námestia vytvára pozitívny impulz k pritiahnutiu miestnych obyvateľov a návštevníkov do historického centra;
- vytvorenie nových príležitostí na bývanie v historických domoch v centre mesta podporí udržanie vitality lokality.

B.3.3 Urbanistická štruktúra lokality

Jedným zo základných atribútov, na základe ktorých bolo historické jadro mesta nominované na Zoznam svetového dedičstva, je zachovaná a dobre čitateľná stredoveká urbanistická štruktúra. Uličná sieť, voľné priestory a charakteristická parcelácia sa vo výnimočnej miere zachovali až do druhej polovice 20. storočia, keď sa začalo so systematickou pamiatkovou ochranou. Historická parcelácia sa až na niekoľko výnimiek, keď došlo k zlúčeniu susedných parciel, počas vývoja mesta nezmenila.

Zásady ochrany¹⁰ obsahujú podrobný popis podmienok starostlivosti o zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie mesta. Podľa stanovenej zásady revitalizácie a rehabilitácie urbanistickej štruktúry lokality sú definované aj voľné plochy, ktoré je možné zastavať. Tieto plochy predstavujú miesta, kde existovala historická zástavba a týkajú sa najmä plôch dvorových krídel a hospodárskych objektov situovaných vo dvoroch.

⁹ Územný plán mesta Bardejov v časti Komplexný urbanistický návrh obsahuje zásadu podmienenia povolenia realizácie nových aktivít alebo zmeny aktivít budovaním parkovísk na vlastnom pozemku.

¹⁰ Krajský pamiatkový úrad Prešov: Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatková rezervácia Bardejov, Aktualizácia, Prešov 2006 – 2009.

Predmetom ochrany urbanistickej štruktúry sú aj nezastavané priestory dvorov, spolutvoriace charakter historickej parcelácie a zástavby. Správa o stave starostlivosti¹¹ popisuje prípad porušenia tejto zásady ochrany v prípade meštianskeho domu na Radničnom námestí č. 33. Toto je zatiaľ jediný prípad narušenia autenticity a integrity lokality na úrovni urbanistickej štruktúry.

Nadväzujúcou témou je aj problematika starostlivosti o objektovú skladbu, jej proporčné a výškové členenie a tiež strešnú krajinu v lokalite. Metodické usmernenia pre túto oblasť sú takisto prítomné v spomínaných Zásadách ochrany.

V rámci tejto témy je najaktuálnejším problémom ochrana strešnej krajiny, tzv. piatej fasády historických domov. Vzhľadom na želaný rozvoj bývania v lokalite dochádza aj k zobytnovaniu podkrovných priestorov historických domov. To si vyžaduje presvetlenie a prirodzené vetranie týchto priestorov na úrovni stanovenej príslušnými hygienickými normami. Strešné okná, vikiere a súvisiace technické vybavenie inštalované na strechách výrazne menia podobu a kvalitu strešnej krajiny.

K urbanistickej mierke starostlivosti o lokalitu prináleží aj téma zachovania siluety, panorámy a charakteristických pohľadov. Táto oblasť prejavu historickej urbanistickej štruktúry sa týka najmä vizuálnej integrity lokality a významne vplýva na kvalitu vnímania lokality. Spomínaná Správa o stave starostlivosti konštatuje, že v sledovanom období nedošlo k „výrazným zásahom“¹² v tejto oblasti.

B.3.4 Kľúčové objekty a súbory lokality

Vzhľadom na dlhodobú a systematickú obnovu historického jadra mesta, ktorá sa začala v roku 1953 po deklarácii pamiatkovej rezervácie v roku 1950 a neustále pokračuje, je fyzický stav zachovania väčšiny objektov aj verejných priestorov dobrý. V poslednom období sa pozornosť sústredila aj na židovské suburbium, ktorého fyzický stav sa postupne stabilizuje a je pripravený návrh jeho komplexnej obnovy a využitia.

Historická radnica

Reštaurovanie exteriéru radnice bolo realizované v roku 2007 a prinavrátilo vo veľkej miere radnici autentickú podobu. Pozornosť bola zameraná najmä na kamenné prvky výzdoby, ostenia okien a dverí, nárožné kvadrovanie, omietky a výmalbu. Odstránené boli nevyhovujúce zásahy z čias predchádzajúceho reštaurovania v 80-tych rokoch 20. storočia. Nové povrchy i farebnosť bola obnovená na základe

¹¹ Krajský pamiatkový úrad Prešov: Správa o stave starostlivosti o zachovanie lokality Historické jadro mesta Bardejov, 2010, s. 6.

¹² Krajský pamiatkový úrad Prešov: Správa o stave starostlivosti o zachovanie lokality Historické jadro mesta Bardejov, 2010, s. 16.

zachovaných pôvodných fragmentov omietok, ktoré boli odkryté a zakonzervované.

Reštaurátorským výskumom boli odkryté a následne prezentované kamenné prvky stredovekej architektonickej výzdoby radnice. Reštaurovanie predchádzal reštaurátorský a fyzikálno-chemický prieskum. Objekt bol iluminovaný (nasvietený) svetidlami zabudovanými v exteriéri okolo objektu v dlažbe námestia.

Kvalitu obnovy exteriéru je žiaduce dosiahnuť aj pri obnove interiéru radnice. V súvislosti s obnovou interiéru je možné uvažovať aj o inovácii expozície múzea a posilnenia pozície historickej radnice ako kľúčového objektu pre interpretáciu a prezentáciu lokality.

Bazilika minor (farský kostol) sv. Egídia

V roku 2006 bola realizovaná kompletná výmena strešnej krytiny, ktorá bola miestami v havarijnom stave. Obnova baziliky sa v poslednom období sústredila na jej interiéru, kde sa ťažiskovo upravilo presbytérium pre obnovenú liturgiu a zrealizovalo sa nové umelé osvetlenie. Reštaurovanie maľby svätyne bolo ukončené v roku 2008 a reštaurovanie súsošia Golgoty vo víťaznom oblúku a časti interiéru bolo ukončené v roku 2009. Práce na reštaurovaní pokračujú najmä na hnutelnom interiéru a menších oltároch.

Bazilika minor sv. Egídia je využívaná autenticky a je systematicky obnovovaná a udržiavaná.

Mestské opevnenie

Obnova mestského opevnenia realizovaná v priebehu rokov 2006 – 2011 bola sústredená na jeho severnú časť. Realizácia prebiehala na základe spracovaného projektu Obnova mestského opevnenia a jeho zapojenie do infraštruktúry mesta Bardejov¹³. Pred obnovou prebehol archeologický výskum, ktorého výsledky sú podkladom pre podrobnejšie poznanie a interpretáciu nálezových situácií nedochovaných častí opevnenia. Poznatky z výskumu sú premietnuté do metodiky obnovy a prezentácie opevnenia. Obnova severovýchodnej časti opevnenia, pozostávajúca z obnovy dvoch bášť, hradobného a parkánového múru, bola dokončená v roku 2009. Následne v rokoch 2009 – 2012 prebehla obnova severozápadnej časti opevnenia a príslušných priestorov priekopy, v ktorých je situovaný park s fontánou. Práce boli zamerané na obnovu zachovaných častí opevnenia a na prezentáciu zaniknutých častí opevnenia, ktoré boli identifikované archeologickým výskumom.

V súvislosti s obnovou severnej časti opevnenia bola zrealizovaná v roku 2009 aj obnova príhradobnej uličky – Ulice na hradbách. K úpravám oproti

Severná časť mestského opevnenia po obnove. V popredí je náznaková prezentácia parkánového múru, zachytený je tiež pohľad na obnovenú Renesančnú baštu.

¹³ Autor projektu je A-Typ, architektonický ateliér, spol. s r.o., Ing. arch. V. Kačala, 2006.

projektovej dokumentácii prišlo v súvislosti s odkrytím hradobného múru a polkruhovej bašty v rámci spomínaného archeologického výskumu.

Táto časť opevnenia bola následne prezentovaná náznakovou rekonštrukciou múru do výšky 1 metra nad ulicu, prípadne prezentovaná odlíšením materiálového riešenia v rámci povrchu ulice v miestach, kde prevádzkový profil ulice neumožnil vyzdvihnúť náznakovú rekonštrukciu múru nad povrch.

Obnova opevnenia bude pokračovať vo východnej a južnej časti. Nasledujúcim úsekom je obnova severovýchodného barbakanu a súvisiacich častí opevnenia.

Mestské opevnenie je svojím rozsahom a charakterom prezentácie pomerne náročným objektom na údržbu a obnovu, najmä čo sa týka vynakladania finančných prostriedkov. Mestské opevnenie je významným symbolom mesta, no zároveň neprináša priamy zisk do rozpočtu (jeho praktická využiteľnosť je pomerne malá). Pravidelná kontrola stavebno-technického stavu a operatívne odstraňovanie porúch už v ich zárodku však môže výrazne znížiť náklady na údržbu opevnenia. Údržba koruny murív, odstraňovanie náletovej zelene, obnova maltových spojov medzi kamenným murivom zníži možnosť prieniku dažďovej vody do vnútra muriva. Poškodené omietkové vrstvy na baštách (poruchy sú už viditeľné na juhovýchodnej časti opevnenia, ktorá čaká na obnovu) je potrebné opraviť skôr, než dosiahnu väčší plošný rozsah.

Strata pôvodnej obrannej funkcie opevnenia viedla k jeho čiastočnej demolácii v predchádzajúcich storočiach. V súčasnosti je to najmä turistická atrakcia, ktorej potenciál je možné i naďalej rozvíjať. Sú to najmä bašty opevnenia, ktorým je možné dať nové funkčné využitie podporujúce rozvoj kultúrneho turizmu.

Zhrnutie odporúčaní:

- vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti (*feasibility study*) pre bašty opevnenia, s cieľom podporiť rozvoj kultúrneho turizmu.

Priekopa opevnenia

S obnovou a prezentáciou opevnenia súvisí i priestor bývalej priekopy, ktorá tvorila súčasť systému opevnenia. Priekopa bola po strate obranného významu opevnenia zasypaná a sčasti zastavaná. Metodika pamiatkovej obnovy opevnenia charakterizuje viaceré nehodnotné objekty postavené v priestore priekopy ako rušivé objekty v pamiatkovom území alebo objekty na limitované dožitie. Realizácia metodických zámerov obnovy opevnenia bude však vyžadovať kooperáciu zo strany majiteľov týchto objektov.

V južnej časti priekopy pri barbakane je situovaný objekt bývalej nemocnice. Objekt stratil svoju funkciu a v súčasnosti je opustený a jeho areál uzavretý. Mesto rokuje s vlastníkom o odkúpení objektu a jeho obnove, ktorá by objekt zapojila do života mesta.

V priestore južného barbakanu je situovaný tzv. zelený dom, ktorý predstavuje konfliktnú výstavbu z hľadiska pamiatkovej starostlivosti i stavebného zákona. V záujme vyriešenia tejto situácie bude potrebné podniknúť kroky na nápravu tohto stavu.

Zhrnutie odporúčaní:

- prostredníctvom poskytnutia asistencie vlastníkom, pri hľadaní možností vhodných riešení pre zanedbané alebo rušivé objekty v priestore priekopy, je možné podporiť realizáciu metodických zámerov obnovy opevnenia;
- štúdia uskutočniteľnosti pre objekt bývalej nemocnice umožní jeho efektívnejšiu obnovu a využívanie;
- mediácia konfliktu vlastníka tzv. zeleného domu so zákonom môže pomôcť k riešeniu súčasnej situácie.

Františkánsky kláštor

Areál Františkánskeho kláštora v súčasnosti nemá funkčné využitie a príprava jeho obnovy sa rozbieha. Areál si od vlastníka (rád malých františkánov) prenajalo občianske združenie Náš Bardejov, ktoré ho plánuje postupne obnoviť¹⁴.

Zhrnutie odporúčaní:

- areál Františkánskeho kláštora predstavuje významnú, zatiaľ neobnovenú pamiatku, a je potrebné jeho vlastníkom, resp. nájomcom, v prípade záujmu poskytnúť asistenciu pri spracovaní štúdie využiteľnosti (*feasibility study*).

Meštianske domy

Obnova domov na Radničnom námestí vo vlastníctve mesta (domy č. 29, č. 30, č. 32 realizované v roku 2006) sa sústredila na vytvorenie nových bytových jednotiek v podkrovných priestoroch. V roku 2007 to bol objekt na Radničnom námestí č. 24, tzv. Poľsko-slovenský dom, v ktorom sídli Kultúrne a turistické centrum. Dom aj priestor dvora prešiel komplexnou obnovou, v podkroví boli vytvorené štyri apartmány. Nové bytové jednotky v podkrovnom priestore boli zrealizované v priebehu roku 2008 aj v objekte na Radničnom námestí č. 46. Obnova a adaptácia podkrovných priestorov na účely bývania pokračovala i v roku 2009, keď

Obnovené meštianske domy v juhozápadnej časti Radničného námestia

¹⁴ Projekt obnovy areálu: Ing. arch. Miroslav Olejár, Ing. arch. Alena Petejová. Areál Františkánskeho kláštora, Bardejov 2012.

boli vytvorené nové byty (celkovo 6 bytových jednotiek) v domoch č. 38 a č. 41 na Radničnom námestí, a v roku 2010 vzniklo tiež 6 nových bytov v domoch č. 25 a č. 30.

V roku 2009 – 2010 bola realizovaná obnova rôzneho rozsahu aj ďalších pamiatkovo chránených meštianskych domov v historickom jadre (dom č. 44 na Radničnom námestí, dom č. 17 na Stöcklovej ulici, č. 104 na Hviezdoslavovej ulici). Popri stavebnej obnove boli realizované i archeologické výskumy, reštaurátorské výskumy a reštaurovanie.

Stav väčšiny pamiatkovo chránených meštianskych domov v historickom jadre sa od zápisu lokality na Zoznam svetového dedičstva viditeľne zlepšil. Krajský pamiatkový úrad Prešov (KPÚ) pravidelne monitoruje stav narušených a zanedbaných objektov a koná vo veci zabezpečenia a ochrany kultúrnych pamiatok. V prípade realizácie obnovy bez vydania rozhodnutia KPÚ Prešov, alebo nedodržaním podmienok stanovených v rozhodnutí, vedie Krajský pamiatkový úrad Prešov konania o náprave v rámci zákonom stanovených postupov. Taktiež Mesto Bardejov vyvíja zákonom vymedzené aktivity prostredníctvom stavebného úradu na nápravu zanedbaných a neudržiavaných objektov.

Zhrnutie odporúčaní:

- zachovanie autentickej funkcie meštianskych domov (najmä bývanie a obchod) predstavuje najvhodnejší spôsob udržania života v historickom jadre.

Detail štukovej výzdoby
fasády budovy školy
(dom štúdia)

Židovské suburbium

Stavebno-technický stav objektov židovského suburbia je do značnej miery narušený a v tomto zmysle kontrastuje s historickou časťou mesta v rámci opevnenia (pamiatkovou rezerváciou). Areál bol dlhodobo využívaný ako skladové a predajné priestory železiarstva, a jeho údržba a oprave nebola venovaná dostatočná pozornosť.

Obnova areálu bola zahájená v období po zápise lokality na Zoznam svetového dedičstva a zatiaľ boli zrealizované opravy menšieho rozsahu zamerané najmä na odstránenie akútnych problémov (najmä opravy strešných konštrukcií, poruchy spôsobené zatekaním, chýbajúce výplne otvorov, sanácia vlhkosti). V súčasnosti je pripravovaná realizácia celkovej obnovy areálu, aj zmena využitia, ktorá bude rešpektovať jeho kultúrne hodnoty.

V areáli sa zachovali najcennejšie objekty – synagóga, rituálny kúpeľ (mikve), budova školy (dom štúdia – bejt ha-midraš). Objekt rituálneho bitúnku sa nezachoval. Zanikol aj vstupný rizalit na synagóge, pri ktorom bolo i schodisko na galériu pre ženy. Súčasťou areálu bola dnes už neexistujúca a neidentifikovaná budova.

Objekt rituálneho kúpeľa (mikve) prešiel čiastočnou obnovou (ukončená v roku 2008), ktorá bola sústredená na opravu strechy, povrchov zvislých konštrukcií a výplní otvorov. Tento objekt je v súčasnosti v najlepšom stave a je naďalej využívaný ako predajňa železiarstva. Objekt na ohrev teplej vody, ktorý prilieha k rituálnemu kúpeľu, je do značnej miery deštruovaný a v roku 2012 bol provizórne zastrešený.

Synagóga, ktorá slúžila ako sklad pre predajňu železiarstva, prešla tiež čiastočnou obnovou zameranou na odstránenie najzávažnejších porúch. V priebehu roku 2009, v nadväznosti na vypracovanie a schválenie prípravnej projektovej dokumentácie na obnovu, bola opravená strecha a v roku 2010 bola reštaurátorsky stabilizovaná maľba interiéru. Vyrobené boli i kópie pôvodných snehových zábran na streche. Následne boli stabilizované statické poruchy nad okennými otvormi a vyrobené a osadené nové výplne okenných otvorov. Problém vlhnutia murív od vzlínajúcej vody bol riešený z exteriéru vytvorením drenážnych kanálov po obvodě stavby a v interiéru bola po odstránení podlahy položená štrková paropriepustná vrstva.

Na objekte budovy školy (domu štúdia – Bejt Hamidraš) boli zatiaľ realizované menšie opravy s cieľom stabilizovať najzávažnejšie poruchy v časti strechy. Stekajúca dažďová voda narušila povrch a konštrukciu podstrešnej rímsy a omietkových vrstiev na fasáde. V rámci opravy zrealizovanej v roku 2010 boli vymurované deštruované komínové telesá a čiastočne opravená konštrukcia krovu.

Objekt rituálneho kúpeľa tvoriaci juhozápadné nárožie areálu židovského suburbia

Limitom využitia židovského suburbia je najmä pietny charakter miesta. V tejto súvislosti je problematickejšie dosiahnuť ekonomickú udržateľnosť využitia suburbia (resp. tvorbu zisku, ktorý by umožnil financovanie prevádzkových nákladov a tvorbu fondov na údržbu a opravy).

Zhrnutie odporúčaní:

- židovské suburbium predstavuje významnú súčasť lokality a je potrebné jeho vlastníkom v prípade záujmu poskytnúť asistenciu pri hľadaní vhodného využitia a možností obnovy.

B.3.5 Kvalita realizácie obnovy objektov v lokalite

Po metodickej stránke je obnova historických objektov zabezpečená dobre. Problémom je kolísavá kvalita realizácie obnovy závislá najmä od často chýbajúcich špecifických zručností a znalostí stavebných firiem. Vzhľadom na fakt, že obnova historických objektov nie je na Slovensku významným odvetvím stavebného priemyslu, je len malé množstvo kvalifikovaných remeselníkov a špecializovaných firiem.

Obnova historických objektov si vyžaduje znalosť tradičných stavebných techník a technológií. Súčasný materiál a pracovné postupy sú často nekompatibilné s historickou substanciou a v dlhodobej perspektíve spôsobujú často problémy a stratu autenticity.

Problémy súvisiace s absenciou potrebných remeselných zručností uvádza aj Správa o stave starostlivosti o zachovanie lokality¹⁵, najmä v súvislosti s opravou a obnovou výplní otvorov.

Problém s ponukou a dopytom v tejto oblasti tvorí do veľkej miery uzavretý kruh. Ak majitelia a správcovia historických objektov nevyžadujú kvalifikovaných remeselníkov s dobrými referenciami v oblasti obnovy, tak nie je vytvorený priestor pre fungovanie špecializovaných služieb v tejto oblasti. Platí to však aj obrátene, keď nie sú k dispozícii potrební majstri schopní pracovať tradičnými technikami a technológiami. Tento kruh je potrebné „prelomiť“ z oboch strán. Je potrebné podporovať systematické vzdelávanie v tradičných stavebných remeslách. Je tiež potrebné zvyšovať povedomie vlastníkov a správcov o možnostiach kvalitnejšej a udržateľnejšej obnovy historických objektov.

V súvislosti s obnovou historického stavebného fondu hrá významnú úlohu aj preventívna kontrola stavebno-technického stavu. Pravidelná kontrola a urýchlené odstraňovanie menších porúch a poškodení môže výrazne znížiť náklady na údržbu objektov a predísť potrebe ich neskoršej nákladnej obnovy. Pravidelná údržba je najlepším spôsobom starostlivosti o historické objekty aj z hľadiska zachovania ich autenticity.

¹⁵ Krajský pamiatkový úrad Prešov: Správa o stave starostlivosti o zachovanie lokality Historické jadro mesta Bardejov, 2010., s. 39.

Kvalitu realizácie údržby a obnovy historických objektov má potenciál zvýšiť i lepší prístup majiteľov či správcov týchto objektov ku kvalifikovaným informáciám a službám. Takéto služby (či už v podobe diskusného fóra vlastníkov alebo pevného kontaktného bodu) spoločne s osvetou a propagáciou dobrých príkladov remeselných prác predstavujú pozitívny spôsob podpory zvýšenia kvality realizácie obnovy. Vytvárajú tiež priestor na diskusiu a výmenu skúseností, čo má za následok zvýšenie povedomia o význame tradičných stavebných remesiel a ich úlohe pri kvalitnej obnove historických objektov.

Zhrnutie odporúčaní:

- k zvýšeniu kvality realizačnej fázy obnovy prispeje aj rozvíjanie relevantných remeselných zručností;
- k zlepšeniu kvality realizácie obnovy pomôže aj propagácia dobrých príkladov remeselnej práce v meste;
- podporou pre vlastníkov a správcov historických objektov pri obnove historických objektov je aj vytvorenie asistenčného centra poskytujúceho odborné konzultácie z oblasti obnovy;
- predchádzaniu nutnosti realizovať náročnejšie práce obnovy historických objektov pomôže aj zriadenie odbornej služby na pravidelné sledovanie stavebno-technického stavu objektov.

B.3.6 Verejné priestory lokality

Obnova verejných priestorov prebieha postupne v závislosti na dostupných prostriedkoch a je riešená komplexne (povrchová úprava a vybavenie parteru sa rieši spoločne s inžinierskymi sieťami). Verejné priestory hrajú popri domoch a objektoch veľký význam pri utváraní kvality a charakteru historického jadra.

Radničné námestie prešlo rozsiahlou obnovou. Obnovený bol povrch v centrálnej časti podľa výsledkov archeologického výskumu a po okrajoch bola umiestnená nová dlažba. Nová dlažba je najmä v priestoroch využívaných ako komunikácia pre automobilovú dopravu a v častiach, kde je zvýšený pohyb chodcov. Do parteru námestia bol umiestnený mobiliár a svietidlá súčasného dizajnu na základe metodického zámeru obnovy priestoru.

Z ulíc v historickom jadre boli obnovené nasledovné: Radničné námestie, Baštová ulica, Ulica františkánov, Kláštorská ulica, Poštová ulica a Veterná ulica. Čiastočne boli obnovené: Hviezdoslavova ulica, Ulica na hradbách, Jiráskova ulica, Ulica M. V. Miškovského, Stöcklova ulica, Rodyho ulica a Šiancova ulica. Na dokončení ich obnovy sa bude pokračovať v nasledujúcom období.

Obnova ulíc v historickom jadre mesta sa sústreďuje na výmenu povrchov, realizáciu nového osvetlenia, vytvorenie parkovacích miest vo vhodných

Cestná doprava v dotyku s historickou časťou mesta obkolesenou hradbami

polohách, obnovu zelene v miestach, kde je to z metodického i priestorového hľadiska možné, a výmenu inžinierskych sietí.

Bezprostredné okolie židovského suburbia zatiaľ nebolo obnovené, je to úloha do nasledujúceho obdobia. Možnosti obnovy okolia a prepojenia suburbia s historickým jadrom naznačila štúdia prestavby námestia SNP a Mlynskej ulice¹⁶.

Vizuálna kvalita mestského parteru v rámci lokality (najmä v častiach mimo Radničného námestia) je do značnej miery narušená nekonceptným a dizajnovo rôznorodým označovaním prevádzok a reklamnými pútačmi. Zvýšenie úrovne kvality v rámci tejto oblasti je náročné vzhľadom na to, že je potrebné spolupracovať s väčším množstvom majiteľov prevádzok a správcov nehnuteľností podieľajúcich sa na vzhľade verejného priestoru. Z odborného hľadiska je potrebné vypracovať univerzálnu a dostatočne flexibilnú metodiku označovania prevádzok a umiestňovania reklamy. Zo spoločenského hľadiska je potrebné vytvoriť priestor pre pozitívne vnímanie realizácie metodiky v praxi. Vizuálna kvalita parteru významne ovplyvňuje celkovú vizuálnu atraktivitu lokality.

Zhrnutie odporúčaní:

- realizácia urbanisticko-priestorovej štúdie Námestia SNP a Mlynskej ulice podporí prepojenie historickej časti mesta v rámci hradieb a židovského suburbia a zvýši kvalitu verejného priestoru v nadväznosti na lokalitu;
- na podporu zlepšenia vizuálnej kvality mestského parteru v lokalite je potrebné vypracovať dizajn-manuál označovania prevádzok a umiestňovania reklamy.

B.3.7 Kvalita životného prostredia a regenerácia zelene

Záťaž životného prostredia v kontexte lokality predstavuje najmä cestná doprava, ktorá je v dotyku historického jadra (štátna cesta č. I/77 a č. II/545). Tento negatívny faktor by mala časom eliminovať plánovaná výstavba juhozápadného obchvatu mesta.

Positívny vplyv na zlepšenie miestnej mikroklímy má realizácia výsadby a obnovy zelene v rámci obnovy verejných priestorov a ulíc¹⁷. Dokončená bola rekonštrukcia parku na ulici Dlhý rad a je pripravená projektová dokumentácia rekonštrukcie parku pred západným vstupom do Baziliky minor sv. Egídia a pred Františkánskym kostolom. Obnova zelene prebehla i na uliciach Miškovského a Kláštorská aj v rámci obnovy severovýchodnej

¹⁶ Ing. arch. Vladimír Kačala, Ing. arch. Rudolf Bicek a kol.: Bardejov – Námestie SNP, Urbanisticko-priestorová štúdia, 2011.

¹⁷ Zásady obsahujú štruktúrované požiadavky na prítomnosť a úpravu zelene v lokalite. Krajský pamiatkový úrad Prešov, Pamiatková rezervácia Bardejov, Zásady ochrany pamiatkového územia, Aktualizácia, Prešov 2006 – 2009.

časti opevnenia (Ulica na hradbách). V nasledujúcom období je plánovaná aj rekonštrukcia na Ulici Františkánov.

Obnovený park na ulici Dlhý rad

Potenciál pre rozvoj zelene a oddychových plôch predstavujú i ďalšie časti priekopy opevnenia. V súčasnosti je nevyužitý potenciál priekopy medzi južným barbakanom a areálom Františkánskeho kláštora. Priestor Františkánskeho kláštora a príslušné pozemky v južnej priekope, patriace reholi malých františkánov, si prenajalo OZ Náš Bardejov a plánuje tam zrealizovať verejný park.

Plánovaný zámer vybudovania lesoparku pri Kalvárii s lokalitou priamo nesúvisí, nakoľko je z formálneho hľadiska mimo jej územia, no vzhľadom na kultúrno-historické súvislosti a potenciál Kalvárie je potrebné sa ním zaoberať. Kalvária predstavuje významné prepojenie historického jadra a okolitej krajiny, a poskytuje jedinečný výhľad na lokalitu. Lepšie prepojenie Kalvárie a lokality znamená posilnenie prezentácie samotnej lokality a podporuje oživenie bardejovskej Kalvárie ako turistickej atrakcie.

Zhrnutie odporúčaní:

- južná časť priekopy opevnenia predstavuje nevyužitý potenciál pre realizáciu oddychových plôch so zeleňou;
- Kalvária je zatiaľ nedostatočne využívaná na rekreáciu a oddych aj vzhľadom na zanedbaný stav prístupovej komunikácie a zelene.

Severný výhľad z Radničného námestia smerom ku Kellerovej ulici

B.3.8 Negatívne faktory ovplyvňujúce stav lokality

Na základe analýzy situácie v lokalite, ktorá bola predmetom predchádzajúcich podkapitol, je možné zhrnúť nasledujúce hlavné faktory, negatívne ovplyvňujúce výnimočnú svetovú hodnotu, autenticitu a integritu lokality:

Ochrana a starostlivosť o lokalitu:

- nedostatočné ochranné pásmo lokality, ktoré nezodpovedá súčasným požiadavkám;
- chýbajúci územný plán na úrovni zóny (teda územný plán centrálnej mestskej zóny), ktorý v dostatočne podrobnej mierke usmerňuje aktivity v lokalite;
- nedostatočne definované limity rozvoja v okolí lokality, ktoré je potrebné stanoviť najmä pre tieto oblasti: južné predmestie, Krátky rad a zástavba pozdĺž Šibského potoka; okolie Kalvárie; územie severne od židovského suburbia;
- nedostatočná ochrana dôležitých výhľadov na lokalitu, z lokality do krajiny a tiež v rámci lokality. Výhľady boli definované v Zásadách¹⁸, zatiaľ však neboli premietnuté do územného plánu.
- nedostatočne vizuálna kvalita parteru historického jadra, najmä v zmysle kvality označovania prevádzok;
- zanedbanie bežnej údržby historických budov spôsobujúce poškodenie ich materiálovej a stavebno-technickej podstaty, ktoré si následne vyžaduje rozsiahlejšie opravy a väčšie investície, absencia pravidelného a systematického sledovania stavebno-technického stavu historických budov;
- absencia platformy na systematickú komunikáciu s vlastníckmi a správcami budov za účelom poskytovania asistencie pri údržbe a obnove;
- nedostatočná kvalita stavebných remeselných prác pri údržbe a obnove, používanie nevhodných stavebných materiálov a technológií pri údržbe a obnove, ktoré sú nekompatibilné s historickými materiálmi a spôsobujú poškodenie materiálovej autenticity objektov.

Využívanie a rozvoj lokality:

- nedostatočné využívanie námestia a celkove historického jadra ako prirodzeného centra mesta;
- nedostatočné urbanisticko-priestorové prepojenie historického jadra a židovského suburbia, ktoré spolu vytvárajú lokalitu svetového dedičstva;

¹⁸ Krajský pamiatkový úrad Prešov: Pamiatková rezervácia Bardejov, Zásady ochrany pamiatkového územia, Aktualizácia, Prešov 2006 – 2009.

- nedostatočné využitie potenciálu významných objektov a priestorov v lokalite (areál židovského suburbia, bašty opevnenia, areál Františkánskeho kláštora a k nemu príľahlá časť hradobnej priekopy pri južnom barbakane, areál bývalej nemocnice a k nemu príľahlá časť hradobnej priekopy);
- existencia zanedbaných a rušivých objektov a priestorov;
- nedostatočne riešená statická a dynamická doprava v lokalite a jej okolí, zaťaženie historického jadra statickou dopravou, zaťaženie centra mesta tranzitnou dopravou v tesnej blízkosti historického jadra;
- nedostatočné využitie kultúrnych hodnôt na rozvoj turistického ruchu.

Uvedené negatívne faktory boli zohľadnené pri definovaní prioritných oblastí, opatrení a projektov, ktoré sú rozpracované v kapitole C tohto dokumentu.

Boli stanovené štyri prioritné oblasti: Ochrana lokality, Starostlivosť o lokalitu, Využívanie a rozvoj lokality a prioritná oblasť s názvom Interpretácia a prezentácia kultúrnych hodnôt lokality a jej okolia.

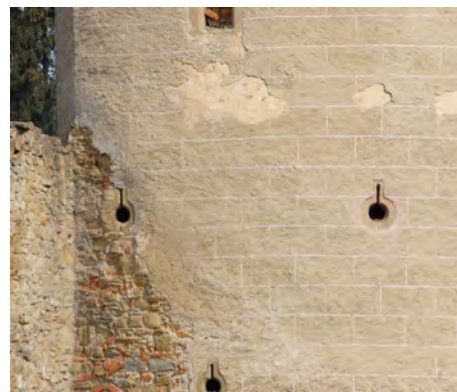
Ako už bolo spomenuté, samostatná prioritná oblasť sa venuje interpretácii a prezentácii kultúrnych hodnôt. Pochopenie hodnôt prostredia jeho obyvateľmi a návštevníkmi je nevyhnutným predpokladom na jeho ochranu, zachovanie a vhodný rozvoj do budúcnosti. Z tohto dôvodu bola interpretácia a prezentácia stanovená ako samostatná prioritná oblasť.

Pri vymenovávaní negatívnych faktorov ovplyvňujúcich lokalitu je nedostatočná interpretácia a prezentácia kultúrnych hodnôt prierezovým negatívnym faktorom, ktorý môže ovplyvňovať celú škálu aktivít v lokalite počnúc jej ochranou až po spôsob jej využívania.

B.3.9 Sledovanie stavu zachovania lokality

Pre lokality zapísané na UNESCO Zozname svetového kultúrneho a prírodného dedičstva je spracovaný jednotný metodický materiál na sledovanie ich stavu a procesov ovplyvňujúcich zachovanie výnimočnej svetovej hodnoty. Monitoring (odborne nazývaný tiež reaktívny monitoring) územia lokalít svetového dedičstva je medzinárodná iniciatíva, ktorou sa na úrovni jednotlivých signatárskych krajín pre UNESCO Centrum svetového dedičstva zhromažďujú informácie o stave všetkých lokalít a má zabezpečiť systematické sledovanie stavu hodnôt, pre ktoré boli lokality na Zoznam svetového dedičstva zapísané. Sledovanie stavu sa realizuje v 2-ročných cykloch a po šiestich rokoch sa robí súhrnné vyhodnotenie. Pre lokalitu Historické jadro mesta Bardejov realizuje sledovanie stavu Krajský pamiatkový úrad Prešov

Monitorovanie stavu zachovania je nástrojom použiteľným aj na identifikáciu menších porúch, ktoré môžu spôsobiť poškodenie autenticity konštrukcií

a najaktuálnejšia správa je z novembra 2010. Štruktúra správy (obsah štruktúry správy je v prílohe) je zameraná na dôležité oblasti a faktory, ktoré je potrebné vyhodnotiť a sledovať ich stav v čase.

Výkon sledovania stavu sa realizuje na podklade jednotného formulára, ktorý umožňuje zaznamenávať zmeny a vývoj v lokalite. Formulár obsahuje stanovené oblasti, ktoré je potrebné sledovať a vyhodnocovať. Systematické monitorovanie lokality je primárne zamerané na sledovanie stavu výnimočnej svetovej hodnoty, autenticity a integrity, a tiež nástrojov ochrany lokality. Cieľom sledovania stavu je zachytiť negatívne javy, ktoré by ju mohli ohroziť a poškodiť výnimočnú svetovú hodnotu, a po ich vyhodnotení prijať účinné opatrenia skôr, ako by mohlo dôjsť k trvalému poškodeniu alebo jej zániku.

Aktuálna správa¹⁹ je spracovaná na základe terénneho prieskumu a vychádza z metodických materiálov pamiatkovej starostlivosti pre územie mestskej pamiatkovej rezervácie. Ako podklad bola použitá aj Správa o stave zachovania pamiatkových hodnôt územia svetového kultúrneho dedičstva UNESCO Bardejov²⁰. Správa sa prierezovo venuje dôležitým otázkam ochrany, obnovy, prezentácie a využívania lokality a prezentuje názory štátnej pamiatkovej starostlivosti i Mesta Bardejov. V častiach, kde mali obe strany rozdielne perspektívy na vnímanie určitých problémov, je vyjadrenie KPÚ Prešov doplnené vyjadrením mesta, čo pomáha k lepšiemu pochopeniu možných spôsobov nazerania na problematické oblasti v lokalite. Správa obsahuje najdôležitejšie informácie a údaje na ochranu a manažment lokality, a je takto dôležitým komunikačným nástrojom medzi jednotlivými aktérmi v lokalite a partnermi jej ochrany a rozvoja.

B.4 PRÁVNÝ RÁMEC OCHRANY LOKALITY

Zákony, ktoré majú vplyv na územie svetového dedičstva²¹

História právnej ochrany historického jadra mesta Bardejov siaha do obdobia začiatku 50-tych rokov 20. storočia, keď bol na úrovni vlády ČSSR deklarovaný záujem chrániť najvýznamnejšie časti kultúrneho dedičstva krajiny. Na 99. schôdzi vlády (dňa 11. júla 1950) bola prerokovaná Správa vo veci starostlivosti o kultúrne a historické pamiatky, ktorá vo svojom bode B, číslo 2 obsahuje údaje o výbere 30 historických miest Československa, a následne ich identifikuje ako rezervácie. Medzi ôsmimi mestami v tomto výbere, ktoré sú zo Slovenska, je aj Bardejov. Uznesenie vlády z 99. schôdze je považované za základ právnej ochrany historických

¹⁹ Krajský pamiatkový úrad Prešov: Správa o stave starostlivosti o zachovanie lokality Historické jadro mesta Bardejov, 2010, poverený pracovník Mgr. Jana Ličková.

²⁰ Spracovateľ Ing. Juraj Popjak, Mesto Bardejov.

²¹ Prehľad vybraných dokumentov určujúcich rámec ochrany, obnovy a rozvoja lokality sa nachádza v prílohe v záverečnej časti dokumentu – časť E.

centier miest v Československu. Na území Slovenska bol status rezervácie potvrdený i následne na zasadnutí Zboru povereníkov 10. novembra 1952.

V roku 1958 bol prijatý prvý zákon o ochrane kultúrnych pamiatok v Československu. Zákon č. 7/1958 Sb. n. SNR o kultúrnych pamiatkach, na základe ustanovenia § 29 nadväzuje na predchádzajúce opatrenia ochrany, keď uvádza, že „opatrenia urobené v zhode s týmto zákonom pred začiatkom jeho účinnosti považujú sa za vykonané podľa neho.“ Týmto opatrením bola zabezpečená kontinuita pamiatkovej ochrany a tento mechanizmus sa uplatňoval aj pri neskorších zákonoch (Zákon č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti a Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu), ktoré nahradili zákon z roku 1958.

V roku 2000 bolo historické jadro Bardejova so židovským suburbiom uznané UNESCO-m ako lokalita svetového dedičstva. Ochrana a manažment lokality je takto popri národnej úrovni definovaná i medzinárodným dokumentom Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, ktorý patrí k základným medzinárodným dohovorom upravujúcim rozvoj kultúry a ochranu jednotlivých súčastí kultúrneho dedičstva v Slovenskej republike (Česko-Slovenská republika ratifikovala dohovor 15. novembra 1990; Oznámenie FMZV 159/1991 Zb. o dojednaní Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva).

K posilneniu ochrany územia Pamiatkovej rezervácie Bardejov na národnej úrovni došlo i po zápise na Zoznam svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, Nariadením vlády Slovenskej republiky č. 596/2001 Z. z. o pamiatkových rezerváciách Bardejov, Bratislava, Kežmarok, Levoča, Prešov, Spišská Kapitula a Spišská Sobota s účinnosťou od 1. januára 2002.

Pre lokalitu platí i špecifický Zákon č. 176/2002 Z. z. o ochrane a rozvoji územia Bardejov, ktorý má za cieľ vytvorenie podmienok na realizáciu Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva. Tento zákon vytvára právny rámec na ochranu historického jadra ako lokality zapísanej na Zoznam svetového dedičstva. Zákon definuje aj základné úlohy štátnej správy a samosprávy pri ochrane a obnove lokality, financovania tohto procesu.

B.5 DOKUMENTY SÚVISACE SO ZACHOVANÍM A STAROSTLIVOSŤOU O LOKALITU

B.5.1 Územnoplánovacia dokumentácia mesta²²

Územný plán mesta

Aktuálny územný plán mesta je platný od roku 2007 do konca roku 2025 s výhľadom územného rozvoja mesta do roku 2035²³. Územný plán bol dokončený a schválený v roku 2007.

Spracovateľ²⁴ uvádza ako podklad na spracovanie územnoplánovacej dokumentácie aktualizáciu zásad pamiatkovej starostlivosti pre Mestskú pamiatkovú rezerváciu Bardejov z roku 1990 (Územný plán mesta Bardejov, textová časť, s. 21), ktorú spracoval Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti v Bratislave.

Zásady a regulatívy zachovania kultúrnych a historických hodnôt, ktoré sú premietnuté do územného plánu, vychádzajú z dlhodobej a systematickej ochrany historického jadra mesta, chráneného od roku 1950. Účelom ochrany je najmä zachovanie, zveľadovanie, prezentácia a primerané využívanie hodnôt pamiatkovej rezervácie podľa podmienok stanovených Zákonom č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu a ochrane historického prostredia mesta. Pamiatková rezervácia je vymedzená hranicami a na jej ochranu a usmernený rozvoj jej okolia má vymedzené ochranné pásmo, ktoré preberá aj územný plán.

V súčasnosti platná aktualizácia zásad²⁵ je z roku 2006 – 2009 a tvorí podklad na spracovanie novej územnoplánovacej dokumentácie, ako aj aktualizáciu existujúcej územnoplánovacej dokumentácie.

Centrálne mestská zóna s pamiatkovo chráneným historickým jadrom je v územnom pláne zadaná ako základ urbanistickej štruktúry mesta, jeho funkčné a kompozičné ťažisko. Pre historické jadro mesta je navrhnutá ochrana, zvýšenie hodnoty a oživenie, vzhľadom na jeho urbanistické, architektonické, priestorové a historické hodnoty. Rozvoj využitia historického jadra má byť primeraný jeho výnimočným hodnotám, pre ktoré bolo vyhlásené za pamiatkovú rezerváciu a zapísané na Zoznam svetového dedičstva.

²² Prehľad spracovaných územnoplánovacích dokumentácií a štúdií je súčasťou Zásad ochrany pamiatkového územia Pamiatková rezervácia Bardejov, Aktualizácia, Prešov 2006 – 2009, Krajský pamiatkový úrad Prešov, s. 12-15.

²³ Podľa zákona o územnom plánovaní je potrebné každé štyri roky zvážiť potrebu aktualizácie územného plánu.

²⁴ Architektonická kancelária ARKA, spol. s r.o.; hlavný riešiteľ Ing. arch. Jozef Žiaran, akad. arch.

²⁵ Krajský pamiatkový úrad Prešov: Pamiatková rezervácia Bardejov, Zásady ochrany pamiatkového územia, Aktualizácia, Prešov 2006 – 2009.

Predmetom ochrany v pamiatkovej rezervácii je najmä (Závazná časť územného plánu mesta, s. 18-19.):

- „pôdorys historického urbanistického celku s jeho uličnými priestormi, historickou fortifikáciou a jeho priestorovou kompozíciou;
- charakter zástavby v jednotlivých mestských priestoroch a stavebných blokoch;
- zachovanie dominujúceho priestorového pôsobenia Radničného námestia, historickej radnice a Kostola sv. Egídia;
- zachovanie priestorovej kompozície historického jadra mesta, vrátane fortifikačného systému, jeho výškového usporiadania a spojenia s okolitým urbanizovaným a krajinným prostredím;
- zachovanie priestorového usporiadania a objektov židovského suburbia;
- ochrana historického stavebného fondu pamiatkovej rezervácie, t. j. objektov zapísaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu SR, ale aj miestnych pamätihodností, ako aj ostatných objektov dotvárajúcich prostredie pamiatkovej rezervácie a s ňou kontaktných priestorov“.

Podrobnejšie sú požiadavky pamiatkovej ochrany, podmienky funkčného využívania a prezentácie pamiatkových súborov a objektov a limitov stavebnej činnosti na území pamiatkovej rezervácie stanovené v Zásadách ochrany pamiatkového územia. Na základe zásad sa vypracováva podrobnejšia územnoplánovacia dokumentácia alebo územnoplánovacie podklady. Vzhľadom na tento špeciálny režim ochrany všetky stavebné zámery v mestskej pamiatkovej rezervácii a v jej ochrannom pásme podliehajú preskúmaniu Krajským pamiatkovým úradom Prešov, ktorý stanovuje podmienky pre všetky stavebné zámery a vykonáva nad nimi dozor.

V územnom pláne mesta sú hranice pamiatkovej rezervácie a jej ochranného pásma vyznačené orientačne (aj vzhľadom na mierku územnoplánovacej dokumentácie) a ich presné vyznačenie i opis je uvedený v zásadách ochrany pamiatkovej rezervácie.

Pre územný plán mesta bola schválená záväzná časť, ktorá je nástrojom pre koncepčné riadenie aktuálneho i výhľadového územného rozvoja mesta a pre územné rozhodovanie. Zároveň je záväzným podkladom pre vypracovanie zonálnej územnoplánovacej dokumentácie a územno-plánovacích podkladov, ktoré detailnejšie rozpracovávajú územným plánom navrhovaný rozvoj mesta.

Závazná časť územného plánu určuje aj stavby verejnoprospešného charakteru²⁶ v pamiatkovej rezervácii (Závazná časť Územného plánu mesta Bardejov, s. 18-19):

- „stavby verejných priestorov pamiatkovej rezervácie, vrátane plôch historickej fortifikácie, podľa Zásad pamiatkovej starostlivosti a podľa vypracovanej podrobnejšej územnoplánovacej dokumentácie a územno-plánovacích podkladov;
- rozšírenie pešej zóny v historickom jadre mesta;
- rekonštrukcia a doplnenie plôch verejnej zelene po obvode historického jadra mesta;
- rekonštrukcia a úpravy areálu židovského suburbia“.

Regulačný plán centrálnej mestskej zóny

Pre historické jadro mesta a okolité územie bol v roku 1992 spracovaný Regulačný plán centrálnej mestskej zóny Bardejov²⁷. Plán je zjednodušenou verziou územného plánu centrálnej mestskej zóny (ÚPN CMZ), ktorý sa začal spracovávať v roku 1987 a nebol dokončený pre zmenu politických pomerov v roku 1989. Regulačný plán bol spracovaný na základe prieskumov a rozborov realizovaných počas prípravnej fázy pre ÚPN CMZ. Regulačný plán CMZ Bardejov bol premietnutý do spracovania aktuálneho územného plánu mesta.

Územný plán zóny je dôležitým nástrojom usmerňovania rozvoja určitej časti mesta (zóny), ktorý umožňuje podrobnejšie (ako územný plán sídla) zadefinovať podmienky a možnosti rozvoja. Umožňuje určiť okrem iného i prípustné spôsoby architektonického riešenia stavieb z hľadiska zachovania charakteru existujúcej zástavby (napr. tvaroslovie, stavebný sloh, sklon strechy) a tiež definuje prípustné možnosti nadstavieb, prestavieb, dostavieb a zmien architektonického výzoru jestvujúcich stavieb.

Vzhľadom na štatút lokality svetového kultúrneho dedičstva, potreby ochrany a rozvoja lokality a regulácie rozvoja mesta v okolí lokality je žiaduce spracovať územný plán centrálnej mestskej zóny, ktorý by nahradil existujúci Regulačný plán CMZ z roku 1992. Je potrebné zohľadniť vývoj, ktorý sa uskutočnil po zápise historického jadra na Zoznam svetového dedičstva. V tomto období vznikli aktualizované Zásady ochrany pamiatkového územia, viacero podnetných architektonických štúdií a koncepčných materiálov o rozvoji mesta. Spracovanie územného plánu CMZ je aj možnosťou otvorenia verejnej diskusie o podobe regulácie územia a možnosť vydiskutovať si možné problematické otázky medzi jednotlivými zainteresovanými aktérmi v území.

²⁶ Podľa ustanovení § 11, ods. 5g, a § 13., ods. 3b, a ods. 4a stavebného zákona.

²⁷ Spracovateľom je Architektonická kancelária ARKA, spol. s. r. o., hlavný riešiteľ Ing. arch. Jozef Žiaran, akad. arch., 1992.

B.5.2 Zásady ochrany pamiatkového územia²⁸

Zásady sú základným odborným-metodickým dokumentom pre výkon základnej ochrany pamiatkového územia, ktoré v súlade s § 29 odsek 2 Zákona NR SR č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov spracoval Krajský pamiatkový úrad v Prešove. Tento dokument je smerodajným materiálom pri obnove a rozvoji lokality a jeho územný priemet je tiež podkladom pre spracovanie územnoplánovacej dokumentácie.

Zásady sú rozsiahlym a podrobným materiálom popisujúcim územie pamiatkovej rezervácie (ktoré je čiastočne totožné s územím zapísaným ako lokalita svetového dedičstva), jeho hodnoty a kvality a metodické princípy jeho ochrany, obnovy a rozvoja. Prierezovo je tu územie zachytené od urbanistickej úrovne až po úpravu parteru a stavebný detail.

Súčasná aktualizácia zásad nadviazala na predchádzajúce metodické dokumenty Štátneho ústavu pamiatkovej starostlivosti Bratislava: Zásady pamiatkovej starostlivosti pre Mestskú pamiatkovú rezerváciu z roku 1984, a Aktualizácia zásad pamiatkovej starostlivosti pre Mestskú pamiatkovú rezerváciu Bardejov z roku 1990.

B.5.3 Urbanistické a architektonické štúdie²⁹

V období po zápise mesta na Zoznam bolo realizovaných viacero architektonických a urbanistických štúdií, ktoré prispeli k zlepšeniu fyzického stavu lokality a kvality verejného priestoru. Obnovou prešlo viacero významných pamiatok i meštianskych domov. Systematicky tiež prebieha obnova ulíc a mestského parteru. Mestské opevnenie prechádza postupnou celkovou obnovou zahŕňajúcou i súvisiace priestory priekopy a komunikácií.

V nasledujúcej časti sú zachytené relevantné projekty a štúdie, ktoré výraznejšie vplývajú na zvyšovanie kvality fyzického stavu a prezentácie lokality.

Rekonštrukcia mestského opevnenia a jeho zapojenie do infraštruktúry mesta Bardejov

Dlhodobý projekt komplexnej obnovy mestského opevnenia a súvisiacich okolitých priestorov a komunikácií sa začal v roku 2006. Zatiaľ bol obnovený severný úsek hradieb s priestorom priekopy. V severozápadnej časti priekopy bol zrekonštruovaný park s náznakovou prezentáciou zaniknutých častí opevnenia. V nasledujúcich rokoch sa v celkovej obnove

²⁸ Krajský pamiatkový úrad Prešov: Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatková rezervácia Bardejov, Aktualizácia, Prešov 2006 – 2009.

²⁹ Podrobný prehľad spracovaných územnoplánovacích dokumentácií a štúdií uvádza vyššie citovaný dokument – Zásady ochrany pamiatkového územia, s. 12-15.

bude pokračovať na východnej a južnej časti opevnenia. Pôjde o časť opevnenia zahŕňajúcu severovýchodný barbakan, hlavný múr opevnenia, priekopový a parkanový múr a súvisiace sadové úpravy. Spoločne s obnovou opevnenia je riešená i obnova povrchov a infraštruktúry súvisiacich komunikácií.

Architektonicko-urbanistická štúdia prestavby Námestia SNP a Mlynskej ulice³⁰

Štúdia naznačila možnosť zmeny organizácie dopravy a priestorového využitia v okolí židovského suburbia. V priestore medzi suburbiom a športovou halou na mieste súčasnej cesty je navrhnuté malé námestie a záchytné parkovisko pre návštevníkov. Toto riešenie vytvára možnosť kultivácie priestoru pred židovským suburbiom i pamätníkom obetiam holokaustu a zároveň posilňuje prepojenie medzi historickým jadrom a židovským suburbiom podporením pešieho ťahu pozdĺž ulice Dlhý rad a rekonštrukciou Námestia SNP. Štúdia naznačuje i možnú podobu prestavby existujúcej kotolne v susedstve suburbia, ktorá by mala byť využitá ako štúdio Bardejovskej televízie.

Štúdia naznačila možnosti prehodnotenia priestorového a funkčného využitia tejto časti mesta. Proces jej prípravy na realizáciu si vyžiada aj zmenu v územnoplánovacej dokumentácii.

Štúdia obnovy židovského suburbia

Areál suburbia predstavuje nezanedbateľnú súčasť lokality svetového dedičstva. Jeho obnova a prevádzka vyžaduje investície presahujúce možnosti vlastníka, ktorým je Ústredný zväz židovských náboženských obcí v SR (ÚŽŽNO). Vzhľadom na tento fakt do procesu jednaní o možnostiach financovania obnovy ako partner vstúpilo Mesto Bardejov reprezentované Mestským úradom.

Cieľom obnovy je zlepšenie stavebno-technického stavu areálu a zmena súčasného využitia na kultúrno-spoločenskú funkciu pri zachovaní pietneho charakteru miesta.

Vo veci financovania obnovy a následného využívania areálu prebehli v roku 2010 a 2011 rokovania medzi tromi hlavnými aktérmi, podieľajúcimi sa na príprave a realizácii obnovy areálu – ÚŽŽNO, projektantom rekonštrukcie areálu suburbia³¹ a Mestom Bardejov. Samospráva má záujem uchádzať sa o prostriedky zo štrukturálnych fondov EÚ na obnovu suburbia. To je možné prostredníctvom uzavretia zmluvného vzťahu na dlhodobý nájom, preinvestovať ich na obnovu areálu. Rokovania prebiehajú aj v súlade s memorandom o spolupráci

Pohľad z Mlynskej ulice (od židovského suburbia) na Baziliku minor sv. Egídia v pamiatkovej rezervácii (historickej časti mesta v rámci opevnenia)

³⁰ Štúdiu vypracoval A-tyt, architektonický ateliér, spol. s r.o., v roku 2011.

³¹ Projektantom obnovy je Ing. arch. Ján Krcho, PhD.

vo veci obnovy židovského suburbia, ktoré uzavreli Mesto Bardejov a ÚZŽNO v roku 2008.

Cieľom rokovaní je nájsť súlad medzi predstavami o vhodnom funkčnom využití a jeho ekonomickou udržateľnosťou po obnove. Funkčné využitie by malo byť vyhovujúce pre vlastníka areálu aj pre Mesto Bardejov ako partnera obnovy a budúceho prevádzkovateľa areálu. Primárnym cieľom využitia areálu, dôležitým pre všetkých kľúčových aktérov (vlastníka, Mesto a Pamiatkový úrad) je zabezpečenie zachovania pamiatkových hodnôt, autenticity a prezentácie pre verejnosť. Sekundárnym cieľom, dôležitým najmä pre prevádzkovateľa areálu, je zabezpečenie ekonomicky udržateľnej funkcie. Takáto funkcia by popri zachovaní hodnôt a ich prezentácii umožnila i vytváranie ekonomického profitu, ktorý by pokryl náklady na prevádzku a údržbu areálu.

Projekt pamätníka obetiam holokaustu³²

V nadväznosti na areál židovského suburbia v juhovýchodnej časti bloku pred existujúcou kotoľňou je realizovaná výstavba pamätníka holokaustu. Pamätník predstavuje pietne miesto spomienky na židovských obyvateľov Bardejova, ktorí neprežili II. svetovú vojnu, a tiež obyvateľov mesta, ktorí počas vojny pomohli židovským obyvateľom. Obnova židovského suburbia a výstavba pamätníka holokaustu spolu úzko súvisia, nielen z hľadiska priestorovej nadväznosti, ale aj z hľadiska úsilia o zachovanie, obnovu a revitalizáciu tejto časti lokality a jej bezprostredného okolia. Autorom architektonického návrhu pamätníka je izraelský architekt Giora Solar, špecializujúci sa na obnovu architektonického dedičstva. Stavebné konanie na výstavbu pamätníka prebehlo v roku 2012. Realizácia pamätníka bude prebiehať počas roku 2013.

Zhrnutie odporúčaní:

- vzhľadom na štatút lokality svetového kultúrneho dedičstva, potreby ochrany a rozvoja lokality a pozitívnej regulácie rozvoja mesta v jej okolí, je žiaduce spracovať územný plán centrálnej mestskej zóny;
- architektonické štúdie naznačili možnosti nového využitia priestoru v okolí židovského suburbia, ich realizácia si bude vyžadovať aktualizáciu územného plánu.

³² Projekt iniciovala a zorganizovala organizácia Bardejov Jewish Preservation Committee.

B.5.4 Koncepcie a dokumenty pre dopravu

Zásady regulatív verejného dopravného vybavenia navrhnuté v územnom pláne majú na lokalitu priamy i nepriamy vplyv. Priamy vplyv má najmä návrh rozšírenia pešej zóny do všetkých priestorov historického jadra, v ktorom sa predpokladá vytvorenie regulovaného režimu nevyhnutnej obslužnej dopravy. V súvislosti s týmto opatrením je po obvode historického jadra navrhnuté doplnenie systému odstavných parkovísk, ktoré by zachytávali návštevníkov a umožnili i parkovanie obyvateľom mesta pracujúcim v historickom jadre. Znížilo by sa tak zaťaženie historického jadra parkujúcimi autami a zvýšila by sa jeho atraktivita pre návštevníkov. Nepriamy pozitívny vplyv má i zámer vybudovania juhozápadného obchvatu³³ mesta, čím dôjde k obmedzeniu tranzitnej automobilovej dopravy a zníži sa celkové dopravné zaťaženie v centrálnej mestskej zóne a po obvode historického jadra mesta.

Cestná doprava

Vybudovanie juhozápadného obchvatu je dlhodobým cieľom Mesta v úsilí odkloniť tranzitnú dopravu mimo centra mesta. V súčasnosti tranzitná doprava prechádza popri historickom jadre, ulicou Dlhý rad, ktorú tvorí štvorprúdová cesta. Po vybudovaní obchvatu by sa dopravné zaťaženie

³³ Navrhnuté sú preložky úsekov štátnej cesty I/77 (juhozápadný obchvat mesta, obchvat Dlhej Lúky).

Pohľad zo záveru Kellerovej ulice na severovýchodnú stranu Radničného námestia

Tranzitná doprava v dotyku s historickým jadrom mesta

malo znížiť o 45% (Územný plán mesta Bardejov, textová časť, s. 150) oproti súčasnému stavu. Zníženie intenzity dopravy na tomto úseku by malo pozitívny vplyv na priestory parku v severnej priekope, ktorý s cestou susedí a v súčasnosti tvorí obľúbené oddychové miesto pre obyvateľov a atraktívny nástup do historického jadra zo severu. Výhľadovo je možné uvažovať o celkovom zúžení cesty zo štvorprúdovej na dvojprúdovú s parkovaním pozdĺž cesty. Zmenšil by sa tak celkový predeľujúci efekt, ktorý vytvára súčasná komunikácia, a zlepšili možnosti krátkodobého parkovania mimo historického jadra, no v jeho tesnej blízkosti.

Statická doprava

Pre statickú dopravu v historickom jadre je potrebné použiť koncepciu, ktorá rieši nedostatok možností parkovania jeho spoplatnením a rozlíšením medzi obyvateľmi a návštevníkmi. Je navrhnuté využiť progresívnu cenu parkovania v závislosti na dĺžke státia. Toto opatrenie by malo podporiť krátkodobé státie návštevníkov a motivovať ich, aby na dlhodobé státie využívali parkoviská v okolí historického jadra.

Parkujúce autá predstavujú záťaž pre historické prostredie

Limitovaný počet parkovacích miest predstavuje problém nielen pre rozvoj turizmu, ale aj pre domácich obyvateľov. V súvislosti s obmedzením parkovania v historickom jadre je navrhnutá realizácia parkovísk s väčšou kapacitou v jeho okolí. Pozemné parkoviská v nadväznosti na lokalitu sú plánované pri potoku Šibská voda, východne od mestského opevnenia, a pred židovským suburbiom. Plánované parkovisko pri Šibskej vode je v nadväznosti na cestu II/545, ktorá je najvýznamnejšou prístupovou cestou pre návštevníkov zo Slovenska i z Poľska. Na Námestí SNP je plánované podzemné parkovisko.

Turistické autobusy, ktoré slúžia najmä pre návštevníkov v rámci jednoduchých fakultatívnych výletov, si vyžadujú väčšie plochy pre parkovanie, ktoré v súčasnosti chýbajú.

Vychádzajúc z navrhovanej koncepcie ďalšieho rozvoja mesta, ktorá je súčasťou Územného plánu mesta Bardejov, je v oblasti rozvoja dopravy tiež odporúčané vypracovať územný generel dopravy. Ako podklad pre jeho spracovanie je potrebná aktualizácia dopravných prieskumov.

Zhrnutie odporúčaní:

- realizácia juhozápadného obchvatu mesta pomôže znížiť zaťaženie centra mesta dopravou;
- regulácia dĺžky parkovania v historickom jadre pomôže odľahčiť zaťaženie statickou dopravou;
- vybudovanie záchytných parkovísk v okolí lokality odľahčí zaťaženie lokality statickou dopravou;
- vypracovanie územného generelu dopravy pomôže koncepčnému riešeniu problematiky dopravy na celom území mesta.

B.5.5 Nadradená územnoplánovacia dokumentácia

V Územnom pláne Vyššieho územného celku (ÚP VÚC) Prešovského kraja³⁴ je Bardejov považovaný za ťažiskové centrum osídlenia regionálneho významu. Vzhľadom na jeho kultúrno-historický význam, pamiatkový potenciál a prítomnosť kúpeľníctva štátneho až medzinárodného významu je rozvoj Bardejova navrhovaný aj ako významné cieľové mesto cestovného ruchu, kúpeľníctva, kultúrneho a rekreačného turizmu. Ochrana kultúrneho dedičstva celého Prešovského kraja je spracovaná v kapitole 1.2.11.3 textovej časti ÚP VÚC. Bardejov ako lokalita svetového kultúrneho dedičstva je tu zachytený v schválených doplnkoch a zmenách z roku 2004.

Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001³⁵ sa kultúrnym dedičstvom zaoberá v časti Komplexný návrh v kapitole 1.4. Svetové kultúrne dedičstvo však nie je v koncepcii spomínané, a ani Bardejov nie je v tejto súvislosti v dokumente prítomný. Ochrana kultúrneho dedičstva je však uvádzaná medzi základnými cieľmi (bod: Ochrana a tvorba životného prostredia, prírodného a kultúrneho dedičstva) pre územnoplánovaciú politiku v časti Hlavné ciele.

B.5.6 Dokumenty socioekonomického rozvoja

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja (PHSR)³⁶ je koncepčný nástroj na podporu efektívneho manažmentu rozvoja mesta. Spoločne s územno-plánovacou dokumentáciou sú to pre mesto dva základné nástroje riadenia zmien a dosahovania stanovených cieľov.

Dokument Bardejov 2020³⁷ nadväzuje na Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Bardejov, ktorý bol schválený Mestským zastupiteľstvom v roku 2004. Rozvoju a využívaniu kultúrneho dedičstva sa dokument podrobnejšie venuje v časti II. – Stratégia rozvoja, v prioritnej oblasti č. 1 – Kultúra a historické pamiatky, rozvojový zámer č. 1.1 – Obnova a ochrana kultúrnych pamiatok a pamätihodností (s. 49 - 51). V rámci rozvojového zámeru č. 1.1 je navrhnutých jedenásť zámerov na projekty zlepšujúce stav lokality a podporujúce využívanie kultúrnohistorického potenciálu pre rozvoj turizmu.

³⁴ ÚP VÚC Prešovský kraj, 1997, Zmeny a doplnky spracované v roku 2001, 2004 a 2009. Spracovateľ: APS, s. r. o, Prešov 1997.

³⁵ Koncepcia územného rozvoja Slovenska – 2001, AUREX, s. r. o, Bratislava 2001.

³⁶ Podľa Zákona č. 503/2001 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja.

³⁷ Mesto Bardejov: Bardejov 2020 Program integrovaného trvalo udržateľného rozvoja mesta na roky 2012 – 2020.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Bardejov³⁸, ktorý bol schválený v roku 2004, sa problematike obnovy a rozvoja kultúrno-historického potenciálu venuje v časti A. Cestovný ruch a kúpeľníctvo – A.4 Infraštruktúra pre cestovný ruch.

B.6 VYUŽITIE LOKALITY PRE KULTÚRNY TURIZMUS

B.6.1 Dostupnosť lokality

Cestná doprava

Mesto Bardejov leží na križovatke najvýznamnejších ciest v okrese, ktorými sú cesta I/77 prechádzajúca cez mesto vo východo-západnom smere a cesta II/545 prechádzajúca mestom v severojužnom smere. Obe cesty umožňujú nepriame napojenie mesta na diaľnicu D1 a jej úseku Žilina – Poprad – Prešov – Košice. Plánovaná dostavba diaľnice D1 až po Prešov v budúcnosti prispeje ku skráteniu času potrebného na dosiahnutie lokality (v súčasnosti cesta individuálnou automobilovou dopravou na trase Bratislava – Bardejov trvá okolo 6 hodín).

Najpoužívanejším spôsobom dopravy do lokality pre návštevníkov je využitie cestnej dopravy. Spomínané cesty prechádzajú centrom mesta v nadväznosti na lokalitu a umožňujú návštevníkom dobrý prístup. Cesty I/77 a II/545 predstavujú aj hlavné prístupové trasy pre návštevníkov prichádzajúcich z Poľska.

Krajské mesto Prešov, do ktorého spádovej oblasti Bardejov patrí, tvorí najbližší významný dopravný uzol, z ktorého je lokalita dobre dostupná individuálnou alebo hromadnou dopravou. Dopravné napojenie je v tomto smere rozvinuté aj vzhľadom k intenzívnemu využívaniu obyvateľmi dochádzajúcimi do krajského mesta za prácou, vzdelaním a službami. Vzdialenosť medzi Prešovom a Bardejovom po ceste II/545 a I/18 je 42 km. Časová dostupnosť pri použití individuálnej cestnej dopravy je na trase Prešov – Bardejov okolo 40 minút v závislosti od stavu vozovky a dopravnej situácie. Hromadná autobusová doprava túto vzdialenosť (aj s priebežnými zastaveniami v obciach) prekoná za 1 hodinu.

Prepojenie historického jadra a parkovísk

Plánované záchytné parkovisko v polohe pri Šibskej vode je vo výhodnej polohe k historickému jadrú s pešou dostupnosťou okolo 10 minút na Radničné námestie. Na tejto trase je umiestnené už existujúce základné vybavenie pre návštevníkov – toalety na Veternej ulici a na Radničnom námestí je neďaleko vyústenia Veternej ulice bardejovské Turistické informačné centrum. Druhé záchytné parkovisko je plánované

³⁸ PHSR mesta Bardejov bol vytvorený v spolupráci s Komisiou pre strategický rozvoj mesta, MsÚ Bardejov a CPK Biznis Centrom Bardejov za odbornej asistencie Berman Group a AINovy. Program bol schválený v roku 2004.

pri židovskom suburbiu v nadväznosti na Mlynskú ulicu. Pešia dostupnosť Radničného námestia z tohto parkoviska je okolo 15 minút. Poloha oboch plánovaných záchytných parkovísk umožňuje dobrú pešiu dostupnosť historického jadra a sú výhodne situované aj z hľadiska hlavných prístupových trás.

Železničná doprava

Napojenie mesta Bardejov na Prešov je prostredníctvom regionálnej jednokoľajovej železničnej trate s nezávislou motorovou trakciou a mesto je v smere od Prešova konečnou stanicou. Dĺžka trate je 44,8 km a cesta v priemere trvá 1 hodinu aj 10 minút. Prešov je dostupný zo staníc Košice a Kysak, ktoré sú uzlovými bodmi pre vnútroštátnu a medzištátnu železničnú dopravu. Osobná doprava prostredníctvom železnice stráca na význame, a to najmä z dôvodu konkurencie hromadnej autobusovej dopravy. Využívaná je najmä návštevníkmi, ktorí cestujú vlakom zo vzdialenejších miest a Bardejov predstavuje konečný cieľ ich cesty, kde zotrávajú dlhšiu dobu (napr. kúpeľní hostia).

Doprava v rámci mesta

Železničná a autobusová stanica tvoria jeden celok situovaný v pešej dostupnosti centra mesta a historického jadra (okolo 10 - 15 minút). V priestore pred železničnou a autobusovou stanicou je umiestnené parkovisko i zástavka mestskej hromadnej dopravy.

Zastávky mestskej hromadnej dopravy sú situované v blízkosti historického jadra. Zastávka na Dlhom rade (je tu i autobusové spojenie s Bardejovskými Kúpeľmi) je v pešej dostupnosti 5 minút od Radničného námestia.

Kúpeľní hostia z Bardejovských Kúpeľov využívajú na prepravu najmä miestnu taxislužbu a mestskú hromadnú dopravu. Medzi mestom a kúpeľmi je aj pešia trasa – turistický chodník, plánovaný cyklochodník zatiaľ nie je zrealizovaný.

Letecká doprava

Najbližšie verejné letisko so štatútom medzinárodného letiska je v Košiciach, vzdialené 83 km po trase Košice – Prešov – Bardejov. Cesta prostredníctvom individuálnej automobilovej dopravy po tejto trase trvá okolo 1 hodiny aj 30 minút a dĺžka cesty hromadnou dopravou do veľkej miery závisí od napojenia jednotlivých spojov (cesta trvá od 2 do 3 hodín). Ďalšie letisko je v Poprade, v súčasnosti však nie je intenzívnejšie využívané pre medzinárodnú dopravu.

Zhrnutie odporúčaní:

- lokalita je dobre dostupná individuálnou aj hromadnou dopravou; vybudovanie záchytných parkovísk zlepší existujúcu dostupnosť pre návštevníkov.

B.6.2 Služby pre návštevníkov

Letné sedenie pred kaviarňou na Radničnom námestí

V lokalite a jej blízkom okolí sú situované všetky základné služby pre návštevníkov. V historickom jadre sa nachádzajú najmä zariadenia na stravovanie a občerstvenie, kultúrne inštitúcie, turistická informačná kancelária, verejné toalety, menšie ubytovacie zariadenia a malé obchodné prevádzky. V blízkom okolí historického jadra sa v centrálnej mestskej zóne nachádza rôznorodá občianska vybavenosť využívaná obyvateľmi mesta, ktorá uspokojuje i potreby návštevníkov.

V budúcnosti je potrebné podporovať rozvoj ich kvalitatívnej stránky a zlepšenie ich dostupnosti. V období po zápise lokality na Zoznam svetového dedičstva došlo ku kvantitatívnemu nárastu prevádzok a služieb pre potreby turizmu a k celkovému zlepšeniu turistickej infraštruktúry (Správa o stave starostlivosti o zachovanie lokality Historické jadro mesta Bardejov³⁹, s. 30). Vyššia konkurencia má dopad i na postupné zvyšovanie kvality a atraktivity pre návštevníkov.

Informačné služby v lokalite

Prvý kontaktný bod z hľadiska interpretácie a prezentácie lokality poskytuje Turisticko-informačná kancelária situovaná na Radničnom námestí. Turisticko-informačná kancelária poskytuje celoročné sprievodcovské služby týkajúce sa prehliadky mesta pre návštevníkov. Tu sú taktiež k dispozícii informačné brožúry a materiály poskytujúce základné informácie o lokalite.

Vzhľadom na význam lokality je potrebné rozšíriť ponuku materiálov, ktoré by návštevníkom podrobnejšie predstavovali jej výnimočné hodnoty a kvality. Prezentácia a interpretácia svetovej výnimočnej hodnoty a jej porovnanie s podobnými lokalitami svetového dedičstva má veľký potenciál posilniť vnímanie významu a jedinečnosti Bardejova v radoch návštevníkov aj obyvateľov.

Informačný systém

Z pohľadu podpory turistického ruchu je dôležité posilniť informačný systém, ktorý umožní jednoduchšie nájsť relevantné služby a atrakcie v rámci lokality, ako aj jej blízkom okolí. Informačný systém je kľúčovým prvkom pre efektívnu orientáciu návštevníkov v lokalite a pomáha vytvoriť prehľadné a zrozumiteľné prostredie pre jej prezentáciu. Vzhľadom na cenný historický charakter lokality je potrebné jeho formu navrhnuť tak, aby nepôsobil rušivo, no tiež musí byť dostatočne výrazný, aby plnil svoju funkciu. Informačný systém taktiež plní nezanedbateľnú reprezentatívnu funkciu pre mesto a je často prvým signálom o úrovni služieb pre turizmus v lokalite. Informačný systém je potrebné riešiť komplexne z pohľadu celého mesta s nadväznosťou na jeho okolie.

Informačný systém mesta

³⁹ Krajský pamiatkový úrad Prešov: Správa o stave starostlivosti o zachovanie lokality Historické jadro mesta Bardejov, 2010.

Dostupnosť služieb pre návštevníkov s obmedzenou schopnosťou pohybu

Výhľadovo je potrebné zamerať sa aj na zlepšenie dostupnosti služieb pre návštevníkov s obmedzenou schopnosťou pohybu. Je to trend, ktorý odzrkadľuje nielen požiadavky súčasnej spoločnosti na zlepšenie prístupu pre ľudí s obmedzenou schopnosťou pohybu, ale aj reakcia na vývoj posunu vekového zloženia návštevníkov, keďže stále vyššie percento starších ľudí, najmä v dôchodkovom veku, navštevuje kultúrne atrakcie. Skupina seniorov predstavuje čoraz významnejší segment trhu v tejto oblasti, jednak vzhľadom na celkový demografický vývoj v krajinách západného sveta, predĺženie aktívneho veku života a aj vďaka väčším ekonomickým možnostiam oproti minulosti. Tento trend zatiaľ nie je až tak badateľný v rámci domácich návštevníkov, predstavuje však výzvu pre budúcnosť.

Zhrnutie odporúčaní:

- komplexný informačný systém zlepší orientáciu návštevníkov v lokalite a umožní im jednoduchšie nájsť relevantné služby a atrakcie,
- výhľadovo bude prínosom zamerať sa na zlepšenie dostupnosti služieb pre návštevníkov s obmedzenou schopnosťou pohybu.

B.6.3 Interpretácia a prezentácia lokality

Interpretácia a prezentácia kultúrnych hodnôt je v prvom rade spôsob, ako sprostredkovať poznanie o obsahu a význame lokality širokej verejnosti. Je to nástroj na komunikáciu s návštevníkmi a základný predpoklad rozvoja kultúrneho turizmu. Je to tiež dôležitý prostriedok na získanie podpory zo strany miestnej komunity na ochranu a udržateľné využívanie lokality.

Interpretácia a prezentácia lokality je aj kľúčovým faktorom, ktorý ovplyvňuje širokú škálu aktivít spojenú s ochranou a rozvojom kultúrno-historického potenciálu. Z tohto dôvodu je v rámci manažment plánu nedostatočná interpretácia a prezentácia považovaná za prierezový negatívny faktor (kapitola B.3.8).

Stratégia interpretácie a prezentácie

Aby bola interpretácia a prezentácia lokality zrozumiteľná a efektívna, je potrebné spracovať ju komplexne, so zameraním na konkrétne cieľové skupiny, a na rôzne druhy komunikačných nástrojov. Tento prístup vyžaduje rozsiahlejšiu prípravu a plánovanie. Vzhľadom na to je potrebné vypracovať stratégiu interpretácie a prezentácie lokality, ktorá je predpokladom pre realizáciu konkrétnych výstupov a produktov.

Formy prezentácie

Popri obsahovej stránke je dôležité rozvíjať viaceré spôsoby a formy prezentácie lokality, ktoré by umožnili návštevníkom vyhľadávať si informácie individuálne, resp. aby ich k tomu motivovali. Základnými

prostriedkami komunikácie sú popri sprievodcovských službách informačné tabule a ilustrovaný knižný sprievodca. Nadstavbou, ktorá v súčasnosti získava na popularite, sú aplikácie pre mobilné dátové zariadenia, príznačné už nielen pre mladú generáciu.

Identifikácia nevyužitého potenciálu

Význam lokality je možné interpretovať prostredníctvom mnohých faktov a príbehov z jej histórie. Popri známých a nosných témach existuje množstvo súvisiacich tém a príbehov, ktoré môžu rozšíriť možnosti interpretácie. Špecifické témy môžu osloviť a zaujať i nové cieľové skupiny návštevníkov. Vytvorenie nových atrakcií pomôže zdržať návštevníkov v meste dlhšiu dobu, čím sa zvýši ich prínos pre miestnu ekonomiku.

Návštevnícke centrum

Posilnenie interpretácie a prezentácie lokality je možné dosiahnuť i zriadením návštevníckeho centra. Návštevnícke centrum je nadstavbou štandardného informačného centra a návštevníkom má sprostredkovať hlbšie poznanie hodnôt a kvalít lokality, na základe ktorých bola zapísaná na Zoznam svetového dedičstva. Návštevnícke centrá sú obvyklou súčasťou lokalít svetového významu a poskytujú návštevníkom aj miestnym obyvateľom komplexnú informáciu o lokalite spoločne so základnými službami pre turistický ruch. Návštevnícke centrum je často východiskovým bodom pre spoznávanie lokality a ďalších atrakcií v okolí.

Historická budova radnice

Historická expozícia Slobodné kráľovské mesto – Bardejov, umiestnená v budove starej radnice, predstavuje základnú možnosť interpretácie a prezentácie lokality. Historická radnica je ideálnym miestom ako východiskový bod pre spoznávanie lokality vzhľadom na svoje umiestnenie v rámci námestia, význam objektu v dejinách mesta a tiež svoje súčasné využitie ako múzea histórie mesta. Tieto vlastnosti je v rámci interpretácie a prezentácie lokality potrebné a žiaduce ďalej rozvíjať.

Kalvária ako vyhládka na lokalitu

Výhodou blízkej Kalvárie je možnosť vnímať historické jadro ako urbanistický celok. Vyhládka na lokalitu sprostredkuje novú možnosť jej prezentácie návštevníkovi a má potenciál vytvoriť vítanú turistickú atrakciu. V súčasnosti je prepojenie medzi historickým jadrom a Kalváriou problematické, nakoľko nie je vyznačená prístupová cesta. Vzhľadom na rozrastenú zeleň na vrchole Kalvárie je i výhľad na historické jadro značne obmedzený. Revitalizáciu prepojenia historického jadra a Kalvárie je potrebné zrealizovať súčasne s revitalizáciou lesoparku a krížovej cesty.

Občianske iniciatívy

V oblasti interpretácie a prezentácie lokality majú svoju významnú úlohu i miestne občianske iniciatívy. Je to najmä občianske združenie Náš Bardejov organizujúce tematicky zamerané „potulky“ po historickom jadre určené najmä pre miestnych obyvateľov. Židovské suburbium je taktiež prezentované verejnosti najmä s podporou občianskej iniciatívy. Tieto

Pohľad z Kalvárie na historické jadro mesta

aktivity pozitívne prispievajú k zvyšovaniu občianskeho povedomia o hodnotách a význame lokality, vytvárajú porozumenie pre potrebu ochrany a obnovy.

Zapojenie miestnych škôl do interpretácie a prezentácie výnimočnej svetovej hodnoty

Zapojenie mladej generácie do procesu spoznávania kultúrno-historických hodnôt lokality je základným predpokladom budovania pozitívneho vzťahu k mestu a jeho kultúrno-historickému dedičstvu. Mladí ľudia, a najmä deti, majú aj vplyv pri formovaní názorov svojich rodinných príslušníkov a týmto spôsobom vedia pre kultúrne dedičstvo nadchnúť aj svoje rodiny. Vzdelávanie a zvyšovanie povedomia detí a študentov je tak investíciou, ktorá sa vráti dvakrát.

Vzdelávanie o kultúrno-historickom dedičstve lokality je možné realizovať najmä v rámci regionálnej výchovy a regionálnej histórie na miestnych školách.

Netradičné formy vzdelávania sú pre študentov atraktívnejšie a vedia lepšie upútať ich záujem. Projekt „adopcie“ pamiatky školou má potenciál vytvoriť platformu pre rôzne aktivity súvisiace so spoznávaním a tvorivou interpretáciou vybranej pamiatky.

Základnou potrebou v tejto oblasti je aj vypracovanie relevantných učebných materiálov, ktoré sú základnou pomôckou pre pedagógov. Predstavujú tiež spôsob udržateľnej implementácie vzdelávania o lokalite na školách. Materiály je potrebné spracovať špecificky pre konkrétnu lokalitu.

Zhrnutie odporúčaní:

- vytvorenie interpretačnej a prezentačnej stratégie výnimočnej svetovej hodnoty a súvisiacich hodnôt v lokalite napomôže rozvoju pozitívneho vzťahu k lokalite i posilneniu kultúrneho turizmu,
- vybudovanie návštevníckeho a interpretačného centra napomôže lepšie sprostredkovať výnimočnosť a svetový kontext historického jadra mesta Bardejov,
- inovácia expozície o histórii mesta v budove historickej radnice je dôležitým krokom v posilnení možnosti interpretácie a prezentácie lokality,
- revitalizácia prepojenia historického jadra a Kalvárie ako vyhladky na lokalitu rozšíri možnosti prezentácie lokality ako uceleného urbanistického súboru,
- rozšírenie možností interpretácie a prezentácie lokality umožní aj identifikácia nevyužitých atrakcií z miestnej histórie a kultúry a ich zapracovanie do interpretačnej a prezentačnej stratégie,
- projekt „adopcie“ pamiatky školou má potenciál vytvoriť školským deťom priestor pre spoznávanie hodnôt lokality a ich participáciu na tvorivej interpretácii a prezentácii,

Pohľad na bardejovskú Kalváriu, v popredí Hrubá bašta

- základnou pomôckou na začlenenie miestnych škôl do vzdelávania o výnimočnej svetovej hodnote lokality je vypracovanie pracovných materiálov a podkladov.

B.6.4 Lokalita v kontexte rozvoja cestovného ruchu

Cestovný ruch predstavuje jednu z najvýznamnejších foriem využitia potenciálu „značky“ svetového kultúrneho dedičstva.

Kultúrny turizmus je špecifickou časťou cestovného ruchu, kde hlavnou motiváciou cestovať je vyhľadávanie kultúrneho zážitku či atrakcie. V praxi je však kultúrneho turistu pomerne ťažko odlíšiť od bežného návštevníka. Veľká väčšina návštevníkov prichádza do Bardejova nielen pre jeho kultúrno-historické hodnoty, ktoré majú punc svetovej kvality. Kultúrny turizmus je často doplnkovou aktivitou k iným aktivitám (v prípade Bardejova je to najmä návšteva neďalekých kúpeľov). Kultúrny turizmus je preto potrebné rozvíjať v rámci celkového cestovného ruchu.

Bardejov má z hľadiska rozvoja kultúrneho turizmu výhodnú polohu. V jeho užšom i vzdialenejšom okolí je viacero významných a atraktívnych destinácií cestovného ruchu. V blízkosti Bardejova sa nachádza obec Hervartov s dreveným Kostolom sv. Františka z Assisi, ktorý je súčasťou lokality svetového dedičstva s názvom Drevené chrámy slovenskej časti Karpatského oblúka. Obce Ladomirová a Bodružal, v ktorých sú situované ďalšie dva chrámy zo spomínanej lokality, sú taktiež v okruhu Bardejova. Ďalšou lokalitou svetového dedičstva s dobrou dostupnosťou je Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia. Obe lokality predstavujú potenciál, na ktorom je možné stavať rozvoj kultúrneho turizmu v Bardejove.

Koncepcia kultúrneho turizmu Bardejova by mala rozvíjať možnosti napojenia na okolité lokality zo Zoznamu svetového dedičstva, za účelom využitia svojej výhodnej polohy. Bardejov by si v rámci „siete“ miest atraktívnych z hľadiska kultúrneho turizmu mohol budovať pozíciu základne, východiska pre turistov na cesty po okolí. Prínosom pre miestnu ekonomiku sú hlavne turisti, ktorí sa v lokalite zdržia tri a viac nocí.

Dôležitou témou koncepcie je aj potenciál sieťovania lokalít svetového dedičstva (napr. v rámci strednej Európy), ktoré motivuje návštevníkov navštíviť viaceré miesta.

Zhrnutie odporúčaní:

- pozíciu Bardejova ako turistického centra pre širší región podporí spracovanie koncepcie kultúrneho turizmu s napojením na iné lokality svetového dedičstva a posilnením prepojenia na Bardejovské Kúpele.

C. NÁVRHOVÁ ČASŤ MANAŽMENT PLÁNU

C. NÁVRHOVÁ ČASŤ MANAŽMENT PLÁNU

C.1. NUTNÉ OPATRENIA SMERUJÚCE K STABILIZÁCII A ZLEPŠOVANIU STAVU LOKALITY – SKRÁTENÝ ZOZNAM PROJEKTOV

Projekt 1.1.1:

Posúdenie potreby rozšírenia existujúceho ochranného pásma lokality

Projekt 1.1.2:

Posúdenie možností priemetu limitov rozvoja v rámci lokality, definovaných v Zásadách ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej rezervácie Bardejov (aktualizácia 2006 – 2009) do Územného plánu mesta a do Územného plánu centrálnej mestskej zóny

Projekt 1.1.3:

Definovanie limitov rozvoja v okolí lokality (najmä pre južné predmestie; Krátky rad a zástavbu pozdĺž Šibského potoka; okolie Kalvárie; územie na severe v dotyku so suburbiom)

Projekt 1.2.1:

Posúdenie a zapracovanie ochrany dôležitých pohľadov na lokalitu, z lokality do krajiny a tiež v rámci lokality, do Územného plánu mesta a do Územného plánu centrálnej mestskej zóny

Projekt 1.2.2:

Vypracovanie dizajn-manuálu označovanie prevádzok v lokalite

Projekt 2.1.1:

Zriadenie odbornej služby na pravidelné sledovanie stavu historických budov

Projekt 2.2.1:

Vytvorenie asistenčného centra poskytujúceho konzultácie pre vlastníkov a správcov budov

Projekt 2.3.1:

Rozvíjanie vybraných remeselných zručností

Projekt 2.3.2:

Propagácia dobrých príkladov remeselnej práce v meste

Projekt 2.4.1:

Vypracovanie štúdie farebnosti kľúčových urbanistických priestorov historickej štruktúry a jej priemet do regulatív mesta

Projekt 3.1.1:

Vypracovanie návrhu aktívneho využívania historického jadra

Projekt 3.2.1:

Posúdenie možností ďalšieho využívania vybraných historických budov na bývanie

Projekt 3.3.1:

Príprava a realizácia prepojenia historického jadra a židovského suburbia na základe Urbanisticko-priestorovej štúdie Bardejov – Námestie SNP

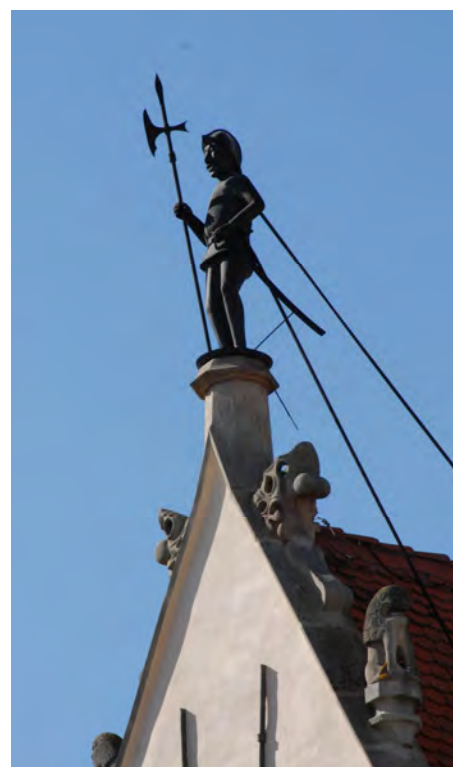
Projekt 3.4.1:

Vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti (*feasibility study*) možných alternatív využívania bášt fortifikačného systému

Projekt 3.5.1:

Asistencia vlastníkovi/prenajímateľovi pri vypracovaní štúdie uskutočniteľnosti pre areál Františkánskeho kláštora

Rytier Roland na štíte strechy historickej radnice

Bardejovské Kúpele, Hotel Astória

Projekt 3.5.2:

Odkúpenie objektu a vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti pre areál bývalej nemocnice (Jiráskova ul.)

Projekt 3.5.3:

Asistencia vlastníkovi pri vypracovaní štúdie uskutočniteľnosti pre areál židovského suburbia

Projekt 3.6.1:

Asistencia vlastníkom pri hľadaní vhodných riešení pre zanedbané a rušivé objekty a priestory

Projekt 3.6.2:

Mediácia konfliktu vlastníka tzv. Zeleného domu so zákonom

Projekt 3.7.1:

Spracovanie územného generelu dopravy pre mesto

Projekt 3.7.2:

Realizácia pripravovanej koncepcie parkovania v lokalite a koncepcie záchytných parkovísk v okolí lokality

Projekt 3.8.1:

Vypracovanie koncepcie kultúrneho turizmu mesta, vrátane napojenia lokality najmä na iné lokality svetového dedičstva a Bardejovské Kúpele

Projekt 3.8.2:

Revitalizácia prepojenia historického jadra a Kalvárie, ako dôležitej vyhlíadky na lokalitu

Projekt 4.1.1:

Návrh a realizácia komplexného orientačného a informačného systému pre lokalitu a okolie, zameraného najmä na atrakcie a služby

Projekt 4.2.1:

Vytvorenie návštevníckeho a interpretačného centra

Projekt 4.2.2:

Vytvorenie interpretačnej a prezentačnej stratégie výnimočnej svetovej hodnoty lokality a súvisiacich hodnôt na území

Projekt 4.2.3:

Identifikácia zatiaľ nevyužitých atrakcií z histórie a kultúry a ich zapracovanie do interpretačnej a prezentačnej stratégie

Projekt 4.2.4:

Inovácia interpretácie a prezentácie historickej expozície Šarišského múzea v budove historickej radnice

Projekt 4.3.1:

Vytvorenie projektu „Škola si adoptuje pamiatku“

Projekt 4.3.2:

Vytvorenie pracovných materiálov pre školy so zameraním na hodnoty lokality

C.2. NUTNÉ OPATRENIA SMERUJÚCE K STABILIZÁCI A ZLEPŠOVANIU STAVU LOKALITY – POPIS PROJEKTOV

Prioritná oblasť 1: Ochrana lokality
Hlavný cieľ: Podporovať ochranu a zachovanie lokality

Opatrenie 1.1:

Zachovanie priestorovej integrity lokality

Projekt 1.1.1:

Posúdenie potreby rozšírenia existujúceho ochranného pásma lokality

Možný nositeľ projektu:

Mesto v spolupráci s KPÚ Prešov¹ a tiež v spolupráci s FA STU² (Bardkontakt)

Termín:

2014 –

Výstup:

Zorganizovanie odborných fór s touto tematikou a dohoda o ďalšom postupe

Projekt vychádza z požiadaviek vykonávacej smernice³ Dohovoru o ochrane svetového dedičstva⁴, odsek 103 až 107. Ochranné pásmo lokality nie je dostatočné – vo väčšine úsekov je šírka ochranného pásma tvorená len šírkou cesty. Táto problematika môže byť predmetom konferencie Bardkontakt s cieľom využiť odborné výstupy pri riešení tohto projektu. Bardkontakt každoročne koncom leta v priestoroch mestského úradu v Bardejove organizuje konferenciu pre odbornú verejnosť FA STU v spolupráci s KPÚ Prešov.

Projekt 1.1.2:

Posúdenie možností priemetu limitov rozvoja v rámci lokality, definovaných v Zásadách ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej rezervácie Bardejov (aktualizácia 2006 – 2009) do Územného plánu mesta a do Územného plánu centrálnej mestskej zóny (ÚPCMZ).

Možný nositeľ projektu:

Mesto v spolupráci s KPÚ Prešov a v spolupráci s FA STU (Bardkontakt)

Termín:

2014

Výstup:

Zorganizovanie odborných fór s touto tematikou a dohoda o ďalšom postupe

¹ KPÚ – Krajský pamiatkový úrad Prešov.

² FA STU – Fakulta architektúry, Slovenská technická univerzita.

³ UNESCO: *The Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention* (Vykonávacia smernica pre uplatňovanie Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva), Paríž, aktualizácia z roku 2013.

⁴ UNESCO: *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage* (Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva), Paríž, november 1972.

Zástavba pozdĺž južnej časti
hradieb, s výhľadom
na Hrubú baštu a Kalváriu

Projekt bol navrhnutý s cieľom posilnenia aplikácie aktuálnych zásad ochrany lokality v praxi. Regulačný plán centrálnej mestskej zóny je z roku 1992. Územný plán je z roku 2007 – pri jeho tvorbe boli zohľadnené Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej rezervácie Bardejov (ďalej ako Zásady ochrany) z roku 1991⁵. Aktualizované Zásady ochrany sú z roku 2006 – 2009.

Zákon 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon), paragraf 7a hovorí, že v územnoplánovacej činnosti sa povinne využívajú programy ochrany kultúrneho a historického dedičstva. Paragraf 30, odsek 1 tohto zákona ďalej hovorí, že orgán územného plánovania (v tomto prípade mesto) “sústavne sleduje, či sa nezmenili územno-technické, hospodárske a sociálne predpoklady, na základe ktorých bola navrhnutá koncepcia organizácie územia. Ak dôjde k zmene predpokladov, ...orgán územného plánovania obstará doplnok alebo zmenu územnoplánovacej dokumentácie”. Paragraf 30, odsek 4 tohto zákona ďalej hovorí, že “obec a samosprávny kraj sú povinné pravidelne, najmenej však raz za štyri roky, preskúmať schválený územný plán, či nie sú potrebné jeho zmeny alebo doplnky alebo či netreba obstaráť nový územný plán”.

⁵ Arka, s.r.o.: Územný plán Mesta Bardejov, textová časť, august 2007, časť 1.8 Údaje o použitých územnoplánovacích podkladoch, územnoplánovacej dokumentácii a o ostatných podkladoch použitých pri riešení územného plánu mesta, str. 21.

Projekt 1.1.3:

Definovanie limitov rozvoja v okolí lokality (najmä Južné predmestie; Krátky rad a zástavbu pozdĺž Šibského potoka; okolie Kalvárie; územie severne od židovského suburbia)

Možný nositeľ projektu:

Mesto v spolupráci s KPÚ Prešov a tiež v spolupráci s FA STU (Bardkontakt)

Termín:

2014 – 2017

Výstup:

Zorganizovanie odborných fór s touto tematikou a dohoda o ďalšom postupe
Overovacia štúdia pre územie v dotyku s východnou stranou lokality
Územný plán danej zóny

Cieľom je predísť možnému neželanému rozvoju v daných územiach, ktorý by mohol narušiť priestorovú integritu lokality. Aj v tejto súvislosti by bolo vhodné spracovať územný plán na úrovni zóny. Projekt súvisí s možným rozšírením ochranného pásma lokality a má nadväznosť na projekt 1.1.1.

Južné predmestie je súčasťou ochranného pásma. Smerom na sever a západ od lokality sa neočakáva ďalší výrazný rozvoj, a teda nie je nevyhnutné urgentne riešiť podrobnejšiu reguláciu tohto územia.

Iná situácia je v okolí suburbia, kde potenciálny neželaný rozvoj je možný zo severnej strany – nachádzajú sa tu súkromné pozemky, na ktorých sa dá očakávať ďalšia výstavba. Pre priestor pred suburbiom z južnej strany je spracovaná urbanisticko-priestorová štúdia na rekonštrukciu námestia SNP a Mlynskej ulice⁶. Z ostatných strán je rozvoj stabilizovaný.

Potenciálne môže nastať neželaný rozvoj aj na východ od lokality (teda na Krátkom rade, v okolí Šibského potoka a v okolí Kalvárie), keďže tieto územia nie sú ešte kompletne zastavané. V Územnom pláne mesta Bardejov z roku 2007 je na svahu pri Kalvárii navrhnutá nová zástavba, je teda definované umiestnenie novej zástavby a funkčné využitie plochy územia. Je však potrebná aj overovacia štúdia s cieľom vizualizovať hmotovo-priestorové pôsobenie novej výstavby a možný dopad na priestorovú integritu lokality.

Opatrenie 1.2:**Zachovanie vizuálnej integrity lokality a jej krajinného rámca****Projekt 1.2.1:**

Posúdenie a zapracovanie ochrany dôležitých pohľadov na lokalitu, z lokality do krajiny a tiež v rámci lokality, do Územného plánu Mesta Bardejov a do Územného plánu centrálnej mestskej zóny (ÚPCMZ)

Potenciálna budúca zástavba na svahu pri Kalvárii môže narušiť vizuálnu integritu lokality

⁶ Kačala, V., Bicek, R. a kol.: Bardejov – Námestie SNP, urbanisticko-priestorová štúdia, Prešov, 2011.

Možný nositeľ projektu:

Mesto v spolupráci s KPÚ Prešov a tiež v spolupráci s FA STU (Bardkontakt)

Termín:

2014 – 2017

Výstup:

Zorganizovanie odborných fór s touto tematikou a dohoda o ďalšom postupe
Overovacia štúdia vplyvu nového rozvoja na dôležité pohľady
Aktualizácia Územného plánu mesta a ÚPCMZ

Projekt bol navrhnutý s cieľom posilnenia aplikácie zásad ochrany lokality v praxi. V Zásadách ochrany pamiatkového územia (aktualizácia 2006 – 2009, str. 78)⁷ boli definované „požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu charakteristických pohľadov, siluety a panorámy územia“. V zásadách boli určené chránené pohľadové kužele a chránené diaľkové pohľadové kužele.

Projekt 1.2.2:

Vypracovanie dizajn-manuálu na označovanie prevádzok v lokalite

Možný nositeľ projektu:

Mesto v spolupráci s KPÚ Prešov

Termín:

2014 – 2015

Výstup:

Dizajn-manuál

Okrem námestia majú okolité verejné priestory pomerne nízku vizuálnu kvalitu parteru, najmä v zmysle označovania prevádzok. Projekt má za cieľ ďalej rozvinúť požiadavky na umiestnenie informačných, reklamných a propagačných zariadení, ktoré sú popísané v Zásadách ochrany⁸.

Pravidelné sledovanie napomáha udržiavať objekty v dobrom technickom stave

Prioritná oblasť 2: Starostlivosť o lokalitu

Hlavný cieľ: Zvyšovať kvalitu údržby a obnovy kultúrneho dedičstva a podporovať jeho zachovanie

Opatrenie 2.1:

Zavedenie systematického odborného sledovania stavebno-technického stavu historických budov

Projekt 2.1.1:

Zriadenie odbornej služby na pravidelné sledovanie stavu historických budov

Možný nositeľ projektu:

KPÚ Prešov v spolupráci s Pamiatkovým úradom SR (PÚ SR)

⁷ Krajský pamiatkový úrad Prešov: Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej rezervácie Bardejov, Aktualizácia, Prešov 2006 – 2009.

⁸ Krajský pamiatkový úrad Prešov: Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej rezervácie Bardejov, Aktualizácia, Prešov 2006 – 2009.

Termín:

2014 – 2016

Výstupy:

Vytvorený tím špecialistov pre východné Slovensko

Projekt bol navrhnutý aj v nadväznosti na výsledky Prieskumu názorov verejnosti, vlastníkov a užívateľov objektov v lokalite⁹. V súvislosti s druhom potrebnej pomoci pri zlepšovaní života v objekte by najviac opýtaných uvítalo službu, ktorá by pomohla realizovať pravidelnú údržbu objektu (pravidelné inšpekcie, odstraňovanie drobných porúch).

Aktuálne sa na pôde PÚ SR pripravuje medzinárodný projekt v spolupráci s nórsnym Pamiatkovým úradom (*Riksantikvaren, Oslo*), s využitím už existujúcich vedomostí a skúseností nórskeho *Monumentenwacht*. Plánuje sa vytvorenie skupín špecialistov, ktorí budú vykonávať pravidelnú inšpekciu pamiatok a monitorovať tak ich stav. Vlastníkovi pamiatky poskytnú informáciu o stave pamiatky, navrhnú najvhodnejší spôsob údržby či odstránenia nevyhovujúceho stavebno-technického stavu. Monitorovacie skupiny budú vybavené tak, aby drobné nedostatky mohli odstrániť priamo počas monitoringu.

Projekt napomáha udržiavať kultúrne pamiatky v dobrom technickom stave a znižovať tým náklady na ich ďalšiu údržbu. Očakáva sa, že tím špecialistov bude vystavovať certifikáty o kontrole pamiatky, ktoré budú zakladané na krajských pamiatkových úradoch a budú jednou z podmienok na udelenie dotácie z Ministerstva kultúry SR.

Opatrenie 2.2:**Zlepšenie prístupu verejnosti k odborným službám na údržbu a obnovu kultúrneho dedičstva****Projekt 2.2.1:**

Vytvorenie asistenčného centra poskytujúceho konzultácie vlastníkom a správcom budov

Možný nositeľ projektu:

Mesto; miestne občianske združenia

Termín:

2015 – 2016

Výstupy:

Asistenčné centrum

Vytvorený program konzultačnej služby k stavebno-technickým otázkam (napr. aj formou internetového portálu)

Vytvorený program osvetly a komunikácie s verejnosťou

Odborné poradenstvo vlastníkom a správcom historických objektov je dobrým prostriedkom zvyšovania kvality údržby a obnovy kultúrneho dedičstva

⁹ Prieskum je uvedený v prílohách tohto dokumentu – časť E.

Projekt bol navrhnutý aj v nadväznosti na výsledky prieskumu názorov v lokalite¹⁰. Druhým najžiadanejším spôsobom potrebnej pomoci pri zlepšovaní života v objekte bolo vytvorenie „fóra vlastníkov a užívateľov“ ako platformy na komunikáciu o problémoch. V prieskume bol vyjadrený záujem aj o kontakt medzi samosprávou a vlastníkom, ďalej záujem o „viac informácií o podmienkach obnovy v súvislosti s ochranou pamiatkových hodnôt“ a aj o informácie o „legislatívnych podmienkach obnovy“. Aj v súvislosti s medializovanou nespokojnosťou v určitej skupine vlastníkov objektov by bolo vhodné vytvoriť platformu na komunikáciu.

Projekt asistenčného centra je previazaný s projektom 2.1.1 Zriadenie odbornej služby na pravidelné sledovanie stavu historických budov a s projektom 3.6.1 Asistencia vlastníkom pri hľadaní vhodných riešení.

Opatrenie 2.3:

Posilnenie a výchova odborných kapacít na údržbu a obnovu kultúrneho dedičstva

Potreba udržania a rozvíjania remeselných zručností je pociťovaná v rámci celého Slovenska

Projekt 2.3.1:

Rozvíjanie vybraných remeselných zručností

Možný nositeľ projektu:

VÚC; stredné školstvo v meste a regióne; miestne občianske združenia; Mesto Bardejov

Termín:

2014 –

Výstupy:

Možnosti vzdelávania v oblasti tradičných stavebných remesiel

¹⁰ Prieskum názorov verejnosti, vlastníkov a užívateľov objektov v lokalite. Prieskum je uvedený v prílohách tohto dokumentu – časť E.

Potreba udržania a rozvíjania remeselných zručností je pociťovaná v rámci celého Slovenska a bola identifikovaná aj v Bardejove v kvalitatívnom prieskume (teda v rámci riadených rozhovorov s kľúčovými aktérmi v lokalite). Do projektu by mali byť zapojené miestne a regionálne odborné školy (napríklad: Súkromná stredná odborná škola Bardejov, ktorá vyučuje aj remeslá a umelecké remeslá; Súkromná stredná odborná škola v Kežmarku).

Projekt 2.3.2:

Propagácia dobrých príkladov remeselnej práce v meste

Možný nositeľ projektu:

Mesto; miestne občianske združenia; v spolupráci s KPÚ Prešov

Termín:

2014 –

Výstupy:

Napríklad udeľovanie ceny za príkladnú obnovu v lokalite

Iné formy propagácie kvalitnej remeselnej práce v lokalite

Propagácia dobrých príkladov obnovy je možná napríklad aj každoročným udeľovaním ceny za príkladnú obnovu. Spracovateľ tohto dokumentu, AlNova, má dobré skúsenosti s podobným projektom, ktorý realizuje pre Malokarpatský región a stretol sa s pozitívnym ohlasom širokej a odbornej verejnosti a tiež predstaviteľov miest a obcí daného regiónu.

Opatrenie 2.4:

Vytvorenie podmienok na zvýšenie vizuálnej kvality historických priestorov

Projekt 2.4.1:

Vypracovanie štúdie (resp. plánu) farebnosti kľúčových urbanistických priestorov (námestí, ulíc) historickej štruktúry a jej priemet do regulatív mesta

Možný nositeľ projektu:

KPÚ Prešov; Mesto Bardejov v spolupráci s FA STU (Laboratórium farby)

Termín:

2016 – 2017

Výstupy:

Koloristická štúdia (plán)

Regulatívy farebnosti pre Územný plán centrálnej mestskej zóny

Potreba venovať zvýšenú pozornosť riešeniu farebnosti budov a urbanistických priestorov a význam takéhoto odborného koncepčného prístupu k farebnosti na výslednú prezentáciu historického mesta odznel niekoľkokrát aj priamo na Bardkontakte (napr. Urlandová, r. 2006 a 2012) a stretol sa s pozitívnym ohlasom na strane odbornej verejnosti aj mesta. Skúsenosti zo zahraničia jednoznačne ukazujú, že spracovanie štúdií farebnosti je dobrou praxou a úloha sa zveruje šikoleným odborníkom – koloristom. Mestá svetového dedičstva by mali mať k dispozícii takýto metodický materiál pre pomoc praxi (na Slovensku bol takýto materiál úspešne vypracovaný pre Banskú Štiavnicu).

Riešeniu farebnosti na architektonicko-urbanistickej úrovni je potrebné venovať zvýšenú pozornosť

Prioritná oblasť 3: Využívanie a rozvoj lokality

Hlavný cieľ: Posilniť úlohu kultúrneho dedičstva v každodennom živote mesta a v jeho rozvoji

Opatrenie 3.1:

Posilnenie úlohy historického jadra ako centra spoločenského a kultúrneho života mesta

Projekt 3.1.1:

Vypracovanie návrhu aktívneho využívania historického jadra

Možný nositeľ projektu:

Mesto v spolupráci s kľúčovými aktérmi v lokalite

Termín:

2014 – 2015

Výstup:

Zosieťovanie kľúčových aktérov a vytvorenie platformy na komunikáciu

Plán aktívneho využívania historického jadra

Trh na námestí,
1. polovica 20. storočia,
fotoarchív Šarišského múzea

Podľa prieskumu názorov¹¹ sa Bardejovčanom najviac „páči námestie, fontána a historická časť“, ale súčasne je námestie vnímané ako „vyľudnené“ a ľudia sa sťažujú na absenciu kina, divadla a nedostatok kultúrnych podujatí. Navrhovaný projekt má prispieť k posilneniu úlohy námestia ako prirodzeného centra mesta.

Projekt je v súčasnosti o to aktuálnejší, že na území bývalých kasární má vzniknúť nové „moderné centrum“ mesta (obchodné centrum, byty, škola, kino, park, atď.), ktoré s najväčšou pravdepodobnosťou ešte prehĺbi problém slabej návštevnosti historického jadra, najmä miestnymi obyvateľmi.

V súvislosti s „oživovaním“ námestia je dôležité aj úsilie mesta „o lepšie funkčné využitie nehnuteľností v centrálnej mestskej zóne, ale predovšetkým na námestí tak, aby sa vytvárali podmienky na zvýšenie najmä kvality, ale aj kapacity stravovacích a ubytovacích zariadení“ (Konceptia rozvoja cestovného ruchu, časť 5.2.2 str. 14)¹². Významná je tiež snaha mesta obnoviť vybrané dvorné trakty meštianskych domov na Radničnom námestí (Bardejov 2020, Prioritná oblasť č. 1: Kultúra a historické pamiatky; str. 50)¹³. Obnova, a tým aj lepšia využiteľnosť dvorových traktov, je jeden zo spôsobov, ako podporiť „oživenie“ námestia a celkove jadra mesta.

Opatrenie 3.1. úzko súvisí aj s nasledujúcim opatrením 3.2. Zachovanie a rozvoj funkcie bývania v historickom jadre.

Opatrenie 3.2:

Zachovanie a rozvoj funkcie bývania v historickom jadre mesta

Projekt 3.2.1:

Posúdenie možností ďalšieho využívania vybraných historických budov na bývanie

Možný nositeľ projektu:

Mesto v spolupráci s Bardbyt a inými vlastníkami; v spolupráci s KPÚ Prešov

Termín:

2014 – 2020

Výstupy:

Vytipovanie objektov (vrátane podkrovných priestorov) v historickom jadre vhodných na účely bývania

Posudok vplyvu tohto zámeru na strešnú krajinu

Zoznam objektov určených na rozvoj funkcie bývania

Reštauračné posedenie v dvornom trakte domov na Radničnom námestí

¹¹ Prieskum názorov verejnosti, vlastníkov a užívateľov objektov v lokalite. Prieskum je uvedený v prílohách tohto dokumentu – časť E.

¹² Mesto Bardejov: Konceptia rozvoja cestovného ruchu Mesta Bardejov na obdobie 2007 – 2013, Bardejov.

¹³ Mesto Bardejov: Bardejov 2020 – Program integrovaného trvalo udržateľného rozvoja mesta na roky 2012 – 2020, Bardejov.

Udržanie funkcie bývania je všeobecne jednou zo základných podmienok udržania „života“ v centre miest. V prípade Bardejova je navrhovaný projekt naozaj realistický, keďže významný podiel objektov v historickom jadre je vo vlastníctve mesta.

Udržanie funkcie bývania je jednou z podmienok zachovania živého historického centra mesta

Projekt je v súlade so Zásadami ochrany pamiatkového územia (str. 74)¹⁴, ktoré hovoria, že historickou funkciou bolo „bývanie, obchod, administratívno-správna funkcia, drobná remeselná výroba“; súčasná funkcia pamiatkového územia je „prevažne spoločensko-obslužno-obytná“, a cieľová funkcia by mala byť „obytno-spoločensko-obslužná“. Mesto plánuje pokračovať¹⁵ aj v zobytnovaní podkroví historických objektov, ktoré sú v jeho vlastníctve. V tomto smere je nutná úzka spolupráca mesta a KPÚ Prešov s cieľom zachovania strešnej krajiny v lokalite.

¹⁴ Krajský pamiatkový úrad Prešov: Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej rezervácie Bardejov, Aktualizácia, Prešov 2006 – 2009.

¹⁵ Už od roku 2009 Mesto Bardejov naplňuje koncepciu rozvoja bývania, ktorej súčasťou je aj zobytnovanie podkroví (Mesto Bardejov: Koncepcia rozvoja bývania Mesta Bardejov do roku 2015 s výhľadom do roku 2019, Bardejov 2009).

Opatrenie 3.3:**Zlepšenie prepojenia historického jadra a židovského suburbia****Projekt 3.3.1:**

Príprava a realizácia prepojenia historického jadra a židovského suburbia na základe Urbanisticko-priestorovej štúdie Bardejov – Námestie SNP¹⁶

Možný nositeľ projektu:

Mesto

Termín:

2014 – 2020

Výstup:

Aktualizácia Územného plánu mesta (v nadväznosti na zmenu využitia priestoru z dopravnej komunikácie na námestie a parkovisko)

Projektová príprava realizácie štúdie

Funkčné prepojenie historického jadra a židovského suburbia vhodnejšou úpravou verejného priestoru

Z hľadiska manažmentu lokality ako celku by mala byť práve suburbium venovaná zvýšená pozornosť, keďže ide o najzanedbanejšiu časť lokality. Nie je dostatočné ani urbanisticko-priestorové prepojenie medzi suburbium a historickým jadrom. Je potrebné sa zamerať práve na prepojenie suburbia a jadra, keďže nie sú v priamom susedstve a ani v bezprostrednej blízkosti, ale súčasne spoločne tvoria lokalitu na Zozname svetového dedičstva.

Opatrenie 3.4:**Zlepšenie využitia bášť opevnenia mesta****Projekt 3.4.1:**

Vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti (*feasibility study*) možných alternatív využívania bášť

Možný nositeľ projektu:

Mesto v spolupráci s KPÚ Prešov, miestnymi mimovládnyimi organizáciami, podnikateľskými združeniami, prípadne inými subjektmi, ktoré majú záujem o využívanie týchto objektov

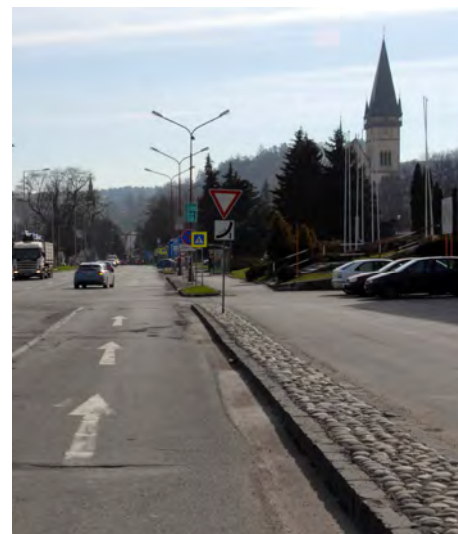
Termín:

2014 – 2015

Výstupy:

Zosieťovanie kľúčových aktérov a vytvorenie platformy na komunikáciu
Štúdia uskutočniteľnosti (nadväznosť na projekt oživenia jadra – 3.1.1)

V súčasnosti sú bašty opevnenia využívané len čiastočne. Záujem o intenzívnejšie využívanie bášť bol zrejvý aj z riadených rozhovorov

Je potrebné zamerať sa na zlepšenie prepojenia židovského suburbia a historickej časti mesta v rámci hradiel

V súčasnosti sú bašty opevnenia využívané iba čiastočne

¹⁶ Kačala, V., Bicek, R. a kol.: Bardejov – Námestie SNP, urbanisticko-priestorová štúdia, Prešov 2011.

s kľúčovými aktérmi v lokalite. Je spracovaná architektonicko-urbanistická štúdia na obnovu opevnenia s názvom Obnova mestského opevnenia a jeho zapojenie do infraštruktúry mesta Bardejov¹⁷. Hlavnou úlohou navrhnutého projektu je identifikovať udržateľné funkcie prostredníctvom vypracovania štúdie uskutočniteľnosti, ktorá je východiskom pre rozhodovanie o realizácii projektu z hľadiska technického, ekonomického a obchodného.

Celková obnova opevnenia je jedným z rozvojových projektov aj v dokumente Bardejov 2020¹⁸ (str. 49, Prioritná oblasť č. 1: Kultúra a historické pamiatky, projekt 1.1.1).

Opatrenie 3.5:

Podpora obnovy a vhodného využitia významných objektov a priestorov

Projekt 3.5.1:

Asistencia vlastníkovi/prenajímateľovi pri vypracovaní štúdie uskutočniteľnosti pre areál Františkánskeho kláštora

Možný nositeľ projektu:

Mesto; Rehoľa menších bratov františkánov; občianske združenie Náš Bardejov

Termín:

2015

Výstupy:

Zosieťovanie kľúčových aktérov a vytvorenie platformy na komunikáciu štúdia uskutočniteľnosti

Projekt je zameraný na jeden z významných objektov v lokalite, ktorý je v zlom stavebno-technickom stave a nemá vhodnú funkciu. V roku 2012 získalo občianske združenie Náš Bardejov tento areál v strede mesta do dlhodobého prenájmu. Združenie plánuje realizovať aktivity so zameraním na oddych a kultúru pre obyvateľov a návštevníkov Bardejova.

V súčasnosti je tiež nevyužitý potenciál hradobnej priekopy medzi areálom kláštora a južným barbakanom.

Projekt 3.5.2:

Odkúpenie objektu a vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti pre areál bývalej nemocnice (Jiráskova ul.)

Možný nositeľ projektu:

Mesto v spolupráci s Nemocnicou s poliklinikou sv. Jakuba, n. o.

Termín:

2014 – 2017

Objekt bývalej nemocnice je v zlom stavebno-technickom stave a nemá zatiaľ vhodnú novú funkciu

¹⁷ A-tyt, s.r.o.: Obnova mestského opevnenia a jeho zapojenie do infraštruktúry mesta Bardejov, Prešov 2006.

¹⁸ Mesto Bardejov: Bardejov 2020 – Program integrovaného trvalo udržateľného rozvoja mesta na roky 2012 – 2020, Bardejov.

Výstupy:

Objekt vo vlastníctve mesta

Štúdia uskutočniteľnosti (je možné uvažovať aj o prepojení s projektom 3.5.1)

Projekt je zameraný na jeden z významných objektov v lokalite, ktorý je v zlom stavebno-technickom stave a nemá vhodnú funkciu. Mesto prejavilo záujem odkúpiť menovaný areál a umiestniť v ňom nové funkcie (Program integrovaného trvalo udržateľného rozvoja mesta Bardejov na roky 2012 – 2020, rozvojový projekt 1.1.7 Rekonštrukcia areálu bývalej psychiatrie, str. 50).

V súčasnosti je tiež nevyužitý potenciál hradobnej priekopy medzi areálom nemocnice, južným barbakanom a areálom Františkánskeho kláštora.

Projekt 3.5.3:

Asistencia vlastníčkovi pri vypracovaní štúdie uskutočniteľnosti pre areál židovského suburbia

Možný nositeľ projektu:

Mesto; Ústredný zväz židovských náboženských obcí

Termín:

2014

Výstupy:

Zosieťovanie kľúčových aktérov a vytvorenie platformy na komunikáciu

Štúdia uskutočniteľnosti

Projekt je zameraný na jeden z významných areálov v lokalite. V súčasnosti je väčšina objektov v areáli v zlom stavebno-technickom stave a nemá vhodnú funkciu. V roku 2008 bolo podpísané Memorandum o spolupráci medzi mestom a zväzom židovských obcí. Mesto tiež prejavilo záujem o dlhodobý prenájom areálu s cieľom využívať ho ako „kultúrne a spoločenské centrum mesta“ (Bardejov 2020 – Program integrovaného trvalo udržateľného rozvoja mesta na roky 2012 – 2020, Rozvojový projekt 1.1.6 Rekonštrukcia židovského suburbia na Mlynskej ulici, str. 50). Je potrebné definovať spôsoby využitia objektov (areálu), ktoré by boli prijateľné aj pre mesto a aj pre židovskú obec.

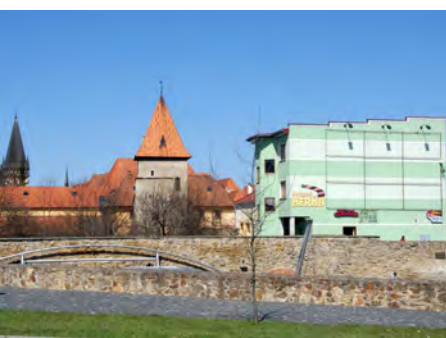

Areál židovského suburbia

Je potrebné komunikovať s vlastníkami (prenajímateľmi) objektov narúšajúcich kvalitu prostredia a hľadať spôsoby riešenia

Zelený dom – objekt, ktorý výrazne narúša kvalitu prostredia

Opatrenie 3.6:

Podpora obnovy a vhodného využitia zanedbaných a rušivých objektov a priestorov

Projekt 3.6.1:

Asistencia vlastníkom pri hľadaní vhodných riešení

Možný nositeľ projektu:

Mesto v spolupráci s KPÚ Prešov

Termín:

2015 – 2016 a následne priebežne

Výstupy:

Vytvorenie platformy na komunikáciu (previazanosť s projektom 2.2.1
Vytvorenie asistenčného centra)

Projekt je zameraný na rôzne objekty a priestory narúšajúce kvalitu prostredia. Je potrebné pravidelne komunikovať s ich vlastníkami (prenajímateľmi) a hľadať spôsoby riešenia. Objekty a priestory boli definované v Zásadách ochrany pamiatkového územia (časť M, Grafická časť, výkres č. 4: Rozbor pamiatkových hodnôt objektov a priestorov v pamiatkovom území PR Bardejov)¹⁹.

Projekt 3.6.1 má nadväznosť na projekt 2.2.1 Vytvorenie asistenčného centra. Ako už bolo spomenuté, podľa prieskumu názorov v lokalite²⁰ je druhým najžiadanejším spôsobom potrebnej pomoci pri zlepšovaní života v objekte, vytvorenie „fóra vlastníkov a užívateľov“ ako platformy na komunikáciu o problémoch. V prieskume bol vyjadrený záujem aj o kontakt medzi samosprávou a vlastníkom.

Záujem o riešenie problému „nevzhľadných a nehodiacich sa objektov, budov a stánkov do historického prostredia“ bol deklarovaný aj v Konceptii rozvoja cestovného ruchu (kapitola 6. Spolupráca verejného a súkromného sektora, časť 6.4. Turistický imidž mesta, str. 16)²¹.

Projekt 3.6.2:

Mediácia konfliktu vlastníka tzv. Zeleného domu so zákonom

Možný nositeľ projektu:

Mesto v spolupráci s KPÚ Prešov a vlastníkom objektu

Termín:

2014

Výstupy:

Dohoda s vlastníkom o ďalšom postupe

¹⁹ Krajský pamiatkový úrad Prešov: Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej rezervácie Bardejov, Aktualizácia, Prešov 2006 – 2009.

²⁰ Prieskum názorov verejnosti, vlastníkov a užívateľov objektov v lokalite. Prieskum je uvedený v prílohách tohto dokumentu – časť E.

²¹ Mesto Bardejov: Konceptia rozvoja cestovného ruchu mesta Bardejov na obdobie 2007 – 2013, Bardejov.

Projekt je zameraný na objekt, ktorý výrazne narúša kvalitu prostredia. Objekt je predmetom súdneho sporu. Aj vzhľadom na potenciálne dlhé trvanie súdneho konania by bolo vhodné komunikovať s vlastníkom o dosiahnutí riešení prijateľných tak pre vlastníka ako aj pre mesto. Od roku 2004 je možné využívať aj služby profesionálnych mediátorov registrovaných na Ministerstve spravodlivosti SR, ktorí poskytujú alternatívny mimosúdny spôsob riešenia konfliktov.

Opatrenie 3.7:

Zefektívnenie statickej a dynamickej dopravy v lokalite a jej okolí s rešpektom k jej kultúrnym hodnotám

Projekt 3.7.1:

Spracovanie územného generelu dopravy pre mesto

Možný nositeľ projektu:

Mesto v spolupráci s KPÚ Prešov

Termín:

2014 – 2017

Výstupy:

Územný generel dopravy

Aktualizácia územného plánu mesta

Spracovanie generelu dopravy je odporúčané aj v Územnom pláne mesta Bardejov. Komplexné riešenie problémov dopravy je dôležité aj pre ochranu a efektívnejšie využívanie lokality.

V súčasnosti je lokalita z východnej a severnej strany v tesnom dotyku najvýznamnejších cestných komunikácií, ktoré prechádzajú mestom a vytvárajú zaťaženie pre lokalitu (vibrácie, znečistenie ovzdušia). Týmito komunikáciami prechádza aj tranzitná doprava.

Z pohľadu ochrany lokality je dôležité sa zamerať najmä na: a) odklonenie tranzitnej dopravy z centrálnej mestskej zóny (plánovaným juhozápadným obchvatom mesta); b) riešenie statickej dopravy v historickom jadre.

Projekt 3.7.2:

Realizácia pripravovanej koncepcie parkovania v lokalite a koncepcie záchytných parkovísk v okolí lokality

Možný nositeľ projektu:

Mesto v spolupráci s KPÚ Prešov

Termín:

2015

Výstupy:

Nový systém parkovania

Lokalita je z východnej a severnej strany v tesnom dotyku najvýznamnejších cestných komunikácií

Je vhodné riešiť odľahčenie historického jadra od parkujúcich áut (statickej dopravy), ktoré sťažujú pohyb chodcov a neprispievajú k dobrému obrazu lokality.

Rovnaký projekt je plánovaný aj v rozvojovom programe Bardejov 2020 (Prioritná oblasť č. 2: Doprava a mobilita obyvateľov; projekt č. 2.3.1: Parkovanie v centrálnej mestskej zóne a mestskej pamiatkovej rezervácii)²². Projekt má za cieľ: a) zníženie zaťaženia historického jadra statickou dopravou (preferencia krátkodobého státia); b) vybudovanie nových kapacít na dlhodobé státie po obvode historického jadra (nové parkoviská pri Šibskom potoku a pri židovskom suburbiu).

Opatrenie 3.8:

Posilnenie využitia kultúrnych hodnôt v rozvoji turizmu

Projekt 3.8.1:

Vypracovať koncepciu kultúrneho turizmu mesta, vrátane napojenia lokality najmä na iné lokality zo Zoznamu svetového dedičstva a Bardejovské Kúpele

Možný nositeľ projektu:

Mesto; Turistická informačná kancelária mesta Bardejov; Prešovský samosprávny kraj; v spolupráci s ostatnými lokalitami Svetového dedičstva UNESCO (združenie Slovenské dedičstvo UNESCO), OOCR²³

Termín:

2015

Výstupy:

Zosieťovanie kľúčových aktérov a vytvorenie platformy na komunikáciu
Koncepcia rozvoja kultúrneho turizmu mesta

Kultúrny turizmus je jeden zo základných spôsobov využitia kultúrnych hodnôt pre rozvoj mesta. V súvislosti s rozvojom kultúrneho turizmu je výnimočné, že Bardejov leží v blízkosti ďalších dvoch lokalít svetového dedičstva: a) Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia a b) Drevené chrámy slovenskej časti Karpatského oblúka (z ôsmich drevených kostolíkov sú tri v blízkosti Bardejova – najbližšie je Hervartov a v dobrej dostupnosti sú tiež Ladomirová a Bodružal). Z hľadiska marketingu slovenských lokalít zapísaných v Zozname svetového dedičstva je možné používať zápis v Zozname svetového dedičstva ako spoločnú „značku kvality UNESCO“.

Rímskokatolícky Kostol sv. Františka z Assisi v Hervartove

²² Mesto Bardejov: Bardejov 2020 – Program integrovaného trvalo udržateľného rozvoja mesta na roky 2012 – 2020, Bardejov.

²³ OOCR – Oblastná organizácia cestovného ruchu.

Dôležitým faktorom rozvoja turizmu v meste je aj blízkosť významných slovenských kúpeľov, ktoré sú dôležitým „zdrojom“ návštevníkov aj pre mesto. Kúpele majú každoročne relatívne stabilný počet návštevníkov, resp. klientov, ktorí zostávajú na viac prenocovaní a prichádzajú celoročne, teda bez výraznejšieho ohľadu na sezónu.

Projektový zámer vypracovať koncepciu kultúrneho turizmu nadväzuje na Koncepciu rozvoja cestovného ruchu, ktorá hovorí, že „primárne produkty cestovného ruchu v Bardejove sú tvorené atraktivitami mesta ako sú historické budovy a pamiatky, múzeá, zaujímavé stavby mesta“ (časť Mestský a kultúrny cestovný ruch, str. 12)²⁴.

Rozvoj kultúrneho turizmu je tiež v súlade s programom rozvoja Bardejov 2020²⁵, ktorý hovorí, že je zámerom mesta obnoviť kultúrne pamiatky v jeho vlastníctve a tiež podporiť obnovu ostatných historických objektov „v prospech zatraktívnenia mesta pre cestovný ruch“ (Prioritná oblasť č. 1, str. 49).

Projekt súvisí aj s opatreniami v tomto dokumente – 4.1 Zvýšenie kvality orientačného a informačného systému pre lokalitu a jej okolie a 4.2 Zlepšenie interpretácie a prezentácie hodnôt lokality pre obyvateľov a návštevníkov.

Potenciálnou turistickou atrakciou mesta je Kalvária s Kostolom sv. Kríža, situovanom na vrchole kopca východne od centra mesta

²⁴ Mesto Bardejov: Koncepcia rozvoja cestovného ruchu mesta Bardejov na obdobie 2007 – 2013, Bardejov.

²⁵ Mesto Bardejov: Bardejov 2020 – Program integrovaného trvalo udržateľného rozvoja mesta na roky 2012 – 2020, Bardejov.

Projekt 3.8.2:

Revitalizácia prepojenia historického jadra a Kalvárie ako dôležitej vyhlídky na lokalitu

Možný nositeľ projektu:

Mesto; Rímskokatolícky farský úrad v Bardejove v spolupráci s tretím sektorom, KPÚ Prešov

Termín:

2014 – 2020

Výstupy:

Projektový zámer

Vytvorenie lesoparku, rekreačného a náučno-vzdelávacieho areálu

Vizuálne prepojenie historického jadra a Kalvárie

Pohľad z Kalvárie je uvádzaný ako jeden z „najkomplexnejších panoramatických krajinárskych pohľadov na Pamiatkovú rezerváciu Bardejov“ aj v Zásadách ochrany pamiatkového územia²⁶ (str. 44).

V územnom pláne mesta je v oblasti Kalvárie plánovaný lesopark – teda revitalizácia existujúceho areálu. V súčasnosti je Kalvária zanedbaná a zarastená náletovou zeleňou. Je tiež potrebné riešiť problém vandalizmu. Inšpiráciou pre revitalizáciu bardejovskej Kalvárie môžu byť aj úspešné aktivity občianskeho združenia Kalvársky fond v Banskej Štiavnici, ktorý bol založený v roku 2008 miestnymi odborníkmi za účasti vlastníkov komplexu, teda mesta, cirkvi a Štátnych lesov SR. Jedným z cieľov združenia je „popri zachovaní duchovného rozmeru, vytvárať podmienky aj pre rekreačné a náučno-vzdelávacie využitie areálu, keďže v súčasnosti sa nedá rátať s jeho niekdajším masívnym religióznym využitím“ (zdroj: www.kalvaria.org).

Prioritná oblasť 4: Interpretácia a prezentácia kultúrnych hodnôt lokality a jej okolia

Hlavný cieľ: Budovať povedomie o kultúrnych hodnotách

Orientačný systém mesta Bardejov

Opatrenie 4.1:

Zvýšenie kvality orientačného a informačného systému pre lokalitu a jej okolie

Projekt 4.1.1:

Návrh a realizácia komplexného orientačného a informačného systému pre lokalitu a okolie zameraného najmä na atrakcie a služby

Možný nositeľ projektu:

Mesto; Turistická informačná kancelária Bardejov

²⁶ Krajský pamiatkový úrad Prešov: Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej rezervácie Bardejov, Aktualizácia, Prešov, 2006 – 2009.

Termín:

2015 – 2016

Výstupy:

Orientačný a informačný systém (previazanosť s projektom 4.2.2)

Projekt má nadväznosť na predchádzajúce opatrenie 3.8: Posilnenie využitia kultúrnych hodnôt v rozvoji turizmu. Okrem základného orientačného systému je potrebné budovať v lokalite aj informačný systém, ktorý obyvateľom a návštevníkom prezentuje najmä hodnoty Bardejova ako lokality svetového dedičstva a tiež iné vybrané hodnoty v oblasti.

Budovaniu informačného systému by malo predchádzať vytvorenie interpretačnej a prezentačnej stratégie výnimočnej svetovej hodnoty lokality a súvisiacich hodnôt v okolí – vid' projekt 4.2.2 v tomto dokumente.

Opatrenie 4.2:

Zlepšenie interpretácie a prezentácie hodnôt lokality pre obyvateľov a návštevníkov

Projekt 4.2.1:

Vytvorenie návštevníckeho a interpretačného centra

Možný nositeľ projektu:

Mesto; Turistická informačná kancelária Bardejov

Termín:

2016 – 2017

Výstupy:

Návštevnícke a interpretačné centrum (previazanosť s projektom 4.2.2)

Návštevnícke centrum je vítanou súčasťou lokalít svetového dedičstva. Úlohou centra je interpretácia a prezentácia hodnôt lokality svetového dedičstva. Centrum má využívať rôzne pútavé spôsoby a formy komunikácie s cieľom posilniť pochopenie hodnôt lokality a budovať vzťah návštevníkov, ale aj miestnych obyvateľov k lokalite. Častokrát je súčasťou centra aj menšia expozícia prezentujúca lokalitu. Obsahová náplň centra je aj predmetom projektu 4.2.2: Vytvorenie interpretačnej a prezentačnej stratégie.

V Bardejove už existuje mestská Turistická informačná kancelária (TIK), umiestnená v historickom jadre v jednom z domov na východnej strane námestia. TIK by mala byť základom pre vybudovanie komplexnejšieho návštevníckeho centra, ale vzhľadom na jej obmedzené priestorové možnosti by bolo vhodné uvažovať o jej presunutí do väčších priestorov. V tomto zmysle by bolo možné zriadiť návštevnícke centrum v rámci existujúcich priestorov Poľsko-slovenského domu, ktorý stojí neďaleko TIK-u, takisto na námestí.

Je tiež možné uvažovať o zriadení návštevníckeho a interpretačného centra na najexponovanejšom mieste, v strede námestia, v samostatne stojacej budove starej radnice, v ktorej je v súčasnosti historická expozícia Šarišského múzea. Prepojenie centra a historickej expozície môže byť veľmi efektívne.

Súčasnú Turistickú informačnú kanceláriu na Radničnom námestí v Bardejove

Autobus mestskej dopravy propagujúci Bardejov ako lokalitu zo Zoznamu svetového dedičstva UNESCO

Pomník Leonarda Stöckela v parčíku neďaleko Kostola sv. Petra a Pavla

Projekt 4.2.2:

Vytvorenie interpretačnej a prezentačnej stratégie výnimočnej svetovej hodnoty lokality a súvisiacich hodnôt v území

Možný nositeľ projektu:

Mesto v širokej spolupráci s ďalšími kľúčovými aktérmi

Termín:

2014 – 2015

Výstupy:

Zasieťovanie kľúčových aktérov a vytvorenie platformy na komunikáciu
Interpretačná a prezentačná stratégia

Vzhľadom na potrebu budovania povedomia v radoch verejnosti a vzhľadom na zámer mesta rozvíjať kultúrny turizmus v lokalite je potrebné štruktúrovane, zrozumiteľne a atraktívne prezentovať hodnoty.

Cieľom interpretácie a prezentácie má byť predstavenie hodnôt lokality tak, aby vzbudzovali pozornosť u vybraných cieľových skupín, ale najmä ich zvedavosť a záujem dozvedieť sa viac. Optimálne je dosiahnuť prepojenosť „ponúkanej“ informácie s dnešným životom, respektíve snažiť sa odpovedať na otázku, prečo je daná informácia pre obyvateľa/návštevníka aj dnes dôležitá alebo zaujímavá. Kľúčová je aj hierarchizácia informácií, teda zameranie na vybraný „hlavný odkaz/posolstvo“ alebo „celkový obraz“, ktorý chceme aby si každý zapamätal. Pri prezentácii, ktorá prebieha rôznymi formami (expozície, filmy, tlačoviny, atď.), je podstatné dosiahnuť určitú jednotnosť, teda dojem, že všetky formy sú súčasťou jedného celku (napr. používaním jednotných farieb, zvučky, dizajnu, atď.).

Nedostatočné povedomie o zápise mesta do zoznamu UNESCO a tiež o kultúrnych hodnotách lokality je zrejmé z dotazníkového prieskumu v radoch verejnosti a vlastníkov a užívateľov nehnuteľností v lokalite (veľa odpovedí „neviem“ sa vyskytlo práve pri otázkach týkajúcich sa týchto tém).

Projekt 4.2.3:

Identifikácia zatiaľ nevyužitých atrakcií z histórie a kultúry a ich zapracovanie do interpretačnej a prezentačnej stratégie

Možný nositeľ projektu:

Mesto; TIK mesta, Šarišské múzeum, cirkvi (evanjelická, gréckokatolícka, rímskokatolícka, židovská), tretí sektor

Termín:

2014 – 2015

Výstupy:

Zosieťovanie kľúčových aktérov a vytvorenie platformy na komunikáciu
Popis atrakcií a návrh ich začlenenia do interpretačnej a prezentačnej stratégie (projekt 4.2.2)

Záujem o zviditeľnenie niektorých zatiaľ nevyužitých atrakcií z histórie a kultúry sa niekoľkokrát objavil počas stretnutí riadiacej skupiny pri tvorbe tohto dokumentu. Ako nevyužitú atrakciu boli uvádzané najmä príklady

z nehmotného kultúrneho dedičstva: osobnosť humanistu Leonarda Stöckela a hudobného skladateľa Bélu Kélera; významní obyvatelia jednotlivých meštianskych domov alebo aktivity, ktoré sa v nich odohrávali (napr. tlač a predaj kníh, výroba plátna, výroba piva, klobúkov, atď.).

Projekt 4.2.4:

Inovácia interpretácie a prezentácie historickej expozície Šarišského múzea v budove historickej radnice

Možný nositeľ projektu:

Prešovský samosprávny kraj; Šarišské múzeum

Termín:

2014 – 2020

Výstupy:

Obnova a modernizácia expozícií (aj v nadväznosti na interpretačnú a prezentačnú stratégiu lokality, projekt 4.2.2)

Časť expozície Šarišského múzea v budove historickej radnice

Interpretácia a prezentácia histórie mesta Bardejov je dôležitou súčasťou budovania povedomia o hodnotách lokality medzi návštevníkmi aj obyvateľmi mesta. Múzeum v súčasnosti zvažuje reinštaláciu svojich expozícií. V tejto súvislosti by bolo vhodné pri reinštalácii reflektovať interpretačnú a prezentačnú stratégiu výnimočnej svetovej hodnoty lokality a súvisiacich

hodnôt v území (ktorej vytvorenie je predmetom vyššie uvedeného projektu 4.2.2).

Opatrenie 4.3:

Integrovanie tematiky svetového dedičstva do vzdelávania na miestnych školách

Projekt 4.3.1:

Vytvorenie projektu „Škola si adoptuje pamiatku“

Možný nositeľ projektu:

Mesto; miestne základné a stredné školy; základné umelecké školy, miestne mimovládne organizácie; Prešovský samosprávny kraj

Termín:

2014 –

Výstupy:

Prezentácia „adoptovaných“ pamiatok žiakmi/študentmi miestnych škôl v rámci rôznych kultúrnych a spoločenských akcií v meste (žiaci/študenti ako sprievodcovia)

Školská exkurzia
na Radničnom námestí,
pred budovou súčasnej radnice

Budovanie povedomia o hodnotách lokality je dôležité najmä v radoch mladej generácie. Projekt „adopcie pamiatky“ je jedným zo spôsobov, ako začleniť tematiku svetového dedičstva do procesu výučby (napr. do regionálnej výchovy) a tiež do mimoškolských aktivít na miestnych základných a stredných školách. Inšpiráciou môžu byť napríklad aj podobné úspešné aktivity v Skalici a Modre.

Projekt 4.3.2:

Vytvorenie pracovných materiálov pre školy so zameraním na hodnoty lokality

Možný nositeľ projektu:

Mesto; miestne základné a stredné školy; základné umelecké školy, miestne mimovládne organizácie; Prešovský samosprávny kraj

Termín:

2014 –

Výstupy:

Pracovné listy (aj v nadväznosti na interpretačnú a prezentačnú stratégiu výnimočnej svetovej hodnoty lokality a súvisiacich hodnôt v území, projekt 4.2.2)

Ďalším obvyklým projektom v rámci integrácie tematiky svetového dedičstva do vzdelávania na ZŠ a SŠ, je vytvorenie pracovných listov, ktoré zefektívňujú prácu na vyučovacích hodinách.

C.3. MANAŽMENT RIZÍK

Systém manažmentu rizík predpokladá, že riziká, ktoré ohrozujú alebo by mohli lokalitu ohroziť, sú rozpoznané, je spracovaný postup, ako ich zvládnuť, a sú určené zdroje (ľudské, materiálne, finančné) na ich elimináciu. Mnohé bežné riziká (prírodné katastrofy, požiare, vandalizmus), ktoré lokalitu ohrozujú, sú podchytené v rámci existujúcich bezpečnostných systémov, a je im venovaná pozornosť na mestskej i štátnej úrovni. Manažment rizík predstavujúcich ohrozenie menšieho rozsahu, najmä súkromného majetku, je v pôsobnosti fyzických a právnických osôb. Najmä historické domy alebo objekty by mali mať majiteľa alebo správcu, ktorý bude vedieť v prípade potreby efektívne jednať pri prevencii alebo riešení rizikového stavu.

Prehľad inštitúcií, ktoré majú za úlohu manažment vybraných rizík

Požiarnu ochranu a záchrannú službu zabezpečuje Hasičský a záchranný zbor (HaZZ) Bardejov sídlaci na Štefánikovej ulici 685/1 (v tesnej blízkosti židovského suburbia). HaZZ plní okrem iného i úlohy pri: zdolávaní požiarov, poskytovaní pomoci a vykonávaní záchranných prác, haváriách, živelných pohromách a iných mimoriadnych udalostiach.

Policajný zbor SR plní okrem iného úlohy spojené s odhaľovaním a riešením kriminálnej činnosti. Obvodné oddelenie PZ sídli na Hurbanovej ulici 16.

Mestská polícia dbá najmä o verejný poriadok. Sídli na Hurbanovej ulici 34.

Civilná ochrana zabezpečuje informovanie občanov, koordinuje činnosť ochrany obyvateľstva pri prevencii rizík a eliminácii následkov havárií a katastrof.

Riziká prírodného charakteru

Lokalita je situovaná na vyvýšenej terase mimo dosahu možných záplav, bezprostredne teda ohrozenie veľkou vodou nehrozí. Seizmickou činnosťou lokalita nie je ohrozená a ani zosuvy pôdy nepredstavujú riziko.

Klimatické pomery Bardejova sú celkovo mierne (mierne teplá klimatická oblasť) bez extrémov, ktoré by mohli predstavovať riziko pre lokalitu. Ohrozením môžu byť atypické prejavy klímy, ktoré nie je možné očakávať, ani ich dlhodobu predvídať. Veterná smršť, extrémne prietrže mračien, prípadne snehové kalamity, môžu spôsobiť problémy či poškodenie historických stavieb alebo ich častí. Vplyvom týchto faktorov sú vystavené najmä strešné konštrukcie, či už samotný strešný plášť alebo úžľabia. Silný nárazový vietor má potenciál poškodiť strešný plášť. Veľké poškodenia je nutné rýchlo opraviť, malé poškodenia však môžu ujsť pozornosti a spôsobiť zatekanie do objektu, ktoré časom môže poškodiť ďalšie konštrukcie stavby. Prietrž mračien, pri ktorej v krátkom čase spadne väčšie množstvo vody, na aké nie je kanalizácia dimenzovaná, môže pri povrchovom odtoku zatopiť podzemné časti domov.

Majiteľ alebo správca objektu by mal po extrémnom prejave počasia skontrolovať objekt a zistiť, či neboli spôsobené škody. Ak k nejakej škode došlo v závislosti na jej závažnosti a rozsahu poškodenia, mal by buď okamžite alebo v kratšom časovom horizonte poškodenie opraviť, prípadne zabezpečiť do času, kým nebude k dispozícii špecializovaný remeselník. Významné pamiatkové objekty by mali mať spracovaný stručný manuál, akým spôsobom v takejto situácii postupovať s kontaktmi na remeselníkov, prípadne stavebných firiem, ktoré sú schopné vzniknutý problém vyriešiť.

Riziká ľudského charakteru

Vznik požiaru bol najmä v histórii častým javom, ktorý Bardejov sužoval. Posledné požiare vážne poškodili mesto na konci 19. a na začiatku 20. storočia. Postupným zavedením nehorľavých materiálov na pokrývanie striech a vybudovaním protipožiarnych múrov oddeľujúcich plochy striech susedných domov sa podarilo riziko vzniku požiaru významne znížiť. V súčasnosti sú platné postupy a normy (stavebné, prevádzkové), ktorých dodržiavanie zabezpečuje pomerne vysokú bezpečnosť voči vzniku požiaru. Technické zariadenia na skoré odhalenie (požiarne hlásiče) a likvidáciu (ručné hasiace prístroje) požiaru, ktoré sú inštalované v interiéroch budov, znižujú riziko vzniku požiaru, ktorý by mohol zachvátiť celú budovu. Bleskozvody inštalované na strechy budov znižujú riziko vzniku požiaru po zásahu budovy bleskom.

Existujúce opatrenie pre zvýšenie bezpečnosti v lokalite zabezpečuje kamerový systém monitorujúci verejné priestory s napojením na centrálny monitoring, ktorý v prípade potreby upovedomí políciu, prípadne dodatočne poskytne záznam z priestoru pre potreby šetrenia priestupku či zločinu. Systém je postupne rozširovaný a pôsobí i preventívne proti kriminalite a vandalizmu.

Bezpečnostné systémy sú inštalované i v niektorých významných objektoch, prípadne tam, kde sa nachádzajú cenné hnutelné pamiatky, ktoré je potrebné vo zvýšenej miere chrániť.

D. SPÔSOB RIADENIA LOKALITY A REALIZÁCIA MANAŽMENT PLÁNU

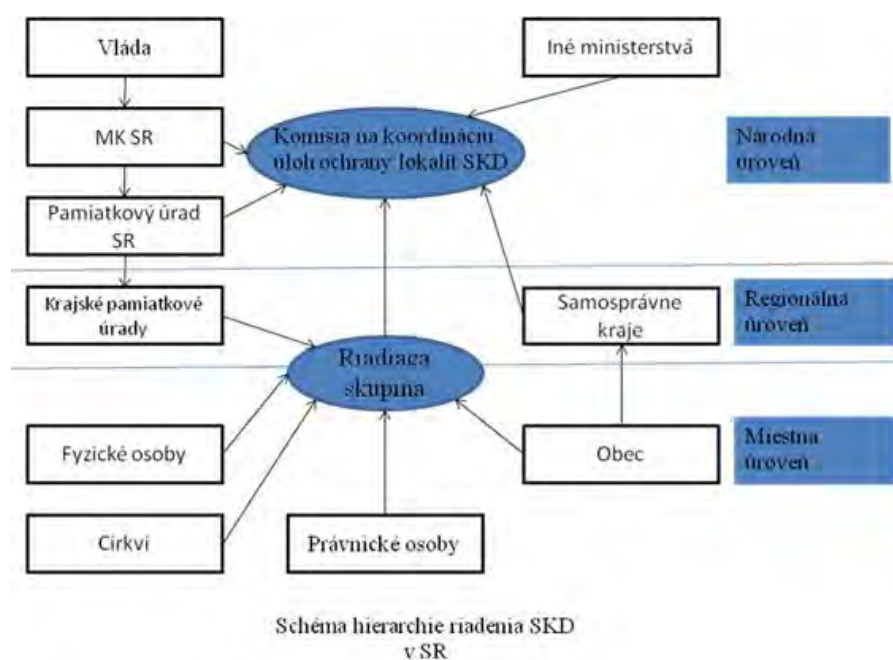
D. SPÔSOB RIADENIA LOKALITY A REALIZÁCIA MANAŽMENT PLÁNU

D.1. RIADENIE SLOVENSKÝCH LOKALÍT SVETOVÉHO DEDIČSTVA

Koncepcia ochrany pamiatkového fondu¹ (kapitola 5.1.8 Lokality svetového dedičstva UNESCO, str. 20) hovorí, že: “riadenie lokalít svetového kultúrneho dedičstva je dôležitý hierarchicky usporiadaný proces”.

Ministerstvo kultúry SR „zriadilo medzirezortnú Komisiu na koordináciu úloh ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva. Komisia je medzirezortným poradným, iniciatívnym, konzultačným a koordinačným orgánom ministra kultúry pre zásadné úlohy ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva Slovenskej republiky zapísaných v Zozname svetového dedičstva. Závety komisie majú odporúčajúci charakter. Ministerstvo závery komisie uplatňuje vo svojej činnosti alebo podľa charakteru úloh a opatrení predkladá na rokovanie vlády SR.“ (str. 20.)

„Lokálnym orgánom riadenia jednotlivých lokalít sú riadiace skupiny, ktoré reprezentujú jednotlivé záujmové skupiny, vlastníkov pamiatok ako i orgány štátnej správy a samosprávy. Východiskovými dokumentmi pre riadenie sú tzv. manažment plány lokalít.“ (str. 20.)

Obr.: Schéma hierarchie riadenia Svetového kultúrneho dedičstva v Slovenskej republike. Zdroj: Koncepcia ochrany pamiatkového fondu v SR do roku 2021 (kapitola 5.1.8 Lokality svetového dedičstva UNESCO, str. 21.).

¹ Ministerstvo kultúry SR, Pamiatkový úrad SR: Koncepcia ochrany pamiatkového fondu v SR do roku 2021, Bratislava 2011.

Pamiatkový úrad SR vykonáva každé dva roky monitoring stavu zachovania lokalít svetového kultúrneho dedičstva a každých 6 rokov štát zasiela Periodické správy o stave zachovania lokalít svetového dedičstva do Centra svetového dedičstva v Paríži.

Koncepcia ochrany pamiatkového fondu ďalej hovorí, že víziou je:

„Spojiť úsilie orgánov štátnej správy a samosprávy a prioritne podporovať lokality svetového dedičstva v súlade s ich jedinečnou svetovou hodnotou aj z dotačných programov a štrukturálnych fondov, ktoré sú pod gesciou iných rezortov než rezortu kultúry, a nepodporovať finančne projekty v lokalitách svetového dedičstva, ktoré sú v rozpore so zachovaním ich svetových hodnôt. Uznanie výnimočnej univerzálnej hodnoty lokality podľa vybraných kritérií sa musí spájať so zabezpečením integrity a autenticity, so zodpovedajúcou ochranou územia a jeho ochranného pásma a adekvátnym riadiacim systémom na zabezpečenie jej zachovania. Slovenská republika musí zabezpečiť, aby primerané, udržateľné využitie nemalo negatívny vplyv na výnimočnú univerzálnu svetovú hodnotu, integritu a autenticitu lokalít. Lokality svetového kultúrneho dedičstva sú veľkým potenciálom pre rozvoj cestovného ruchu, situované často v oblastiach s vysokou nezamestnanosťou a nízkym priemyselným potenciálom. Aj z tohto dôvodu je zmysluplné prioritne investovať prostriedky do týchto lokalít, ktoré sa následne môžu stať magnetmi cestovného ruchu a symbolmi úspešnej prezentácie Slovenskej republiky, podobne ako je to v iných krajinách.“ (str. 22 -23.)

V rámci Koncepcie ochrany pamiatkového fondu boli v súvislosti s lokalitami zo Zoznamu svetového dedičstva UNESCO definované úlohy, uvedené v prílohe² k tomuto dokumentu. Podmienky na realizáciu navrhnutých úloh a sledovanie ich plnenia zabezpečí Ministerstvo kultúry SR (v tabuľke ako Ministerstvo; Pamiatkový úrad SR je v tabuľke uvádzaný ako Úrad).

Pre lokalitu, ktorá je predmetom tohto dokumentu, sú do určitej miery relevantné všetky spomínané úlohy, okrem úloh 12, 13 a 15, ktoré sa vyslovene týkajú iných lokalít.

Priamo obcí, teda aj mesta Bardejov, sa týkajú úlohy:

- podporovať vznik a činnosť riadiacich skupín v jednotlivých lokalitách svetového kultúrneho dedičstva (úloha č. 1),
- podporovať propagáciu svetového kultúrneho dedičstva, organizovať kultúrne podujatia, vzdelávacie programy, vytvoriť podmienky pre dlhodobejší pobyt návštevníkov; zvýšiť ponuky služieb (úloha č. 11).

² Príloha č. 10 v časti E tohto dokumentu: Úlohy medzirezortnej Komisie na koordináciu úloh ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva.

Špecificky Mesta Bardejov sa týka úloha:

Zabezpečiť spoluprácu rezortov vo veci financovania obnovy havarijného stavu židovského suburbia v Bardejove (úloha č. 14). Preveriť možnosť financovania projektu zo štrukturálnych fondov Európskej únie, resp. iných grantových systémov, a v prípade možnosti pripraviť zodpovedajúci projekt. Ako zodpovedné subjekty Ministerstvo kultúry SR (MK SR) navrhuje: MK SR, Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR, Mesto Bardejov, Ústredný zväz židovských náboženských obcí.

Uvedené úlohy, ktoré sa týkajú obcí/miest a tiež špecifická úloha, ktorá sa týka len obce/mesta Bardejov (t. j. obnova židovského suburbia) boli zohľadnené v návrhovej časti C tohto dokumentu – plánu manažmentu.

Mapa znázorňujúca vlastnícke vzťahy v časti lokality (v Pamiatkovvej rezervácii Bardejov)

Zdroj: mapový podklad a informácie boli čerpané z portálu www.katasterportal.sk ku skutkovému stavu 30.12.2012.

D.2. RIADENIE LOKALITY HISTORICKÉ JADRO MESTA BARDEJOV - MIESTNA RIADIACA SKUPINA

Orgánom riadenia lokality je miestna riadiaca skupina a východiskovým dokumentom na jej prácu je plán manažmentu lokality.

Riadiaca skupina by mala reprezentovať jednotlivé záujmové skupiny v lokalite, ktoré sú zvyčajne z radov štátnej správy, samosprávy, verejného sektora, súkromného sektora, prípadne aj cirkví.

Aktéri dôležití pre správu lokality Historické jadro mesta Bardejov:

- a) Štátna správa a jej relevantné rozpočtové organizácie:
 - Ministerstvo kultúry SR,
 - Pamiatkový úrad SR,
 - Krajský pamiatkový úrad Prešov,
 - Štátny okresný archív v Bardejove,
 - (zriaďovateľ je Ministerstvo vnútra SR).
- b) Miestna samospráva a jej relevantné rozpočtové organizácie:
 - Mesto Bardejov,
 - Turistická informačná kancelária (TIK),
 - Bardbyt, s. r. o. (správa domov),
 - Bardejovská televízna spoločnosť, s. r. o.,
 - Poľsko-slovenský dom (kultúrne a turistické centrum),
 - Komunitná nadácia mesta,
 - Centrum voľného času,
 - Základná umelecká škola M. Vileca,
 - miestne základné školy.
- c) Regionálna samospráva a jej relevantné rozpočtové organizácie:
 - Prešovský samosprávny kraj (PSK),
 - Hornošarišské osvetové stredisko (so sídlom v Bardejove),
 - Šarišské múzeum Bardejov (zriaďovateľ je PSK),
 - miestne a regionálne stredné školy.
- d) Vybraní predstavitelia súkromného sektora:
 - Bardejovské Kúpele, a. s.,
 - vlastníci objektov,
 - správcovia objektov,
 - prevádzkovatelia vybraných služieb,
 - významní zamestnávateľia a podnikatelia.
- e) Relevantné organizácie tretieho sektora; miestne osobnosti; experti z vybraných oblastí:
 - Komunitná nadácia mesta, n. o.,
 - (nezisková organizácia, podporovaná aj z mestského rozpočtu),
 - Náš Bardejov (nezisková organizácia),
 - iné relevantné mimovládne združenia,
 - osobnosti mesta,
 - mienkotvorní poslanci,
 - experti/odborníci.

- f) Predstavitelia cirkví a náboženských spoločností:
Zväz židovských náboženských obcí,
Rímskokatolícka farnosť sv. Egídia v Bardejove,
Gréckokatolícky farský úrad Bardejov,
Farský úrad evanjelický a. v.

Riadiaca skupina, ktorá už bola vytvorená za účelom spracovania tohto manažment plánu, by mala aj v budúcnosti pozostávať z dôležitých aktérov z vyššie menovaných skupín.

Okrem udržiavania akcieschopnosti riadiacej skupiny je tiež kľúčové vytvorenie pracovnej pozície manažéra lokality, optimálne na pôde Mestského úradu Bardejov.

Úlohou riadiacej skupiny je najmä:

- iniciovať a dohliadať na realizáciu plánovaných opatrení a v prípade možnosti sa zapojiť do realizácie projektov;
- posilňovať spoluprácu, budovať partnerstvá medzi štátnou správou, samosprávou, cirkvami, súkromným a tretím sektorom;
- propagovať proces implementácie opatrení a výstupy z projektov kľúčovým aktérom a verejnosti a dosiahnuť čo najširšiu podporu;
- rozvíjať odborné fóra na riešenie témy ochrany a ďalšieho rozvoja lokality.

E. PRÍLOHY

E. PRÍLOHY

Zoznam príloh:

1. PRIESKUM NÁZOROV VEREJNOSTI, VLASTNÍKOV
A UŽÍVATEĽOV OBJEKTOV V LOKALITE
2. DEMOGRAFICKÁ SITUÁCIA A VZDELANOSTNÁ ŠTRUKTÚRA
OBYVATEĽSTVA MESTA BARDEJOV
3. HISTÓRIA MESTA
4. AREÁL ŽIDOVSKÝCH RITUÁLNYCH STAVIEB V KONTEXTE
HISTÓRIE ŽIDOVSKÉHO OSÍDLENIA BARDEJOVA
5. POPIS LOKALITY – PREKLAD TEXTU Z INTERNETOVEJ
STRÁNKY UNESCO
6. VYKONÁVACIE SMERNICE NA IMPLEMENTÁCIU DOHOVORU
O SVETOVOM DEDIČSTVE
7. PREHĽAD VYBRANÝCH DOKUMENTOV URČUJÚCICH PRÁVNÝ
RÁMEC OCHRANY, OBNOVY A ROZVOJA LOKALITY
8. OBSAHOVÁ ŠTRUKTÚRA MONITOROVACEJ SPRÁVY
PRE LOKALITU UNESCO
9. KOMISIA NA KOORDINÁCIU ÚLOH OCHRANY LOKALÍT
SVETOVÉHO KULTÚRNEHO DEDIČSTVA
10. ÚLOHY MEDZIREZORTNEJ KOMISIE NA KOORDINÁCIU ÚLOH
OCHRANY LOKALÍT SVETOVÉHO KULTÚRNEHO DEDIČSTVA
11. ZOZNAM ČLENOV RIADIACEJ SKUPINY PRE LOKALITU
HISTORICKÉ JADRO MESTA BARDEJOV
12. MAPOVÉ PODKLADY
13. KONTAKTNÉ ÚDAJE SPRACOVATEĽA

PRIESKUM NÁZOROV VEREJNOSTI, VLASTNÍKOV A UŽÍVATEĽOV OBJEKTOV V LOKALITE

Správa z prieskumov vykonávaných v júli a auguste 2012 v Bardejove

Ing. arch. Jaroslav Killián, Mgr. Ľubica Voľanská, PhD.

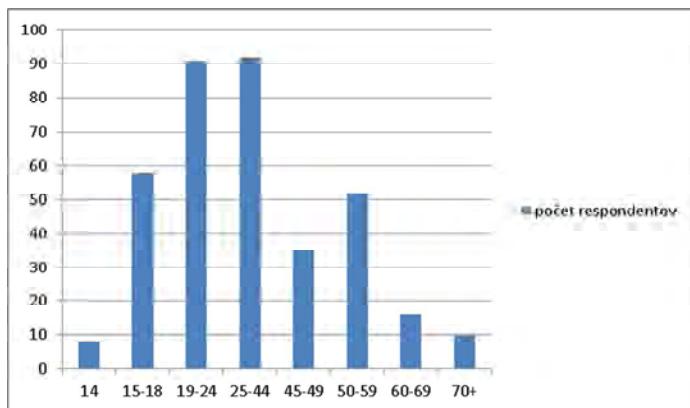
Mesto Bardejov bolo v roku 2000 zaradené do prestížneho Zoznamu svetového prírodného a kultúrneho dedičstva, ktorý spravuje UNESCO. Týmto zápisom je potvrdená výnimočná hodnota Bardejova, ktorú je treba chrániť a sprístupňovať. Samospráva Mesta Bardejov v roku 2011 začala vypracovávať Manažment plán lokality svetového dedičstva „Bardejov historické centrum a židovské suburbium“. Účelom Manažment plánu lokality svetového dedičstva je vytvoriť podmienky na zachovanie, slobodné užívanie a rozvoj svetového dedičstva.

Predložená správa bola zostavená na základe prieskumu záujmov a postojov verejnosti (občanov a návštevníkov mesta) vo vzťahu k dochovanému kultúrnemu dedičstvu, ako aj prieskumu názorov vlastníkov a užívateľov objektov v lokalite svetového dedičstva Bardejov. Prvého sa zúčastnilo 362 ľudí, druhého 254 ľudí.

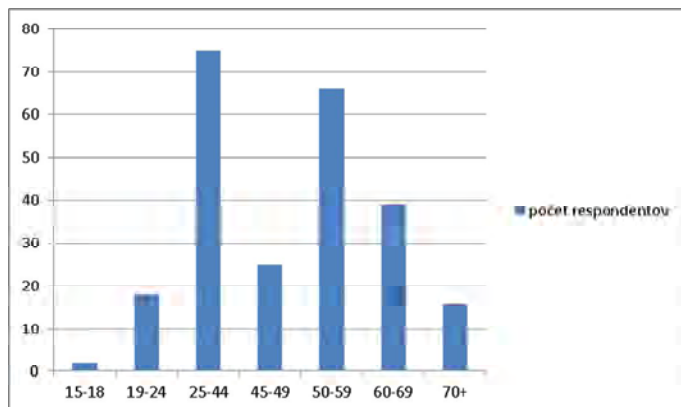
Správa sumarizuje aktuálne informácie o objektoch, postojoch vlastníkov a užívateľov, keďže práve títo sú pre zachovanie hodnôt, pre ktoré bol Bardejov na zoznam Svetového dedičstva zapísaný, veľmi dôležití. Zároveň prezentuje celkové vnímanie kvality mesta (v pozitívnom i negatívnom zmysle) v rôznych oblastiach života a prípadné zmeny, ktoré jeho obyvatelia či návštevníci zaznamenali od roku 2000, kedy bol Bardejov zapísaný do Zoznamu svetového prírodného a kultúrneho dedičstva UNESCO.

Oboch prieskumov sa zúčastnili najmä osoby v produktívnom **veku**, teda približne medzi 19. – 60. rokom života. V prieskume medzi **vlastníkmi a užívateľmi** nehnuteľností bol v porovnaní s prieskumom verejnosti vyšší počet osôb nad 60 rokov.

Účastníci prieskumu verejnosti podľa veku:

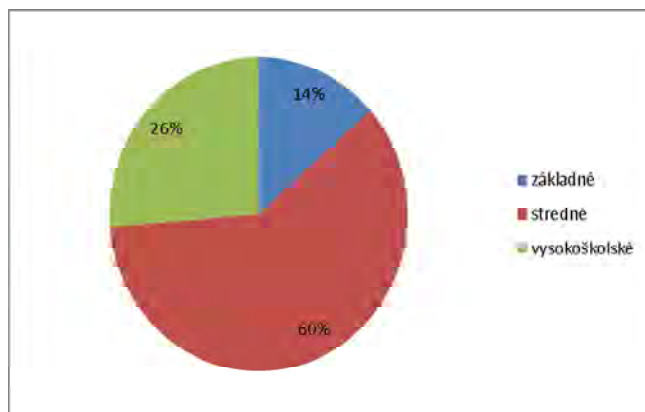
Účastníci prieskumu vlastníkov a užívateľov podľa veku:

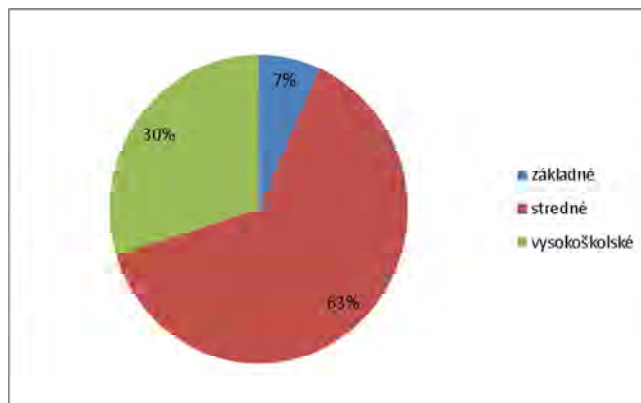
Čo sa týka **pohlavia**, v prieskume **verejnosti** ho uviedlo 154 mužov (43%) a 205 žien (57%), údaje o 3 osobách neboli uvedené (percentá); v prieskume **vlastníkov a užívateľov** 99 mužov (41%) a 140 žien (59%), údaj v prípade 15 osôb nebol uvedený.

V prípade oboch prieskumov dosiahla väčšina účastníkov stredoškolské vzdelanie, najmenej bolo osôb, ktoré ukončili len základné vzdelanie.

Účastníci prieskumu verejnosti podľa vzdelania:

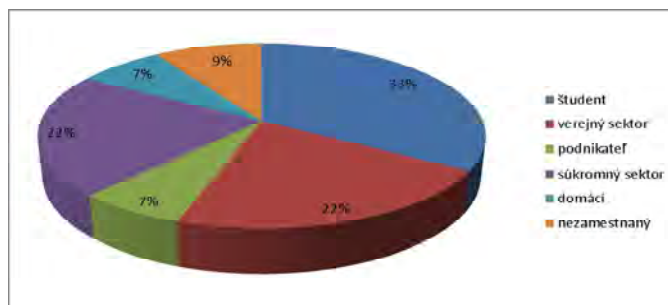
Účastníci prieskumu vlastníkov a užívateľov podľa vzdelania:

S určenými skupinami opýtaných súvisí aj ich zloženie podľa **zamestnania**: v rámci verejnosti prevládali študenti nasledovaní zamestnancami vo verejnom sektore a súkromnom sektore. V prípade vlastníkov a užívateľov to boli naopak zväčša zamestnaní v súkromnom sektore nasledovaní osobami v domácnosti (najmä dôchodcami) a súkromnými podnikateľmi.

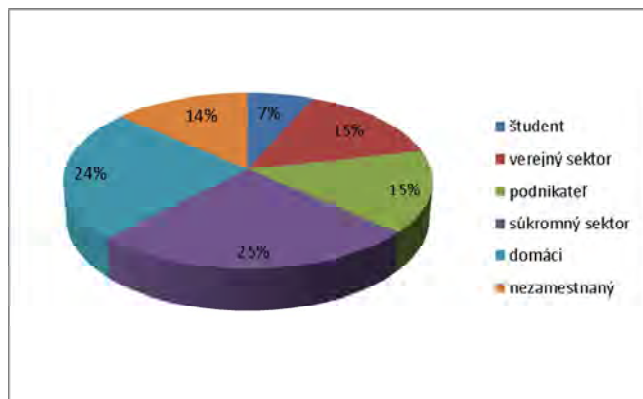
Z opýtaných účastníkov prieskumu na **verejných priestranstvách** bolo 118 študujúcich, 77 pracovalo vo verejnom sektore, 76 v súkromnom sektore, 24 podnikalo, 22 ostávalo v domácnosti (na rodičovskej dovolenke, dôchodcovia a pod.) a 36 bolo nezamestnaných, zvyšok zamestnanie neuviedol.

Účastníci prieskumu verejnosti podľa zamestnania:

Trochu inak vyzerá situácia medzi účastníkmi prieskumu **vlastníkov a užívateľov**. Z nich bolo 58 pracujúcich v súkromnom sektore, 55 v domácnosti (najmä dôchodcovia či na rodičovskej dovolenke), 34 pracujúcich vo verejnom sektore, rovnaký počet podniká, 31 je nezamestnaných a 15 študentov, zvyšok zamestnanie neuviedol.

Účastníci prieskumu vlastníkov a užívateľov podľa zamestnania:

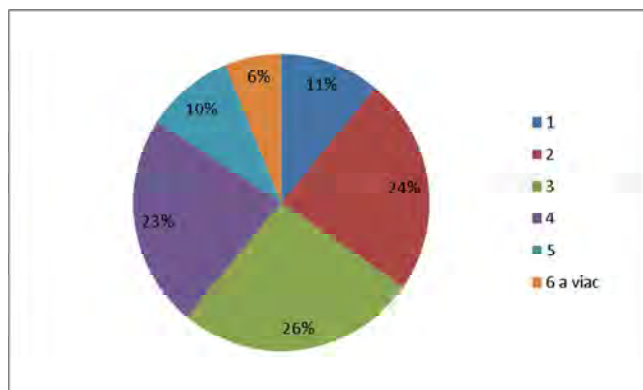
V prieskume **názorov verejnosti** sa zisťovalo, či odpovedajúci trvalo žijú v Bardejove, alebo majú svoje **trvalé bydlisko** inde, dochádzajú do mesta za prácou alebo v úradnej veci a pod., či sú len návštevníkmi tohto mesta. Zo uvedených odpovedí vyplýva, že 84% (301) ľudí, ktorí odpovedali na otázku, má trvalý pobyt v meste Bardejov, 12% (43) sem dochádza a 4% (15) sú v Bardejove len na návšteve.

Skoro 90% obyvateľov v tejto časti prieskumu (konkrétne 271), ktorí bývajú v Bardejove, býva mimo centra mesta, takmer 10% (26 ľudí) priamo v historickom jadre, zvyšných 10 obyvateľov v Dlhej Lúke, a napokon 4 ľudia v Bardejovských kúpeľoch.

Čo sa týka **dĺžky pobytu v Bardejove**, z opýtaných **vlastníkov a užívateľov** žila väčšina - 98% (232 ľudí) v Bardejove „odjakživa“ alebo najmenej 10 rokov. Len 4 ľudia z prieskumu žili v Bardejove menej ako 10 rokov.

Vzhľadom na **zloženie domácností** žilo najviac osôb (60) v trojčlenných domácnostiach, nasledovali domácnosti dvojčlenné (54) a štvorčlenné (53), ešte menej bolo domácností jednočlenných (25) a päťčlenných (22) a najmenej bolo domácností šesť a viacčlenných (14).

Zloženie domácností vlastníkov a užívateľov:

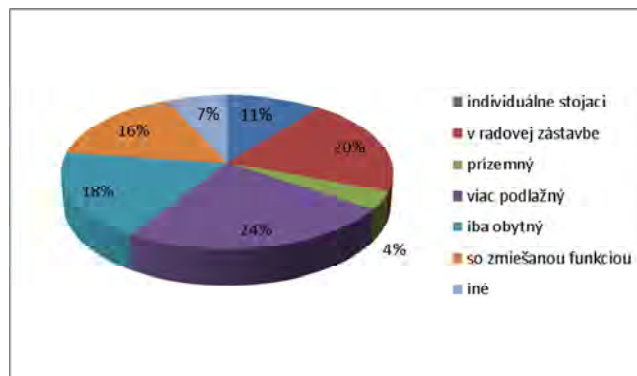

Spomedzi **vlastníkov a užívateľov**, ktorí odpovedali na nasledujúcu otázku, žilo 40% (96 ľudí) v **rodinných domoch** a 60% (144 ľudí) v bytoch.

57% (129) z nich nehnuteľnosť vlastní, 26% (58 osôb) je v spoluvlastníckom pomere a 17% (38 osôb) má nehnuteľnosť v prenájme.

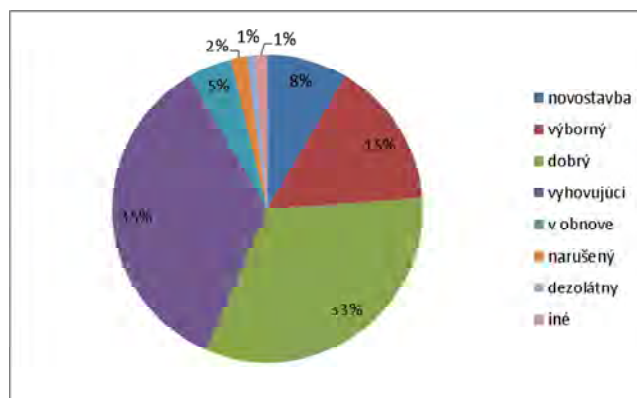
Podľa **typu nehnuteľností** prevládajú viacpodlažné objekty (83) a objekty v radovej zástavbe (70), nasledované objektmi s iba obytnou funkciou (63), ďalej nasledujú objekty so zmiešanou funkciou (56), po nich individuálne stojace objekty (36), a napokon iné objekty (20), najmenej je prízemných objektov (13).

Typy obývaných nehnuteľností:

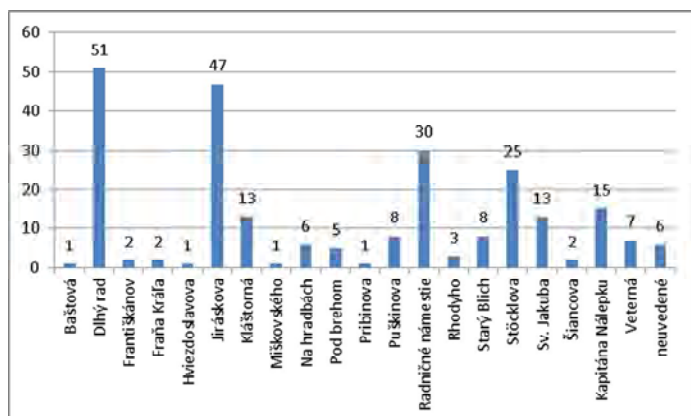

Z uvedených 225 **nehnuteľností** je 84 vo vyhovujúcom **stave**, 78 v dobrom stave, 37 vo výbornom stave, ďalších 8 novostavieb (spolu teda 207 nehnuteľností), obnovuje sa 11 objektov, narušené objekty sú 4, 2 sú v dezolátnom stave, o 3 chýbajú presnejšie informácie.

Vlastníci a užívatelia podľa stavu nehnuteľnosti:

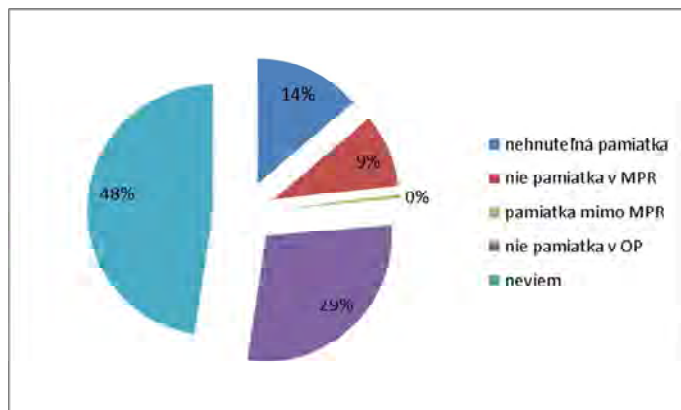

Objekty vlastníkov a užívateľov sú rozmiestnené podľa ulíc nasledovne:

S adresou – teda umiestnením objektov -- súvisiaca **pamiatková ochrana** a povedomie o nej vyzerá podľa prieskumu **vlastníkov a užívateľov** nasledovne: Z 254 opýtaných na otázku odpovedalo len 233 ľudí, aj z nich 111 nevedelo, aká je pamiatková ochrana objektu, ktorý vlastní alebo užívajú. 32 odpovedalo, že objekt je nehnuteľnou kultúrnou pamiatkou a súčasťou Mestskej pamiatkovej rezervácie (MPR). 22 uviedlo, že objekt nie je nehnuteľnou kultúrnou pamiatkou, ale je súčasťou (MPR), ďalej sa v zozname nachádza 1 objekt, ktorý je nehnuteľnou kultúrnou pamiatkou mimo MPR a napokon 67 opýtaných napísalo, že objekt nie je pamiatkou, ale je súčasťou ochranného pásma MPR.

Pamiatková ochrana objektov vlastníkov a užívateľov:

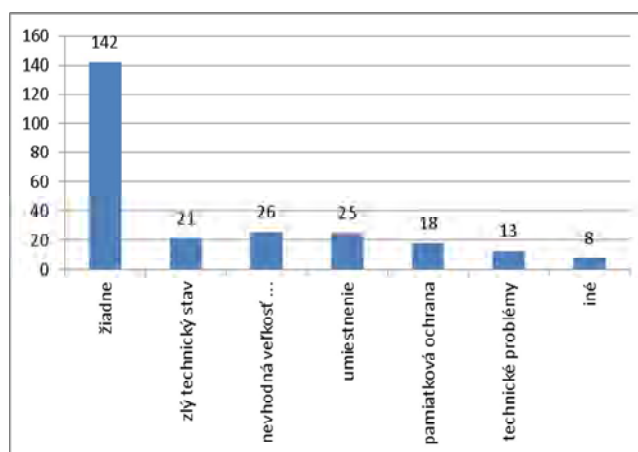
Pamiatková ochrana bola uvádzaná aj ako jeden z problémov súvisiacich s nehnuteľnosťami vlastníkov a užívateľov. 56% z 253 opýtaných **vlastníkov a užívateľov** v prieskume odpovedalo, že ich nehnuteľnosti nemajú žiadne **nedostatky**. Za existujúce nedostatky objektov považuje zvyšok pomerne vyrovnané (vždy v rozpätí 7-10%) najmä zlý stavebno-technický stav objektov, ďalšia skupina nevhodnú veľkosť, dispozíciu a stavebné riešenie objektu, ďalšia umiestnenie objektu, ktoré neumožňuje jeho funkčné využitie podľa ich predstáv. Nasledujúca skupina považuje za nedostatok pamiatkovú ochranu, ktorá obmedzuje využitie objektu podľa ich predstáv.

Napokon sa posledné dve skupiny tvoriace dovedna 8% vyrovnávajú s konkrétnymi technickými či inými problémami, ako sú:

- vlhké pivnice na Kláštornej ulici, pivnice zaplavované počas búrok kvôli nedostatočnej mestskej kanalizácii (na ulici Starý Blich)
- chýbajúca oprava strechy a fasády na Radničnom námestí, niekoľkokrát uvedené zatekanie strechy (ulica Dlhý rad), „po urobení nadstavby problémy sú stále so strechou, ktorá preteká“ (ulica Dlhý rad)
- neupravené vstupy do budov na Jiráskovej ulici
- nedostatočné parkovanie (Stöcklova), „málo parkovacích plôch, resp. veľa parkujúcich, ktorí prichádzajú do mesta; výstavba multifunkčného objektu (rekonštrukcia pošty), ktorá ešte zahusťí dopravu“ (ulica Dlhý rad)
- prístup len z jednej strany (na Veternej ulici)
- chýbajúci výťah či chýbajúce balkóny v dvojizbových bytoch v bytovke na Jiráskovej ulici
- hluk spôsobený nákladnými autami v súvislosti ranným zásobovaním, či „neustála okolitá výstavba, neúnosná hlučnosť“, „zásobovanie predajní cez vchod bytovky“ na ulici Dlhý rad

Za nedostatok je považovaný aj fakt, že „za prenájom spoločných priestorov pre podnikanie, obchody, mesto ako prenajímateľ neprispieva do fondu opráv vlastníkov bytov“ (ulica neuvedená).

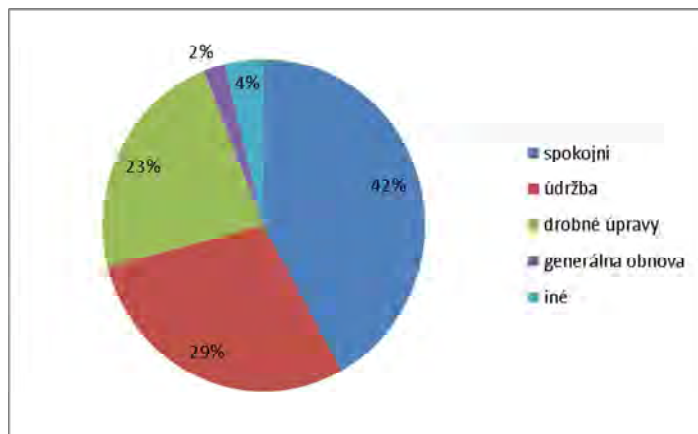
Nedostatky objektov podľa vlastníkov a užívateľov:

Nedostatky rôzneho druhu súvisia i s **plánom** niektorých obyvateľov Bardejova, ktorí sa zúčastnili prieskumu **vlastníkov a užívateľov, odstáňovať sa z mesta**. Na túto otázku neodpovedalo 27 z 254 opýtaných, zo zvyšných účastníkov tak plánuje urobiť asi 8% (4% z nich z iných dôvodov). 83% sa vystáňovať neplánuje, ďalších 7% plánuje rekonštrukciu objektu a 1% sa plánuje presťahovať v rámci Bardejova. V prípade zvyšného 1% je situácia iná (bývajú inde, objekt využívajú len na rekreáciu).

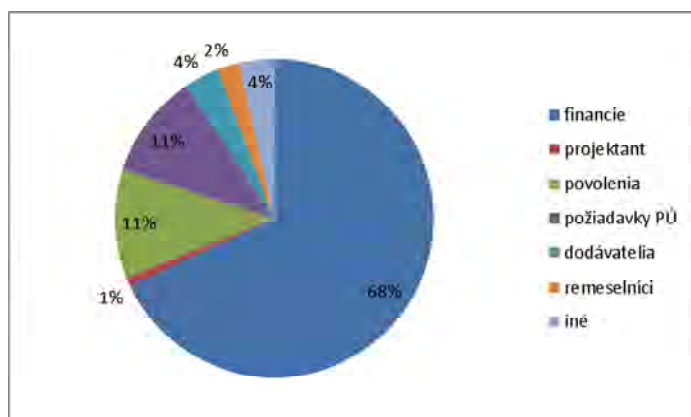
V súvislosti s **plánmi obnovy** si 97 opýtaných **vlastníkov a užívateľov** myslí, že objekt je zrenovovaný k ich spokojnosti. 67 odpovedalo, že objekt pravidelnou údržbou udržiava v stave, ktorý im vyhovuje. 53 uviedlo, že plánuje drobné úpravy objektu, len piati napísali, že plánujú generálnu obnovu objektu. Zvyšných 9 uviedlo, že práve prebieha rekonštrukcia, nie sú vlastníkami nehnuteľnosti, idú sa sťahovať alebo objekt bol už zrenovovaný, hoci nie k ich spokojnosti (Kláštorná ulica).

Vlastníci a užívatelia a plánovaná obnova:

Za hlavný **problém obnovy** považujú **vlastníci a užívatelia** objektov, ktorí uskutočnili alebo plánujú ich obnovu, nedostatok finančných prostriedkov (153 opýtaných), 25 ľudí uviedlo ako dôvod zložité vybavovanie potrebných povolení, 24 požiadavky stanovené pamiatkovým úradom. 8 občanov napísalo, že sa obáva nedostatku a zlej kvality dodávateľov stavebných prác, 5 zase nedostatku remeselníkov pre odborné práce súvisiace s pamiatkovými hodnotami objektu a 2 z opýtaných ťažkosťami pri vyhľadani projektanta a komunikácii s ním. 8 opýtaných uviedlo ako problém pri obnove napríklad zložitú komunikáciu s ostatnými spoluvlastníkmi či parkovacie miesta.

Problémy pri obnove objektov vlastníkov a užívateľov:

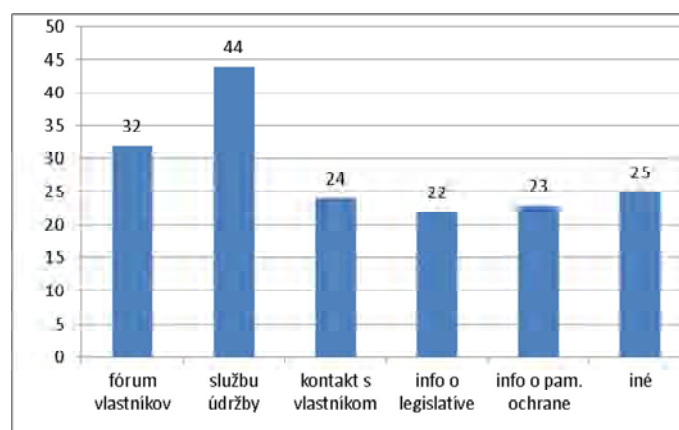
Na otázku či **vlastníci alebo užívatelia získali pri obnove objektov finančnú podporu z Ministerstva kultúry alebo iných zdrojov** odpovedalo len 194 opýtaných z 254. 88% (171) záporne v pomere k 12% (23) kladných odpovedí.

25 opýtaných uviedlo, že bez tejto podpory by obnovu neuskutočnili, 6 by obnovu uskutočnilo, ale v menšom rozsahu a 7 by obnovu uskutočnilo v rovnakom rozsahu aj bez získanej podpory.

Na otázku, či sa **vlastníci alebo užívatelia v budúcnosti plánujú uchádzať o finančnú podporu z Ministerstva kultúry alebo iných zdrojov**, odpovedalo 192 z 254 opýtaných: 156 odpovedalo záporne, 23 kladne.

V súvislosti s druhom potrebnej **pomoci pri zlepšovaní života** v objekte vo **vlastníctve alebo užívaní** občanov sa opýtaní 170 z 254 vyjadrili nasledovne: najviac z nich, 26%, by uvítalo službu, ktorá by pomohla realizovať pravidelnú údržbu objektu (pravidelné inšpekcie, odstraňovanie drobných porúch), 19% existenciu fóra vlastníkov a užívateľov, na ktorom by mohli predložiť ich požiadavky a zhovárať sa o problémoch, 14% by preferovalo pravidelný kontakt so samosprávou (alebo iným vlastníkom objektu, ak ním nie sú), rovnako 14% by malo záujem o viac informácií o špecifických podmienkach obnovy v súvislosti s ochranou pamiatkových hodnôt. 13% zase zaujímajú informácie o legislatívnych podmienkach obnovy. Zvyšných 15% buď uviedlo, že pomoc nepotrebuje, alebo má záujem o finančnú podporu (niekto uviedol i konkrétnu formu: „zníženie miestnych daní z nehnuteľností na objekty v MPR“). Zlepšenie života vidia niektorí i v splnení požiadaviek mierne nesúvisiacich s otázkou: „aby mesto dávalo častejšie čistiť kanály aby stačili brať dažďovú vodu“ či zateplenie domu.

Pomoc pri zlepšovaní života vlastníkov a užívateľov:

V súvislosti s **kvalitami a nedostatkami** mesta Bardejov pri vnímaní **pozitív v oboch prieskumoch** jednoznačne víťazí Radničné námestie, nasledované fontánou a celou historickou časťou mesta. V ďalších

odpovediach sa zúčastnení sústredili na jednotlivé časti mesta, ulice, budovy, pamiatky, prírodu, či atmosféru mesta.

Účastníci prieskumu z radov **vlastníkov a užívateľov** považujú za **pozitíva** napríklad:

„dostatok vysokej zelene, útulné merítka CMZ, dostatočné množstvo obnovených NKP, postupné zavádzanie novodobých funkcií do priestorov historického jadra, zachovanie čitateľnosti stredovekého sídla, kvalitný dopravný systém historického jadra.“

„historické jadro, opevnenia, bazilika - záchrana jeho skvostov, gen. oprava inžinierskych sietí na námestí, úprava fasád domov na námestí, zladenie celého historického komplexu, promenádny park s fontánou, kultúrne podujatia náväzné na históriu a miestne zvyky“

Verejnosti sa páči:

„radničné námestie, fontána, Topľa (prostredie), Mihaľov, AB-čko (komplex)“

„námestie, Moliterka, prostredie, bary“

„lacný alkohol, kultúra, príroda, ženy, zóna A – chleba“

Rovnako jednoznačným „**vítazom**“ **negatív** v oboch prieskumoch bola nezamestnanosť nasledovaná čistotou mesta. V ďalšom poradí sa síce priečky postupnosti na základe prieskumov nezhodujú stopercentne, na popredných miestach sa ale v oboch prípadoch vyskytuje stav chodníkov a ciest, dopravná situácia v meste, parkovanie, chýbajúce možnosti kultúrneho vyžitia a obchodné centrá. Radi by **zmenili** práve to, čo sa im najviac nepáči: stav zamestnanosti v meste Bardejov, v prípade **verejnosti** nasledovaná stavom kultúry a stavom zelene a v prípade **vlastníkov a užívateľov** stavom zelene a dopravnou situáciou v meste. Na ďalších miestach sa opäť nachádzajú chýbajúce športoviská, stav chodníkov a ciest, statická a dynamická doprava, organizovanie aktivít pre deti a mládež, atď.

Pri slovných vyjadreniach toho, čo im na Bardejove najviac **prekáža**, alebo čo by radi **zmenili** vyzerajú niektoré odpovede z radov **vlastníkov a užívateľov** nasledovne:

„mŕtve mesto; každoročne ničenie mesta v čase jarmokov - nekultúrny chaos! Cirkusantská šou! Cigánsky biznis!“

„málo kultúrneho vyžitia, napr. tu veľmi chýba kino; letné terasy v strede námestia mali svoje čaro; priveľa áut (nie zásobovanie okolo námestia); rozšíriť cyklotrasy, napr. prepojenie Bardejova a B. Kúpele“

„ladom ležiace nevyužitú parcely na zástavbu v HJ, nízka úroveň metodiky obnovy a jej nízka transparentnosť zo strany KPÚ, veľa svojvôle

v rozhodovaní, vysoká nespokojnosť zo strany vlastníkov NKP pri metodickom riadení, opätovné zriadenie úradu - svetové dedičstvo to nevyhnutne potrebuje“

„ostré kocky na chodníkoch a komunikáciách; venčenie psov po námestí a neupravené dvorné trakty, čínske obchody“

„katastrofálna kvalita prevedenia chodníkovej dlažby v centre a okolie fontány s následkami poškodených členkov, kolien a pádov vôbec. Medzery medzi kamennými krivými dielkami, zasekávanie podpätkov žien do vyplavených alebo nezasypaných dier, pre hrbole kameňov obmedzenie mamičiek s bábätkami ležiacimi v kočíkoch, návštev pri fontáne pre otrasy hlavičiek. Bardejov má vraj z nekvalitných chodníkov najvyššie % žien s palicami“

„na Jiráskovej ul. Pri bývalej psychiatrii je na stípe akoby malá kaplnka s krížikom, v ktorej bola socha sv. Jozefa s Ježiškom, teraz je to prázdne, treba dať do pôvodného stavu; Františkánsky kostol je nutné opraviť; dôchodcovia, aby mali voľné lístky MHD; urobiť poriadok s bezdomovcami, aby nechodili žobrať; nočný klud po 22. hod.; aby sa nepísalo po bytovkách atď., nájsť spôsob proti tomu neporiadku“

„o všetkom rozhoduje malá hŕstka vyvolených a potom ten výsledok aj tak vyzerá, mnohokrát aj proti veľkej väčšine; dopravný ťah cez mesto + nekonečná neustála výstavba, neúnosný hluk a prašnosť na také historické mesto“

„nedostatok mestských ihrísk, slabá informovanosť verejnosti, neskutočná korupcia a obohacovanie neschopných ľudí a bývalých komunistov a ŠTB“

„vandalizmus každého druhu - ničenie dopravných značiek, rôznych zariadení - lavičiek, odkvapových žľabov, znehodnocovanie fasád budov a domov sprejermi!!!“

„chýbajúca spolupráca zainteresovaných subjektov pre rozvoj mesta“

„neriešené, resp. nevhodne riešené parkovanie, kino, nízka úroveň kultúrneho života, preventívne ošetrovanie hradobného múru - odstránenie trávy, oprava trhlín, permanentne počas sezóny nekosenie trávy, chýba mestská tržnica“

„Mestu chýba život. Slabá organizácia podujatí, slabo dotiahnuté podujatia. Mnoho vyjadrení (negatívnych vyjadrení) o psičkárovo, ale žiadne pričinenie k danej veci. Chýbajú koše na exkrementy.“

„- slabá možnosť kultúrneho vyžitia

- zlý stav budovy úradu práce a Obvod. úradu na Dlhom rade
- zlý stav cesty a chodníkov hlavne smerom od pošty na Vimburg
- zelená budova na rohu námestia, parkovanie a zlý stav cesty na Stöcklovej ulici, budova hotela Republika a Lagúna
- stav budovy autobusovej stanice“

„zle urobené chodníky, uložená dlažba je veľmi zlá a vôbec nedá sa chodiť v trochu vyšších podpätkoch, najviac ma vytočili, keď sa menili krásne lucerny - svetlá za tie mačacie hlavy a to sa do historického jadra vôbec nehodí“

„- budovanie obchodných centier namiesto parku či oddychovej zóny v blízkom centre mesta

- turisti pri návšteve centra v ranných hodinách a So a NE nemajú možnosť stravovania

- nevyužitie hradnej priekopy za kláštorom“

„chcela by som kino, divadlo, viac pracovných, športových, kultúrnych podujatí, aby bola plaváreň otvorená aj počas letných prázdnin“

„- dopravné značenie - napr.: Autá smerovať von z námestia (Rhodyho ul.), nie k námestiu...

- aby informačné centrum malo propagačné materiály o Bardejove“

„chýba objekt pre kultúrne spoločenské účely (pre rôzne koncerty, stužkové oslavy a pod.)“

„viac detských ihrísk, oproti amfiteátru v Grbli urobiť ihrisko, prípadne inak využiť túto časť“

„lepšie informovať o akciách v ešte a B. Kúpeľoch, nemá každý BTV a aj to čo tam dávajú nie vždy sa dá dočítať“

„1. svetlá a lavičky na námestí za starožitné

2.okolo OTP banky - hore schodmi zábradlie pre starých ľudí

3.v sezóne - v nedeľu poobede na námestí viac prezentovať kultúrne podujatia - tak ako v B. kúpeľoch - koncerty a pod.

4. zlepšiť poriadok v bočných uličkách námestia“

Situácia týkajúca sa **negatív či možných zmien** v Bardejove v prípade opýtaných z radov **verejnosti** vyzerá podobne, týkajú sa najmä zlepšenia využitia námestia či iných priestorov a informovanosti verejnosti:

„nevyužívanie námestia okrem ojedinelých vystúpení; nevyužívanie priestoru okolo hradobných múrov“

„rozšíriť parkoviská aj na plochy pod hradobnými múrmi; sprístupniť bašty pre verejnosť a návštevníkov“

„Budovu stanice (vynoviť). Viac kultúrnych akcií na námestí“

„premeniť KAMENNÉ NÁMESTIE na námestie so zeleňou a ľuďmi, terasami“

„Aby mohli byť terasy na námestí, viacej akcií“

„viac parkov, divadlo, kino, páčili sa mi historické hry, ktoré sa pred pár rokmi hrali v lete“

„Aby pribudli detské ihriská, resp. obnovil sa ich zastaraný charakter. Aby sa zlepšil informačný systém v Bardejove.“

„Aby mladí ľudia dostali väčší priestor na sebarealizáciu a na riadenie mesta“

„Väčšiu propagáciu, na svetových turistických portáloch, resp. internetové príspevky o meste na cestovateľských blogoch.“

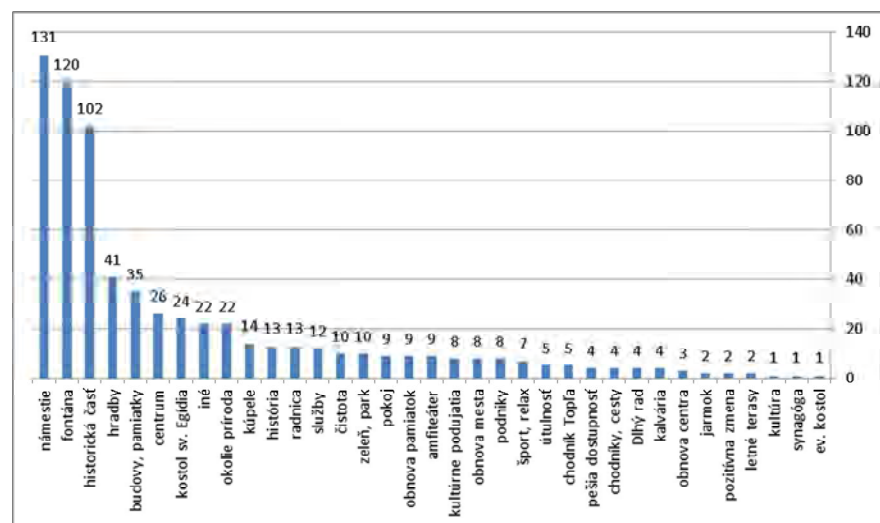
„Primátora, viac „legálnych“ stien pre pouličných umelcov, väčší rešpekt k historickým pamiatkam a sprístupnenie podzemných chodieb pod historickým námestím!“

„systém parkovania na Stöcklovej ulici a výjazd z nej uličkou okolo fary; vybudovať turistický chodník medzi Bardejovom a Bardejovskými Kúpeľmi“

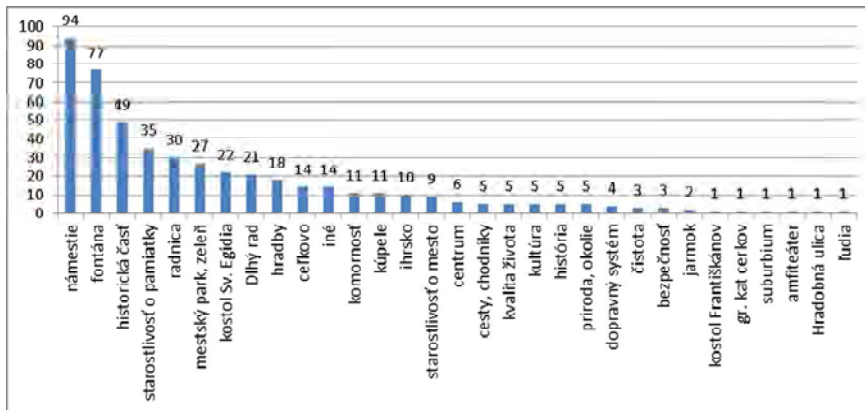
„Zlepšiť cesty a chodníky. Znova otvoriť aspoň jedno kino. Viac miest na parkovanie mimo centra. Zbúrať „Zelený dom“ pri amfiteátri.“

Kvality a nedostatky mesta Bardejov v grafickom znázornení vyzerajú takto:

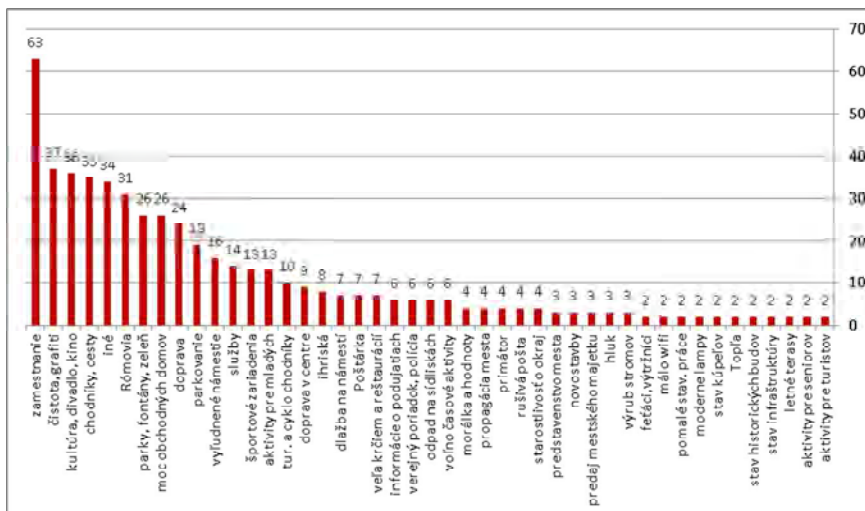
Odpovedajúcim z radov verejnosti sa páči:

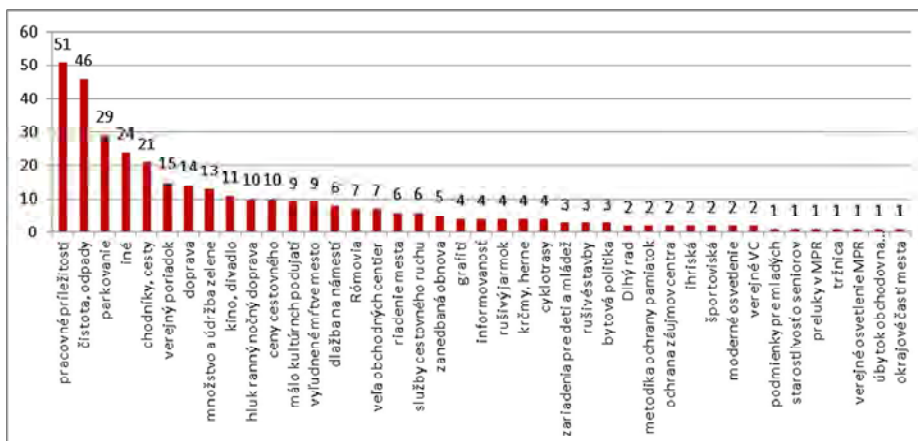
Vlastníkom a užívateľom nehnuteľností sa páči:

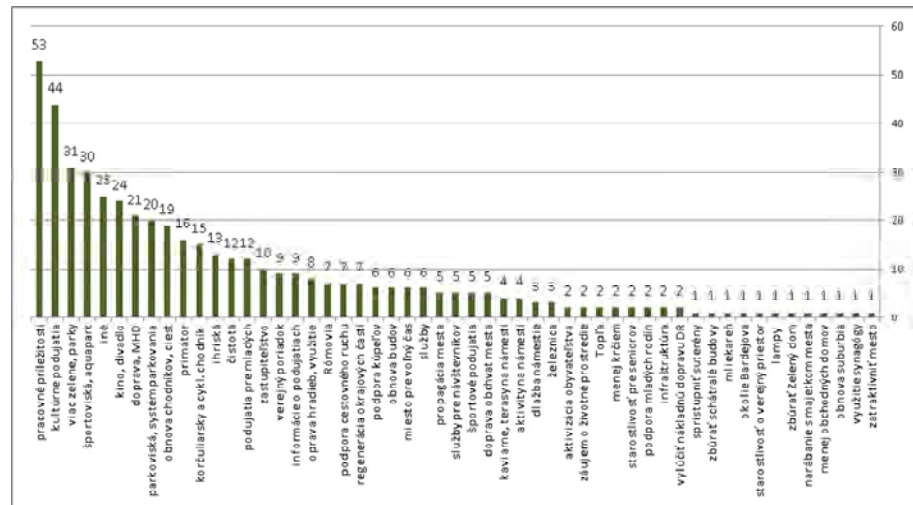
Naopak, odpovedajúcim z radov verejnosti sa nepáči:

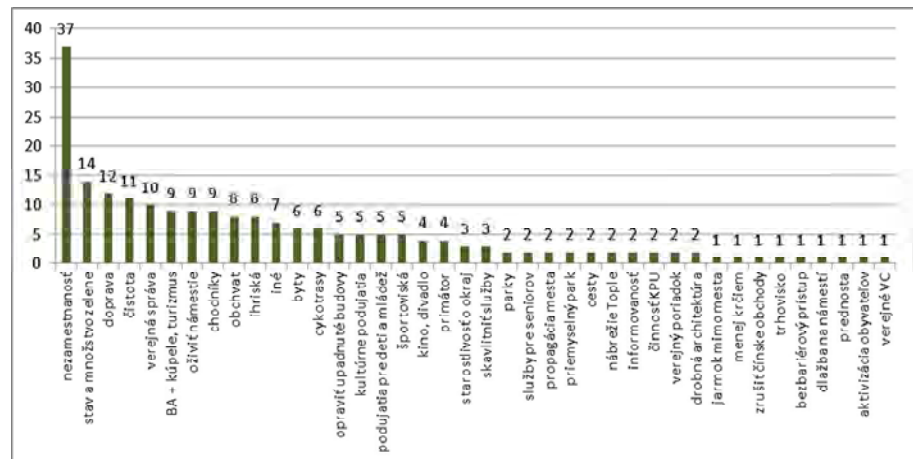
Vlastníkom a užívateľom nehnuteľností sa nepáči:

Účastníci prieskumu z radov verejnosti by zmenili:

Vlastníci a užívatelia nehnuteľností by radi zmenili:

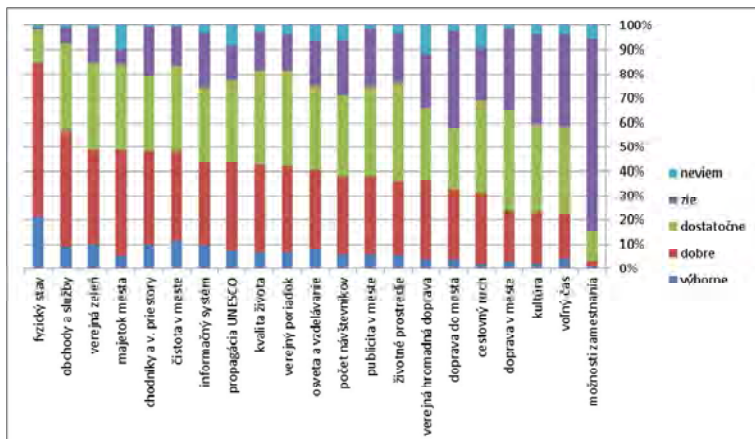

V súvislosti s kvalitou rôznych oblastí života v Bardejove odpovedali účastníci prieskumov nasledovne:

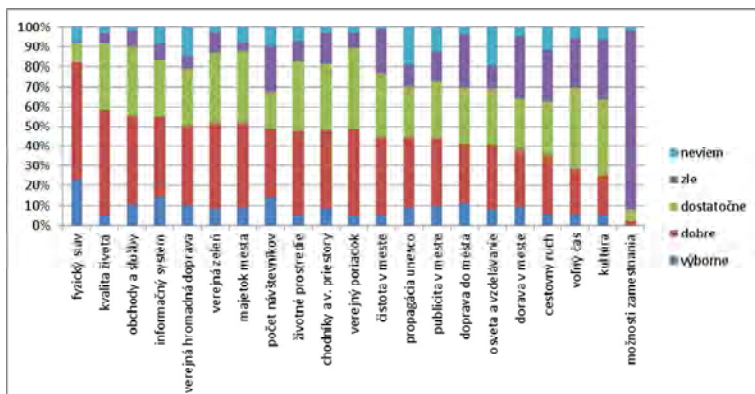
V oboch prieskumoch hodnotí vyše 80% odpovedajúcich fyzický (stavebno-technický) stav historického jadra (budov a opevnenia) ako výborný až dostatočný. Žiadna iná kategória tak vysoký stav hodnotenia najmä s označením „výborný“ nedosiahla. Najmä dobre a dostatočne je hodnotené aj fungovanie obchodov a služieb, v prípade verejnosti ešte údržba a obnova zelene, vlastníkom a užívateľom nehnuteľností sa zase páči celková kvalita života v meste. Najhoršie hodnotenie dostali v oboch prípadoch najmä možnosti zamestnania, v tomto prípade je spokojných len približne 15% opýtaných z radov verejnosti a menej ako 10% opýtaných z radov vlastníkov a užívateľov nehnuteľností. Za kritizované sa dajú považovať aj možnosti trávenia voľného času a možnosti kultúrneho vyžitia. Najviac odpovedí „neviem“ sa vyskytlo pri otázkach týkajúcich sa fungovania verejnej hromadnej dopravy, propagácie UNESCO (informácie

o zápise mesta, emblém UNESCO...) a celkovo osvety a vzdelávania o kultúrnych hodnotách mesta (história, pamiatky, osobnosti a iné).

Kvalita rôznych oblastí života v Bardejove v prípade verejnosti:

Kvalita rôznych oblastí života v Bardejove v prípade vlastníkov a užívateľov objektov:

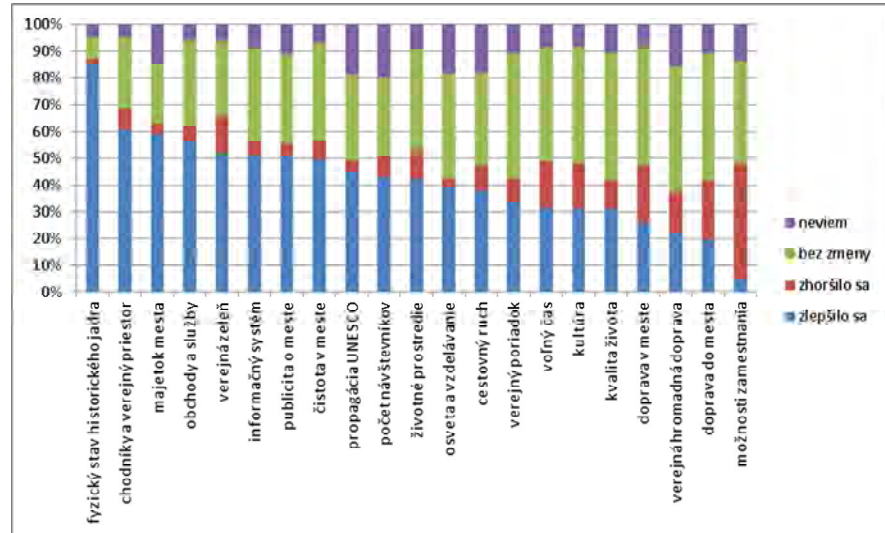

V súvislosti s názormi **na zmeny, ktoré sa udiali od zápisu mesta Bardejov do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO v roku 2000**, vyzerali odpovede takto:

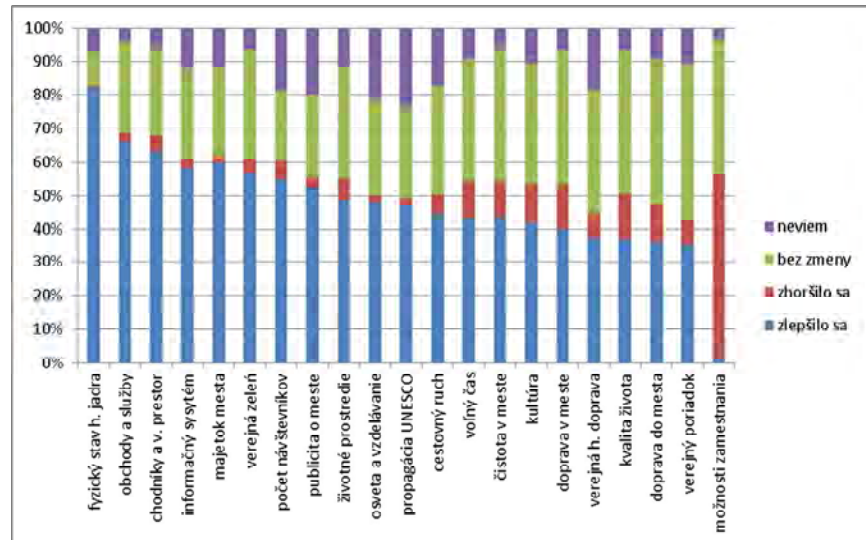
V oboch prieskumoch hodnotí opäť vyše 80% odpovedajúcich, že fyzický (stavebno-technický) stav historického jadra (budov a opevnenia) sa zlepšil. Podľa vyše 60% sa zlepšili i údržba a obnova chodníkov a verejných priestorov. Viac ako 65% opýtaných z radov vlastníkov a užívateľov nehnuteľností si myslí, že sa zlepšilo aj fungovanie obchodov a služieb, myslí si to aj vyše 50% opýtaných z radov verejnosti. Najviac odpovedí „neviem“ zaznamenávajú opäť kategórie propagácie UNESCO (informácie o zápise mesta, emblém UNESCO...), osvety a vzdelávania o kultúrnych hodnotách mesta (história, pamiatky, osobnosti a iné) a fungovania verejnej hromadnej dopravy. Opýtaní z radov verejnosti sa vyjadrili odpoveďou „neviem“ aj v súvislosti s otázkami týkajúcimi sa počtu návštevníkov mesta (turisti, kúpeľní hostia, iní), rovnako ako vlastníci a užívatelia, v ich prípade sa pridala odpoveď „neviem“ aj pri otázke

publicity o meste (všeobecná propagácia mesta). Veľkú časť odpovedí tvorí pri ostatných kategóriách hodnotenie „bez zmeny“.

Zmeny v meste od roku 2000, kedy bol Bardejov zapísaný do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO podľa verejnosti:

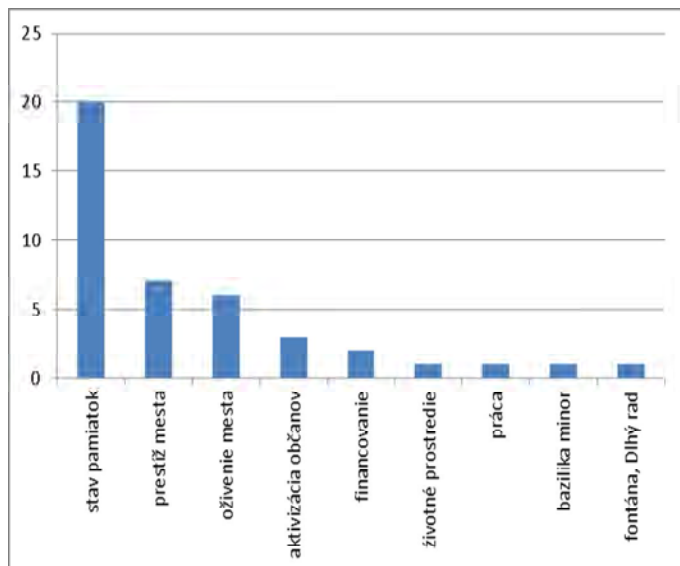
Zmeny v meste od roku 2000, kedy bol Bardejov zapísaný do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO podľa vlastníkov a užívateľov objektov:

V súvislosti s osobne pociťovaným prospechom zo zápisu Bardejova do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO odpovedalo 16% prieskumu verejnosti kladne a 84% záporne. Podobne vyzerá i prieskum vlastníkov a užívateľov. V tomto prípade vníma zmenu k lepšiemu 22%, žiadnu zmenu 78% opýtaných. Väčšina obyvateľov podľa oboch prieskumov teda nevníma zlepšenie svojej vlastnej situácie v súvislosti so zápisom.

V poznámkach o osobne pociťovanom prospechu sa najviac vyskytovali zmienky o pozitívnom vnímaní obnovy pamiatok v meste a s ním súvisiacou prestížou doma i v zahraničí.

Pozitívne zmeny v súvislosti so zápisom do zoznamu UNESCO podľa účastníkov prieskumu vlastníkov a užívateľov:

V prípade **osobne pociťovaného problému súvisiacemu so zápisom Bardejova do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO** odpovedali 2% prieskumu **verejnosti** kladne a 98% záporne. V prípade **vlastníkov a užívateľov** išlo o 3% a 97%. Veľká väčšina obyvateľov teda nevníma **žiadne zhoršenie svojej vlastnej situácie v súvislosti so zápisom**.

Zopár **kritických poznámok v súvislosti s osobne pociťovaným problémom** sa však v prípade **vlastníkov a užívateľov** našlo, napríklad:

„Nadštandardné práva a právomoc pamiatkarov a ich zásah do projektovej dokumentácie a pri realizácii obnovy "kultúrnych pamiatok" a iných objektoch v ochrannom pásme MPR. Bránia používaniu nových moderných postupov a materiálov pri obnove objektov v súkromnom vlastníctve.“

„Pamiatková správa Prešov robí neodôvodnené prekážky pri akýchkoľvek stavebných prácach a riadi ich byrokraticky až neodborne s tým, že sú absolútne neomylní.“

V odpovediach z radov **verejnosti** sa vyskytol napríklad aj nasledovný **osobne pociťovaný problém**:

„Nemožnosť oddychu na terasách v centre a nemožnosť organizovať isté podujatia.“

Účastníci prieskumu **vlastníkov a užívateľov** mali možnosť vyjadriť svoj názor aj prostredníctvom **záverečných poznámok a komentárov**, čo niektorí z nich aj využili. Uvádzali odporúčania a želania: tie, ktoré sa zdajú byť najreprezentatívnejšími pre daný problém, citujeme priamo (plné znenie sa nachádza v prílohe). V nasledujúcej časti správy sú želania a odporúčania zoradené od najčastejšie sa vyskytujúcich po najmenej časté.

1. Nezamestnanosť, najmä mladých, požiadavka vytvoriť nové pracovné miesta

2. Možnosť získania informácií o meste zo strany turistov:

„Umiestniť na námestí smerové informačné tabule k jednotlivým objektom. Návštevník, keď nemá plán mesta, tak chodí jak bludná ovca.“

3. Požiadavky na rekonštrukciu infraštruktúry, budov, ulíc...

„V rámci dostupných finančných prostriedkov vykonať úplnú rekonštrukciu ulice a chodníkov na Stöcklovej ulici - je už dlhšiu dobu v nežiaducom stave; zvýšenú pozornosť venovať parkovacím miestam v meste a najmä v okolí historického jadra mesta.“

„Žiadame, aby obnova a úprava bola aj na Ulici kpt. Nálepku, na ktorú sa celkom zabudlo. Ulica vedie do nemocnice a na námestie a sú tu chodníky v dezolátnom stave. Lipy a ostatné stromy sa pravidelne nestrihajú. Ulica sa málo zametá. Pred domom si obyvatelia upratujú sami, hoci pozemky nie sú ich. Po ulici sú rozmnožené pri lipách červené chrobáky, ktoré lezú do dvora a na dom - treba postrek. Dbať, aby sa neparkovalo na obidvoch stranách cesty, lebo dôjde k havárii áut, alebo osôb. Pri vychádzaní z domu nevidieť na cestu. Mala by to polícia ustrážiť.“

4. Spolupráca s majiteľmi budov – pamiatok

„viac pomáhať, načúvať a vychádzať v ústrety majiteľom NKP po stránke riadenia metodiky; väčšiu starostlivosť venovať objektom v HJ, ktoré sú bez povšimnutia; zoznam ponúk pre investorov v HJ obohatiť o manažérske konanie a vyhľadávanie schopných investorov; v pomoci vlastníkom hľadať cesty, ako zvyšovať ich starostlivosť o NKP a nie ponechávať ich v stave nedbanlivosti a dokonca ochoty vymazať svoju nehnuteľnosť zo zoznamu NKP.“

5. Doprava v meste – statická i dynamická – zlepšenie parkovacích možností...

6. Kultúra v jej najrôznejších formách

„propagácia, propagácia, propagácia mesta!; úpadok kultúry, kultúrnych akcií, aktivít; kultúra mŕtva, len v reedícii predchádzajúcich rokov; kultúra do rúk odborníkov v kultúre!“

7. Zjednodušenie styku s orgánmi verejnej správy
8. Rómska problematika
9. Problematika polyfunkčných budov:

„nedomyšlené riešenie, že v každom dome na námestí máme byty a bary; ani jednej strane to nevyhovuje (pre obmedzovanie sa navzájom) - dlhodobý problém“

10. Čistota v meste, v obytných blokoch v súvislosti s okolím odpadkových košov, v centre v súvislosti s turistickým ruchom a reprezentatívnou funkciou najmä námestia.

Niektoré pripomienky obsahovali celý **komplex návrhov**:

„vybudovať okružné križovatky pri Bocian komplexe, pri IV ZŠ, pri kostole sv. Anny; vybudovať obchvaty mesta a vylúčiť premávku nákladných vozidiel z ulice Dlhý rad; opraviť hradby na ulici Krátky rad; v bloku B2, vchod č. 4 urobiť samostatné vchody na zásobovanie predajní Elektro a Orient z dôvodu ochrany priestorov a bytov vlastníkov, zlepšenia kvality bývania.“

„Aktívnejší dohľad mestskej polície v bočných uličkách v nočných hodinách, hlavne počas víkendov. Upratovať MPR aj počas víkendov (aby si turisti nefotografovalo pamiatky aj s odpadkami porozhadzovanými v okolí). Veľmi nám vadí nevhodné umiestnenie pódia na námestí, ktoré zakrýva radnicu a kazí celkový pohľad na námestie.“

Napokon sa vyskytli aj obavy týkajúce sa **zmyslu dotazníkového prieskumu**:

„Nevyplním, lebo je to zbytočné!!! Aj tak si robíte, čo chcete“, alebo „nie je zbytočný taký dotazník, dostane sa z toho niečo do života, či je to len zdrap papiera? Dúfam, že nie!!!“

Podobné odpovede sa vyskytli i v rámci **záverečných poznámok a komentárov** účastníkov prieskumu z radov **verejnosti**. Návštevníkom sa Bardejov páči:

„Stálo by na zváženie, ako kúpeľný hosť som trochu znevýhodnený tým, že v kúpeľoch nie je žiadny bankomat a lekáreň, čo je na škodu. Čo sa určite nepáči nám viacerým pacientom. Mesto Bardejov ma očarilo a by som si tu vedel predstaviť aj ako občan, nie som náročný, tak moje hodnotenie ako celok je na „výbornú“. ☺ Vždy sa sem rád vraciam. Je tu krásne prostredie a strašne dobrí ľudia. Niet viac čo dodať. Ešte raz Ďakujem.“

Opakujúcimi sa témami, ktoré predstavujú problém, boli napríklad:

1. stav zelene na sídliskách, chýbajúce detské ihriská, športoviská (plaváreň, kúpalisko, skatepark, cyklistická trasa):

„Konečne dokončiť chodník z Bardejovskej Novej Vsi ku JAS-u. Slúžil by aj ako dráha pre korčuliarov.“

2. Fungovanie samosprávy, komunikácia s obyvateľmi mesta, propagácia mesta:

„Viac dbať na názory občanov, ako na záujmy podnikateľov a primátora na ich čele. Bardejov prišiel vďaka primátorovi o možnosť skrášliť veľký priestor (bývalé kasárne) a to sa už nikdy nenapraví.“

„zrušiť miesta viceprimátorov - poslanci aby boli podľa odbornosti nie politickej príslušnosti.“

„Viac informovať občanov o akciách Bardejova. Vstupy do nočných podnikov len na 18 rokov.“

3. Stav kultúry, chýbajúce kino:

„zlepšiť možnosti využitia kultúrneho, voľného času, viac parkovacích miest, nastavenie svetelných semaforov, viac pracovných príležitostí.“

4. Doprava v meste, statická i dynamická, fungovanie MHD:

„Zlepšiť fungovanie MHD, spoje boli porušené bezdôvodne, MHD v Bardejove je jedna katastrofa. MHD by malo byť pokryté všade rovnako, všetci platíme rovnaké dane.“

Záver:

Oboch prieskumov sa zúčastnili najmä osoby v produktívnom veku, teda približne medzi 19. – 60. rokom života. V prieskume medzi vlastníkami a užívateľmi nehnuteľností bol v porovnaní s prieskumom verejnosti vyšší počet osôb nad 60 rokov, čo pravdepodobne súvisí s charakterom obyvateľstva v skúmanej lokalite centra mesta Bardejov. Účastníci prieskumu verejnosti žijú mimo historického jadra mesta. Pomer žien a mužov zodpovedá približnému rozloženiu populácie na Slovensku. V prípade oboch prieskumov dosiahla väčšina účastníkov stredoškolské vzdelanie, najmenej bolo osôb, ktoré ukončili len základné vzdelanie. S určenými skupinami opýtaných súvisí aj ich zloženie podľa zamestnania: v rámci verejnosti prevládali študenti, nasledovaní boli zamestnancami vo verejnom sektore a súkromnom sektore. V prípade vlastníkov a užívateľov to boli naopak zväčša zamestnaní v súkromnom sektore nasledovaní osobami v domácnosti (najmä dôchodcami) a súkromnými podnikateľmi.

Veľká väčšina z účastníkov oboch prieskumov má v Bardejove trvalý pobyt a takmer všetci zúčastnení majitelia a užívatelia objektov žijú v Bardejove

„odjakživa“, alebo minimálne 10 rokov. Takmer tri štvrtiny z nich žije v dvoj- až štvorčlenných domácnostiach, viac ako polovica v bytoch. Viac ako 90% opýtaných vlastníkov a užívateľov nehnuteľností sa z Bardejova sťahovať neplánuje, život v meste im zrejme vyhovuje. Viac ako 80% z nich nehnuteľnosť, v ktorej býva aj vlastní.

Podľa odpovedí sa dá predpokladať, že približne polovica vlastníkov a užívateľov objektov nevie, aká je pamiatková ochrana objektu, ktorý vlastní alebo užívajú. Pamiatková ochrana bola uvádzaná aj ako jeden z problémov súvisiacich s nehnuteľnosťami vlastníkov a užívateľov.

Viac ako polovica opýtaných vlastníkov a užívateľov v prieskume odpovedala, že ich nehnuteľnosti nemajú žiadne nedostatky. Za existujúce nedostatky objektov považuje zvyšok pomerne vyrovnané najmä zlý stavebno-technický stav objektov, nevhodnú veľkosť, dispozíciu a stavebné riešenie objektu či umiestnenie objektu, ktoré neumožňuje jeho funkčné využitie podľa ich predstáv. 3% z objektov vo vlastníctve alebo užívaní účastníkov prieskumu sú narušené, alebo v dezolátnom stave. V súvislosti s plánmi obnovy sa 71% vyjadrilo, že sú so stavom ich nehnuteľnosti spokojní, alebo ju udržuju v stave, ktorý im vyhovuje. 25% plánuje najmä drobné úpravy, niektorí z nich aj generálnu obnovu.

Za hlavný problém obnovy považujú opýtaní najmä nedostatok finančných prostriedkov, zložité sa im zdá byť i vybavovanie potrebných povolení a požiadavky stanovené pamiatkovým úradom. Približne 88% účastníkov prieskumu vlastníkov a užívateľov nepoužilo pri obnove objektov finančnú podporu z Ministerstva kultúry, alebo z iných zdrojov. Asi polovica z približne 12%, ktorí pomoc využili, by bez nej pravdepodobne obnovy neuskutočnila.

V súvislosti s druhom potrebnej pomoci pri zlepšovaní života v objekte vo vlastníctve alebo užívaní občanov by najviac z nich uvítalo službu, ktorá by pomohla realizovať pravidelnú údržbu objektu (pravidelné inšpekcie, odstraňovanie drobných porúch), ďalej existenciu fóra vlastníkov a užívateľov, na ktorom by mohli predložiť ich požiadavky a zhovárať sa o problémoch, ďalšia skupina by preferovala pravidelný kontakt so samosprávou (alebo iným vlastníkom objektu, ak ním nie sú) a záujem je i o viac informácií o špecifických podmienkach obnovy v súvislosti s ochranou pamiatkových hodnôt, či informácie o legislatívnych podmienkach obnovy, nezabúdajúc ani na požiadavku finančnej podpory.

Účastníkom oboch prieskumov sa mesto Bardejov páči, identifikujú sa najmä s centrom, konkrétne s Radničným námestím, fontánou a okolitými historickými uličkami, či jednotlivými historickými pamiatkami.

Zaujímavý je paradox, že obnova pamiatok, námestia, vzhľad mestskej pamiatkovej rezervácie je hodnotený vysoko pozitívne, či už z hľadiska

estetiky prostredia, alebo prestíže mesta v rámci Slovenska i v zahraničí. Zároveň je ale kritizovaný práve napríklad vzhľad námestia (teda dlažba imitujúca stredoveký vzhľad námestia), obmedzenia spôsobené pamiatkovým úradom, ktoré nedovoľujú chránené objekty, či objekty v ochrannom pásme využívať podľa predstáv majiteľov či užívateľov budov. V preklade by sa vox populi, ako zaznel v oboch častiach prieskumu, dal zhrnúť do vety: Zachovajme pamiatky, áno, ale len do takej miery, aby nás to neobmedzovalo.

Pozitívne je vnímaná situácia v oblasti obchodov a služieb, hoci sa v rámci poznámok a doplnení dotazníkových otázok našli aj kritické ohlasy na vznikajúce obchodné centrá.

Za najväčší problém života v meste Bardejov považujú účastníci prieskumu veľkú nezamestnanosť, sťahovanie sa najmä mladých ľudí z mesta.

Ďalšími problémami, ktoré sú pociťované ako páľčivé, je čistota mesta a dopravná situácia v meste (chýbajúce parkovanie, stav chodníkov a ciest...). Zdá sa, že ťažkosti pretrvávajú, napriek tomu, že v prieskume sa účastníci vyjadrili, že sa situácia v tejto oblasti od roku 2000 zlepšila.

Najmä v súvislosti s miestom bydliska nastupuje otázka riešenia spoluzitia s neprispôsobivými občanmi, v niektorých prípadoch uvádzali účastníci prieskumu konkrétne spoluobčanov rómskeho pôvodu.

Účastníkom prieskumu chýba aj kultúrne vyžitie, sťažujú sa na chýbajúce divadlo, a pod. Zaujímavá je v tomto prípade napríklad požiadavka obnovy kina, ktoré predstavuje v porovnaní s inými možnosťami pomerne cenovo dostupný druh zábavy.

Chýbajúce kultúrne možnosti sú nasledované chýbajúcimi možnosťami športovými, chýbajúcimi parkami s možnosťami prechádzok, rekreačného behania a pod.

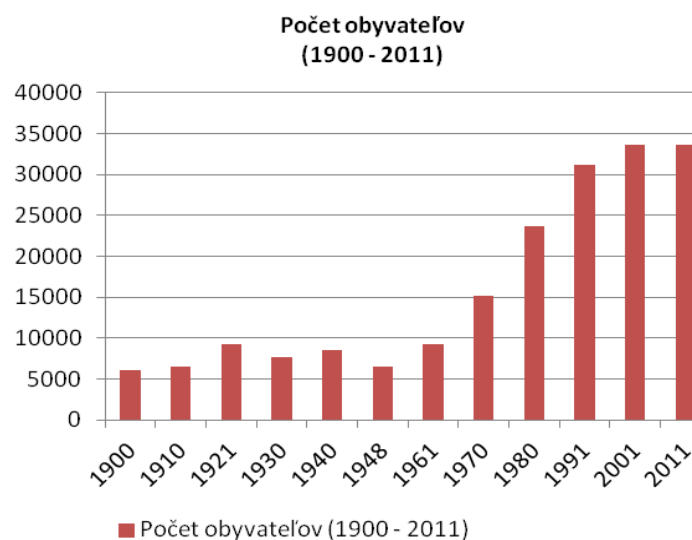
Zistenie, že drvivá väčšina Bardejovčanov nepociťuje zmenu (ani pozitívnym ani negatívnym smerom) po zápise do Zoznamu svetového prírodného a kultúrneho dedičstva UNESCO v roku 2000, by si vyžadovalo rozšírenie výskumu, do akej miery tento stav kopíruje situáciu v iných obciach v podobnom stave i v súvislosti s celkovou klímou v krajine.

S touto otázkou súvisí i vzťah mesta Bardejov k cudzincom, ktorí vnímajú účastníci prieskumu stále ako nedostatočný – v súvislosti napríklad s propagáciou mesta na území Slovenska i v zahraničí, ponúkanými službami pre domácich a zahraničných turistov - v oblasti možností získania informácií o Bardejove priamo v meste, zlepšenia orientácie sa v meste, zlepšenia dopravného značenia, možností parkovania a pod. Účastníci prieskumu sami mierne tápajú v otázkach týkajúcich sa počtu

návštevníkov mesta (turisti, kúpeľní hostia, iní), ale aj osvetu a vzdelávania o kultúrnych hodnotách mesta (história, pamiatky, osobnosti a iné), publicity o meste smerom k jeho obyvateľom samotným.

DEMOGRAFICKÁ SITUÁCIA A VZDELANOSTNÁ ŠTRUKTÚRA OBYVATEĽSTVA MESTA BARDEJOV

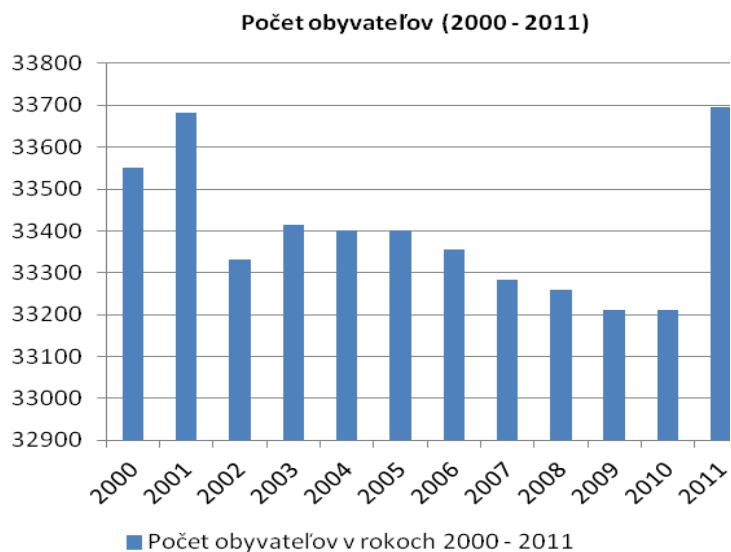
Pri poslednom sčítaní obyvateľstva v roku 2011 malo mesto Bardejov 33 696 (zdroj: Štatistický úrad SR, SODB 2011) trvalo žijúcich obyvateľov. Mestský informačný systém uvádza v tom istom roku 33 852 obyvateľov. V období po zápise lokality na Zoznam (po roku 2000) sa demografická situácia mesta výraznejšie nezmenila. V roku 2001, po predchádzajúcom sčítaní obyvateľstva, bol počet obyvateľov 33 247 (zdroj: Štatistický úrad SR, SODB 2001). Prirodzený prírastok obyvateľstva sa pohybuje v nízkych kladných hodnotách (v roku 2010 mal hodnotu 51 obyvateľov). Saldo migrácie – pomer medzi prisťahovanými a vystáňovanými obyvateľmi vykazuje nízke záporné hodnoty (v roku 2010 mal hodnotu -73 obyvateľov)¹.

Mesto Bardejov nevykazuje žiadne výraznejšie odchýlky v demografickej štruktúre s porovnateľne veľkými mestami v rámci Slovenskej republiky. Celkovo sa prejavuje mierny trend starnutia populácie a znižovania početnosti mladších vekových skupín, čo je charakteristické aj pre celú krajinu.

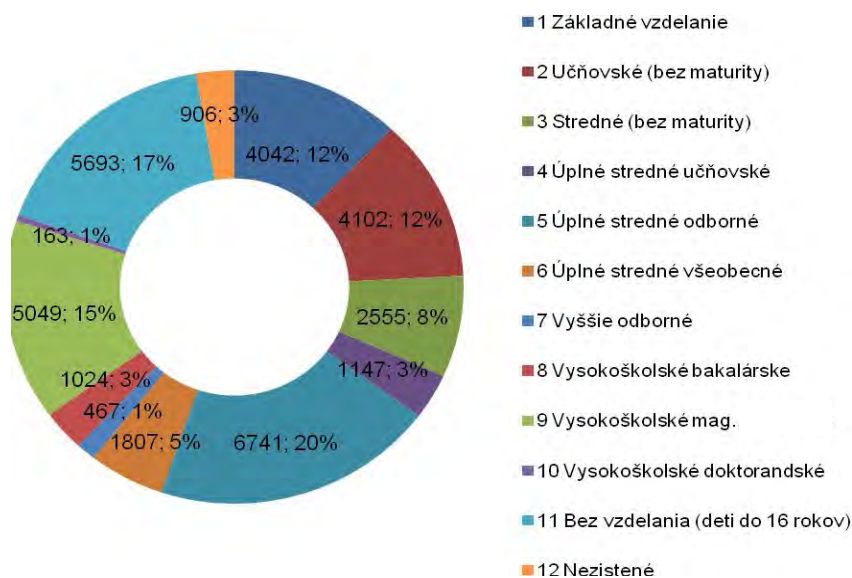
V historickom jadre mesta žilo do roku 1948 60% obyvateľov Bardejova, čo sa výrazne zmenilo v nasledujúcom povojnovom období. Výrazný nárast obyvateľstva si vyžiadala intenzívny stavebný rozvoj, ktorý bol situovaný v okolí historického jadra a v nových lokalitách, ktoré boli dovtedy nezastavané. V súčasnosti žije v historickom jadre okolo 2% obyvateľov mesta a ich počet sa mierne zvyšuje v závislosti na prirábajúcich možnostiach bývania a rastúcej atraktivite tejto časti mesta pre bývanie.

¹ Podrobnejší popis aktuálnej demografickej situácie obsahuje koncepčný dokument: Bardejov 2020. Program integrovaného trvalo udržateľného rozvoja mesta na roky 2012 – 2020, Mesto Bardejov 2012.

Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva v meste Bardejov je porovnateľná s priemerom v Slovenskej republike. V oblasti vysokoškolského vzdelania sú obyvatelia zastúpení nadpriemerne a ostatné typy vzdelania sú porovnateľné s priemerom v Slovenskej republike.

Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva mesta Bardejov (podľa sčítania obyvateľstva v roku 2011):

HISTÓRIA MESTA

PhDr. František Gutek

Eneolitická mohyla pri Hankovciach
(okolie Bardejova)

Obraz pravekého osídlenia miesta, na ktorom vzniklo historické jadro v minulosti je pomerne problematický. V staršom období sa jeho povrchovým prieskumom zaoberal najmä V. Budinský-Krička (DEJINY BARDEJOVA, 1975), v deväťdesiatych rokoch minulého storočia bol rozsiahlejší prieskum realizovaný v rámci poľsko-slovenského projektu „Prví pastieri a roľníci v Karpatoch“.

Najstaršie doklady prítomnosti človeka na území mesta sa našli vo výšinných polohách v okolí mestského jadra, je to kamenná industria zaradená do gravettienkeho kultúrneho okruhu z poslednej fázy doby ľadovej a sklonku wurmského zaľadnenia (okolo r. 20 000 pred Kr.). Tieto nálezy z južného okraja mesta umožňujú pripustiť využívanie karpatských priesmykov pri presunoch jednotlivých loveckých skupín v závere paleolitu z Malopoľska na severovýchodné Slovensko.

Osídlenie v období eneolitu je zatiaľ doložené v podobe starších i novších nálezov mohýl z druhej polovice 3. tisícročia pred Kr., patriacich do pastiersko-epišnúrového kultúrneho komplexu, ktorý zasahoval, okrem severovýchodného Slovenska, aj do juhovýchodného Poľska a priľahlej časti západnej Ukrajiny. Nálezy pochádzajú zo západnej časti dnešného mesta a z rôznych častí jeho chotára (LUKÁČ, 2006-2009).

Lokalita v Zlatom
s pozostatkami mamuta

Archeologický prieskum v posledných rokoch priniesol nové informácie o osídlení mesta a jeho bezprostredného okolia v dobe bronzovej. Na nezalievanej ľavobrežnej terase Tople pri Mokroluhu bolo zistené rozsiahle sídlisko pilinskej kultúry zo strednej doby bronzovej. Žiarové hroby tejto kultúry boli preskúmané aj v parku pri Bazilike sv. Egídia a pravdepodobne do nej možno zaradiť aj nálezy keramiky a kamennej industrie nájdené vo vrstvách porušených stredovekými zásahmi pri severnej bašte, tzv. fortke a pri hranolovej bašte blízko severovýchodného barbakánu. Tieto nálezy sú prvými dokladmi osídlenia terasy Tople, na ktorej sa v období vrcholného stredoveku vyvinulo mesto Bardejov (LUKÁČ, 2006-2009). V bezprostrednom okolí Bardejova boli zistené aj menšie sídliská z mladšej doby bronzovej.

Osídlenie mesta v dobe halštatskej a laténskej zatiaľ nebolo možné doložiť, avšak vzhľadom na nálezy z poriečia strednej Tople (BUDINSKÝ-KRIČKA, 1967) a tiež na výskum doloženého hradiska gávskej kultúry nad obcou Nižný Tvarožec, nemožno vylúčiť analogické osídlenie ani v Bardejove.

Koncom 19. storočia získalo Národné múzeum v Budapešti od bardejovského obchodníka náhrdelník z kostenných korálikov pospájaných zlatou dvojistou niťou a zlatý náramok v podobe hada

s prekrývajúcimi sa koncami. Odborníci ich zaradili k šperkom vandalskej, resp. dáckej proveniencie z doby rímskej (BUDINSKÝ-KRIČKA, 1975). Ich lokalizácia však bola neistá, pretože v okolí mesta nebolo zistené osídlenie z tohto obdobia. Až nález strieborného denára rímskeho cisára Antonina Pia (138-161) na Kalvárii a výskumom doložené otvorené sídliská na západ a východ od mesta potvrdili pomerne intenzívne osídlenie na území Bardejova aj v dobe rímskej.

Z územia a okolia mesta zatiaľ chýbajú nálezy z doby sťahovania národov a tiež priame doklady osídlenia vo včasnoslavanskom období. Nepriamo ho však potvrdzujú nálezy včasnostredovekej keramiky získané počas archeologického prieskumu lokality pri Mokroluhu.

Počiatky existencie Bardejova treba podľa niektorých historikov (ULIČNÝ, 1990) hľadať už pred 11. storočím, podľa iných v 12. storočí (JANKOVIČ, 1975), no prvá písomná správa o ňom pochádza až z 13. storočia. Toto sídlisko patrilo nepochybne k najstarším v hornej časti doliny Tople, pričom bolo najstarším v okolí. Svedčí o tom priaznivá zemepisná poloha Bardejova pri krajinskej ceste, jednej z hlavných vetiev diaľkovej obchodnej cesty spájajúcej Potisie s Baltom, starobylý názov a najmä sídlisková rozvinutosť už v prvej polovici 13. storočia.

Prvá písomná zmienka o Bardejove sa nachádza v Ipatijevskom letopise. Jeho anonymný autor píše o haličskom a volyňskom kniežati Danielovi Romanovičovi (1202 – 1264), ktorý sa v roku 1241 vybral do Uhorska, aby pre svojho syna získal ruku uhorskej princeznej, dcéry kráľa Bela IV. Pytačky sa však nevydarili, lebo na jar spomínaného roku vtrhli do Uhorska Tatári a Daniel sa musel rýchlo vrátiť do svojej krajiny. Kronikár jeho cestu zapísal takto: „...*ide izo Ougor vo Ljachy na Bardoujev i pride vo Soudomir...*“ (idúc z Uhier do Haličska na Bardejov a prídúc do Sandomierza). Táto letmá zmienka vo východnom letopise však zároveň potvrdzuje, že Bardejov jestvoval už pred rokom 1241 a že musel byť významnou dedinou na krajinskej ceste zo severovýchodného Uhorska do Poľska a Haličska (ULIČNÝ, 1990).

Bardejov bol pravdepodobne od 11. až do začiatku 13. storočia majetkom uhorských kráľov. Možno Ondrej II. alebo neskôr jeho nástupca Belo IV. ho darovali cisterciackému rádu, mníchom, ktorí sem prišli začiatkom 13. storočia z poľskej Koprziwnice. Im patrilo Bardejov okolo roku 1247. Krátko pred týmto rokom sa dostali do sporu s prešovskými Nemcami o hranice svojich majetkov. Situáciu riešila listina kráľa Bela IV., v ktorej sa nanovo určovali chotárne hranice „*terra Bardpha*“. Kráľ mníchom uznal a potvrdil nielen vlastníctvo Bardejova, ale aj majetkov v doline Sekčova a Delne. Originál tejto listiny z roku 1247, ktorá bola dlho považovaná za najstaršiu písomnú správu o Bardejove, sa nezachoval, no v mestskom archíve sa nachádza jej najstarší overený odpis z roku 1500. Neexistencia originálu

Nálezy z mohýl v okolí Bardejova

listiny vyvolala v odborných historických kruhoch diskusiu o jej pravosti, a to najmä preto, lebo údaj o cistercitoch v Bardejove je v prameňoch ojedinelý. Niektorí historici ju považovali za podozrivú, až falošnú (CHALOUPECKÝ, 1937; VARSÍK, 1975), iní za interpolovanú, ale pravú (JANKOVIČ, 1967; ULIČNÝ, 1979).

V prvých správach o Bardejove sa vyskytuje slovenská i maďarská podoba jeho názvu. Podoba *Bardfa*, *Bartfa* bola najpoužívanejšou formou v uhorských písomných prameňoch počas celého obdobia 13.-16. storočia. V poľských prameňoch 14.-16. storočia sa však názov mesta zapisoval vždy v poľskej, resp. slovenskej podobe *Barduyow*, *Bardiow*, *Bardieyow* (HUDÁČEK, 2010). Na prvej presnejšej mape strednej Európy, ktorú vytvoril okolo roku 1492 Francesco Roselli, je Bardejov označený ako *Barsale* (je to variant nemeckého názvu mesta *Bartfeld*). Na Lazarovej mape Uhorska, publikovanej v Ingolstadte v roku 1528, má názov mesta podobu *Bartfa* (SROKA, 2010).

V súčasnosti existujú dva najrozšírenejšie výklady pomenovania mesta. Prvý vychádza z presvedčenia, že maďarský názov *Bardfa* súvisí so stredovekým užívaním lesa v Uhorsku, kde *bard* bol termínom na označenie spoločného lesa, ktorý obec poskytla na vyrúbanie. Presne to však znamenalo, koľko jeden človek (*barddal*) vyrúbe za jeden deň (*bárd-alja*). Teda termín *bárd* bol jednotkou plošnej miery a zároveň aj špecifickým druhom lesa. Preto sa aj sufix *-fa* v názve mesta interpretuje ako les. Pomenovanie Bardejova v maďarskej podobe *Bárdfa* je preto dnes maďarskými historikmi a jazykovedcami vykladané ako *barderdö* alebo *bardaljaerdö* v zmysle – lesná časť, úpätie lesa.

Druhou, pravdepodobnejšou možnosťou je výklad názvu mesta z kresťanského osobného mena Bartolomej, z jeho skrátenej podoby Barděj (Bardej, Barduj) a pridaním slovanského posesívneho sufixu *-ov*, ktorý jednoznačne dokladá celkovú koncepciu výkladu názvu z osobného mena. Najstarší názov mesta ako aj neskoršie poľské alebo slovenské zápisy jasne dokladajú jeho pôvodné slovanské pomenovanie. Preto musel aj maďarský tvar názvu vychádzať zo staršieho slovanského pomenovania Bardejova (HUDÁČEK, 2010).

Existuje ešte niekoľko ďalších, menej pravdepodobných hypotéz o vzniku názvu mesta. Jedna z najstarších (JANOTA, 1862) predpokladá, že názov Bardejova je zložený z dvoch maďarských slov: *bard* (sekera, topor) a *fa* (drevo). Najnovšie hypotézy spájajú pôvod názvu s cistercitmi a inštitúciou bradatých konveršov, nazývaných v stredovekých prameňoch *conversi barbati* alebo *fratres barbati*, v nemeckej literatúre *Bartbrüder* (SLIVKA, 1998), resp. názov Bardejova odvodzujú od opevnených návrší, ktoré majú v staropolštine názov *bardo* a v češtine *brdo* (LUKÁČ, 1997).

Prítomnosť cistercitov v Bardejove nemala dlhé trvanie. Už pred rokom 1269, pravdepodobne okolo začiatku šesťdesiatych rokov, ho museli opustiť v súvislosti s rozbrojmi medzi kráľom Belom IV. a jeho synom Štefanom V. V roku 1277 kráľ Štefan daroval Ottovi z Bibersteinu okrem iných dedín v Šariši aj vtedajšiu dedinu Bardejov (*villa Bardfa*). Niet však nijakej správy, ktorá by potvrdzovala, že sa Otto ujal vlastníctva aspoň niektorej z darovaných dedín a preto je vlastnícka príslušnosť Bardejova v druhej polovici 13. storočia nejasná (ULIČNÝ, 1990). Najneskôr začiatkom 14. storočia však už bol opäť kráľovským majetkom.

V priebehu 13. a 14. storočia vyrástol Bardejov vďaka výhodnej polohe na starej obchodnej ceste, početným kráľovským privilégiami, ale tiež zručnosti svojich remeselníkov a obratnosti kupcov na jedno z popredných kráľovských miest Uhorska.

Bardejovom prechádzala jedna z hlavných vetiev „*potisskej cesty*“ tiahnucej sa od Prešova údolím potoka Sekčov na sever, cez Bardejov do Poľska a opačne. V Bardejove sa stretávala s inou významnou vetvou „*potisskej cesty*“ prechádzajúcou údolím Tople. V blízkosti Kurovského sedla pri dedine Frička prekonávala táto cesta uhorsko-poľskú hranicu Beskydským priesmykom, pokračovala poľským mestom Gribów s colnicou a cez Czchów do Krakova. Spojenie s Gribówom bolo pre Bardejovčanov zvlášť dôležité a priaznivo ovplyvnilo intenzitu obchodných stykov s poľskými pohraničnými mestami. Bardejov sa stal najstarším mestom v Šariši, ktoré sprostredkovalo obchodné kontakty v pohraničnom pásme medzi Uhorskom, Poľskom a Ruskom.

Záseky vybudované na tejto ceste z iniciatívy uhorského kráľa nazývali v 13. storočí *Bardejovskou bránou*, hoci ležali 20 km južne od Bardejova. Je to nepriame potvrdenie toho, že Bardejov bol najvýznamnejšou a najznámejšou dedinou na príľahlom úseku krajinskej cesty na sever od brány. Takéto postavenie nadobudol nepochybne aj v súvislosti s udomácnením miestneho trhu, ktorý bol základom ďalšieho ekonomicko-spoločenského vývoja Bardejova ako stredovekého mesta. Je príznačné, že bardejovskí mešťania v 14.-15. storočí nepožiadali kráľa o povolenie týždenného trhu. Táto skutočnosť tiež dokazuje, že takýto trh sa tu tradične konal už pred 14. storočím (ULIČNÝ, 1969).

Uhorský kráľ dal najneskôr začiatkom 14. storočia postaviť v Bardejove mýtnicu, v ktorej vyberali za prevážané tovary mýto plynúce kráľovi. Mýto tu neplatili Bardejovčania a podľa tradície toto právo kráľ Karol Róbert v roku 1320 poskytol aj novému usadlíkom v Bardejove. Mýtnica bola nepochybne murovaná a primerane opevnená. Zrejme táto skutočnosť najviac vplývala na kráľa a jeho kanceláriu, že Bardejov už vtedy a aj v iných bardejovských listinách z prvej polovice 14. storočia

charakterizovali ako „*civitas*“, hoci vtedy Bardejov ešte nemal mestské hradby.

V 14. storočí bola v Bardejove aj colnica, na ktorej sa vyberal tridsiatok od tovarov dovážaných do Uhorska a neskôr aj vyvážaných do Poľska. Clo plynúce kráľovi dokázateľne vyberali pred rokom 1355. Kráľovský mýtnik a colník iste sídlili v jednej budove, ktorá nepochybne od počiatku stála v priestore neskoršej Hornej brány. Začiatkom 15. storočia ľudia Marka z Norimbergu z poverenia kráľa Žigmunda colnicu stavebne doplnili vežou a opevnili, takže okolo roku 1407 dostala vzhľad hradu, ktorý sa otváral a zatváral bez ohľadu na mesto a jeho záujmy. Mešťania zmeny oprávnene považovali za neprijateľné, čo uznal aj kráľ a v roku 1412 budovu colnice odovzdal mestu (ULIČNÝ, 1990).

V rámci svojej hospodárskej činnosti veľkú pozornosť Bardejovu venovali najmä uhorskí panovníci z rodu Anjou (Karol Róbert a Ľudovít I.). V roku 1320 Karol Róbert z vlastného rozhodnutia poskytol vtedajším obyvateľom a novým usadlíkom výsadu, že za budúcich 10 rokov nebudú povinní odvádzať kráľovi dávky a platiť daň. V jeho listine sa tiež uvádza, že nových usadlíkov sa zaviazal do Bardejova priviesť Vavrinc, syn Vavrincov, ktorý sa preto stal prvým miestnym šoltýsom. K jeho funkcii patrili pozemky, výlučné právo stavať a vlastniť mlyny a súdiť občanov mesta aj za zločiny krádeže, podpaľačstva a vraždy. Šoltýstvo bolo dedičné a kráľovi z neho neplynuli ani dávky, ani daň (JANKOVIČ, 1967).

Už pred, ale najmä po roku 1320 sa do Bardejova prisťahovalo niekoľko desiatok nových domácností. Zvýšil sa tak nielen počet jeho obyvateľov, ale podstatne sa zväčšil aj počet domov vybudovaných nového sídliska v západnej časti neskoršieho mestského jadra, v priestore ulice, ktorú v 15. storočí nazvali Kláštornou ulicou. Súviselo to s existenciou kláštorného komplexu mníchov augustiniánov, ktorý v tejto časti mesta vznikol už v 14. storočí (SROKA, 2011).

Mesto podporoval významne aj kráľ Ľudovít I. V roku 1352 mu udelil právo opevniť sa hradbami a jarmočné právo, v roku 1365 hrdelné právo a nakoniec ho povýšil na slobodné kráľovské mesto. V roku 1376 kráľ odkúpil od posledného bardejovského šoltýsa Henricha šoltýstvo so všetkými právami a nehnuteľnosťami a daroval ho mestu. Mešťanom povolil, aby sa riadili podľa práv mešťanov Košíc a Budína, čo sa vzťahovalo najmä na voľbu orgánov správy mesta. Najmä toto posledné privilégium, ktoré nahradilo dedičného richtára voleným, urobilo z Bardejova skutočné samosprávne mesto, na úrovni Košíc a Budína. Ľudovít Veľký v privilégiu totiž výslovne zdôrazňoval, „*aby sa verní mešťania a hostia naši bardejovskí ohľadne voľby richtára, ako aj iného*

tešili a užívali imunity, slobody, milosti a úľavy, akým sa tešia a aké užívajú naši mešťania košíckí a budínski“ (JANKOVIČ, 1975).

Ďalší uhorskí panovníci v 15. storočí, Žigmund Luxemburský a neskôr Matej Korvín, Bardejov tiež podporovali, ale na druhej strane sa ho snažili aj poriadne finančne využiť. Rôzne záruky a privilégia udelili mestu a jeho obchodníkom i viacerí poľskí králi: Kazimír Veľký (1363), Vladislav (1388), Kazimír (1450), Alexander (1504) a Žigmund (1530).

S urbanizačným rozvojom Bardejova v 14. storočí úzko súvisia počiatky mestského opevnenia. Už v roku 1352 kráľ Ľudovít I. prikázal Bardejovčanom opevniť mesto a zosilniť ho múrom a vežami. V listine z roku 1376 sa už hovorí o opevnenom meste, preto je možné, že niektoré fortifikačné prvky existovali aj pred rokom 1352, najpravdepodobnejšie v priestore dnešnej Hornej brány, kde historici lokalizujú v 15. storočí viackrát spomínaný mestský hrad, postavený na ochranu tridsiatkovej stanice. Jeho pôvodnú podobu a rozsah nepoznáme, pretože zanikol v druhej polovici 15. storočia pri výstavbe Hornej brány a jej zariadení a neskôr bol zakomponovaný do mestského opevnenia. Za jeho pozostatok sa považuje dodnes zachovaná tzv. Prašná veža.

Opevňovanie Bardejova malo tri zásadné stavebné etapy. Prvá sa začala v roku 1352 povolením kráľa na postavenie hradobného múru a veží. Pred koncom 14. storočia už stál po celom obvode mesta kamenný múr s niekoľkými baštami a tri hlavné mestské brány. Obranyschopnosť systému posilňovala vodná priekopa.

Druhá stavebná etapa sa začala na začiatku 15. storočia. Veľkorysá prestavba bardejovského opevnenia bola podmienená zahraničnou politikou kráľa Žigmunda voči Poľsku a husitským Čechám. Bola však aj reakciou na zdokonaľovanie vojenskej techniky a zavádzanie palných zbraní do výzbroje. Hlavný hradobný múr bol zosilnený murovanou ochodzou, predsunutou parkánovou líniou a vybudovaním ďalších bášť. V roku 1428 prispel na obnovu hradieb Bardejova značnou sumou aj samotný kráľ. Svedčí to o strategickom postavení mesta v poľsko-uhorskom pohraničí.

Tretia etapa výstavby prebiehala od polovice 16. storočia. V čase tureckého nebezpečenstva sa pozornosť zamerala na zdokonalenie opevnenia mestských brán vybudovaním predsunutých kruhových predbrání, tzv. barbakánov. Posledná stavebná činnosť na opevnení bola zaznamenaná v 17. storočí, ale vtedy už vojenský význam opevnenia upadal. Obnova mestského hradobného systému sa začala v roku 1950, bezprostredne po vyhlásení historického jadra mesta za pamiatkovú rezerváciu a trvá dodnes.

Pomník Juraja Wintera z r. 1680

Bašty mestského opevnenia boli v stredoveku pomenované podľa cechov, ktoré boli zodpovedné za ich obranu v prípade ohrozenia. Velenie nad jednotlivými baštami mali členovia mestskej rady. Hieronymus Ortelius vo svojej práci o uhorských vojenských opevneniach z roku 1665 uvádza, že v Bardejove bola z bezpečnostných dôvodov otvorená vždy len jedna brána, čo sa každý deň nepravidelne striedalo, aby nepriateľ nemohol vopred pripraviť útok na mesto (FRICKÝ, 1976).

V záhrade domu neďaleko Západnej brány mestského opevnenia stojí nevelký kamenný pomník v tvare srdca, z ktorého vyrastá kríž. Podľa zachovaného latinského nápisu ho dala postaviť v roku 1680 Judita, rodená Eisdorferová na večnú pamiatku svojho manžela, bardejovského richtára Juraja Wintera, ktorý na tomto mieste 15. júna 1679 zahynul pri obrane obliehaného mesta (GUTEK, 2005).

Od čias povýšenia Bardejova na slobodné kráľovské mesto stál na jeho čele volený richtár a dvanásťčlenná mestská rada s rozsiahlymi právomocami. Členmi mestskej rady sa stávali takmer výlučne bohatí obchodníci a remeselníci, v menšej miere príslušníci mestskej inteligencie. Nižšie stredné vrstvy a mestská chudoba sa k rozhodovaniu o osudoch mesta prakticky vôbec nedostali.

Ďalším článkom mestskej samosprávy bola tzv. volená obec (*rada sto členov, rada starších*), ktorej úlohou bola kontrola hospodárskej a finančnej činnosti richtára a mestskej rady. Reštaurácia magistrátu mesta sa konala vždy na začiatku kalendárneho roka.

Erbová listina Bardejova z r. 1453

Symbolickým stelesnením mestskej samosprávy bol mestský erb s pečatou. Erb dostalo mesto od kráľa Ladislava V. v roku 1453. Vymohol ho a pravdepodobne i navrhol mestský notár Leonard z Uničova. Tvorí ho v polovici rozdelený štít. V hornej modrej polovici sú dve skrížené halapartne ako symbol pohraničného mesta, v hornom výseku sa vznáša otvorená zlatá korunka, v dolnom výseku zasa zlatá ľalia. Dolnú polovicu erbu tvorí sedemkrát delené červeno-strieborné pole. Erb má ako nosiča anjela s rozopätými krídlami. Ešte v tom istom roku si dalo mesto podľa nového erbu zhotoviť aj nové pečatidlo (*typárium*), ktorého autorom bol kežmarský zlatník Mikuláš z Olomouca (NOVÁK, 2008).

V 15. storočí bol Bardejov na vrchole svojho hospodárskeho rozvoja. Prispela k tomu nielen vysoká úroveň miestnych remesiel ako celku, ale najmä pozoruhodný rozvoj jedného z nich – plátníctva. Toto remeslo sa svojou unikátnou organizáciou výroby, bielenia a predaja plátna zapísalo do uhorských a slovenských hospodárskych dejín. V Bardejove mohol v stredoveku tkať každý, kto chcel a vedel, dokonca sa ani nemusel preukázať svedectvom o vyučení. Monopolné právo na výkup a predaj plátna však malo až do 16. storočia mesto. Jeho poverení úradníci utkané plátno skupovali, dávali ho bieliť v mestských bielidlách a predávali na

trhoch po celom Uhorsku. Celková organizácia plátenníctva v Bardejove nadobudla v stredoveku nevídané črty akejsi rozptýlenej manufaktúry, teda ranokapitalistickej formy výroby. Bardejovské plátno prispelo nielen k celkovej prosperite mesta, ale malo i nezanedbateľný sociálny efekt pre jeho obyvateľov, ktorí si tkaním mohli vylepšiť svoju finančnú situáciu (JANKOVIČ, 1975).

Významným remeslom bolo aj hrnčiarstvo. V roku 1485 vznikol v Bardejove hrnčiarsky cech, ktorý je najstarší na našom území. Dôležitosť tohto remesla v meste podčiarkuje aj osobitná Hrnčiarska ulica. Tradícia vyspelej hrnčiarskej výroby pretrvala prostredníctvom rodiny Frankovičovcov a jej posledného člena, hrnčiarskeho majstra Jána Frankoviča, takmer až do súčasnosti (FRICKÝ, 1976).

O úrovni ďalších, najmä drevospracujúcich a kovospracujúcich remesiel v Bardejove hovorí veľmi výrečne správa o vyrobení 30 korviet – ľahších vojenských lodí – bardejovskými remeselníkmi v roku 1551. Napriek tomu, že v tejto oblasti sa vojenské plavidlá bežne nevyrábali, tunajší remeselníci túto náročnú prácu urobili za 4 mesiace (GÁCSOVÁ, 1967)

Osobitný význam pre mesto malo pivovarníctvo. Pivo, ktoré v meste varili takmer výlučne bohatí mešťania bývajúci na rínku, sa nevyrábalo vo veľkých množstvách, ale zato malo výbornú chuť a dobrú kvalitu. V archíve mesta sa nachádza množstvo dokladov o tom, že bardejovské pivo bolo často lepším platidlom ako dukáty. Významní šľachtici, dôležití kráľovskí úradníci, dokonca i velitelia bratrických vojsk často ako protihodnotu za svoju ústretovosť voči mestu požadovali súdok či dva kvalitného piva. Z historických prameňov sa dokonca dozvedáme, že bardejovské pivo nechýbalo ani na svadbe uhorského kráľa Mateja Korvína (JANKOVIČ, 1975).

K rozvoju mesta v 15. storočí prispeli výrazne aj kupci, ktorí sa okrem obchodovania na miestnej úrovni zúčastňovali i na diaľkovom obchode, a to najmä s plátnom a vínom. Bardejov vlastnil prosperujúce vinice v tokajskej oblasti a odtiaľ dovážal víno nielen do mestských pivníc, ale exportoval ho aj do zahraničia, hlavne do Poľska. Je napríklad známe, že víno od bardejovských obchodníkov pokrývalo tretinu celoročnej spotreby vína v Krakove.

K rozvoju obchodnej aktivity v Bardejove účinne prispievali privilégia uhorských a poľských panovníkov. Zvlášť významné bolo tzv. právo skladu, udelené mestu kráľom Žigmundom Luxemburským v roku 1402. Podľa tohto privilégia sa mohli bardejovskí kupci voľne pohybovať po celom Uhorsku, pričom boli oslobodení od platenia kráľovských mýt a poľskí a ruskí kupci museli vyložiť v Bardejove svoj tovar na predaj.

Obrovskú aktivitu museli bardejovskí obchodníci vyvinúť aj pri predaji plátna, ktorého ročná produkcia dosahovala takmer štvrt milióna laktov. Pravidelne preto obchádzali všetky významné trhové miesta v Uhorsku i za jeho hranicami. V tejto súvislosti ani veľmi neprekvapuje, že bardejovskí kupci boli prví, ktorí v roku 1444 priniesli do Uhorska správu o prehratej bitke s Turkami pri Varne (MYSKOVSZKY, 1880).

Diaľkoví obchodníci patrili v Bardejove do skupiny najbohatších mešťanov a bývali väčšinou na námestí, resp. na ďalších uliciach vnútorného mesta. Boli to väčšinou Nemci, ale postupne sa k nim zaraďovali aj Slováci, napr. Peter Baran, Šimon Hankovský, Ján Roško a iní. Tento fakt súvisel s pokročilým poslovenčovaním mesta.

V prvej tretine 15. storočia mal Bardejov aj niektoré unikátne technické zariadenia. Výroba rezaných a štiepaných dosiek sa tu spomína už v roku 1419 a najstarší písomný doklad o vodných píloch na Slovensku pochádza z roku 1428. Unikátnym dielom je zariadenie na vrátenie dreveného vodovodného potrubia. Vzniklo na základe nariadenia kráľa Žigmunda v roku 1423 o opevnení mesta. V tom istom roku začali zo strategických dôvodov budovať aj mestský vodovod, ktorý sa používal do celkovej rekonštrukcie vodovodnej siete v máji roku 1963, teda celých 540 rokov. Bol posledným gravitačným vodovodom s dreveným potrubím na európskom kontinente (HANUŠIN, 1986).

Hospodárska prosperita Bardejova, ktorú podporovalo aj silné poľnohospodárske zázemie v podobe 14 poddanských dedín, sa na konci 15. storočia prejavila vo veľkom stavebnom rozmachu. Bohaté mesto prišlo najskôr k dobudovaniu svojho farského kostola a doplneniu jeho interiéru o nové oltáre a potom sa pustilo do výstavby reprezentatívnej budovy radnice v centrálnej časti námestia. Obidve stavby sú dodnes najväčšími ozdobami a pýchou Bardejova.

O farskom Kostole sv. Egídia sa z písomných materiálov dozvedáme až v roku 1448 v súvislosti s plánovanou obnovou. Nepriame údaje však svedčia o tom, že k prvej prestavbe staršieho kostola na trojlodovú baziliku došlo ešte v priebehu 14. storočia. Zachoval si však pôvodné zasvätenie Egídiovi opátovi, ktorého sviatok 1. september sa stal v roku 1352 dňom výročného osemdňového jarmoku. Pri prvej stavebnej obnove kostola v rokoch 1448 – 1497 bol vybudovaný nový chór, južné kaplnky a kaplnka nad sakristiou, zaklenutia nad novými priestormi a nadstavali vežu kostola. Okrem domácich majstrov, Mikuláša, Urbana a Majstra Štefana z Košíc sa tu v rokoch 1486 – 1487 stretávame s Majstrom Frankinom Stemasekom z bavorského Ansbachu, ktorý bol autorom dostavby a výtvarnej výzdoby tej časti kostolnej veže, ktorú v 18. storočí zničilo zemetrasenie a požiar.

Farský Kostol sv. Egídia

Existencia vzácných pamiatok farského kostola bola ohrozená najmä v období reformácie v 2. polovici 16. storočia, kedy proti údajne zbytočnej výzdobe kostolov útočilo radikálne obrazoborecké hnutie.

Títo kryptokalvinisti nazývali náboženské obrazy a sochy „*opičím hračkárstvom*“ a „*hlúpou hrou*“. Našťastie príslušníci umiernennej lutherskej reformácie, reprezentovanej v staršom období najmä Leonardom Stöckelom a neskôr Severínom Škultétym, mali v meste prevahu a pričínili sa o to, že krídlové oltáre Kostola sv. Egídia zostali po dočasnom uzatvorení zachované. Ďalšie nebezpečenstvá hrozili chrámovým pamiatkam v 17. storočí, v období protireformácie a na konci 19. storočia počas puristického neogotického reštaurovania kostola.

Dôstojným svetským ekvivalentom najokázalejšej sakrálnej stavby je v Bardejove budova radnice, ktorú si mešťania postavili v rokoch 1505 – 1509. Na území Slovenska predstavuje ojedinelú stavbu, v ktorej sa spájajú prvky zaalpskej včasnej renesancie s doznievajúcimi neskorogotickými stavebnými a výtvarnými prejavmi. Je dielom majstrov staviteľov Alexandra a Jána z Prešova, na jej výzdobe sa podieľal i bardejovský a levočský maliar Teofil Stanzel.

Na vrchol južného štítu svojej novej radnice umiestnili Bardejovčania, potomkovia nemeckých prisťahovalcov z 13. storočia, sochu rytiera Rolanda, symbol mestských práv a ochrany mieru. Podobné sochy stoja na námestiach a trhoviskách mnohých miest západnej Európy a zobrazujú skutočnú historickú osobnosť. Roland žil v dobe franského kráľa Karola Veľkého a ako člen jeho vojenskej družiny hrdinsky padol v boji proti Maurom. Po vzniku starofrancúzskej Piesne o Rolandovi v 11. storočí sa stal legendou a neskôr symbolickým ochrancom práv novovznikajúcich miest. Dnes je socha rytiera Rolanda výrazným symbolom historického

Humanistická škola v Bardejove

Bardejova a navyše, podľa historika Matúša Kučeru, aj „najvýchodnejším symbolom západnej kultúry“.

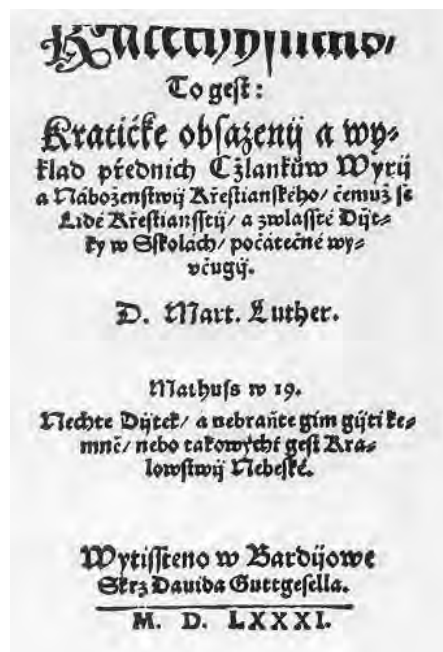
Tak ako 15. storočie bolo „zlatým vekom“ remeselníckeho a kupeckého Bardejova, 16. storočie sa stalo obdobím najväčšieho rozvoja kultúry a školstva. V nemalej miere sa o tento rozvoj zaslúžila reformácia, ktorú nemecký patriciát mesta ochotne prijímal. Bardejovský rodák Leonard Stöckel, žiak Martina Luthera a priateľ veľkého „učiteľa Nemecka“ Filipa Melanchtona, zostavil v roku 1549 prvé vieroučné články východoslovenských miest (*Confessio Pentapolitana*).

Najvýznamnejším životným dielom Leonarda Stöckela však bola bezpochyby latinská mestská škola, v ktorej sa mládež pod jeho rektorským vedením vzdelávala v humanistickom duchu. Už v roku 1540 zostavil pre túto školu pravidlá – *Leges scholae Bartfensis* (Zákony bardejovskej školy) – najstaršie svojho druhu u nás. Vo svojej pedagogickej praxi venoval Stöckel veľkú pozornosť hudbe a osobitne divadlu. Predvádzaním školských hier nadviazal na staršiu tradíciu cirkevných mystérií v Bardejove, ktoré patria medzi prvé zárodky divadelníctva na Slovensku. Najmä jeho zásluhou si bardejovská škola získala veľmi dobrú povest' a on sám vzhľadom na šírku svojich aktivít dostal v našej kultúrnej histórii označenie „*communis Hungariae praeceptor*“, učiteľ celého Uhorska (ŠKOVIERA, 1986).

V období humanizmu a reformácie Bardejov dôstojne nadviazal na knižnú kultúru v stredoveku. Svojimi tlačiarňami, ktoré existovali v rokoch 1577 – 1715 a najmä kvalitou a množstvom ich produkcie sa zaradil medzi nevelký počet miest vtedajšieho Uhorska. Zakladateľom kníhtlačiarstva v meste bol bardejovský rodák Dávid Gutgesel. Vydával nielen teologickú literatúru, rôzne polemické spisy namierené proti kalvinizmu a kryptokalvinizmu, ale tiež diela humanistického literáta Jána Bocatia, učebnice pre potreby vtedajších škôl a kalendáre zostavované Petrom Slovaciom či Valentom Fontanom z Krakova. Z hľadiska slovenských dejín má nesmierny význam vydanie prekladu Lutherovho katechizmu v roku 1581, našej prvej knihy v národnom jazyku. Množstvo veľmi vzácných tlačí vyprodukovala za takmer 70 rokov činnosti aj tlačiareň otca a syna Klösovcov a v roku 1710 vyšlo vo vtedajšej Mestskej tlačiarni niekoľko čísel najstarších uhorských novín *Mercurius veridicus ex Hungariae*. A nakoniec treba pripomenúť, že v tomto meste na začiatku 16. storočia existovala aj prvá verejná knižnica v Uhorsku (REPČÁK, 1975).

Židia sa v skladbe obyvateľstva Bardejova začali výraznejšie presadzovať od prvej štvrtiny 18. storočia a ich prítomnosť sa postupne odrazila aj v stavebnej činnosti.

Severozápadne od centra mesta vznikol začiatkom 19. storočia súbor stavieb, ktorý je dnes urbanistickým unikátom Slovenska. Toto tzv.

Preklad Katechizmu M. Luthera
z r. 1581

židovské suburbium si postavila židovská náboženská obec v Bardejove podľa talmudistických predpisov na mieste, kde jej to vtedy bolo umožnené, teda vedľa mlynského potoka na konci radovej zástavby predmestského Dlhého radu. Pozostáva z veľkej synagógy, budovy zhromaždenia (Beth hamidraš), rituálnych kúpeľov a hospodárskej časti.

Areál *židovského suburbia*, ktorý bol v roku 2000 spoločne s historickým centrom Bardejova zapísaný do Zoznamu svetového dedičstva, je svojimi historickými, architektonickými a urbanistickými hodnotami predurčený na budúce využitie ako osobitná pamiatková zóna. V súčasnosti už existujú aj konkrétne projekty na obnovu tohto významného komplexu (GUTEK – JIROUŠEK, 2012).

V Bardejove sa až do súčasnosti zachovalo obdivuhodné množstvo vzácnych umelecko-historických pamiatok. Mesto za to paradoxne vďačí tomu, že po časoch rozkvetu a rozvoja nastúpilo obdobie úpadku a stagnácie, najmä po skončení protihabsburských stavovských povstaní na začiatku 18. storočia. Bardejov doplatil aj na presmerovanie hlavných obchodných ciest a zmeny v hospodárskej oblasti od 19. storočia sa ho dotkli už iba okrajovo. Vďaka minimálnej hospodárskej aktivite však zostala takmer neporušená celá centrálna časť mesta i s početnými hnutelnými a nehnuteľnými pamiatkami, čo pre súčasný Bardejov predstavuje významnú devízu. V roku 1950 bolo historické jadro Bardejova, kompletne vnútorné mesto so súvisle zachovaným opevnením, impulzom pre jeho postupnú záchranu a komplexnú obnovu.

Radničné námestie
s kostolom a radnicou

Literatúra

BUDINSKÝ-KRIČKA, V.: *Bardejov v praveku a na úsvite dejín*. In Dejiny Bardejova. Košice 1975, s. 21-31.

DEJINY *Bardejova*. Košice : Vsl. vydavateľstvo 1975.

FRICKÝ, A.: *Bardejov – kultúrne pamiatky*. Košice 1976.

GÁCISOVÁ, A.: *Účtovný doklad k vyhotoveniu 30 korviet v Bardejove r. 1551*. Historické štúdie, XII, 1967, s. 225-240.

GUTEK, F.: *Bardejov*. In Slovensko v klenotnici UNESCO. Bratislava 2005.

GUTEK, F. – JIROUŠEK, A.: *Bardejov. Mestská pamiatková rezervácia*. Košice 2012.

HANUŠIN, J.: *Starý bardejovský vodovod*. In Nové obzory, 1986.

HUDÁČEK, P.: *Bardejov*. In Lexikon stredovekých miest na Slovensku. Bratislava 2010, s. 79-98.

CHALOUPECKÝ, V.: *Středověké listy ze Slovenska*. Bratislava – Praha 1937.

JANKOVIČ, V.: *Dejiny mesta Bardejova za feudalizmu*. In 60 rokov Šarišského múzea v Bardejove. Košice 1967, s. 135-243.

JANKOVIČ, V.: *Osídlenie a vznik mesta*. In Dejiny Bardejova. Košice 1975, s. 37-38.

JANOTA, E.: *Bardyjów. Historyczno-topograficzny opis miasta i okolicy*. Kraków 1862.

LUKÁČ, G.: *K počiatkom stredovekého Bardejova*. Teki Krakowskie, 5, 1997, s. 113-123.

LUKÁČ, G.: *Bardejov v praveku a na prahu dejín*. In Kol. aut.: MPR Bardejov. Zásady ochrany pamiatkového územia (Textová časť). Prešov 2006-2009, s. 18-20.

MYSKOVSZKY, V.: *Bártfa középkori műemlékei. A városház a város öröditmenyeinek 4/2*. Budapest 1880.

NOVÁK, J.: *Pečate miest a obcí na Slovensku. I. zväzok A-M*. Bratislava 2008, s. 54-55.

REPČÁK, J.: *Kníhtlačiareň Dávida Gutgesela v Bardejove 1577-1599*. Martin 1975.

SLIVKA, M.: *Stredoveké rehoľné domy na východnom Slovensku*. In Zborník príspevkov k slovenským dejinám, red. V. Sedlák. Bratislava 1998, s. 83-84.

SROKA, S.A.: *Sredniowieczny Bardiów i jego kontakty z Małopolską*. Kraków 2010, s. 23-24.

SROKA, S.A.: *Bardejov v XV. Storočí. Štúdie z dejín mesta*. Bratislava 2011, s. 25-37.

ŠKOVIERA, D.: *Humanistický rektor bardejovskej školy Leonard Stöckel*. In *Od kráľovstva ducha ku kráľovstvu človeka*. Ed. M. Novacká. Bratislava 1986.

ULIČNÝ, F.: *K dejinám Bardejova v 13. a 14. storočí*. In *Zb. Šarišské múzeum 2*. Košice 1969, s. 23-36.

ULIČNÝ, F.: *Listina Bela IV. z roku 1247 o majetkoch bardejovských cisterciťov*. Slovenská archivistika 14, 1979, č. 1, s. 87-98.

ULIČNÝ, F.: *Dejiny osídlenia Šariša*. Košice : Vsl. vydavateľstvo 1990, s. 22-26.

VARSÍK, B.: *K otázke falza bardejovskej listiny z roku 1247*. Slovenská archivistika 10, 1975, č. 2, s. 141-150.

FOTOGRAFIE: archív autora, Fotoarchív Šarišského múzea

AREÁL ŽIDOVSKÝCH RITUÁLNYCH STAVIEB V KONTEXTE HISTÓRIE ŽIDOVSKÉHO OSÍDLENIA BARDEJOVA

PhDr. Jana Švantnerová

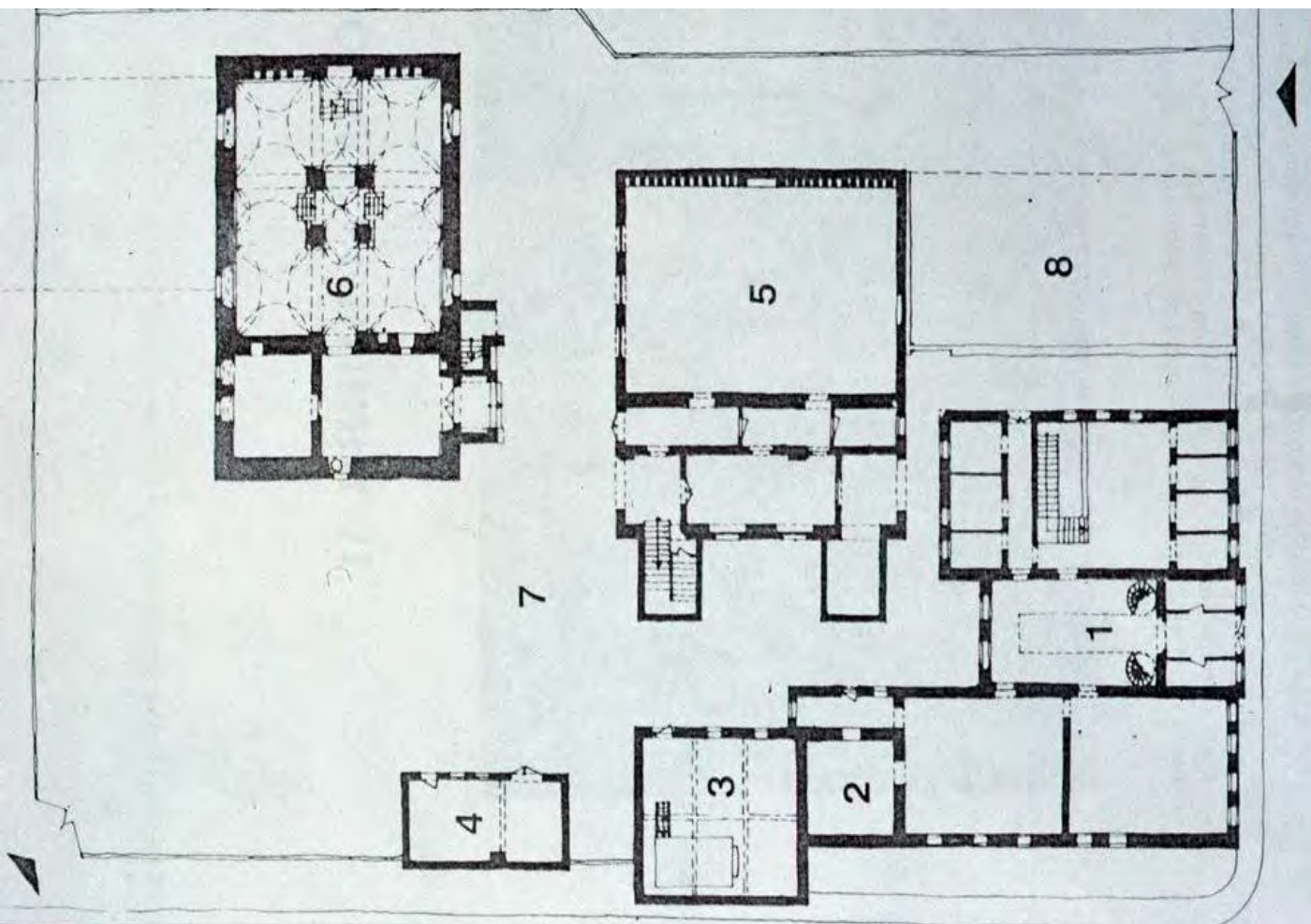
Vstupná fasáda Starej synagógy

Dňa 30. novembra 2000 bola na zasadnutí generálnej konferencie UNESCO do zoznamu Svetového dedičstva zapísaná piata lokalita zo Slovenska – stredoveké jadro mesta Bardejov s tzv. židovským suburbiom - areálom židovských rituálnych stavieb. Zápisom do zoznamu bola na medzinárodnej úrovni potvrdená hodnota kultúrneho dedičstva, ktoré sa nachádza v tomto meste.

Súčasťou židovského suburbia je najstaršie zachovaná stavba - Stará synagóga, ďalej komplex mikve a prestavaný bejt ha-midraš (synagóga a dom štúdia). V minulosti sa v areáli nachádzal aj rituálny bitúnku a bližšie neidentifikovaná bytová jednotka pristavaná k bejt ha-midraš.

Pôdorys suburbia:
 1.,2.3.budova Mikve,
 4.zničená budova bitúnku,
 5.Bejt HaMidraš,, 6.Stará synagóga,
 7.dvor, 8. zničená
 neidentifikovaná budova

Komplex sakrálnych a hospodárskych budov židovskej náboženskej obce je situovaný za hradbami mesta Bardejov pred bývalou Latinskou (západnou) mestskou bránou. V minulosti bolo suburbium vyústením radovej zástavby domov ulice Dlhý rad. Prvá dochovaná zmienka o suburbiu je na mape mesta z roku 1877.

Pôvod židovského predmestia, ktorého torzovitý príklad je možné vidieť na Slovensku už len v Bardejove, je nutné hľadať v potrebe sústrediť náboženské, kultové a spoločenské potreby židovskej komunity na jedno miesto. Jeho stredobodom bola synagóga. Okolo nej boli sústredené obydlia, rituálne, spoločenské, komerčné a hospodárske objekty obce. Priestranstvo za hradbami, ktoré bolo zo západu ohraničené Mlynským potokom svojou odľahlosťou od jadra mesta vyhovovalo židovským usadlíkov, ako aj predstaviteľom mestských a kresťanských inštitúcií a tiež obyvateľov mesta.

Predpoklad, že Bardejov otvoril svoje brány židom ešte pred rokom 1783, kedy rakúsko-uhorský cisár Jozef II. vydal tolerančný patent pre židov a povolil im vstup do slobodných kráľovských miest, akým bolo aj mesto Bardejov, vychádza z jeho obchodnej aktivity a hospodárskej prosperity. Bardejov mal totiž významné postavenie na tzv. Starej obchodnej ceste, ktorá viedla z Budína smerom do Krakova a Lvova. Podnikanie takéhoto medzinárodného charakteru nemohlo existovať bez bankovníctva, ktoré sa stalo akousi vynútenou neslávne slávnou doménou židov.¹

Jednou zo zachovaných materiálnych pamiatok je kamenná platňa, ktorá je umiestnená na parapete ženskej galérie nad vstupom do hlavnej sály Starej synagógy. Tento výnimočný hebrejský chronostichon poskytuje presné dátumy výstavby a čiastočne aj mená iniciátorov a fundátorov stavby Starej synagógy. Preklad je nasledovný:

„Dvadsaťdva rokov prešlo od tej doby, čo ruky Jozefove položili základy tohto domu. Ale v tučnote jeho rokov ho vytrhla smrť z nášho kruhu a budova ostala nedokončená. Trň a bodľač skoro rástli v jej palácoch, pokým táto čestná funkcia nepripadla jeho zaťovi. A prišiel Jicchok a svoje ruky prosebne dvíhal k Všemohúcemu, nespali jeho oči, neodpočíval a neuspokojil sa dovtedy, kým mu Pán nepomohol. A práca sa dokončila prvého dňa mesiaca Elul roku 5596 - nech je táto budova svätyňou.“²

¹ Na IV. lateránskom koncile v roku 1215 padlo rozhodnutie, že len židia mohli realizovať tzv. nečistý obchod s peniazmi, ktorý bol práve z tohto titulu odopretý kresťanom. Len židia mohli meniť peniaze a požičiavať na úžeru.

² Preklad urobil pán Valerián Trabalka (Inštitút Judaistiky FiF UK, Bratislava) a pán Daniel Polakovič (Židovské Muzeum, Praha) v roku 2002 na požiadanie autorky pre potreby jej seminárnej práce: Príbeh Starej synagógy v Bardejove, Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Katedra vedy o výtvarnom umení, Bratislava, január 2003.

V literatúre bývajú často uvádzané nasledovné chybné datovania výstavby Starej synagógy:

Ukončenie stavby v roku 1. elul 1829 a 1830. In: Abraham L. Grossgott: Remembered Bardejov, New York, 1998, s. 24 (obr. 2 a 3).

Ukončenie stavby 8. elul 1830. In: Eugen Bárkány, Ľudovít Dojč: Židovské náboženské obce na Slovensku, Vesna, Bratislava 1991, s. 354; Encyklopédia

Interiér Starej synagógy,
ženská galéria

Interiér Starej synagógy

Dátum, ktorý figuruje v preklade chronostichonu - 1. elul (novolunie) 5596 hebrejského kalendára zodpovedá dňu 14. august 1836 kresťanského kalendára. Z toho vyplýva, že Stará synagóga bola postavená v rokoch 5574 (1814) – 5596 (1836).

Stará synagóga má pôdorys obdĺžnika a je ukončená vysokou manzardovou strechou. Tá má na južnej a severnej strane dve podkrovné okienka a na strane východnej a západnej jedno. Synagóga pozostáva v interiéri z viacerých samostatných, navzájom prepojených funkčných jednotiek. Sú nimi, na prízemí: vstupná hala – predsieň³, samostatná miestnosť za predsieňou – malá modlitebňa a modlitebňa pre mužov, ktorá presahuje cez dve podlažia. Nad predsieňou a učebňou je ženská galéria nazývaná tiež babinec. Exteriér synagógy má pôvodný oranžovo-zemitý náter. Na južnej fasáde bol pôvodne situovaný aj vstupný rizalit, dnes však pozostáva dnes už len z dvojice obdĺžnikových okien so segmentovými oblúkmi a torza rizalitu. Medzi oknami je vo výške očí pripevnená sekundárne dodaná platňa venovaná pamiatke deportovaných židov. Rizalit situovaný v západnej časti fasády bol demontovaný v polovici deväťdesiatych rokov 20. storočia. Nad vstupným otvorom do prízemnej mužskej časti sa nachádzal vstup na ženskú galériu prístupný mužom východným bočným schodiskom rizalitu a ženám západným bočným schodiskom. Rizalit pozostával z vysokého arkádového oblúka oproti vstupu na ženskú galériu, po stranách ktorého bola dvojica vysokých pilastrov spočívajúcich na sokloch v hornej časti zdobených profilovanými rímsami. Pätky pilastrov mali tvar štvorca s jednoduchým reliéfnym motívom štvorca so zrezanými hranami. Hlavice pilastrov mali štylizovaný charakter toskánskeho rádu s dekoračným čabrákovým motívom. Pod strieškou s okulusom, ktorou bol rizalit ukončený bežal súvislý, viacnásobne odstupňovaný pás korunnej rímsy, ktorý obieha

židovských náboženských obcí, 1. zväzok, SNM – Múzeum židovskej kultúry, Bratislava 2009, s. 28.

Začiatok stavby v roku 1771. In: Bartolomej Krpelec :Bardejov a jeho okolie dávno a dnes, Bardejov 1935, s. 173.

Výstavba synagógy v rokoch 1771-1773. In: Robert Vico: Bardejov a Bardejovské Kúpele, Datapress, Prešov 1996.; Ľ.Hromadová, R.Hriadelová : Bardejov, Tatran, Bratislava 1977, s. 35.

Výstavba synagógy v rokoch 1725-1747. In: Dr. Eva Šefčáková: Umelecko-historický a architektonický výskum židovského suburbia v Bardejove, PÚ, Bratislava 1978-1980, s. 43.; Jana Lešková : Bardejovská židovská náboženská obec v premenách času. (s ohraničením od 18. storočia po vznik I. ČSR) Diplomová práca, Filozofická Fakulta UK Bratislava, Katedra Slovenských dejín, r. 2001.

³ Pre označenie tejto časti synagógy sa hlavne v poľskej literatúre používajú termíny „pulisz“ (čítaj: puliš) a „przedsionek“ (čítaj: předšionek). Druhý termín by sa mohol preložiť do slovenčiny ako – predsieň, ale prvý pojem sa adekvátne preložiť nedá. V slovenskej literatúre venovanej tejto problematike sa s ním však stretávame pomerne často. V inojazyčnej odbornej literatúre sa nevyskytuje skoro vôbec.

celou stavbou v podstrešnej zóne. Je zrejmé, že tento empírový rizalit bol k exteriéru pôvodnej stavby synagógy dodaný až sekundárne. Údaje o tom, kedy a kým, chýbajú.

Pri vstupe z exteriéru do predsieni upúta pozornosť zapustenie podlahy do hĺbky dvoch schodov. Ešte aj hlavná sála je položená pod úroveň už vhlbenej predsieni o cca 25–30 cm. Toto zníženie roviny podlahy hlavnej modlitebne oproti okolitému terénu má pôvod v stavebných zvykoch poľských synagóg. Vysvetlenie tohto fenoménu nie je jednoznačné. Poľský historik M. Bałaban zahĺbenie chápe ako praktický spôsob riešenia výškového obmedzenia, ktoré bolo stanovené katolíckou cirkvou v jednotlivých mestách. A. Grote vysvetľuje zahĺbenie fragmentom žalmu 130. : „Z hĺbky volám k Tebe, Pane.“ Iné, konkrétnejšie nariadenie sa totiž v Tóre ani v talmude nespomína⁴.

Z toho by sa dalo usúdiť, že počiatočná nutnosť sa neskôr v spojení s hlbším symbolickým významom stala jedným z charakteristických znakov synagóg poľského okruhu. Na východnej stene interiéru v múre sa nachádza výklenok po odstránenom svätostánku na uloženie Tóry (aron-ha-kodeš), ku ktorému vedú štyri stupne. Nad ním sú stopy po chýbajúcich tabuliach desiatich prikázaní. Po oboch stranách svätostánku je štvorica ník ukončených oblúkom, ktoré slúžili na odkladanie modlitebných potrieb. Južne od svätostánku je murovaný modlitebný pult (amud) pre chazana. Hebrejský nápis v modrej nápisovej páske nad aron-ha-kodeš znie: „Keter tora“, čo v preklade znamená „Koruna Tóry.“ V nápisových páskach nad oknami po stranách aron-ha-kodeš čítame zprava doľava citát Žalmu 113: „Od východu slnka až po západ buď pochválené meno Pánovo.“ V centre osi, na ktorej leží vstup do modlitebne aj svätostánok, medzi štvoricou pilierov s pravouhlým prierezom sa nachádza na vyvýšenom pódiu bima. Je prístupná zo severu a juhu piatimi schodmi. Zvyšné dve strany boli v minulosti ohradené oceľovým zábradlím. Priestor hlavnej sály je zaklenutý deviatimi poliami klenby pruskej placky a rozdelený pásmi klenieb ústiacimi do štvorice pilierov a protiľahlých pilastrov na obvodových stenách. Polia klenieb nie sú zhodné. Zatiaľ čo štvorica klenbových polí medzi dvomi centrálnymi stĺpmi a prístennými pilastrami je pozdĺžneho tvaru, klenba nad bimou a ostatné klenby sú tvarom blízke štvorcu. Klenby boli pravdepodobne okolo roku 1920 bohato pomaľované maurským dekórom pomocou secesnej šablóny v sytej fialovo – modro – červenej farebnosti na okrovom pozadí.

⁴ In: Maria i Kazimierz Piechotkowie, Brama nieba – Bóznice murowane w ziemiach dawnej Rzeczypospolitej, Wydawnictwo Krupski i S –ka, Warszawa 1999, s. 68 a 69

Častým dekoračným prvkom okrem rôznych štylizovaných rastlinných ornamentov je šesťcípá Dávidova hviezda. Tá tvorí ústredný výzdobný motív centrálnej klenby nad bimou. Na modrom pozadí jej strednej časti sú namaľované tmavo modré hviezdičky. Ide o symboliku nebeskej klenby, ktorú s obľubou využívajú sakrálne stavby. Telá pilastrov aj pilierov majú ružový náter. Len profilované kvadratické hlavice a lineárne prstence sú bielej farby. Je pozoruhodné, že ortodoxná bardejovská komunita si zvolila práve takúto honosnú výzdobu. Pestrá a veľkolepá maurská ornamentika býva príznačná skôr pre neologické synagógy. Hlbší rozbor výzdoby, hľadanie analógií a prípadné určenie pôvodcu jej konceptu si vyžadujú ďalší výskum. Drevený mobiliár synagógy zanikol asi v päťdesiatych rokoch pri prvom prenájme budovy. Vo veľmi zlom stave sa zachovali vstupné dvere, pochádzajúce asi z konca 19. storočia.

Približne koncom 19. storočia boli postavené aj ďalšie dodnes zachované stavby areálu, mikve a bejt ha-midraš.⁵

Nie je však možné s istotou tvrdiť, že priestory suburbia, ako ho poznáme dnes boli obývané židovskými obyvateľmi mesta aj pred začiatkom výstavby synagógy, t.j. pred rokom 1814. Jedná sa hlavne o obdobie pred a po roku 1808⁶, v ktorom bola oficiálne založená židovská náboženská obec a spolok Chevra Kadiša (Pohrebné bratstvo)⁷.

O pionieroch židovskej komunity sa však v podstate nič konkrétneho nevie. Ústna tradícia bardejovských Židov, ktorú archívnymi materiálmi mesta nie je možné vzhľadom na ich informačnú obmedzenosť potvrdiť, ale ani vyvrátiť, hovorí o rodine Nathana Gutmanna, ktorá ako prvá dostala právo na osídlenie sa a vstup do mesta. Jozef, syn Nathana Gutmanna, býva stotožňovaný s Jozefom, ktorý položil základy Starej synagógy a jeho zať Izák Harpuder je považovaný za Jicchoka, ktorému sa podarilo stavbu dokončiť.

O prítomnosti Židov v meste však svedčia útržkovité správy v knihách a korešpondencii mesta Bardejov dochovaných v archíve mesta Bardejov.

Zaujímavým príkladom je list z roku 1599 adresovaný mestskej rade od židovského lekára Anselmusa Ephorinusa z Krakova, v ktorom vyzýva

⁵ In: Maroš Borský: Synagogue architecture in Slovakia. A memorial landscape of a lost community. 2007, s. 126

⁶ In: Dr. Eva Šefčáková: Umelecko-historický a architektonický výskum židovského suburbia v Bardejove, PÚ, Bratislava 1978-1980, s. 45. Dr. Šefčáková uvádza ako zdroj tejto informácie: Zsidó lexikon, red. Ujvári, P., Budapest 1929, s. 92.

⁷ Encyklopédia židovských náboženských obcí, 1. zväzok, SNM – Múzeum židovskej kultúry, Bratislava 2009, s. 28.

svojich súkmeňovcov k modlitbám k Pánovi.⁸ Z toho istého roku pochádza aj zmienka v knihe daňových poplatníkov mesta. Na zozname figurujú dve židovské mená.⁹ Z toho istého zdroja pochádza informácia, že v rokoch 1715/1716 bolo v meste 438 daňových poplatníkov so slovenskými, nemeckými, maďarskými priezviskami a s priezviskami znejúcimi latinsky, ale len 2 Židia, z ktorých jeden bol obchodník so zlatom a majiteľ koňa a pôdy a druhým bol majiteľ dvoch koní a jednej kravy.¹⁰

Dňa 21. januára 1745 hlásilo mesto v rámci celouhorskeho sčítania židovského obyvateľstva len Žida Josepha Herskovica, jeho dvoch synov a tri dcéry.¹¹

Nasledujúce tabuľky poskytujú rámcový pohľad na počet, štruktúru a zloženia obyvateľov mesta.¹²

Rok	Rímskokatolíci	Protestanti	Židia	Gréckokatolíci
1784	1851	1628	67	2

Rok	1820	1827	1846	1856	1857	1869	1880	1890	1896	1900
Počet obyvateľov	260	5097	4900		4222	5103	4884	5069		6096
Židia				486					1011	1715

Rok	Počet obyvateľov	Čecho slováci	Rusi	Maďari	Židia	Nemci	Iní	Rómovia
1921	6593	4234	111	172	1653	99	102	-
1930	7730	5133	213	128	1068	235	731	222

⁸ In: Jana Lešková: Bardejovská židovská náboženská obec v premenách času. (s ohraničením od 18. storočia po vznik I. ČSR) Diplomová práca, FiF UK BA, Katedra Slovenských dejín, r. 2001.

⁹ In: Dejiny Bardejova, Východoslovenské vydavateľstvo, Košice 1975, s. 160.

¹⁰ In: Dejiny Bardejova, Východoslovenské vydavateľstvo, Košice 1975, s. 159.

¹¹ In: Gruenwald, Fueloep – Scheiber, Sándor (Ed.): Magyar zsidó oklevéltár, 7. zväzok, Budapešť 1963, s. 714, 715.

¹² In: Dejiny Bardejova, Východoslovenské vydavateľstvo, Košice 1975, s. 260, 261, 338, 339.

In: Jana Lešková: Bardejovská židovská náboženská obec v premenách času. (s ohraničením od 18. storočia po vznik I. ČSR) Diplomová práca, FiF UK BA, Katedra Slovenských dejín, r. 2001.

Rok	Počet obyvateľov	Slováci	Česi	Rusi	Nemci	Maďari	Poliaci	Židia	Rómovia	Iní
1938	7912	6341	235	130	21	127	61	669	320	6

Židovskí novousadlíci prichádzali do regiónu dnešného východného Slovenska v rámci prisťahovalectva predovšetkým z Haliče (dnešná oblasť Malopoľska), ako aj z ďalších pohraničných oblastí.¹³ Tieto migračné vlny boli spôsobené hlavne lokálnymi spoločenskými a ekonomickými obmedzeniami.¹⁴

Exemplárnym príkladom pôvodu bardejovských Židov je práve spomínaná Stará synagóga, ktorá je príkladom poľskej sakrálnej židovskej architektúry. Typ deväť klenbovej hlavnej - mužskej sály zaklenutý na štyri centrálne piliere, medzi ktorými je umiestnená bima je jedinečným riešením - produktom poľského synagogálneho staviteľstva.¹⁵ Spolu s maľovanými macevami na židovskom cintoríne je hmotným dôkazom prítomnosti a pôsobenia vplyvov z oblasti poľskej Haliče. Ďalším dôkazom poľského vplyvu je Bardejovčanmi bežne používaný termín „bužňa“ pre pomenovanie synagógy. Je zrejmé, že ide o skomoleninu poľského ekvivalentu slova – synagógy, t.j. „bóznica“. Bardejovská komunita bola zároveň v úzkom kontakte s mestom Nowy Sącz a jeho chasidskou

¹³ Židovské komunity vznikli aj v okolitých dedinách ako napr.: Zborov, Raslavice, Svidník, Stropkov, Bardejovská Nová Ves, Malcov, Kurima, Tročany, Abrahámovce a iné.

¹⁴ Najsilnejšia židovská prisťahovalecká vlna zasiahla východoslovenský región koncom 18.storočia.

Delenie územia v rokoch 1772, 1793, 1795 ukončilo existenciu Poľska ako nezávislého štátu. Židia boli v dôsledku toho rozdelení pod štyri rozličné jurisdikcie. Významnejšie množstvo židovského obyvateľstva z juhu a juhozápadu krajiny (Halič) bolo začlenené do habsburskej ríše.

In: G.D. Hundert: Židia v Poľsku v období rozdelenia, s.109, In: Tisíc rokov aškenázskej kultúry, Kalligram, Bratislava 2002.

¹⁵ Z viacerých deväť klenbových synagóg, ktoré stáli na území Slovenska sa v pôvodnom stave zachovali len dve, v Bardejove a v Stupave. (Okrem iného sa takéto stavby nachádzali v Huncovciach, Čachticiach, Ľuboticiach a v Starej Turej.) Synagóga v Stupave (1803) je pôdorysne veľmi podobná bardejovskej synagóge. Líši sa výstupom na ženskú emporu, ktorý je na západnom priečelí, zatiaľ čo vstup do mužskej časti na južnej. Zahĺbenie stupavskej synagógy nie je také výrazné ako u bardejovskej. Priestor medzi dvoma stĺpmi, vyhradený pre bimu, nemá podobu vyvýšeného ohradeného pódia ako je tomu v Starej synagóge v Bardejove. Židia, ktorí sa usadili v Stupave v priebehu 18.storočia pochádzali prevažne z územia Čiech a Moravy. V týchto oblastiach začal od roku 1726 platiť tzv. familiantský zákon vydaný cisárovnou Máriou Teréziou, ktorý bol namierený výhradne proti židovskej časti populácie. V zákone stálo, že len prvorodený syn si môže založiť rodinu v mieste svojho rodiska. Predkovia židov obývajúcich územia Čiech a Moravy prišli do týchto oblastí pôvodne z územia dnešného Poľska. To vysvetľuje výskyt synagóg poľského typu v mestách, ktoré boli neskôr osídlené ich potomstvom.

tradíciou. Svedčia o tom macevy s menami zosnulých členov významného rabínskeho rodu Halberstamovcov zo Sandeku, t.j. Nowego Saczu, ktorí sa usadili v Bardejove. Rabín Moše, jeho žena Ráchel a ich syn Chajim Nathan boli potomkovia cadika Chajima Halberstama, ktorý zomrel v roku 1875 a je pochovaný na židovskom cintoríne v Sandeku.¹⁶ Z archívneho dokumentu zo dňa I.II.1924, ktorý obsahuje menoslov funkcionárov Židovskej náboženskej obce¹⁷ sa dozvedáme, že viacerí poprední členovia obce boli narodení na území dnešného Poľska, napríklad v Limanovej, Gorliciach, Rymanove, Grzybove, Bobovej a Novom Saczi.

V rokoch 1869 - 1872 sa konal v Budapešti židovský celouhorský kongres, na ktorom došlo k schizme. Bardejovská židovská náboženská obec (ŽNO) si tak mohla vybrať medzi ortodoxiou, neologickým smerovaním, prípadne zotrvaním na pôvodnom štatúte v podobe Status quo ante. Bardejovská obec sa vydala cestou ortodoxného judaizmu.

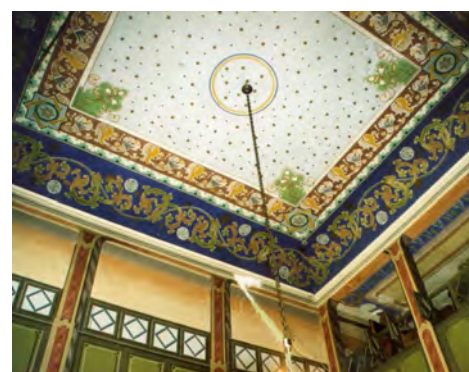
Vďaka výskumu historika Bartolomeja Krpelca, ktorý uskutočnil pred II. svetovou vojnou, je možné aspoň čiastočne rekonštruovať spoločensko – kultúrny obraz židovskej obce. Podľa Krpelcových údajov mali bardejovskí Židia v roku 1935 - 2 synagógy (Starú synagóga a bejt ha-midraš), 1 mikve, 5 modlitební a 5 dobročinných spolkov. Jedinou dodnes kompletne zachovanou modlitebňou je modlitebňa spolku Chevra Bikur Cholim na Kláštornej ulici. Tento spolok sa, ako stojí v jeho hebrejskom názve, venoval starostlivosti o chorých a tiež starších členov obce. Spolok Chevra Mishnajot, ktorý sa venoval štúdiu náboženských textov a ich komentárov mal modlitebňu na dnešnej Stöckelovej ulici. Po II. svetovej vojne bola modlitebňa kompletne prestavaná a dnes slúži ako obchodná škola.

Významným spolkom bola Chevra Kadiša t.j. Pohrebné bratstvo. Jeho predstavitelia pripravovali zosnulých na večný odpočinok a organizovali pohrebný sprievod. Modlitebňa bratstva bola zničená počas prestavby priestorov za hradbami mesta. Ďalšími spolkami boli Chevra Mirjam – ženský spolok na podporu a zabezpečenie vena pre nemajetné dievčatá a Spolok na ochranu vzácných kníh.

B. Krpelec podal tiež správu aj o stave židovského školstva. V Bardejove boli 2 súkromné, čisto náboženské základné školy (tzv. cheder), ktoré navštevovali len chlapci, dievčatá nie.¹⁸ Učitelia v takýchto školách boli platení rodičmi detí, ktorí prispievali na školné podľa výšky ich vlastného zárobku. Chlapci boli rozdelení do dvoch skupín. V jednej boli tí, ktorí ešte

Exteriér modlitebne Chevra Bikur Cholim na Kláštornej ulici

Interiér modlitebne Chevra Bikur Cholim na Kláštornej ulici

¹⁶ In: Jana Lešková: Bardejovská židovská náboženská obec v premenách času. (s ohraničením od 18. storočia po vznik I. ČSR) Diplomová práca, FiF UK BA, Katedra Slovenských dejín, r. 2001.

¹⁷ Signat - 377/1925, Archív mesta Bardejov.

¹⁸ Jedna z týchto škôl sa nachádzala na dnešnej Stöckelovej ulici, v jej bývalých priestoroch je v súčasnosti hostinec.

Židovský cintorín v Bardejove

neboli povinní dochádzať do verejnej mestskej školy a v druhej tí, ktorí museli. Títo chlapci trávili v školských laviciach denne až 10 -11 hodín, od približne 6-7 hodiny ráno do 7 hodiny večer. Židovské mládež sa teda vzdelávala na základných, neskôr stredných školách a aj na univerzitách. Z vyššie vzdelaných ľudí mala ŽNO v roku 1935: 5 lekárov, 6 advokátov, 2 zverolekárov, 1 inžiniera, 1 notára a 4 úradníkov.¹⁹ Zo stupňa vzdelania vyplývali aj jazykové zvyklosti Židov. Staršia generácia hovorila žargónom, zmesou jidiš a ľudovým dialektom východného Slovenska tzv. šarištinou. Staršia mládež o charaktere „židovsko-nacionálnom“, ktorá bola odchovaná v maďarizačnom režime, hovorila naďalej po maďarsky, čo vyvolávalo nepriaznivé ohlasy zo strany majoritného slovenského obyvateľstva. Mládež, ktorá skončila alebo navštevovala československé školy, hovorila radšej slovensky a mala väčší sklon k asimilácii. Židia sa zaoberali roľníctvom, remeslom, boli majiteľmi mliekarní a jatiek. Židia obchodovali vo veľkom s drevom, obilím a vínom, ktoré vyvážali do okolitých krajov. Mnohí z nich boli majiteľmi obchodov na Hlavnom, dnes Radničnom námestí. Z troch kníhtlačiarňí v meste boli dve židovské. V okolí Bardejova sa nenachádzali významnejšie židovské veľkostatky, na dedine boli Židia väčšinou majitelia krčiem. Podľa Krpelca sa bardejovskí Židia mali pred vojnou zväčša dobre, ale boli sa medzi nimi aj úplne chudobné, dokonca aj žobrajúce rodiny, ktorých členovia si zarábali nosením vody alebo prepravovaním ťažkých nákladov.²⁰

V priebehu roku 1942 bolo 87% Židov z Bardejova a okolitých dedín deportovaných do nacistických koncentračných táborov. Židovských obyvateľov Bardejova zaisťovali až do septembra 1944. Po skončení vojny sa vrátilo približne 300 židovských obyvateľov mesta, ktorí nakrátko obnovili činnosť komunity. V rokoch 1948-49 sa väčšina vysťahovala do Izraela a USA.²¹ Od druhej polovice 20. storočia dochádzalo k postupnej devastácii židovského kultúrneho dedičstva Bardejova.

Fotografie: archív autorky

¹⁹ Krpolec, Bartolomej: Bardejov a jeho okolie dávno a dnes, 1935, s. 174 –176.

²⁰ Krpolec, Bartolomej: Bardejov a jeho okolie dávno a dnes, 1935, s.158, 173.

²¹ Encyklopédia židovských náboženských obcí, 1.zväzok, SNM – Múzeum židovskej kultúry, Bratislava 2009, s. 30-31.

POPIS LOKALITY – PREKLAD Z INTERNETOVEJ STRÁNKY UNESCO

Širší popis¹ (*Long Description*)²

Opevnené mesto Bardejov je výnimočne dobre zachovaný doklad hospodárskej a sociálnej štruktúry obchodných miest stredovekej strednej Európy. Pôdorys, stavby a opevnenie Bardejova ilustrujú urbanistický komplex, aký sa v stredoveku vyvinul v strednej Európe na významných bodoch okolo veľkých obchodných trás.

The fortified town of Bardejov provides exceptionally well-preserved evidence of the economic and social structure of trading towns in medieval Central Europe. The plan, buildings and fortifications of the town illustrate the typical urban complex that developed in Central Europe in the Middle Ages at major points along the great trade routes of the period.

Doklady ľudského osídlenia sa datujú do skorého paleolitu, avšak územie, ktoré bolo v kontakte s Rímskou ríšou bolo určite obývané v dobe železej. Objavujú sa informácie o osídlení v ranom stredoveku, najmä kvôli jeho lokalizácii na hlavnej obchodnej trase pozdĺž Karpát. Dôležitosť tejto polohy na hlavnej obchodnej trase z Uhorska do Poľska viedla k tomu, že sa mesto stalo colným miestom pre vyberanie mýta za vyvážený tovar. V polovici 14. storočia Ľudovít I. nariadil výstavbu mestského opevnenia. Vybudovaný bol okruh opevnenia okolo celého mesta, s troma bránami a baštami vybudovaných na strategických miestach. Západná brána, jedna z troch, ktorá bola asanovaná v roku 1906. Úsek hradieb odtiaľto až po hornú bránu (vybudovanú na mieste opevnenej budovy mýtnice) má tri masívne stredoveké bašty, štvorposchodovú Školskú baštu, trojposchodovú Kláštornú baštu a štvorposchodovú Prašnú baštu. Jej drevený most bol v roku 1770 nahradený kamennou stavbou.

There is evidence of human settlement there as early as the Palaeolithic period, but there was certainly Iron Age settlement in the area, in contact with the Roman Empire. Information is emerging of early medieval occupation, to be expected in view of its location of Bardejov on a major trade route across the Carpathians. The importance of this position on the main trade route into Poland from Hungary led to its being made the site of a customs office, to levy tolls on materials being exported. In the mid-14th century Ludovit I. ordered the citizens to fortify the town. The entire defensive circuit was completed, with three gates on the main routes and bastions at strategic points. On the western side is the Moat Gate, one of the three entrances through the fortifications, which was demolished in 1906. The stretch of walls between here and the Upper Gate (built on the site of the fortified medieval customs station) has three strong medieval forts, the four-storey School Bastion, the three-storey Monastery Bastion, and the four-

¹ Slovenský preklad AlNova

² <http://whc.unesco.org/en/list/973/>

storey Powder Bastion; its wooden bridge was replaced by the present stone structure in 1770.

Pôdorys mesta je nepravidelná šachovnica, založená na troch paralelných uliciach, preťatých štyrmi užšími, ulice sú aj z vnútornej a vonkajšej strany okolo hradieb. V centre mesta je obdĺžnikové hlavné námestie, obkolesené z troch strán 46 meštianskymi domami s typicky úzkymi priečeliami. Na štvrtej strane je farský kostol Svätého Egídia, spolu s mestskou školou. Kostol bol postupne rekonštruovaný a rozširovaný, vybudovaný bol systém zásobovania vodou a obchodníci, ktorý čoraz viac prosperovali si postavili veľké domy. Pýchou medzi kostolmi je farský kostol Svätého Egídia, pôvodne 3-loďová bazilika s polygonálnou svätyňou, sakristiou a vežou. Kláštorň kostol sv. Jána Krstiteľa bol vybudovaný Augustínmi okolo roku 1380 a kláštorň budovy od počiatku 15. storočia. Bardejov má aj evanjelický kostol, postavený v klasicistickom štýle po odstránení opevnenia v severnej časti mesta a pravoslávny kostol, vybudovaný mimo opevnenia v eklektickom štýle.

The layout of the town is an irregular chequerboard, based on three parallel streets, intersected by four narrower ones; there are also roads encircling the defences on the interior and exterior. In the town centre is the rectangular main square, closed on three sides by 46 burgher houses with typical narrow frontages. On the fourth side is the parish church of St. Egidius, together with the town school. The church was reconstructed and expanded progressively, a system for water distribution was installed, and large houses were built by the increasingly prosperous merchants. Among the churches pride of place goes to the parish church of St. Egidius, originally a Gothic three-aisled basilica with a polygonal sanctuary, sacristy and tower. The monastery Church of St John the Baptist was built by the Augustinians around 1380 and the monastery buildings from the early 15th century onwards. Bardejov also has a Protestant church in classical style, built when part of the walls in the northern part of the town was removed, and an Orthodox church in eclectic style outside the line of the fortifications.

Radnica bola postavená v rokoch 1505 – 1509 a bola to prvá budova na Slovensku s kamennou renesančnou výzdobou. Ďalšou verejnou budovou je humanistické gymnázium, postavené na mieste stredovekej školy, bola prestavaná v renesancii a neskôr v klasicizme. Mestská vinotéka zo začiatku 15. storočia slúžila na uskladnenie vína, ktoré sa dorábalo v okolí, v tokajskom regióne. Meštianske domy na svojich úzkych dlhých pozemkoch, takisto prešli mnohými premenami aj v dôsledku opakujúcich sa požiarov. Tento typ domov sa spája s nemeckými obchodníkmi, ktorý do Bardejova začiatkom 13. storočia prišli zo Sliezska. Dvojposchodové meštianske domy boli v renesancii prestavané na prepychové, pribudla aj bohatá dekorácia fasád.

Najvýznamnejším prvkom židovskej kultúry je Veľká synagóga³, postavená v rokoch 1725 – 1747. Komplex obsahuje rituálny kúpeľ, košer bitúnok⁴ a zhromažďovaciu budovu, teraz školu.

The Town Hall was built in 1505-9, the first building in Slovakia with Renaissance stone moulding. The public buildings include the late Gothic Humanistic Grammar School, built on the site of a medieval school, modified in Renaissance style and again in classical style. The municipal wine house of the early 15th century was a storehouse for wines from the vicinity of the town and from the Tokai region. The burghers' houses on their deep narrow plots have undergone many modifications as the result of repeated fires. This type of building was introduced by German traders from Silesia in the early 13th century. The Renaissance saw the addition of ornate facades to the two-storey merchants' houses, converting them into luxurious houses. The most significant Jewish element in Bardejov is the Great Synagogue, built in 1725-47. The complex also contains ritual baths, a kosher slaughterhouse and a meeting building, now a school.

Od prvej štvrtiny 18. storočia v Bardejove vo veľkom počte pribúda slovenské a chasidské židovské obyvateľstvo. Meštianske domy sa prestavujú tak, aby spĺňali kritériá súdobých architektonických štýlov, v severozápadnej časti mesta sa buduje židovská štvrť so synagógou, bitúnkom³² a rituálnym kúpeľom, stavajú sa nové kostoly a mosty.

From the first quarter of the 18th century, Slovaks and Hassidic Jews came into Bardejov in large numbers. The burghers' houses were rebuilt or modified in keeping with current architectural fashion, a Jewish quarter with a synagogue, slaughterhouse, and ritual baths developed in the north-western suburbs, and new churches and bridges were built.

Po vytvorení prvej Československej republiky sa mesto stáva zaostávajúcim agrárnym územím. Ekonomická situácia sa ešte zhoršila po druhej svetovej vojne. Mesto však malo veľký úžitok z vyhlásenia Mestskej pamiatkovej rezervácie v roku 1950.

Following the establishment of the first Czechoslovak Republic the town became a backward farming region. The Second World War saw a worsening in the economic situation. However, since that time it has benefited from its designation as a town conservation reserve in 1950.

Zdroj: UNESCO/CLT/WHC

Source: UNESCO/CLT/WHC

³ Takýto názov je v rozpore s publikáciou *Slovenská cesta židovského kultúrneho dedičstva*, ktorú vydalo Slovenské centrum židovského kultúrneho dedičstva. Synagógu uvádza ako „stará synagóga“ a datuje ju do roku 1836.

⁴ Túto budovu vyššie uvedená publikácia neuvádza.

VYKONÁVACIE SMERNICE NA IMPLEMENTÁCIU DOHOVORU O SVETOVOM DEDIČSTVE

Vykonávacie smernice na implementáciu Dohovoru o svetovom dedičstve¹ (ďalej len Vykonávacie smernice) sa vypracovávajú za účelom informovať signatárske štáty Dohovoru o princípoch, ktorými sa riadi práca Výboru pre svetové dedičstvo. Výbor v spolupráci so Sekretariátom UNESCO spravuje Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva. Vykonávacie smernice sa považujú za pracovný nástroj a Výbor ich priebežne upravuje a reviduje, v súlade s opatreniami, ktoré sú definované na účely Dohovoru.

Vykonávacie smernice sú pre signatárske krajiny záväzné pri nominácii lokality. Vzhľadom k tomu, že Bardejov bol do Zoznamu svetového dedičstva zapísaný v roku 2000 a v súčasnosti prebieha proces schvaľovania retrospektívnej definície mimoriadnej univerzálnej hodnoty, súčasťou ktorého je aj krátka kapitola o manažmente, zhotoviteľ považuje za záväzné posledné schválené smernice. Posledné schválené sú Vykonávacie smernice na implementáciu Dohovoru o svetovom dedičstve z novembra 2011 (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention WHC 11/01 November 2011). Týmto sa riadi aj zhotovenie manažment plánu lokality Bardejov, konkrétne odsekmi 108 - 119, časti II. F - Ochrana a manažment. Pre presnosť uvádzame aj anglický text (*kurzívou*), keďže oficiálne platný text v slovenčine neexistuje a autorom prekladu je zhotoviteľ dokumentu:

Systemy manažmentu (*Management systems*)

108.

Každá nominovaná lokalita by mala mať vhodný manažment plán alebo iný doložený systém manažmentu, prednostne využívajúci participatívne prostriedky, ktorý musí stanoviť ako by mala byť chránená mimoriadna univerzálna hodnota (*Each nominated property should have an appropriate management plan or other documented management system which must specify how the Outstanding Universal Value of a property should be preserved, preferably through participatory means.*)

109.

Účelom systému manažmentu je účinná ochrana nominovanej lokality pre súčasné a budúce generácie.

¹ Dohovor je jedným zo šiestich dohovorov UNESCO, ktoré sa týkajú kultúrneho dedičstva. Prijatý bol Generálnou konferenciou UNESCO na jej sedemnástom zasadnutí v Paríži, 16. novembra 1972. Na Slovensku bol prijatý **Oznámením FMZV 159/1991 Zb.** o dojednaní Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva.

(The purpose of a management system is to ensure the effective protection of the nominated property for present and future generations.)

110.

Účinný systém manažmentu je závislý od typu, vlastností a potrieb nominovanej lokality, jej kultúrneho a prírodného kontextu. Systémy manažmentu sa môžu líšiť vzhľadom na kultúrne perspektívy, dostupné zdroje a iné faktory. Môžu zahŕňať tradičné postupy, existujúce nástroje územného alebo regionálneho plánovania a iné plánovacie a kontrolné mechanizmy a to tak oficiálne ako aj neformálne. Pre všetky lokality svetového dedičstva je dôležité posudzovanie dopadov navrhovaných zásahov.

(An effective management system depends on the type, characteristics and needs of the nominated property and its cultural and natural context. Management systems may vary according to different cultural perspectives, the resources available and other factors. They may incorporate traditional practices, existing urban or regional planning instruments, and other planning control mechanisms, both formal and informal. Impact assessments for proposed interventions are essential for all World Heritage properties.)

111.

Berúc do úvahy vyššie uvedenú rozmanitosť, spoločné prvky účinného systému manažmentu by mohli obsahovať:

- a) dôkladné spoločné chápanie lokality všetkými zainteresovanými subjektami;
- b) cyklus plánovania, realizácie, monitoringu, hodnotenia a spätnej väzby;
- c) monitoring a hodnotenie dopadov trendov, zmien a navrhovaných zásahov;
- d) zapojenie partnerov a zainteresovaných subjektov;
- e) vyčlenenie potrebných zdrojov;
- f) budovanie kapacít a odborná príprava;
- g) zrozumiteľný a transparentný popis toho, ako systém manažmentu funguje.

In recognizing the diversity mentioned above, common elements of an effective management system could include:

- a) a thorough shared understanding of the property by all stakeholders;*
- b) a cycle of planning, implementation, monitoring, evaluation and feedback;*
- c) the monitoring and assessment of the impacts of trends, changes, and of proposed interventions;*

- d) *the involvement of partners and stakeholders;*
- e) *the allocation of necessary resources;*
- f) *capacity-building; and*
- g) *an accountable, transparent description of how the management system functions.*

112.

Efektívny manažment pozostáva z cyklu krátko-, stredno- a dlhodobých opatrení na ochranu, obnovu a prezentáciu nominovanej lokality. Pre usmerňovanie rozvoja a zabezpečenie starostlivosti o všetky aspekty Výnimočnej svetovej hodnoty je dôležitý intergovaný prístup. Tento prístup presahuje samotnú lokalitu a zahŕňa aj územia ochranného pásma (ochranných pásiem) a širších vzťahov.

(Effective management involves a cycle of short, medium and long-term actions to protect, conserve and present the nominated property. An integrated approach to planning and management is essential to guide the evolution of properties over time and to ensure maintenance of all aspects of their Outstanding Universal Value. This approach goes beyond the property to include any buffer zone(s), as well as the broader setting.)

113.

Výbor svetového dedičstva pre účely Dohovoru taktiež zaviedol proces reaktívneho monitorovania (viď kap. IV) a podávania periodických správ (kap. V).

(Moreover, in the context of the implementation of the Convention, the World Heritage Committee has established a process of Reactive Monitoring (see Chapter IV) and a process of Periodic Reporting (see Chapter V).

114.

V prípade sériových zápisov je podstatný systém manažmentu alebo mechanizmov, zabezpečujúcich koordinovaný manažment jednotlivých zložiek a v nominácii by tieto mali byť zdokumentované (viď ods. 137-139).

In the case of serial properties, a management system or mechanisms for ensuring the co-ordinated management of the separate components are essential and should be documented in the nomination (see paragraphs 137-139)

115.

V niektorých prípadoch manažment plán alebo iný systém manažmentu nemusí byť v čase posudzovania nominácie lokality plne funkčný. Dotknutá krajina by v takomto prípade mala uviesť, kedy bude plán alebo

system plne funkčný a ako navrhuje zmobilizovať zdroje, aby sa dosiahol žiadaný stav. Dotknutá krajina by tiež mala poskytnúť dokumentáciu, ako bude lokalita spravovaná do času, keď bude dokončený a zavedený plne funkčný plán alebo systém.

In some circumstances, a management plan or other management system may not be fully in place at the time when a property is nominated for the consideration of the World Heritage Committee. The State Party concerned should then indicate when the management plan or system will be fully in place, and how it proposes to mobilize the resources required to achieve this. The State Party should also provide documentation which will guide the management of the site until the management plan or system is finalized fully in place.

116.

Ak sú ľudskou činnosťou ohrozené vnútorné kvality nominovanej lokality, avšak táto napriek tomu spĺňa podmienky autenticity a integrity uvedené v odstavci 78-95, k nominačnému spisu by mal byť pripojený akčný plán, ktorý uvádza opatrenia, potrebné na nápravu. Ak v čase uvedenom signatárskou krajinou nedôjde k náprave, Výbor zváži vyškrtnutie lokality zo Zoznamu, v súlade s postupom prijatým Výborom (viď kap. IV.C.).

(Where the intrinsic qualities of a property nominated are threatened by action of man and yet meet the criteria and the conditions of authenticity or integrity set out in paragraphs, an action plan outlining the corrective measures required should be submitted with the nomination file. Should the corrective measures submitted by the nominating State Party not be taken within the time proposed by the State Party, the property will be considered by the Committee for delisting in accordance with the procedure adopted by the Committee (see Chapter IV.C).

117.

Signatárska krajina zodpovedá za uskutočňovanie účinných aktivít manažmentu lokality svetového dedičstva. Signatárska krajina by tak mala robiť v úzkej spolupráci s manažérmi lokality, organizáciou zodpovednou za manažment, ostatnými partnermi a dotknutými subjektmi.

(States Parties are responsible for implementing effective management activities for a World Heritage property. State Parties should do so in close collaboration with property managers, the agency with management authority and other partners, and stakeholders in property management.)

118.

Výbor odporúča, aby signatárska krajina do plánov manažmentu lokalít svetového dedičstva a vzdelávacích stratégií zahrnula aj časť, týkajúcu sa pripravenosti na riziká.

(The Committee recommends that States Parties include risk preparedness as an element in their World Heritage site management plans and training strategies.)

Udržateľné využitie (Sustainable use)**119.**

Lokality svetového dedičstva môžu zniesť rozmanité už existujúce alebo navrhované využitia, ktoré sú ekologicky a kultúrne udržateľné a prispievajú ku kvalite života dotknutej komunity. Signatárska krajina a jej partneri musia zabezpečiť, aby toto udržateľné využitie ani žiadna iná zmena nemali negatívny vplyv na Výnimočnú svetovú hodnotu lokality. Pre niektoré lokality by využívanie ľuďmi nebolo vhodné. Legislatíva, postupy a stratégie, ktoré ovplyvňujú lokality svetového dedičstva by mali širšie podporiť ochranu prírodného a kultúrneho dedičstva, propagovať a nabádať k aktívnej účasti komunít a zainteresovaných subjektov, ktorá je podmienkou pre udržateľnú ochranu, obnovu, manažment a prezentáciu lokality.

(World Heritage properties may support a variety of ongoing and proposed uses that are ecologically and culturally sustainable and which may contribute to the quality of life of communities concerned. The State Party and its partners must ensure that such sustainable use or any other change does not impact adversely on the Outstanding Universal Value of the property. For some properties, human use would not be appropriate. Legislations, policies and strategies affecting World Heritage properties should ensure the protection of the Outstanding Universal Value, support the wider conservation of natural and cultural heritage, and promote and encourage the active participation of the communities and stakeholders concerned with the property as necessary conditions to its sustainable protection, conservation, management and presentation.)

PREHĽAD VYBRANÝCH DOKUMENTOV URČUJÚCICH PRÁVNÝ RÁMEC OCHRANY, OBNOVY A ROZVOJA LOKALITY

Zákony:

- Zákon č. 176/2002 Z. z. o ochrane a rozvoji územia Bardejov.
- Zákon č. 208/2009 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu.
- Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu.
- Zákon č. 50/1976 Z. z. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (posledná zmena: 408/2011 Z. z. účinná od 1.decembra 2011).
- Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny.
- Zákon NR SR 608/2003 Z. z. o štátnej správe pre územné plánovanie, stavebný poriadok a bývanie a o zmene a doplnení zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov.
- Zákon NR SR 417/2003 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov a zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 222/1996 Z. z. o organizácii miestnej štátnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon NR SR 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon samosprávnych krajoch).
- Zákon NR SR 416/ 2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky.
- Úplné znenie zákona 3/2002 Z. z. úplné znenie zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon), ako vyplýva zo zmien a doplnení vykonaných zákonom Národnej rady Slovenskej republiky č. 22/1996 Z. z. a zákonom č. 255/2001 Z. z.

Vyhlášky:

- Vyhláška Ministerstva kultúry SR 253/2010 Z. z. ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu.
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR 55/2001 Z. z. o územnoplánovacích podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii.

Uznesenia vlády:

- Uznesenie NR SR 91/2001 Z. z. k Deklarácii Národnej rady Slovenskej republiky ochrane kultúrneho dedičstva z 28. februára 2001.

Nariadenia vlády:

- Nariadenie vlády č.596/2001 Z. z. o pamiatkových rezerváciách Bardejov, Bratislava, Kežmarok, Levoča, Prešov, Spišská Kapitula.

- Nariadenie vlády SR 216/1998 Z. z., ktorým sa vyhlasuje záväzná časť územného plánu veľkého územného celku Prešovský kraj.
- Nariadenie vlády 679/2002 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 216/1998 Z. z., ktorým sa vyhlasuje záväzná časť územného plánu veľkého územného celku Prešovský kraj.
- Nariadenie vlády 111/2003 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády SR č.183/1998 Z. z., ktorým sa vyhlasuje záväzná časť územného plánu veľkého územného celku Trnavský kraj a o zmene a doplnení nariadenia vlády Slovenskej republiky č.216/1998 Z. z., ktorým sa vyhlasuje záväzná časť územného plánu veľkého územného celku Prešovský kraj v znení nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 679/2002 Z. z.

Dohovory:

- Dohovor MZV SR 369/2001 Z. z. Dohovor o ochrane architektonického dedičstva Európy.
- Dohovor Ministerstva zahraničných vecí SR 344/2001 Z. z. Európsky dohovor o ochrane archeologického dedičstva.
- Oznamenie FMZV 159/1991 Zb. o dojednaní Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva.

Územnoplánovacia dokumentácia:

- Územný plán mesta Bardejov Akra, s.r.o. Košice, Ing. arch. Jozef Žiaran, akad. arch., platný od 1. 10. 2007.
- Územný plán veľkého územného celku Prešovského kraja, APS s.r.o, schválený uznesením vlády SR č. 268 zo dňa 7. 4. 1998 Z. z.

Zásady ochrany pamiatkového územia:

- Pamiatková rezervácia Bardejov – Zásady ochrany pamiatkového územia, Aktualizácia 2006-2009, Krajský pamiatkový úrad Prešov.

Strategické dokumenty:

- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Bardejov, AlNova a Berman Group, 2004.
- Konceptia rozvoja cestovného ruchu Mesta Bardejov na obdobie 2007 – 2013, Mesto Bardejov, 2007.
- Bardejov 2020, Program integrovaného trvalo udržateľného rozvoja na roky 2012 – 2020, Mesto Bardejov, 2012.

Všeobecné záväzné nariadenia mesta:

- VZN č. 76/2010 o pamätihodnostiach Mesta Bardejov.
- Rozhodnutie č. 1/2000/01388 o vymedzení ochranného pásma pre Pamiatkovú rezerváciu Bardejov, Okresný úrad Bardejov.
- VZN č. 54/2004 o dodržiavaní čistoty a poriadku a o ochrane životného prostredia na území mesta Bardejov.
- VZN č. 62/2006 ktorým sa mení a dopĺňa záväzná časť Regulačného plánu CMZ Bardejov.

OBSAHOVÁ ŠTRUKTÚRA MONITOROVACEJ SPRÁVY PRE LOKALITU UNESCO

Správa o stave starostlivosti o zachovanie lokality Historické jadro mesta Bardejov (KPÚ Prešov, 2010):

1. Posúdenie zachovania hodnôt – jedinečnej svetovej (univerzálnej) hodnoty, autenticity a integrity a uplatnenie účinných nástrojov pri ich ochrane, na základe ktorých bola lokalita zapísaná do Zoznamu svetového dedičstva:
 - 1.1. Prehlásenie o jedinečnej (univerzálnej) hodnote – na základe zápisu do Zoznamu svetového dedičstva.
 - 1.2. Kritériá zápisu lokality svetového kultúrneho dedičstva do Zoznamu svetového dedičstva.
 - 1.3. Stručné uvedenie zmien kľúčových indikátorov monitoringu vo vzťahu k autenticite a integrite lokality a zhodnotenie významných zásahov do lokality:
 - 1.3.1. Primerané funkčné využitie územia rešpektujúce jedinečnú svetovú hodnotu lokality.
 - 1.3.2. Zachovanie, údržba a regenerácia historického pôdorysu a parcelácie, dopravného systému.
 - 1.3.3. Zachovanie, údržba a regenerácia objektovej skladby, výškového a hmotovo-priestorového usporiadania objektov, vrátane strešnej krajiny.
 - 1.3.4. Zachovanie, údržba a regenerácia prvkov interiéru a uličného parteru.
 - 1.3.5. Zachovanie charakteristických pohľadov, siluety a panorámy.
 - 1.3.6. Zachovanie, údržba a prezentácia archeologických nálezísk.
 - 1.3.7. Zachovanie, údržba a regenerácia historickej zelene a ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt pamiatkového územia.
 - 1.4. Stav ochrany a informácia o všetkých faktoroch prinášajúcich problémy alebo riziká (rozvojové tlaky, environmentálne riziká, prírodné katastrofy (požiar, záplavy, zosuvy pôdy, blesk, víchrica, zemetrasenie, iné), ohrozenia spôsobené návštevníkmi a turizmom, krádeže a vandalizmus, iné (podľa špecifik lokality), osobitne pre lokalitu a jej ochranné pásmo.
 - 1.5. Informácia o opatreniach a aktivitách štátnej správy, samosprávy, mimovládnych organizácií, podnikov a iných subjektov v predmetnom území, majúcich dopad na stav zachovania lokality.

- 1.6. Informácia o zabezpečení riadenia lokality, o riadiacom pláne lokality (kedy a kým bol spracovaný, kde je publikovaný ako sa aplikuje), o platnej ÚPD, zásadách ochrany, o existujúcich plánoch, týkajúcich sa lokality.
- 1.7. Zdroje a úroveň financovania, ktorá je každoročne k dispozícii.
- 1.8. Odborné a školiace zdroje v lokalite.
- 1.9. Zariadenia pre návštevníkov a štatistika návštevnosti.
- 1.10. Propagácia lokality.
- 1.11. Označenie lokality.
- 1.12. Celkové posúdenie zachovávaní jedinečnej svetovej (univerzálnej) hodnoty lokality.
2. Výpis predpisov a opatrení prijatých k ochrane lokality a ich účinnosť, vrátane vyhodnotenia opatrení na nápravu všetkých NKP v dezolátnom alebo narušenom stave prijatých v roku 2009 v priebehu spracovania pasportizačných kariet.
3. Závery a návrh opatrení v súvislosti s ďalším postupom ochrany lokality
4. Prílohy

KOMISIA NA KOORDINÁCIU ÚLOH OCHRANY LOKALÍT SVETOVÉHO KULTÚRNEHO DEDIČSTVA

Koncepcia ochrany pamiatkového fondu do roku 2021 (kapitola 5.1.8 Lokality svetového dedičstva UNESCO) hovorí, že Ministerstvo kultúry SR „zriadilo **medzirezortnú Komisiu na koordináciu úloh ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva**. Komisia je medzirezortným poradným, iniciatívnym, konzultačným a koordinačným orgánom ministra kultúry pre zásadné úlohy ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva Slovenskej republiky zapísaných v Zozname svetového dedičstva. Závery komisie majú odporúčajúci charakter. Ministerstvo závery komisie uplatňuje vo svojej činnosti alebo podľa charakteru úloh a opatrení predkladá na rokovanie vlády SR.“

Členovia komisie:

- PhDr. Pavol Šimunič, CSc., *predseda komisie*, generálny riaditeľ sekcie kultúrneho dedičstva, Ministerstvo kultúry SR (ďalej ako MK SR)
- Ing. arch. Pavol Ižvolt, *podpredseda komisie*, riaditeľ odboru ochrany pamiatkového fondu, sekcia kultúrneho dedičstva, MK SR
- Ing. Miloš Dudáš, CSc., ICOMOS Slovensko, Krajský pamiatkový úrad Žilina
- Mgr. Nadežda Babiaková, primátorka, Mesto Banská Štiavnica
- Mgr. Martin Hromada, vedúci oddelenia regionálneho rozvoja a kultúry, Mesto Ružomberok
- Ing. Ivan Dunčko, vedúci oddelenia cestovného ruchu a rozvoja mesta, Mestský úrad Levoča
- MVDr. Michal Kapusta, zástupca primátora mesta, Mesto Spišské Podhradie
- Ing. Juraj Popjak, prednosta Mestského úradu, Mesto Bardejov
- Mgr. Peter Černek, odbor vzdelávania a kultúry, Banskobystrický samosprávny kraj
- Mgr. Zuzana Ticháková, vedúca odboru kultúry a komunikácie s verejnosťou, Žilinský samosprávny kraj
- Mgr. Eva Arvayová, vedúca odboru kultúry, Prešovský samosprávny kraj
- PhDr. Gabriel Vizslay, odbor kultúry, Košický samosprávny kraj
- Ing. Dušan Novotný, Ministerstvo hospodárstva SR
- PhDr. Marián Mrva, odbor štátnej stavebnej správy a územného plánovania, Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR
- Ing. Tomáš Šimúth, sekcia pôdohospodárskej politiky a rozpočtu, Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR
- RNDr. Ladislav Ambróš, sekcia ochrany prírody a tvorby krajiny, odbor medzinárodných dohovorov, Ministerstvo životného prostredia SR (ďalej ako MŽP SR)
- Mgr. Pavlína Mišíková, odbor environmentálnej politiky, MŽP SR

- Mgr. Roderik Klinda, generálny riaditeľ sekcie štrukturálnych fondov EÚ, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR
- Mgr. Milan Hrabovský, PhD., Centrum pre koordináciu integrácie cudzincov, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR
- Igor Otčenáš, riaditeľ odboru kultúrnej diplomacie, Ministerstvo zahraničných vecí SR
- PhDr. Ladislav Vrtel, sekcia verejnej správy, odbor archívov, Ministerstvo vnútra SR
- Ing. Štefan Džurný, starosta obce Červený Kláštor, člen sekcie kultúry a cestovného ruchu Rady ZMOS
- Mgr. Anna Jakušová, farárka, Evanjelický a. v. farský úrad Hronsek
- *Tajomníčka komisie:* Mgr. Denisa Zdechovanová, sekcia kultúrneho dedičstva, MK SR

(Zdroj: www.culture.gov.sk, stav k januáru 2013)

ÚLOHY MEDZIREZORTNEJ KOMISIE NA KOORDINÁCIU ÚLOH OCHRANY LOKALÍT SVETOVÉHO KULTÚRNEHO DEDIČSTVA

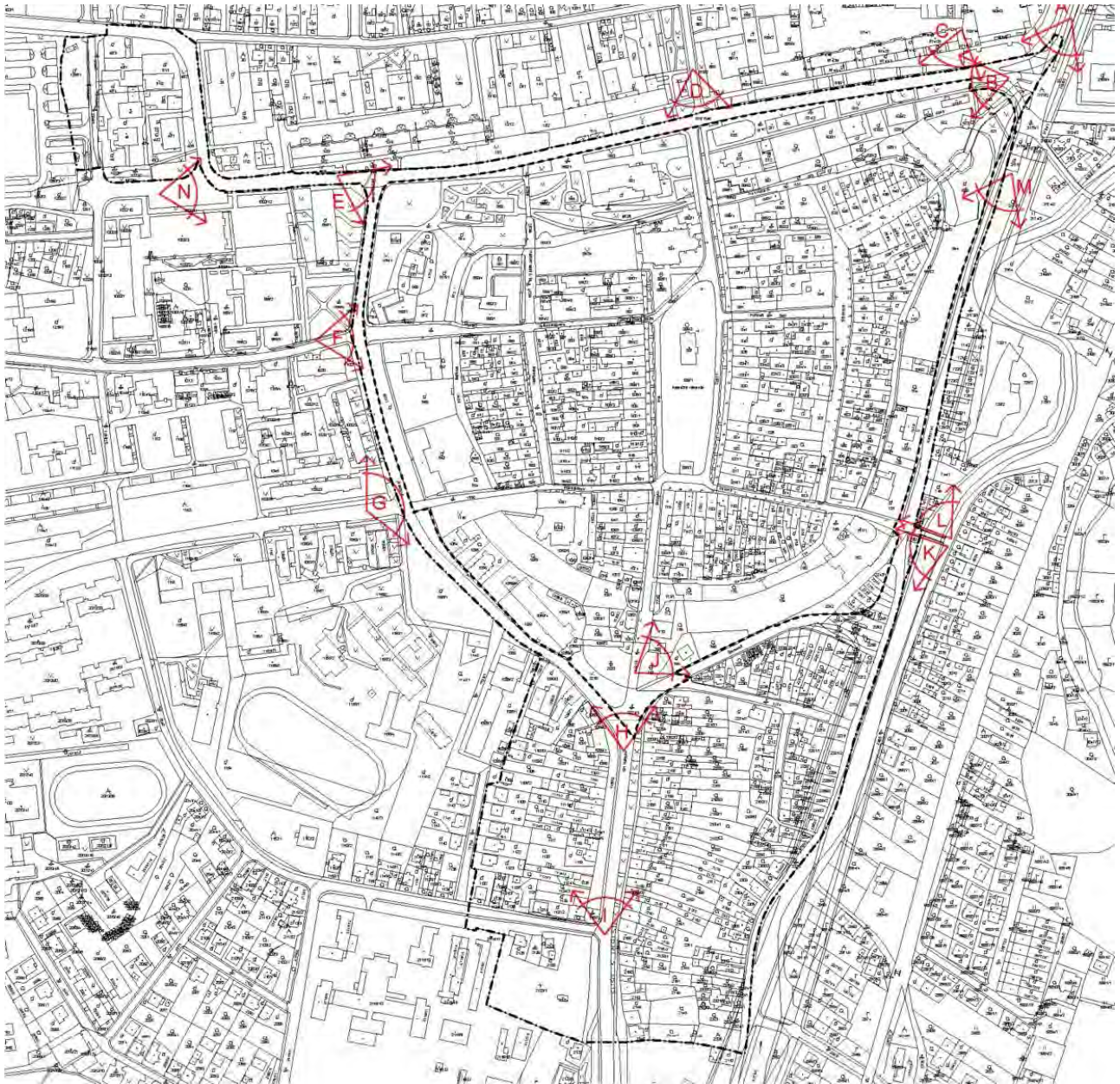
Č.	Úloha	Termín	Spôsob plnenia	Zodpovedný	Vplyv na štátny rozpočet
1	podporovať vznik a činnosť riadiacich skupín v jednotlivých lokalitách svetového kultúrneho dedičstva.	každoročne	iniciatíva a súčinnosť	Ministerstvo, samosprávne kraje, obce,	-
2	podporovať vypracovanie a aktualizáciu manažment plánov	každoročne	OSSD	Ministerstvo	-
3	prostredníctvom práce komisie UNESCO pri Ministerstve zabezpečovať centrálné celoslovenské riadenie a monitoring lokalít svetového kultúrneho dedičstva	každoročne	práca komisie Ministerstva	Ministerstvo	-
4	v legislatíve upraviť postavenie manažment plánov	2. polrok 2015	novelizácia zákona o ochrane pamiatkového fondu	Ministerstvo	-
5	podporovať koordinačné územno-plánovacie dokumenty pre celé územia svetového kultúrneho dedičstva, územné plány zón, prípadne plány hospodárskeho a kultúrneho rozvoja, alebo iné plány na zabezpečenie udržateľného rozvoja územia lokalít svetového kultúrneho dedičstva súčasne so zabezpečením zachovania ich jedinečnej svetovej hodnoty; tieto dokumenty by mali byť záväzné pre usmerňovanie rozvoja lokalít	každoročne	súčinnosť	Ministerstvo, Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, samosprávne kraje	-
6	zabezpečiť intenzívnejšiu spoluprácu Ministerstva a Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, sekcie cestovného ruchu a Slovenskej agentúry cestovného ruchu najmä pri vytváraní kultúrnych ciest	každoročne	súčinnosť; pri financovaní využívať jestvujúce dotačné schémy a štrukturálne fondy	Ministerstvo, Úrad, Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky. Slovenská agentúra cestovného ruchu	-
7	zabezpečiť súčinnosť všetkých rezortov pri zabezpečovaní preventívnej ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva proti prírodným a iným katastrofám.	každoročne	koordinácia súčinnosti	Ministerstvo, Úrad, Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky	-
8	zabezpečiť spoluprácu Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky pri parcelnom vymedzení území lokalít svetového kultúrneho dedičstva a zaznamenaní kódu ich ochrany	podľa termínov Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky.	súčinnosť	Ministerstvo, Úrad, Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky	-
9	zapojiť do systému monitoringu stavu zachovania lokalít svetového kultúrneho dedičstva ďalšie inštitúcie štátnej a verejnej správy, najmä samosprávy.	každoročne	prostredníctvom koordinačnej komisie Ministerstva	Ministerstvo, Slovenská komisia UNESCO	-
10	podporovať sprístupňovanie najvýznamnejších pamiatkových objektov pre verejnosť	každoročne	aj prostredníctvom Dní európskeho kult. dedičstva, prípadne podmienením príspevku z OSSD	Ministerstvo	-
11	podporovať propagáciu svetového kultúrneho dedičstva, organizovať kultúrne podujatia, vzdelávacie programy, vytvoriť podmienky pre dlhodobejší pobyt návštevníkov; zvýšiť ponuky služieb.	každoročne	súčinnosť a koordinácia	Ministerstvo, Úrad, Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, Slovenská agentúra cestovného ruchu, samosprávne kraje, obce, Slovenská komisia	-

ÚLOHY KOMISIE NA KOORDINÁCIU ÚLOH OCHRANY LOKALÍT

				UNESCO	
12	v rámci medzirezortných rokovaní s MŽPSR dosiahnuť, aby rekonštrukcie vodných nádrží spĺňali kritéria pamiatkových obnov – aj s ochranou a opravou originálnych technologických zariadení	každoročne	súčinnosť	Ministerstvo, Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky	-
13	v rámci medzirezortnej spolupráce s Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky pracovať na úlohách archívnych výskumov – najmä tých tajchov, ktoré budú predmetom ďalších obnov	každoročne	súčinnosť	Ministerstvo, Ministerstvo vnútra, Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky	-
14	zabezpečiť spoluprácu rezortov vo veci financovania obnovy havarijného stavu Židovského suburbia v Bardejove	do 2015	preveriť možnosť financovania projektu zo štrukturálnych fondov Európskej únie, resp. iných grantových systémov a v prípade možnosti pripraviť zodpovedajúci projekt.	Ministerstvo, Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, mesto Bardejov, Ústredný zväz židovských náboženských obcí	-
15	venovať zvýšenú pozornosť výstavbe diaľnice v ochrannom pásme lokality Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia (s trasovaním diaľnice je spojené aj riešenie cestnej siete a diaľničných napájačov, ktoré sa výrazne dotkne územia svetového kultúrneho dedičstva, taktiež zabezpečiť vylúčenie ťažkej tranzitnej dopravy zo stredu mesta Spišské Podhradie) a zastaveniu ťažby na Dreveníku.	každoročne	súčinnosť.	Ministerstvo, Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky	-
16	podporiť vytváranie nových pracovných miest v lokalitách svetového kultúrneho dedičstva s dôrazom na oživenie remesiel a starých tradícií	každoročne	napr. spoločné projekty podpory vytvárania pracovných miest pre uchádzačov o zamestnanie s cieľom oživenia cestovného ruchu v lokalitách svetového kultúrneho dedičstva	Ministerstvo, Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny ²⁾ , Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky	-
17	koordinovať a zabezpečiť proces II. cyklu vypracovávania periodických správ medzi jednotlivými zainteresovanými rezortmi	každoročne	prostredníctvom koordinačnej komisie Ministerstva	Ministerstvo a dotknuté rezorty	-
18	pomôcť pri riešení kriminality a vandalizmu v lokalitách svetového kultúrneho dedičstva.	každoročne		Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Ministerstvo	-

**ZOZNAM ČLENOV RIADIACEJ SKUPINY
PRE LOKALITU HISTORICKÉ JADRO MESTA BARDEJOV**

Milan Kapec	Poslanec Mestského Zastupiteľstva
Vladimír Savčinský	Poslanec Mestského Zastupiteľstva
Andrej Havrilla	Poslanec Mestského Zastupiteľstva
Július Zbyňovský	Poslanec Mestského Zastupiteľstva
Jozef Andrejov	Poslanec Mestského Zastupiteľstva
Juraj Popjak	Mestský úrad Bardejov
Ján Novotný	Mestský úrad Bardejov
Miroslav Grus	Mestský úrad Bardejov
Mikuláš Serečun	Mestský úrad Bardejov
Jozef Mačejovský	Mestský úrad Bardejov
Mária Poláková	Krajský pamiatkový úrad Prešov
Jana Ličková	Krajský pamiatkový úrad Prešov
František Gutek	Šarišské múzeum
Pavol Marton	Rímskokatolícka cirkev
Ján Velebír	Evanjelická cirkev
Ján Hromo	Grékokatolícka cirkev
Henrich Stern	ÚZŽNO v SR
Martin Kornfeld	ÚZŽNO v SR
Jozef Jarina	Komunitná nadácia
Jaroslav Komora	Bardejovské Kúpele, a.s.
Vladimír Kačala	A-typ, arch.ateliér, s. r. o.
Adrián Lozák	Reštaurácia Roland, majiteľ

LEGENDA

- hranica ochranného pásma pamiatkovej rezervácie
- hranica pamiatkovej rezervácie
- významné pohľadové kužele na pamiatkové územie

Mapa vymedzenia pamiatkovej rezervácie a jej ochranného pásma a tiež vymedzenia významných pohľadových kuželov na pamiatkové územie.

Zdroj: Krajský pamiatkový úrad Prešov:
Zásady ochrany pamiatkového územia
Pamiatková rezervácia Bardejov,
aktualizácia 2006 – 2009.

Riaditeľka KPÚ Prešov:	PhDr. Mária Poláková	KRAJSKÝ PAMIATKOVÝ ÚRAD PREŠOV	
Zodpovedný riešiteľ:	Mgr. Jana Koreňová		
Spoluriešitelia:	Ing. Peter Glos Mgr. Peter Harčar Mgr. Marek Hrebeňár Ing. arch. Jana Onufráková	PhDr. Mária Poláková Ing. Eva Semanová Mgr. Peter Vološčuk Ing. Jozef Zajac	
Akcia: ZÁSADY OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA PR BARDEJOV			
Výkres:	Vymedzenie pamiatkového územia a ochranného pásma	Formát: 10 x A4	Dátum: 10 / 2006
Autor výkresu:	Mgr. Jana Koreňová Ing. arch. Jana Onufráková	Mierka: 1:2 000	Č. výkresu: 2

Orientačná schéma centra mesta zachytávajúca polohu Pamiatkovej rezervácie Bardejov (historická časť mesta v rámci hradieb), židovského suburbia a areálu Kalvárie.

Výrez z orientačnej schémy zobrazujúci vzájomnú polohu opevneného mesta a židovského suburbia.

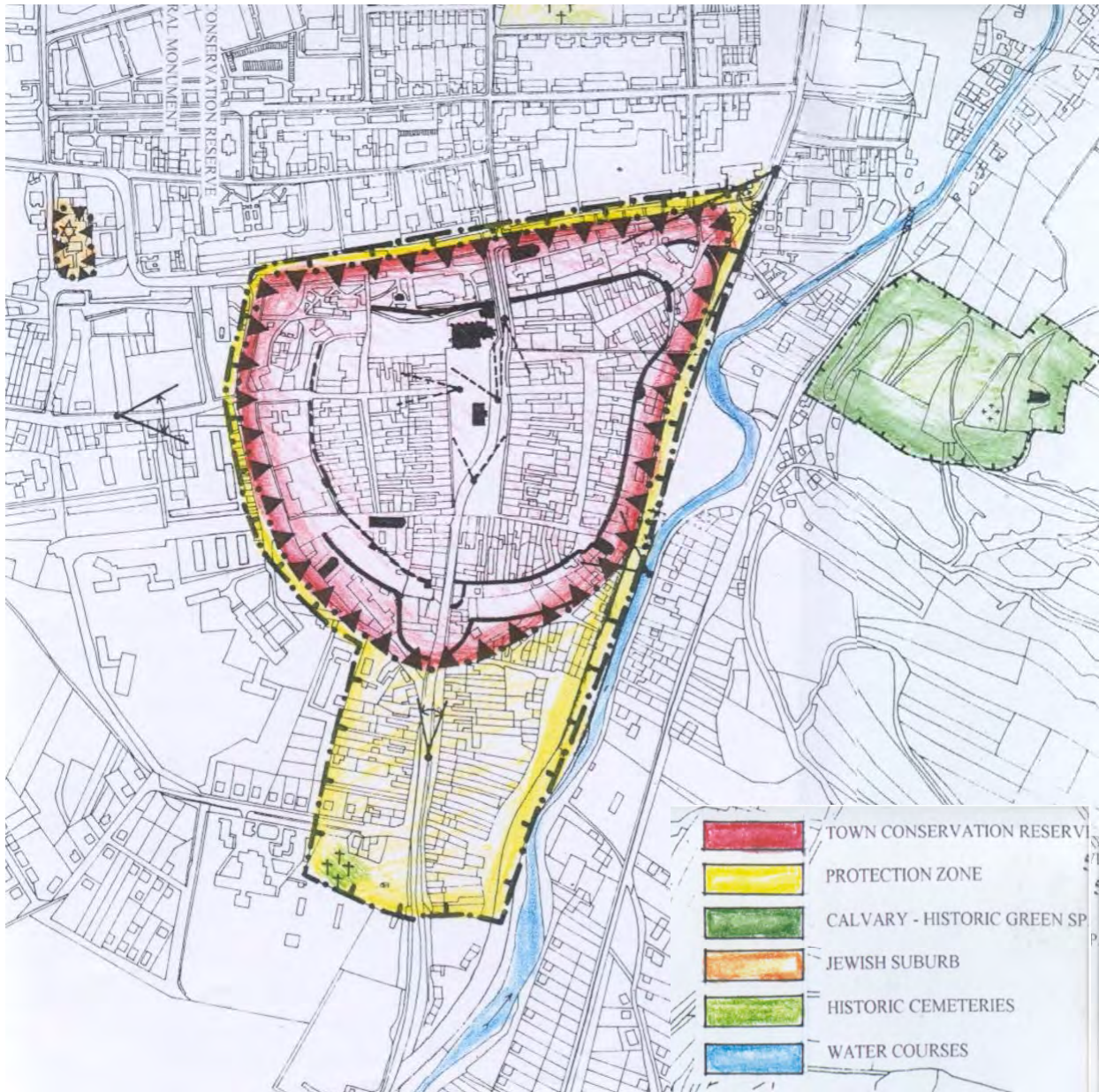

Mapa vymedzenia pamiatkovej rezervácie (hrubšie bodkovaná čiara) s jej ochranným pásmom (prerušovaná čiara), vymedzenia ochranného pásma pre národné kultúrne pamiatky židovského suburbia (tenšie bodkovaná čiara) a vymedzenia chránených pohľadových kužeľov.

Zdroj: Nominačný projekt na zapísanie mesta Bardejov na UNESCO Zoznam svetového kultúrneho dedičstva, kolektív autorov, Bardejov 2000 (<http://whc.unesco.org/en/list/973/documents>).

- limit of town conservation reserve.
- limit of protection zone of cultural monument The Jewish Suburbia.
- limit of protection zone of town conservation reserve.
- protected view and view cones.

PAMIATKOVÝ ÚSTAV BRATISLAVA			
CONSERVATION RESERVE OF BARDEJOV			
lay out of protection zone			
Dátum spracovania : 07 / 2000	Spracovateľ : Ing. arch. L. Simonyiová	3 A 4	1
	Technická práca : D. Harmincová	m 1: 5000	
Mapové podklady : kladové listy 3-7 a 3-8, vytlačené v r. 1995			

Mapa vymedzenia pamiatkovej rezervácie s jej ochranným pásmom a vymedzenia židovského suburbia.

V porovnaní s mapou na strane 183 tohto dokumentu, je ochranné pásmo zobrazené ešte bez rozšírenia v severovýchodnej časti, ktoré zahŕňa židovské suburbium.

Červenou farbou je v mape vyznačená pamiatková rezervácia, žltou farbou je vyznačené ochranné pásmo, tmavozelenou je vyznačený areál Kalvárie, oranžovou farbou je vyznačené židovské suburbium, bledozelenou farbou sú vyznačené historické cintoríny a modrou farbou sú vyznačené vodné toky.

Zdroj: Nominačný projekt na zapísanie mesta Bardejov na UNESCO Zoznam svetového kultúrneho dedičstva, kolektív autorov, Bardejov 2000 (<http://whc.unesco.org/en/list/973/documents>).

KONTAKTNÉ ÚDAJE SPRACOVATEĽA

Academia Istropolitana Nova (AINova)

Prostredná 47/A

900 21 Svätý Jur

Tel.: 00421-2-4497 0449-453

Fax: 00421-2-4497 0455

E-mail: ainova@ainova.sk

www.ainova.sk

ISBN 978 – 80 – 968598 – 9 – 4